T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİNİN BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK VE TÜRKİYE ORTODOKS-RUM AZINLIĞINA YANSIMALARI

DİDEM ÖZCAN

1168246102

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERAP YOLCU YAVUZ

EDİRNE, 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİNİN BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK VE TÜRKİYE ORTODOKS-RUM AZINLIĞINA YANSIMALARI

DİDEM ÖZCAN

1168246102

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERAP YOLCU YAVUZ

Edirne, 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Didem ÖZCAN tarafından hazırlanan Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman - Türk ve Türkiye Ortodox - Rum Azınlığına Yansımaları Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 13.06.2019 günü saat 15:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Serap YOLCU YAVUZ	Kabul Edilmesine	
Prof. Dr. Sibel TURAN	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Fatih PINAR	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10255601
Yazar Adı / Soyadı	DİDEM ÖZCAN
T.C.Kimlik No	45061751874
Telefon	5050190750
E-Posta	didemonmus@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları
Tezin Tercümesi	The reflections of the relations of Turkey- Greece on Western Thrace Muslim-Turk and the Orthodox -Greek minority of Turkey
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	171
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ SERAP YOLCU YAVUZ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

18.06.2019

İmza:.....

ÖZET

"Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları" başlıklı çalışma Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin azınlıklara nasıl yansıdığını konu almaktadır. Bu çalışmanın amacı, iki ülke arasındaki ilişkilerin Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana nasıl bir değişim gösterdiği, karşılıklı algılamalar, sorunlar, bu sorunların Yunanistan'daki Türklere ve Türkiye'deki Rumlara nasıl yansıdığıdır. Türkiye ve Yunanistan'ın milliyetçilik anlayışları, uyguladıkları azınlık politikaları ve iki azınlığın uygulanan politikalardan nasıl etkilendiği ortaya koyulmaktadır. Dört bölüm olarak hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde milliyetçilik kavramı, yaklaşımları, azınlık kavramı, hakları, tartışmaları, Türkiye ile Yunanistan'ın milliyetçilik ve azınlık kavramları çerçevesindeki politikaları incelenmiştir. İkinci bölümde ise Lozan Barış Antlaşması'ndan günümüze iki ülke arasında gelişen sorunlar değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türk-Yunan ilişkilerinin Batı Trakya Türkleri üzerindeki yansımaları, Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığın yaşadığı sorunlar ve Yunan hükümetinin uyguladığı politikalar incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise Türk-Yunan ilişkilerinin Ortodoks-Rum azınlığa nasıl yansıdığı, Rum azınlığın yaşadığı sorunlar ve Türk hükümetinin uyguladığı politikalar incelenmiştir. Çalışmada ulaşılan temel sonuç ise iki ülke arasındaki ilişkilerde tarihsel süreç içerisinde karşılıklı bir güvensizliğin olup milliyetçilik anlayışları neticesinde azınlıklara uyguladıkları politikaların azınlıkların yaşamını kötü şekilde etkilemiş olduğudur. Azınlık haklarının uluslararası antlaşmalarla garanti altına alınmasına rağmen zaman zaman ihlal edildiği, bazı sorunların çözüme kavuşturulduğu bazı sorunlarınsa hala devam ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Türk, Müslüman, Yunan, Rum, Azınlık, Milliyetçilik

ABSTRACT

"The reflections of the relations of Turkey- Greece on Western Thrace Muslim-Turk and the Orthodox -Greek minority of Turkey" on the study entitled how to get working on minority issues is reflected in the relations between Turkey and Greece. The goal of this study was two show how a change since the signing of the Lousanne Peace Treaty of relations between two countries, mutual perceptions, promblems, and these problems are reflected in Greece to Turkey how to Greeks in Turkey. Understandings of nationalism of Turkey and Greece, minority policies implemented and how two minorities are affected by the policies implemented is put forward. İn the first part of the study prepared in four sections, the concept of nationalism, approaches, the concept of minority rights, debats, policies of Turkey and Greece within the frame work of nationalism and minority concepts were examined. İn the second part, the problems between the two counries have been evaluated since the Lousanne Peace Treaty, in the third part, the reflections of the Turkish-Greek relations on the Western Thrace Turks, the problems experienced by the Western Thrace Turkish minoriy and the policies implemented by the Greek Goverment were examined. İn the fourth and last part of the study how Turkish-Greek relations are reflected in the orthodox minority, the problems of the minority population and the policies of the Turkish goverment were examined. The main point reached in this study is that the policies applied to minorities as a result of the nationalist understanding and the mutual distrust in the relations between the two countries have affected the lives of minorities badly. Although minority rights are guaranteed by international treaties, from time to time they are infringed. And also some of the promlems have been solved but some are still continuning.

Key Words: Turkey, Greece, Turkish, Muslim,Greek, Rum, Minority, Nationalism

ÖN SÖZ

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin azınlıkları nasıl ve ne şekilde etkilediğini ortaya koymayı amaçlayan çalışma, iki ülke arasındaki sorunların Lozan Barış Antlaşması'ndan günümüze kadar gelen süreçte nasıl bir gelişim gösterdiği, iki ülkenin de milliyetçilik anlayışları, milliyetçilik ve azınlık kavramları bağlamında uyguladıkları politikaların Batı Trakya Müslüman-Türklerin ve Türkiye Ortodoks-Rumların yaşamında nasıl etkiler ortaya çıkardığı ve azınlıkların bu politikalar sonucunda nasıl etkilendiğinin ortaya konulması anlamında önem az etmektedir.

Öncelikli olarak yüksek lisans tez sürecim boyunca, yardımlarıyla, eleştirileriyle, yönlendirmeleriyle ve tez sürecimi psikolojik anlamda huzurlu geçirmemi sağlayarak çıkışı bulmamı sağlayan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serap Yolcu Yavuz'a en derin teşekkürlerimi sunarım. Yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Sibel Turan'a çok teşekkür ediyorum. Tüm öğrenim hayatım boyunca uzakta olsalar da desteklerini her zaman hissettiğim, haklarını ödeyemeyeceğim, kocaman aileme tüm kalbimle teşekkür ederim. Son olarak gerek ders döneminde gerek tez aşamasında, bütün sıkıntıları ve süreci birlikte yaşadığım, her koşulda varlığını hissettiğim sevgili eşim Muhammet Han'a tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Didem ÖZCAN

ANKARA, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
ÖN SÖZ III
İÇİNDEKİLER IV
KISALTMALAR VII
GİRİŞ 1
I.BÖLÜM: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE 6
1.1. Millet, Milliyetçilik ve Ulus-Devlet Kavramları 6
1.2. Azınlık Kavramı, Hakları ve Tartışmaları 16
1.3. Milliyetçilik ve Azınlık Kavramları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan'ın Azınlıklar Politikası 19
1.3.1. Türkiye'nin Azınlık Politikaları 19
1.3.2. Yunanistan'ın Azınlık Politikaları 21
II. BÖLÜM: TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ 25
2.1. Lozan Barış Antlaşması Sırasında ve Sonrasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri 25
2.2. İki Ülke Arasında Yumuşama Dönemi 30
2.3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri 31
2.4. Türkiye-Yunanistan Arasında Ege Kaynaklı Sorunlar 33
2.4.1. Karasuları Sorunu 33
2.4.2. Kıta Sahanlığı Sorunu 36
2.4.3. Hava Sahası Sorunu ve FIR Hattı 38
2.4.4. Ege Adalarının Silahlandırılması Sorunu 39
2.5. Kıbrıs Sorunu 40
2.6. Avrupa Birliği Bağlamında Kıbrıs Sorunu 50
III. BÖLÜM: TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIĞI'NIN DURUMU 52
3.1. Batı Trakya Coğrafyası ve Tarihi 52
3.2. Batı Trakya'nın Sosyo- Ekonomik Yapısı 55

3.3. Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığı'nın Sorunları 57
3.3.1. Kimlik Sorunu 57
3.3.1.1. Etnik Kimliğin İnkarı Çerçevesinde Birlikler 62
3.3.1.1.1. İskeçe Türk Birliği (İTB) 62
3.3.1.1.2. Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) 63
3.3.1.1.3. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) 64
3.3.1.2. Etnik Kimliğin İnkarının Bir Sonucu Olarak: 29 Ocak 1988 Yürüyüşü 65
3.3.2. Yurttaşlık Haklarına Dair Yaşanan Sorunlar 67
3.3.3. Dini Alanda Karşılaşılan Sorunlar 73
3.3.3.1. Müftülük Sorunu 73
3.3.3.1.1. Yunanistan'daki Müftülerin Antlaşmalardan Kaynaklanan Görev ve Yetkileri 74
3.3.3.1.2. Batı Trakya'daki Müftüler için Yunan Hükümeti Uygulamaları 75
3.3.3.2. Müftülükler 76
3.3.3.2.1. Gümülcine Müftülüğü 76
3.3.3.2.2. Dimetoka Müftülüğü 78
3.3.3.2.3. İskeçe Müftülüğü 79
3.4. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar 82
3.4.1. Anaokulları ve Çocuk Yuvaları 87
3.4.2. İlkokullar 88
3.4.3.Ortaokul ve Liseler 90
3.4.4. Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) 91
3.4.5. DİKATSA (Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi) Sorunu 92
3.4.6. Medreseler 93
3.5. Vakıflar Konusu 94
3.6. Siyasal Alanda Karşılaşılan Sorunlar 97
3.7. Ekonomik Alanda Karşılaşılan Sorunlar 102
IV. BÖLÜM: TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA ORTODOKS-RUM AZINLIK VE YAŞANAN GELİŞMELER 106
4.1. Türkiye'deki Ortodoks-Rum Azınlığının Sorunları 106
4.1.1. Lozan Barış Antlaşması'nda Azınlık Kavramı ve Ortodoks-Rumlar 106

4.1.2. 6/7 Eylül Olayları 112
4.1.3. 1964 Yunan Uyruklu Rumların Sınır Dışı Edilmesi 114
4.1.4. 1970'den Bu Yana Ortodoks-Rum Azınlığın Durumu 116
4.1.5. Dini Alanda Karşılaşılan Sorunlar 117
4.1.5.1. Patrikhane Sorunu 117
4.1.5.1.1. Patrikhanenin Tarihsel Gelişimi 117
4.1.5.1.2. Lozan Antlaşması'nda ve Sonrasında Patrikhanenin Durumu 119
4.1.6. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar 123
4.1.6.1. Heybeliada Ruhban Okulu'nun Durumu 123
4.1.6.2. Türkiye'de Rum Azınlığın Eğitimi Durumu 125
4.1.7.Azınlık Vakıfları Durumu 128
4.1.8. Rum Azınlığın Siyasal Katılımı 131
4.1.9. Sosyo-Ekonomik Alanda Karşılaşılan Sorunlar 132
4.1.9.1. Varlık Vergisi 132
4.1.9.1.1. Varlık Vergisi Kanunu Uygulamaları 135
4.1.9.1.2. Varlık Vergisi Uygulamasına Tepkiler 137
4.1.9.2. Türkiye Rumlarının Demografik Yapısı 139
SONUÇ 141
KAYNAKÇA 148

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.t. : Adı Geçen Tez

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMDHS: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

BTTÖB: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

FIR: Uçuş Bilgi Bölgesi

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GTGB: Gümülcine Türk Gençler Birliği

ICAO: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü

İTB: İskeçe Türk Birliği

KKE: Yunan Komünist Partisi

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KTFD: Kıbrıs Türk Federe Devleti

MEB: Münhasır Ekonomik Bölge

PASOK: Pan-Helenik Sosyalist Parti

SÖPA: Selanik Özel Pedagoji Akademisi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

YDP: Yeni Demokrasi Partisi

GİRİŞ

Türk-Yunan ilişkileri yalnızca bugünkü Türk dış politikası sorunları boyutunda ele alınıp tarihsel boyutu göz ardı edilerek değerlendirilmemelidir. Yunanistan tarihi incelenirken Osmanlı tarihi göz önünde bulundurulmalı, değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmalıdır. Bugün Yunanistan topraklarına bakıldığında Yunanistan coğrafyası, en az dört yüzyıl Osmanlı idaresi altında kalmış ya da başka bir deyişle Yunanistan'ın ulus-devlet olma süreci Osmanlı Devleti'ne karşı sürdürdüğü mücadele neticesinde gerçekleşebilmiştir. Türk ve Yunan halkı arasında geçen mücadele zaman içerisinde beşeri sorunları da ortaya çıkarmıştır. Yunanistan bağımsız olmuş, Avrupalı devletlerle işbirliği yapmış ve Osmanlı Devleti'ne doğru genişlemeye çalışmıştır. Bu süreçte 1881'de Teselya ve Epir'i[1], 1 Aralık 1912'de ilhak ettiği Girit'i, güney Epir'i, Selanik dahil Makedonya'nın büyük bir kısmını ve Ege adalarını topraklarına katmış[2] bunun sonucu olarak da Osmanlı Devleti'nden alınmış bu topraklarda yaşayan insanların da yerlerinden edilmelerine ve daha birçok soruna sebep olmuştur.

Sorunlar bunlarla sınırlı kalmamış 1923 Lozan Barış Antlaşması ile mübadiller, 1963'te ve 1974'te Kıbrıs'ta iki halktan da ortaya çıkan göçmenler, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin insani boyutunu gözler önüne sermektedir. Bugün Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları sorunlar da bunun en önemli örneğini oluşturmakta ve Türk-Yunan ilişkileri arasındaki sorunların geçmişte kalmadığını bugün de hala devam ettiğini göstermektedir. Benzer örnek Türkiye'de yaşayan Rum azınlığın durumuna bakıldığında da görülmektedir. Yaşadıkları yerlerden göç ettirilmek zorunda bırakılan Rumların nüfusu geçmişten bu yana yok denecek noktaya gelmiştir.

Tarihsel süreçte örneğin Türklerin Kurtuluş Savaşı mücadelesi sırasında Avrupalı büyük devletlerin Yunanistan'ı desteklemeleri ve uluslararası platformlarda

[1] Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih(1789-1960),* Ankara 1973, s.160-183,270-274,282,
[2] Murat Hatipoğlu, " Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 yılı(1821-1922)*", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, 85, Seri III, Sayı A.23, Ankara, 1988, s.59

tutundukları tavırlar Türk-Yunan ilişkilerinin güvensizliğinin temelinde yatan sebeplerden biri olmuştur. Lozan Barış Antlaşması sırasında ilk kez çok taraflı bir düzenleme ile iki ulus aralarında kalıcı sayılabilecek bir denge kurmuştur.[3] Fakat bu denge daha sonraki yıllarda iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıklardan dolayı bozulmaya başlamıştır.

Ege Denizi konusunda yaşanan sıkıntıların temeline inildiğinde iki ulusun da farklı çabalarının olduğu görülmektedir. Osmanlı egemenliği altındaki Rumlar, 18. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz ve Karadeniz ticaretini ele geçirmiş ve deniz ticareti ile büyüyen bir Rum ticaret burjuvazisi Yunan ulusal bilincinin doğmasında etkili olmuştur. Yunanistan 1930'lardan beri Ege'de karasularını genişletmiş, antlaşmalara aykırı olarak Ege adalarını silahlandırmaya başlamıştır. Sürekli olarak Ege'deki egemenlik haklarını genişletmek için adımlar atmıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki bu gerginlik ortamında her iki ülkedeki azınlıkların durumu ön plana çıkmaktadır. Lozan Barış Antlaşması'yla çözüme kavuşturulan azınlık sorunu taraflar arasında imzalanan Zorunlu Mübadele Sözleşmesi ile Yunanistan'da yaşayan Müslüman-Türkler Türkiye'ye gönderilmiş, Türkiye'de yaşayan Ortodoks-Rumlar da Yunanistan'a gönderilmiş ve her iki ülke de türdeş bir ulus yaratmak için çalışmalara başlamıştır. Mübadele sözleşmesinden muaf tutulan Gökçeada ve Bozcaada'daki ve İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya Müslüman Türkleri Lozan Barış Antlaşması ile azınlık statüsünde anılmış ve azınlık hakları tanınmış, her iki ülkeye de karşılıklı olarak azınlık haklarının korunması ve yerine getirilmesi konusunda aynı yükümlülükler verilmiştir. Fakat Lozan Barış Antlaşması imzalandıktan sonra her iki ülke de uyguladığı bazı politikalarla azınlıklara, haklarının verilmesi konusunda bazı sıkıntılar yaşatmıştır.

1950'li yılların ortalarından itibaren, Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs meselesi iki ülkenin arasını açmış, güvensizlik ortamı gitgide büyümüştür. Hem

[3] Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyutuyla Türk-Yunan İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992, s.9

Türkiye hem Yunanistan, azınlıkları birbirlerine karşı bir politik araç olarak kullanmış, azınlıklar her iki ülke açısından da bir karşılıklılık konusu haline gelmiştir.

Tüm dünyada azınlık konusundaki yaklaşım değişikliği, hem Türkiye hem Yunanistan'ın azınlık politikalarında değişikliğe gitmesi sonucunu doğurmuştur. İki ülkenin de azınlıklar konusunda değişikliğe gitmelerine sebep olan temel unsur, hazırlanan hukuki sözleşme ve metinler, geliştirilen denetim mekanizmalarıyla Avrupa Konseyi ve çoğulcu toplum anlayışı ile aday ülkeler üzerinde bu konuda baskı oluşturan Avrupa Birliği'nin(AB) yönlendirmeleridir.[4]

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin seyri, yaşanan sorunlar ve bu sorunların Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığa ve Türkiye'deki Ortodoks-Rum azınlığa nasıl yansıdığı bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin tarihi gelişimi, yaşanan sorunların nedeni ve nasıl sonuçlandığı, bu sorunların azınlıkları nasıl ve ne ölçüde etkilediği, iki ülkenin de azınlıkları koz olarak nasıl kullandıkları, ülkelerin azınlık konusuna bakış açıları çerçevesinde türdeş bir ulus yaratma çabalarının seyri, milliyetçilik politikalarının azınlıklara yansıması gibi sorular bu çalışmada cevabı aranmaya çalışılan temel soruları oluşturmaktadır.

Aynı zamanda son yıllarda Türkiye ve Yunanistan'ın azınlıklara yönelik uygulamalarında değişikliğe gitmesi ve aralarındaki güven ortamının iyileşmesi azınlık konusundaki uyuşmazlıklara çözüm getirmesi anlamında umut vericidir. Bütün bu sunulan çerçeve etrafında bu çalışmanın amacı Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana nasıl değişim gösterdiği, her iki ülkenin de karşılıklı milliyetçilik anlayışları, milliyetçilik anlayışları çerçevesinde azınlıklara yönelik uyguladıkları politikalar, bu politikaların

[4] Emre Aykoç, "Türkiye ve Yunanistan'ın Azınlık Politikaları: İkili İlişkiler, Ulusçuluklar ve Azınlık Hakları Ekseninde Karşılaştırmalı Bir İnceleme", T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s.5

azınlıkları nasıl etkilediğinin tespitinin yapılması, iki azınlığın karşılaştırılmasından ziyade ilişkilerin azınlıklarda nasıl bir etki oluşturduğu ayrı başlıklar altında incelenecektir. Bu çerçeve etrafında çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın teorik çerçevesinin oluşturulmaya çalışıldığı birinci bölümde millet, milliyetçilik, ulus-devlet kavramları açıklanmış ve bu kavrama ilişkin kuramsal yaklaşımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra azınlık kavramı, azınlık hakları ve azınlık konusundaki tartışmalar ele alınacaktır. Birinci bölümün en sonunda ise milliyetçilik ve azınlık kavramları çerçevesinde Türkiye'nin ve Yunanistan'ın uyguladığı politikalara değinilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin Lozan'dan itibaren tarihsel gelişimine değinilmiş bu kapsamda ilk olarak 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması imzalandığı sırada ve daha sonrasında iki ülke arasındaki ilişkilere, iki ülke arasındaki ilişkilerin yumuşadığı Atatürk ve Venizelos dönemlerine değinilmiştir. Ardından İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan gelişmelere, iki ülke arasında Ege kaynaklı sorunlara ve son olarak ikili ilişkilerin bozulma noktasına geldiği Kıbrıs sorununa ve Kıbrıs sorununun AB çerçevesinde nasıl ele alındığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türk-Yunan ilişkilerinin Batı Trakya Türk azınlığına nasıl ve ne şekilde yansıdığı, Yunanistan'ın uyguladığı politikalar ve bu politikalardan azınlığın nasıl etkilendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlk olarak Batı Trakya coğrafyasının neresi olduğu, Batı Trakya coğrafyasının tarihi ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi verilmiş daha sonra Batı Trakya Türk azınlığın yaşadığı sorunlar ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak etnik kimlik sorunu ele alınmış ve bu çerçevede birliklerin durumu ortaya konulmuştur. Daha sonra yurttaşlık haklarına dair yaşanan sorunlar, müftülük sorunu ve bu başlık altında ele alınan Batı Trakya'daki müftülüklere değinilmiştir. Hemen ardından Batı Trakya Türklerinin eğitim alanında karşılaştığı sorunlar, vakıflar konusunda karşılaşılan sorunlar, siyasal alanda karşılaşılan sorunlar ve son olarak ekonomik alanda

karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Ele alınan bu sorunlar tarihsel bir çerçeve içerisinde günümüze kadar nasıl bir değişim gösterdiği şeklinde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin Türkiye'de yaşayan Rum azınlığa nasıl yansıdığı, Türkiye'nin uyguladığı politikaların azınlığı nasıl ve ne ölçüde etkilendiği ve nasıl sonuçlar doğurduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Lozan Barış Antlaşması sırasında azınlık kavramının nasıl ele alındığı ve bu çerçevede Rum azınlığın durumu, daha sonra iki ülke arasındaki ilişkinin seyrini etkileyen Patrikhane sorunu, Heybeliada Ruhban Okulu'nun durumu, vakıflar konusunda Rum azınlığın yaşadığı sıkıntılara değinilmiştir. Varlık Vergisi uygulaması ve Türkiye'deki azınlık üzerindeki etkisi, Türkiye'deki Rumların demografik yapısı, Rum azınlığın eğitim alanında karşılaştığı sorunlar ve azınlık eğitiminin durumu, Kıbrıs sorunu bağlamında 6-7 Eylül olayları, Rum azınlığın siyasal katılımı, 1964'te Yunan uyruklu Ortodoks-Rumların sınır dışı edilmesi ile son olarak 1964 yılından bugüne Rum azınlığın durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

I.BÖLÜM: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Millet, Milliyetçilik ve Ulus-Devlet Kavramları

Sosyal bilimlerde millet, milliyetçilik ve bu bağlamda ele alınması gereken diğer kavramlar tanımlanması güçtür. Milliyetçilik kavramını kuramsal bir çerçeve içerisinde açıklayan ve belirli bir sistem içinde ele alan çalışmalara 20. yüzyıldan önce pek rastlanmamaktadır. Milliyetçiliğin akademik anlamda daha nesnel bir şekilde ele alınması 1920'li yıllarda gerçekleşebilmiş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni milliyetçilik akımlarının ortaya çıkmasıyla yoğun bir kuramsal dönem yaşanmış, 1960 yıllarından itibaren milliyetçilik tartışmaları hızlanmış ve günümüzde de aynı hızla varlığını sürdürmektedir.[5]

Milliyetçilik kuramları açıklanırken millet kavramı milliyetçilikten bağımsız olarak düşünülememektedir. Dolayısıyla ilk olarak millet kavramı açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kavram için pek çok tanım yapılmıştır. Ulus, kültürel anlamda ortak bir dil, din, tarih ve gelenekler etrafında bir arada tutulan insanlar grubu, siyasal olarak egemenliği oluşturma veya sürdürme arzusunda olan insanlar grubu, psikolojik açıdan ise vatanseverlik çerçevesinde hissedilen sadakat veya duyguyla diğerlerinden ayrılan bir grup insan olarak tanımlanmaktadır.[6]

Ulus kavramı, sosyolojik açıdan aynı etniğe ait olma ve siyasi sadakat bilinciyle oluşan insan topluluğu, hukuksal açıdan yurttaşlık ile bir devlete bağlanan topluluk, uluslararası ilişkiler disiplini ile uğraşan bir araştırmacı için ise devlet adını verdiğimiz siyasi bir birim olarak tanımlanmaktadır.[7]

Bazı araştırmacılar nesnel ölçütler olan din, dil, ırk, bazılarıysa öznel ölçütler olan millet bilincini, bağlılığı öne çıkarmakta, çoğunluk ise bu iki ölçütü birlikte kullanarak milleti tanımlamaktadır.[8] Nesnel etkenler üzerinde duran Joseph Stalin'e göre millet, ortak dil, ülke, iktisadi yaşam ve ortak bir kültürde ortaya çıkan

[5] Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yayınları, 6. Basım, Mart 2016, s.29
[6] Andrew Heywood, *Küresel Siyaset*, Adres Yayınları,1. Baskı, Şubat 2013, s. 202
[7] Ozan Erözden, *Ulus-Devlet*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, Ocak, 2008, İstanbul, s.5
[8] Umut Özkırımlı, a.g.e.,s.71

ruhsal yapı temelinde biçimlenmiş, tarihsel olarak kurulmuş, istikrarlı bir halk topluluğudur. Benedict Anderson'un öznel olan millet tanımına bakıldığında millet egemen olarak hayal edilmiş, yapısı itibariyle sınırlı, siyasi topluluktur.[9] Ulus, Edward Hallet Carr'a göre, doğal, biyolojik bir grup olmayıp açık bir şekilde fark edilen, tanımlanabilen, evrensel olan bir varlık değildir, dönemler ve bölgelerle sınırlıdır, aynı zamanda gönüllü bir gruptan fazlası, geleneksel süslemeler barındırmasına rağmen, üzerinde yaşayan toprağa dile ve aileden fazla yakınlık hissi gibi unsurları barındırır.[10] Eric J. Hobsbawm'a göre millet, değişmez ya da asli bir toplumsal birim değil, yalnızca tarihsel ve özgül bakımdan yakın dönemli olup belirli bir modern ulus-devletle ilişkilendirildiği kadarıyla toplumsal bir birimdir.[11]

Millet kavramının tanımlarında görülen farklılaşma milliyetçilik kavramında da görülmektedir. Milliyetçilik dediğimiz kavramın 200 yıldan fazladır dünya siyasetinde en etkili güç olduğu söylenebilmektedir. Savaşların çıkmasında devrimlerin gerçekleştirilmesinde, devletlerin oluşmasında, imparatorlukların yok olmasında ve sınırların değişmesinde milliyetçilik kavramı yakından ilgili olup hem rejimleri şekillendirmek hem de desteklemek amacıyla da milliyetçilik kullanılmıştır.[12]

John Breuilly milliyetçiliğin üç şekilde ele alındığını belirtmiştir: düşünce, duygu ve siyasi bir hareket olarak. Milliyetçiliği bir düşünce olarak ele alan ilk grup milliyetçi aydınların söylemleri ve yazdıklarıyla ilgilenirken, milliyetçiliği bir duygu olarak gören ikinci grup belli bir kültürün gelişimine bakarak bunların milli bilinçlerini nasıl oluşturduğuna kafa yormakta, milliyetçiliği siyasi bir hareket olarak gören son grup ise siyasi çekişmeleri ve iktidar kavgalarını araştırmaktadır.[13]

Anthony D. Smith milliyetçiliği, milletin iyiliğini artırmayı amaçlayan ve onu kaygılarının merkezine yerleştiren bir düşünce olarak açıklamış ve bu iyiliği

---

[9] Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Metis Yayınları, dokuzuncu basım, Mart 2017, s.20 (Ayrıca bkz. Anthony D. Smith, *Milliyetçilik, Kuram İdeoloji Tarih*, Atıf Yayınları, Ankara, 2013, s.23)
[10] Edward Hallet Carr, *Milliyetçilik ve Sonrası*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul,1990,s.45
[11] Eric J. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780, Programme, myth,reality*, dördüncü basım, 2010, s.24
[12] Andrew Heywood, a.g.e. s.201
[13] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.71

çoğaltmak için amaçladıkları unsurları, milli özerklik, milli birlik ve milli kimlik olarak sıralamıştır.[14] Eric J. Howbsbawm milliyetçiliği, ulusal kimliğin sınıf kimliğinden daha güçlü olmasını sağlayıp dolayısıyla işçi sınıfını mevcut güç yapılarına bağlayarak, yönetici sınıfın toplumsal devrim tehdidine karşı koymak için kullandığı bir araç olarak görme eğilimindedir.[15]

Milliyetçiliği açıklamaya çalışan kuramlar genellikle üç kategoride ele alınmaktadır. Bunlardan biri ilkçi yani primordialist yaklaşım, ikincisi modernist yaklaşım üçüncü yaklaşım ise yaklaşımlarını bir ara yol şeklinde tanımlayan etno-sembolcülerdir.[16]

İlkçi görüşe göre, milletler ve milliyetçilik bir dönem sorgulanmadan kabul edilmiş, doğal oluşumlar olup varlığı sorgulanmamaktadır. Edward Shils, Clifford Geertz ve Walker Connor gibi yazarların aralarında bulunduğu primordialist kuramcılar, ulusların ve ulusal bağlılıkların eski zamanlardan beri var olan doğal oluşumlar olduğunu varsayarlar.[17] İlkçi yazarlar, etnik kimliğin ve onu oluşturan öğelerin eskiden beri var olup ve hiç değişmeden şimdiye kadar geldiğini ve günümüzde ulusa dönüştüğünü, dolayısıyla ulusun tarihdışı bir varlık olduğunu iddia ederler.[18] İlkçi yaklaşım içerisindeki doğalcı bakış açısına göre etik kimlik, konuşma yeteneği, koku alma, görme duyuları ya da cinsiyet kadar doğal bir parçamızdır. Yani kişilerin ait olduğu etnik topluluk önceden belirlenmiştir. İlkçi yaklaşıma göre milletlerin doğal bir sınırı vardır ve bu bakış açısı genellikle milliyetçiler tarafından benimsenmektedir. On dokuzuncu yüzyıldan beri eğitim sistemlerine, milli geçmişi yaratmaya çalışan tarihçilere ve devlet kurma çabası içerisinde olan siyasetçilere egemen olan milliyetçilik anlayışının özünü oluşturan görüş budur.[19]

[14] Anthony D. Smith, a.g.e. s.20
[15] Andrew Heywood, a.g.e. s. 205
[16] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.75
[17] Emre Aykoç, a.g.t. s.15
[18] Ozan Erözden, a.g.e. s. 63-68.
[19] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.83

İlkçiler, milletlerin eski zamanlardan beri olduğunu ve milletlerin altın zamanlarının, kahramanlarının olduğunu savunmakta; geçmişte belirli bir dönemde ya da belirli koşullar altında ortaya çıkmamış olduğunu ileri sürmektedirler [20]

Ancak ilkçi yaklaşım, bazı yönlerinden dolayı eleştirilmektedir. Bunlar; etnik kimlik ve unsurlarının ve değişmez oluşu, kökenleriyle alakalı iddiaları, başka kimliklerle bağlantısı, milletin yaşı ile duygusal yönüdür.[21] İlkçi yaklaşımın etnik kimlik ve öğelerin değişmezliği hususunda yakın tarihli çalışmalar kimliklerin tanımlanmasında bireysel seçimlerin rolünün öne çıktığını ve toplumsal ilişkiler etrafında yapılandığını yani her yeni kuşakta yeniden tanımlandığını ileri sürerek eleştirilmektedir.

İlkçilerin bir diğer savı etnik ve milli kimliğin kökenleri konusundaki iddialarıdır. İlkçiler etnik kimliğin zaten var olduğunu, hiçbir şeyden türemediğini öne sürmektedirler. Bu noktaya getirilen eleştiri ise etnik kültürlerin ve bu kültürlerin değişmez olduğu iddia edilen özelliklerini bilmek, hangi etnik grupların isteklerini siyasi alana taşıyacağını öngörmemize yetmemesidir. Bir diğer eleştiriyse ilkçilerin etnik kimliği diğer bütün kimliklerin önüne koymasıdır. Anthony Smith'e göre birden çok kimliğe sahip olan insanların bu kimlikler kimi zaman örtüşür kimi zaman birbirini destekler kimi zaman da çatışır; hangi kimliğin ön planda olacağı koşullara göre değişiklik göstermektedir.[22]

Bir başka eleştiri, etnik bağlılıkların duygu yönüyle ilgilidir. İlkçiler, millete duyulan bağlılığın doğal olduğunu, her türlü toplumsal etkileşimden bağımsız olduğunu ileri sürerek, söz konusu bağlılıklarına mistik bir nitelik kazandırırlar. Fakat duyguların kökeninin olmadığının iddia edilmesi ve toplumsal boyuttan soyutlanması yanılgı olup bu durumun hislerle yüzleşmekten kaçınılmasından kaynaklanmaktadır.[23] Son eleştiri milletlerin yaşı konusunda olmuştur. İlkçi yaklaşımı benimseyenler, milli kimliği doğamızın bir parçası olarak görmüşlerdir.

---

[20] Abdulvahap Akıncı*, Milliyetçilik Kuramları*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, 2014,s.139
[21] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.91-92
[22] Anthony Smith, a.g.e. s. 33
[23] Jack D. Eller ve Reed M Coughlan, "The Poverty of Primordialism", s. 192-95,(Akt. Umut Özkırımlı, a.g.e.,s.97)

Fakat bu yaklaşım eleştirilmiştir. Milliyetçilerin iddialarının karşısındaki en büyük sorun, ulus-devletin tarihsel açıdan yeni bir siyasi örgütlenme biçimi olması şeklindedir. Yani etnik kimlik 'bugünkü kadar önemli değildi' eleştirisi getirilmiştir.

1960'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan modernist yaklaşım ise, ilkçi görüşün aksine ulus ve ulusçuluğun tarihsel olgular yani modern çağa özgü yapılar olduğunu savunmaktadırlar. [24] Modernist yaklaşım, hem milletin hem de milliyetçiliğin merkezi devletlerin oluşmasıyla, kapitalizmle, endüstrileşme, şehirleşme ve laikleşme gibi süreçlerle ortaya çıktığı görüşüne sahiptir.[25] Modernist diğer adıyla Araçsalcı yaklaşım 1960'lar ve 1970'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde etkin bir eritme potası olduğu kabul edilen şeyde yani beyaz etniğin varlığını sürdürmesi konusunda girilen tartışmalarda ön plana çıkmıştır.[26]

Modernist olarak nitelenen yazarlar arasında ulusun ve ulusçuluğun ortaya çıkışında etkili olan faktörler konusunda bir uzlaşma bulunmamaktadır. Bunlar aralarında, Ekonomik etkenlere ağırlık verenler, siyasi etkenleri temel alanlar ve toplumsal-kültürel etkileri temel alanlar olarak ayrılmaktadırlar.[27] Burada araştırma konusu çerçevesinde yalnızca siyasal ve toplumsal-kültürel dönüşümü öne çıkaran kuramlara değinilecektir.

Milliyetçiliğin dönüşümünde siyasi etkenleri temel alan yaklaşımlara bakıldığında 1982 yılında "*Nationalism and The State*" isimli çalışmasıyla milliyetçiliği bir siyaset biçimi olarak gören John Breuilly göze çarpmaktadır. Breuilly'e göre milliyetçilik, devlet gücünü ele geçirmeye çalışan ve milliyetçi temellere dayandıran siyasi hareketler olarak tanımlamaktadır. [28] Breuilly'e göre milliyetçilik önce siyasetle, siyaset de güç ya da iktidarla ilgilidir. Breuilley'e göre modern devlet, liberal biçimiyle gelişmiş, gelişmeler devletlerarası ilişkilerde yaşanan bazı değişikliklerle de desteklenmiştir. Breuilly tipolojisini geliştirirken iki noktayı göz ününde bulundurmuştur. Bunlardan ilki devletle siyasi hareketler

[24] Emre, Aykoç, a.g.t. s. 15
[25] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.102
[26] Anthony D. Smith, a.g.e. s. 81
[27] Umut Özkırımlı, a.g.e,s.105
[28] Umut ,Özkırımlı,a.g.e. s.130

arasındaki ilişkiler, ikincisi milliyetçi hareketin karşı olduğu devletle ilgili hedefidir.[29] Milliyetçi hareketler ya devleti birleştirmeyi ya onu yenilemeyi ya da daha yaygın olarak var olan bir devlete karşı koymayı amaçlar.[30]

Siyasal etkenleri temel alan ikinci yaklaşım Paul R. Brass'ın milliyetçilik kuramıdır. Hem milliyetçiliği hem de etnik kimlikleri, seçkinlerin iktidara sahip olma ve koruma çabalarında kullandıkları bir araç olarak düşünüp etnik kimliklerin oluşumda öznel seçimlerin, koşulların, seçkinlerin yönlendirmelerinin ön plana çıktığını savunmaktadır.[31]

Milletleri ve milliyetçiliği siyasi etkenler çerçevesinde açıklayan diğer yazarlardan biri de Eric J. Hobsbawm'dır. Hobsbawm temellendirmelerini, "*Nations and Nationalism since 1780*" isimli çalışmasında açıklamaktadır. Hobsbawm milliyetçiliği dönemler halinde incelemiş; Fransız devriminden 1918'e kadar olan dönemi ilk dönem, 1918-1950 yıllarındaki milliyetçiliğin doruk noktasına ulaştığı dönem olarak ayırmıştır. Hobsbawm'ın 20. yüzyılın geri kalanına ilişkin görüşlerine yer verdiği son dönemde ise milliyetçiliğin eskisi kadar önemli olmadığı görülmektedir.[32] Hobsbawm, modern öncesi dönemlerde bölgesel dillere ve yerel dinlere dayanan 'ön milli' topluluklar bulabileceğimizi kabul eder ama bugün millet olarak kavradığımız şeyin kesin ölçütü olan ülkesel siyasi örgütlenme öğesiyle zorunlu ilişkileri olmadığı için bunların milletlerin ataları ya da öncüleri olmayacaklarını savunmaktadır.[33]

Milliyetçiliğin dönüşümünde toplumsal-kültürel dönüşümü esas alan yaklaşıma bakıldığında, ilk olarak Ernest Gellner göze çarpmaktadır. Gellner endüstriyel toplum düzeninin bir ürünün olan milliyetçiliği siyasal ve ulusal birimin çakışmalarını öngören siyasal bir ilke olarak tanımlamaktadır.[34] Yani Gellner milletlerin modernliğin, yani modern sanayiciliğin varsaydığı kültürel bir biçim olan milliyetçilik tarafından yaratıldığını savunmaktadır. Gellner ulusçuluğun doğal değil,

[29] Umut, Özkırımlı,a.g.e. s.134
[30] Anthony D. Smith, a.g.e. s. 105-106
[31] Umut, Özkırımlı,a.g.e. s.135
[32] Umut,Özkırımlı,a.g.e. s.146
[33] Anthony D. Smith, a.g.e. s. 117
[34] Ernest Gellner, *Nations and Nationalism,* Hil Yayın, 2. Baskı, 2006,s.71

çağdaş ve yakın tarihte ortaya çıkan toplumsal koşullar sonucunda belirmiş bir akım olduğunu belirtmektedir.[35]

Milletleri ve milliyetçiliğin oluşumunda toplumsal-kültürel etkenlere öncelik veren bir diğer çalışma Benedict Anderson'un 1983 tarihli "*Imagined Communities*" isimli çalışmasıdır. Anderson'a göre, milliyet ve milliyetçilik kültürel yapım, özel bir türdür. 18. yüzyılın sonlarına doğru doğan milliyetçilik, bir kez oluştuktan sonra artık kopya edilebilir bir nitelik kazanır. Anderson'a göre akrabalık ve din gibi kavramlarla birlikte düşünülmesi gereken bir yapıdır milliyetçilik. Andersson'a göre millet, sınırlı ve egemen olacak şekilde hayal edilen siyasi bir topluluk olarak tanımlanmıştır.[36] Yine Anderson'a göre Güney ve Kuzey Amerika'daki siyasi merkezlerde teşekkül eden milliyetçilik hareketleri Fransa hariç Avrupaya ithal edilmiştir, bu bir re-export halidir çünkü bu ülkeler milliyetçiliklerini Fransız İhtilali fikirlerinden almışlardır.[37]

Milliyetçiliğin açıklanmasında toplumsal-kültürel dönüşümü esas alan isimlerden bir diğeri Miroslav Hroch'dur. Hroch, çeşitli Doğu Avrupa milliyetçiliklerini araştırarak milliyetçi hareketlerde düşünürler, yazarlar, sanatçılardan oluşan küçük zümrelerin millet düşüncesini geliştirmesinden, millet düşüncesinin kışkırtıcılardan yani editörlerden ve gazetecilerden oluşan yurtsever çevreler aracılığıyla yayılmasına, daha sonra orta ve alt sınıfları kitlesel bir harekette bir araya getiren çok daha geniş seçmenlere ilerleyen ortak bir gelişim kalıbı bulmuştur.[38]

İlkçi Yaklaşım ve modernist yaklaşımdan sonra, modernist yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkan etno-sembolcü yaklaşım vardır. Modernist yaklaşımı yeterli bulmayan ve İlkçi yaklaşımı reddeden etno-sembolcü John Armstrong, Anthony D. Smith, John Hutchinson gibi yazarlar bu düşüncelerden yola çıkarak orta bir yol bulmaya çalışmışlardır.[39] Milletlerin gelişim evresini geniş bir zaman sürecinde

[35] Ozan Erözden, a.g.e. s.12
[36] Benedict Anderson, a.g.e. s. 20
[37] İskender Öksüz, *Millet ve Milliyetçilik,* Panama Yayınları, Birinci Baskı, Ocak 2016, s.219
[38] Anthony D. Smith, a.g.e. s. 107
[39] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.203

düşünülmesi gerektiğini çünkü modern milletlerin ortaya çıkışını, etnik geçmişlerine değinmeden açıklamanın mümkün olmadığını ileri sürmektedirler. Etno-sembolcülere göre modernistlerin iddiaları doğrudur, milletler Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali ile doğmuştur, Sanayi Devrimi ile de olsa hangi milletin hangi halk adına, hangi sınırlar içinde ortaya çıkacağını tayin eden milletten önce de var olan unsurların oluşturduğu kaynaklar vardır. Bunlar; milli destanlar, semboller, damgalar, desenler, hikâyeler, dil, coğrafya sınırlardır.[40]

Etno-sembolcülerden John Armstrong'a göre etnik bilinç uzun bir geçmişe sahip olup, etnik kimliklerin izlerine Antik çağlarda bile rastlanabilir. Bu açıdan bakıldığında günümüzdeki milliyetçilik, geçmiş zamanlardan beri gelişen bütün toplumsal ve siyasi örgütlenmelere yön veren etnik bilincin nihai aşamasıdır.[41]

Milliyetçilik kavramında ismi etno-sembolcülerle özdeşleştirilen ve John Armstrong'un bakış açısını geliştiren bir diğer isim Anthony D. Smith'dir. Milleti, tarihi bir toprağı paylaşan, ortak hatıraları, ekonomisi, kitlesel bir kamu kültürü, herkes için geçerli hak ve ödevleri olan insan topluluğu şeklinde açıklamıştır.[42] Milletin kim olduğu, milletlerin etnik temellerinde aranmalıdır. Çünkü günümüz milletlerinin çoğu belirli bir etnik topluluğun devamıdır. Smith, milliyetçiliği toprağa bağlı milliyetçilikler ve etnik milliyetçilikler olarak türlerine ayırdıktan sonra; bu iki milliyetçiliği de ayrı ayrı kendi içlerinde bağımsızlıktan önce ve bağımsızlık sonrası olarak ayırmıştır. Millet; halk kültürünün, siyasi, simgesel temsilin ve en nihayetinde yurttaşları milletlerini sevmeleri, onun yasalarına uymaları ve anavatanlarını korumaları için harekete geçirmeye çalışan siyasileşmiş kitle kültürünün bir biçimidir.[43] Ayrıca milliyetçilik yalnızca dünyevi bir kültürden ibaret olmayıp siyasi ideolojiden daha çok siyasi dine yakındır.

Bu üç yaklaşımın dışında 1980'li yılların sonlarından itibaren artık milliyetçilik tartışmalarında yeni bir döneme girildiği ve bu dönemde klasik

[40] İskender Öksüz, a.g.e. s.223
[41] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.207
[42] Anthony D. Smith, *National Identity*, İletişim Yayınları,(Çev, Bahadır Sina Şener), 1. Baskı, 1994, s.75-76
[43] Anthony D. Smith, a.g.e. s. 56

milliyetçilik çalışmalarındaki Batı'yı merkez alan, erkek egemen, toplumdaki güç dengelerini göz ardı eden, bakış açılarının masaya yatırıldığı aynı zamanda milliyetçilik çalışmalarının disiplinler arası niteliğinin daha belirgin hale geldiği bir dönemdir.[44] Bu dönemde üretilen yaklaşımlar, kendilerinden önceki milliyetçilik literatüründe var olan eksikleri sorgulamaya başlamışlardır. Böylece kadını, eskiden sömürge olan toplumların deneyimlerini, milliyetçiliğin gündelik hayattaki yerini temel alan postmodernist yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Millet ve milliyetçilik kavramı tanımlamalarında görülen çeşitlilik ve zorluk "ulus-devlet" kavramında daha az kafa karıştırıcıdır. Ulus-devlet kimilerine göre, bireylerin self-determinasyon ve milli kurumlarla oluşturdukları devlet şekli olup aynı geçmişe, aynı etnik kökene ve aynı kültürel dokulara sahip topluluğun oluşturduğu siyasi bir formdur.[45]

Modern devletlerin birçoğunu ulus-devlet olarak tanımlayan Andrew Heywood'a göre ulus-devlet, siyasi ve kültürel kimliğin örtüştüğü, vatandaşlık ve milliyet bağlarıyla bir araya gelmiş, bağımsız bir siyasal birimdir.[46]

Ulus inşası kavramını ilk kullananlardan Karl Deutsch'a göre, geleneksel toplumdan modern topluma geçiş aşamasında, belli bir ekonomik ve toplumsal gelişme düzeyine gelinmeden ve objektif bazı kriterlerle ölçülebilen belli bir toplumsal etkileşim ve iletişim yoğunluğuna ulaşılmadan, ulustan bahsedilemez. Bu aşamaya ulaşmış bir toplumda ise, toplumsal gelişmenin bir sonucu olarak ulus kendiliğinden oluşur. Bununla birlikte kimi zaman bazı kurumsal düzenlemeler yapılabilir.[47]

---

[44] Umut Özkırımlı, a.g.e. s.232
[45] Hülya Eşki Uğuz, Devlet Rukiye Saygılı, "Küresel Dünyada Ulus", *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* (The Journal of Social Economic Research) ISSN: 2148 – 3043 / Ekim 2016 / Yıl: 16 / Sayı: 32, s. 129 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288748)
[46] Andrew Heywood, a.g.e. s.208
[47] Emre Aykoç, a.g.t. s. 24

Ulus inşası konusunda toprak ve kan modelleri olmak üzere iki temel modelden bahsedilmektedir.[48] Toprak esaslı modele genel olarak Batı ulusçuluğunun genel özelliklerinin hakim olduğu yerlerde, kan esaslı model daha çok Batı-dışı ulusçuluklarda görülmektedir. Bir modelin uygulanmasında, siyasal elit tarafından yapılan bilinçli bir seçimin yanında, tarihsel, toplumsal, siyasal ve kültürel birikim ve koşulların da etkili olduğu söylenebilir.[49]

Toprak esaslı ulus inşası modeli, devletin ulustan önce var olduğu, kurumsallaştığı Batı Avrupa'da görülmektedir. Ulus, egemenlik altında bulunan topraklar temel alınarak, "siyasal sınırlar içinde yaşayan herkes" biçiminde tanımlanmış; ulusal kimlik, hak ve yükümlülükler temelinde yurttaşların eşitliğine vurgu yapılarak, dil, din, etnik köken gibi ayrıştırıcı unsurlar bağlamında değil, toplumdaki tüm bireyleri kapsayan, birleştiren ve ortaklığını sağlayan bir üst-kimlik olarak kurgulanmıştır.[50] Bu modelde azınlıklar, eşit hak ve sorumluluklara sahip yurttaşlar olarak görüldüğünden, çoğu kez "iç düşman" olarak algılanmaz. Bununla birlikte, asimilasyon, azınlıkların farklı kimlik ve aidiyet biçimlerinin toplumsal ve siyasal yaşama, "ulusal kimlik" çerçevesinde entegre edilmeleri gereğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.[51]

Kan esaslı ulus inşası modeli ise, ağırlıklı olarak, ulusçuluğun, yaygın bir ulusal bilinçten ve ulus-devletten önce ortaya çıktığı ve ulusu "oluşturarak" devleti örgütlediği Orta ve Doğu Avrupa'da görülür. Ulus, aynı soydan gelen kişilerin oluşturduğu bir birlik olarak düşünülür. Bu noktada ulus inşasının hedefi, öncelikli olarak bireylerin zihinlerinde aynı soydan geldikleri, yüzyıllardan beri değişmeden kalan aynı kültürü paylaştıkları ve ulus oldukları inancının yaratılmasıdır. Diğer bir ifadeyle halkta ulusal bilincin yaygınlaştırılması yoluyla devletin bağımsızlığının kazanılmasıdır. Bağımsızlığın kazanılmasından sonra ise bir proje dahilinde, ulusa

[48] Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar, Kavramlar Teori Lozan İç Mevzuat İçtihat Uygulama*, İletişim Yayınları, 6.Baskı, 2010, İstanbul, s.30-31
[49] Emre Aykoç, a.g.t. s. 33
[50] Emre Aykoç, a.g.t. s.33
[51] Emre Aykoç, a.g.t., s.34-35

dahil kabul edilen tüm bireylerin aidiyetlerini terk ederek ulusal kimliği meşru ve tek kimlik biçimi olarak benimsemelerini ve içselleştirmelerini sağlamaktır.[52]

Bu ulus inşası modelinde azınlıklara yönelik temel politikanın dışlama olduğu söylenebilir. Azınlıklar, etnik kökenleri, dilleri, dinleri farklı olduğundan ulus içerisinde yer alamazlar; tarihin bir cilvesi sonucu ulusun topraklarında kalmış olan, "istenmeyen unsurlar" olarak değerlendirilirler. Ulusun etnik, dilsel veya dinsel türdeşliğini bozdukları için çoğunlukla "iç düşman" olarak algılanırlar. Özellikle bağımsızlığın kazanılmasından sonra karşılaşılan kurgu-olgu uyuşmazlığının sonucunda, türdeş bir ulus yaratma hedefine yönelik olarak zorunlu göç/sürgün, nüfus mübadelesi, hatta bazen doğrudan şiddet içeren yollarla (soykırım, etnik temizlik) bu unsurlardan kurtulmaya çalışılır.

1.2. Azınlık Kavramı, Hakları ve Tartışmaları

Tarihi gelişim içerisinde milletlerarası ilişkiler açısından önemli bir kavram haline gelen azınlık kavramı hem hukuki açıdan hem de sosyo-politik açıdan çok çeşitli tanımları içinde barındırmıştır. Son yıllarda etnisite ya da etnik grup kavramlarıyla birlikte kullanılan azınlık kavramı, topluluk içerisinde herhangi bir özellik açısından farklı olan ve diğerlerinden sayıca az olan, farklı bir soydan ya da farklı bir inançtan olan topluluktur.[53]

Azınlık kavramı geniş anlamıyla sosyolojik açıdan, dar anlamıyla hukuksal çerçevede değerlendirilebilmektedir. Azınlık kavramına geniş anlamda bakıldığında bir topluluğun içerisinde sayısal olarak azınlık olan, çoğunluktan farklı özelliklere sahip başat olmayan gruba denilir. Dar açıdan ise BM raportörünün yaptığı tanıma göre çoğunluktan dil, din ve etnik köken olarak farklı olan, sayıca az olmak, başat olmamak, yurttaş olmak gibi bir takım nesnel unsurları barındırmaktadır.[54]

---

[52] Emre Aykoç, a.g.t. s.35-36
[53] Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Azınlık, (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c112febb929e3.84341116)(Erişim tarihi:06.01.2019)
[54] Baskın Oran, a.g.e. s.26-27

Azınlık kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için kimlik kavramının bilinmesi gerekmektedir. Kimlik, bireysel kimlik ve grup kimliği, objektif kimlik ve sübjektif kimlik, alt kimlik ve üst kimlik olarak üç ayrı gruba ayrılarak incelenmektedir. Azınlıklar açısından önemli olan üçüncü kimlik sınıflandırmasında alt kimlik, bireyin içinde doğmuş olduğu grubun kimliği olup objektif kimlik olmaktadır; Türkiye'de Rum ana ve babadan doğan çocuğun alt kimliğinin Rum olması durumu buna örnektir.[55] Üst-kimlik ise vatandaşlık olup ulusal bütünleşmeyi sağlamak için devletin vatandaşına dayattığı kimlik olarak tanımlanmaktadır.[56]

Görüldüğü gibi azınlık kavramı konusunda birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlamalar yapılırken objektif ve subjektif ölçütler çerçevesinde hareket edilmiştir. Objektif ölçütler, sayı, farklılık, başat olmama, vatandaşlık gibi unsurlardan; subjektif ölçüt ise özbilinçten oluşmaktadır. Bu iki ölçüt birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bundan dolayı sayılan unsurlardan herhangi biri tek başına azınlık statüsünü belirlemede yeterli değildir.[57]

Literatürde dinsel, dilsel, etnik, ulusal olarak dört azınlık türünden söz edilmektedir. Dinsel azınlıklar, tarihsel olarak ortaya çıkan ilk azınlık türüdür. Fakat ulusçuluğun yayılmasıyla birlikte bir kimlik referansı olarak din önemini kaybetmeye başlamıştır. Dilsel azınlıklar, kullandıkları dil dolayısıyla çoğunluktan farklı olan gruptur. Etnik azınlıklar ise kültürel özellikleri ile çoğunluktan farklılaşan grubu ifade etmektedir. Ulusal azınlıklar ise, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirilen hukuksal düzenlemelerde yer almaktadır. Ulusal azınlığın çeşitli anlamları bulunmakla birlikte bir anlamı, "akraba devleti" bulunan azınlıklardır. Bir azınlığın içinde yaşadığı ve yurttaşı olduğu devlete "ev sahibi" devlet, o azınlığın soydaşlarının egemen olduğu devlete de "akraba devlet" denmektedir.[58]

J.A. Laponce, kimliklerini koruyabilmek için azınlık konumunu kabul eden azınlıklarla, egemen gruplarca asimile edilmekten kurtarılan azınlıkları ayırır; L.Wirth, asimilasyonist -yani asimile olmak isteyen azınlıklar; çoğulcu -yani farklı

[55] Baskın Oran, a.g.e. s.28
[56] Baskın Oran, a.g.e. s. 28
[57] Emre Aykoç, a.g.t. s.47
[58] Baskın Oran, a.g.e. , s.41

kalmak isteyen azınlıklar; ayrılıkçı -yani ayrılmak isteyen azınlıklar ; ve militan azınlık ayrımı yapmaktadır.[59]

Az ya da çok her devlette azınlık bulunmaktadır. Ulus-devletlerin toplumu oluşturan farklı unsurlar arasında uyum sağlamaya ve ulusal kimliği yaygınlaştırmaya yönelik olarak farklılıklara ve dolayısıyla azınlıklara yaklaşımında bazı ilkeler ve politikalar çerçevesinde hareket ettikleri görülmektedir. Bu çerçevede devletlerin azınlıklara yönelik politikaları, farklılıkları yok etmeye yönelik politikalar ve farklılıkları yönetmeye yönelik politikalar olarak sınıflandırılmaktadır. Asimilasyon, soykırım taksim, entegrasyon, zorunlu göç, füzyon, farklılıkları yok etmeye yönelik politikalar, etno-gelişme, azınlık statüsü tanıma, segregasyon, çoğulculuk farklılıkları yönetmeye yönelik politikalardır.[60]

Azınlık hakları ise azınlıkların varlığını, çoğunluk mensuplarıyla eşitliğini ve farklı kültürünü korumalarını sağlamaya yönelik haklar olarak tanımlanabilmektedir.

Sonuç olarak egemen topluluklarla karşılaştırıldığında azınlıklar, göreli büyüklükleri, ayırıcı özellikleri kültürel etkileşim, bütünleşme ya da ayrılık ve egemen topluluğun azınlığın kendi amaçlarına ulaşması açısından önüne koyduğu engellere göre farklılık göstermektedir. Azınlıkların korunması için kullanılan teknikler de tip ve koşullara göre farklılık göstermektedir. Azınlık ve egemen topluluk arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi bir azınlığın gerçek anlamıyla korunması, koruyucu olması amaçlanan önlemlerin işlevselliği sınanırken egemen topluluk amaçlarının değil, azınlık topluluk amaçlarının ölçüt alınması gerekmektedir.[61]

---

[59] Vernon Bogdanor, "Azınlıkların Korunması", Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi, Ümit Yayıncılık, Birinci Baskı, Ekim 1999, s. 97,98
[60] Füsun Üstel, *Yurttaşlık ve Demokrasi*, Dost Kitabevi, Ankara, 1999, s.47
[61] Vernon Bogdanor, a.g.e. s. 97-98

1.3. Milliyetçilik ve Azınlık Kavramları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan'ın Azınlıklar Politikası

Osmanlı Devleti'ne karşı 1821 yılında başlayan Yunan ayaklanması 1830'da Yunanistan Krallığı'nın kurulmasıyla sonuçlanmıştır. 1919'da Yunanlıların Batı Anadolu'yu işgali ise Türkiye'nin zaferi ve Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle sonuçlanmıştır.[62]

Yunan ve Türk milliyetçilikleri birbirine karşıt fakat birbirinden beslenen milliyetçiliklerdir. Geçmişten bu yana birbirlerini tarihsel açıdan ötekileştirmiş olan bu milliyetçilikler birbirlerini varoluşsal bir tehdit olarak göstermiştir.[63]

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra gerçekleşen nüfus mübadelesi Yunan kimdir? Türk kimdir? Sorusunu ön plana çıkarmıştır. O zamanlarda esas alınabilecek tek kriter Osmanlı Devleti'nden kalan dinsel kriter olmuştur. Sonuç olarak mübadele, etnisite ve dil temel alınarak değil dinsel çizgilerde gerçekleştirilmiş, ulusun tanımlanmasında belirleyici etken din olmuştur.

1.3.1. Türkiye'nin Azınlık Politikaları

Türk milliyetçiliği, Osmanlı entelektüellerinin, bürokratlarının ve subaylarının hızlı gelişen dünyada ayakta kalabilmeye çalışan ve devletin nasıl kurtulacağının yollarının arandığı bir dönemde şekillenmiştir.[64]

Cumhuriyet kurulduktan sonra birliğin bütünlüğün korunması konusundaki homojen bir toplum yaratma çabası sonucunda millet halk ile özdeşleştirilmiş, milli topluluktan farklı oldukları vurgulanan gruplar milli birliği tehdit ettikleri gerekçesi ile ötekileştirilmiştir.[65]

---

[62] İoannis N. Grigoriadis, *Kutsal Sentez, Yunan ve Türk Milliyetçiliğine Dini Aşılamak*, Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Kasım, 2014, s.21
[63] Umut Özkırımlı, Spyros A. Sofos*, Tarihin Cenderesinde Yunanistan ve Türkiye'de Milliyetçilik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2013,s.2
[64] Umut Özkırımlı, Spyros A. Sofos, a.g.e. s.171
[65] Umut Özkırımlı, Spyros A. Sofos, a.g.e. s 172

Türk milliyetçiliği kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Cumhuriyet kurulduğunda yönetimdeki seçkin kadro devlet kontrolünde bir resmi milliyetçilik oluşturma çabasına girmiş, Kemalist milliyetçilik adı verilen milliyetçiliğe çağdaşlaşma ve laikleştirme görevi verilmiştir.[66] Fakat bu milliyetçilik farklı siyasi ortam ve koşullarda farklı şekillere bürünmüştür.

Yeni Türk Devleti'nin Lozan Barış Antlaşması sırasındaki azınlıklar konusundaki tavrı tüm gayrimüslim azınlıkların mübadelesi şeklinde olmuştur. Türdeş bir ulus yaratma isteğinin yanı sıra milli mücadele döneminde azınlıklara duyulan güvensizliğin artması milli mücadeleden sonra da azınlıkların ülke güvenliği için bir tehdit olarak görülmesine sebep olmuştur.

Türk ulusçuluğunun da bahsedilen bu sebeplerden dolayı azınlıklara yönelik olarak uyguladığı politikalar farklılık göstermiştir. Azınlıkların asimilasyonuna yönelik olarak uygulanan politikanın asıl amacı, ulusal türdeşliğe ulaşabilmek için azınlıkların dilsel, etnik ve kültürel özelliklerini terk ederek Türk olabilmelerini yani Türk dil, ülkü ve kültürünü benimsemelerinin sağlanması ve farklılıklarının yok edilerek bir anlamda görünmez kılınmalarını sağlamaktır.[67]

Azınlıkların asimilasyonuna yönelik olarak uygulanan politikalardan biri de dil konusunda uygulanan politikalardır. Türkçe kullanımının azınlıklar arasında yaygınlaştırılarak, ulusal birliğin sağlanabileceğine olan inancın artırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Dil konusunda azınlığa uygulanan politikalardan biri de "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası olmuştur. Türkçe konuşturma kampanyası İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti 13 Ocak 1928'de gerçekleşen kongrede aldığı bir kararla başlamış, azınlıkların umumi alanlarda özellikle İstanbul başta olmak üzere Türkçe'den başka bir dil kullanmaları yasaklanmıştır.[68]

Azınlıkların asimilasyonuna yönelik politikalar dışında azınlıklara ayrımcı, dışlayıcı uygulamalar da olmuştur. Bu uygulamaların amacı ise, öteki olarak görülen

---

[66] Umut Özkırımlı, Spyros A. Sofos, a.g.e. s.172
[67] Emre Aykoç, a.g.t, s.267
[68] Rıfat N. Bali, "Vatandaş Türkçe Konuş", s.2
http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/turkce_konusma_birgun.pdf (Erişim tarihi:06.05.2019)

azınlıklara, etnik köken, dil, kültür ve din gibi farklılıklarından dolayı ulusa dahil olamayacaklarının hatırlatılması ve tam vatandaş olarak görülmedikleri anımsatılarak, azınlıkların ülkede yaşama olanaklarının ve ümitlerinin yok edilerek göç etmelerini sağlamak ve sonuç olarak yine türdeş ulusu yaratma çabası olarak görülmektedir.[69]

Azınlıklara yönelik ayrımcı politikaların en önemlilerinden biri İkinci Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan Varlık Vergisi olmuştur. Tek parti döneminde gerçekleştirilen ve Türkleştirme politikasının bir parçası olarak görülen bu uygulama, azınlıkların servetlerinin büyük bir kısmını kaybetmesine, azınlıkların devlete olan güveninin büyük ölçüde kırılmasına sebep olmuştur.

Azınlıklara uygulanan ayrımcı, dışlayıcı politikalar Türkiye ve Yunanistan arasında bir kriz haline gelen Kıbrıs meselesinden sonra azınlık üzerinde daha çok hissedilmiştir. Azınlıklara yönelik uygulanan politikalar çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde detaylı olarak ele alınmıştır.

1.3.2. Yunanistan'ın Azınlık Politikaları

Yunan milliyetçileri Yunan milletinin klasik Yunan'dan değilse bile Bizans İmparatorluğu'ndan beri varlığını sürdürdüğünü iddia ederler. Oysa modernistler Yunan milletinin ancak modernliğin ilerlemesiyle birlikte 19. yüzyılın başlarında ortaya çıktığını kabul etmektedir. Modernistlerine göre Yunanistan'ın 1922 yılında Türkiye tarafından yenilmesi, nüfus mübadelesi ve sınırlarının belirlenmesinden önce bir Yunan milletinden gerçekten bahsedilip edilmeyeceği tartışılmaktadır. Aynı zaman da modernistler, Yunan milletine kitlesel katılım baz alındığında 20. yüzyıldan önce bir Yunan milletinden zorlukla bahsedildiği görüşleri ortaya atılmaktadır.[70]

[69] Emre Aykoç, a. g. t. s.277
[70] Anthony D. Smith, Milliyetçilik.. s.149

Yunan milliyetçiliği antik Yunan mitolojisi, felsefesi, kültürü üzerine inşa edilmiştir. Halbuki bugünkü Yunanistan halkı ile Antik Yunandaki halk arasında çok az bağ vardır. Çünkü Yunanistan sürekli Slav istilalarına maruz kalmıştır.[71]

Yunan milliyetçiliği, Güneydoğu Avrupa ve Yakın Doğu'nun görece erken gelişen milliyetçiliklerinden biridir. Kimilerine göre Yunan milliyetçiliği, kısmen klasik Helen geçmişin yeniden canlandırılması yoluyla Avrupa'nın köklerini sağlamlaştırmaya çalışan Batılı bakışın içselleştirilmesinin mahsulü olmuş, Osmanlı Rumları ile hakim Müslüman Türkler ve diğer Osmanlılar arasında dini farkları olduğu anlayışından beslenmiştir.[72]

Bağımsız Yunanistan Krallığı 1830 yılında kurulmuş, Yunan nüfusunun bir kısmı Osmanlı Devleti sınırları içinde kalmıştır. Bu durum yeni devlet için asli bir varoluş sebebi haline gelen "Megali İdea"nın tamamlanması, Osmanlı Devleti'nin yerini Yunan İmparatorluğunun alması haline dönüşmüştür.

Bağımsızlığın ilanından sonra Yunan ulusçuluğu hem yeni devletin hem de ulusun inşasına girişmiştir. Yunan ulus inşasının temel amacı kendisini dinsel ve yerel kimlikler çerçevesinde ifade eden ve büyük oranda eğitimsiz köylülerden oluşan topluluğa yeni bir kimlik kazandırmak olmuştur.[73]

1923 yılından sonraki süreçte "Küçük Asya Felaketi"nden sonra nüfus mübadelesi gerçekleştirilmiş "Megali İdea" Yunan ulusçuluğunda resmi söylem düzeyinde yer almamış, Yunanistan'ın coğrafi sınırları genişletmekten çok türdeş bir ulus-devlet yaratma projesine dönüşmüştür.[74]

1950'li ve 1960'lı yıllarda Kıbrıs sorunu konusunda Yunan hükümetlerinin *enosis* düşüncesini desteklemesi ile Helenizm'in tek merkezinin Yunanistan olduğu ve tüm Yunanlıların bu merkezden yönlendirilmesi gerektiği düşüncesi Yunan

[71] İskender Öksüz, a.g.e. s.224
[72] Umut Özkırımlı, Spyros A. Sofos, a.g.e.,s. 166
[73] Emre Aykoç, a.g.t. s.244
[74] Ayhan Aktar, *Türk Milliyetçiliği, Gayrımüslimler ve Ekonomik Dönüşüm*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s. 116-117

ulusçuluğunun "dış Yunanlılara" yönelik ilgisinin kültürel düzeyde kalmadığını, belli ölçüde siyasal içerikte ve amaçlara yönelik olduğunu ortaya koymaktadır.[75]

Yunanistan'ın azınlıkların asimilasyonunu amaçlayan politikalarının amacı, azınlık mensuplarının ülkenin güvenliğine ve bütünlüğüne karşı tehdit oluşturmalarını engellemektir. Bu amaçla azınlıkların ulusal kimlik özelliklerini zayıflatarak din dışındaki farklılıkların azaltılarak, Yunan dilinin ve kültürünün benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasıyla Yunanlılığın tek kimlik olarak herkesçe kabul görmesi amaçlanmış ve bu yolla ulusal türdeşliğe ulaşmak amaçlanmıştır. [76]

Yunanistan'ın azınlıkların asimilasyonuna yönelik olarak uyguladığı politikalara bakılacak olursa; ilki etnik kimliklerin reddedilmesidir. Ülkede yaşayanların ortak bir kültürü paylaştığı ve aslında herkesin Yunanlı olduğu iddia edilmekte, Lozan Barış Antlaşması'nda tanımlanan Müslüman azınlıktan başka azınlığın ülkesinde bulunmadığı görüşü öne sürülmektedir.[77]

Azınlığın asimilasyonuna yönelik olarak uygulanan politikalardan bir diğeri eğitim alanında olmuştur. Bu alandaki uygulamalarda da temel amaç Yunan dilinin ve kültürünün azınlıklar arasında yaygınlaştırılması, Yunan dilinin kültürünün içselleştirilip benimsenmesidir. Bu bağlamda azınlık eğitiminin zayıflatılması politikaları uygulanmıştır.

Yunanistan'ın uyguladığı iskan ve göç politikaları da azınlığa yönelik uygulanan asimilasyon politikaları arasındadır. Yunanistan, Yunanca konuşan Ortodoksları, özellikle azınlıkların yaşadığı bölgelerde iskân etmeye çalışmış Yunan unsurunun nüfus çoğunluğunu ele geçirmesini sağlayarak azınlıkları kontrol altında tutma ve ulusal birliğe ve ülkesel bütünlüğe yönelik bir tehdit oluşturmalarını engellemeye çalışmıştır.

Türk azınlığa yönelik uygulanan asimilasyon politikalarının bir diğeri Müslüman azınlığın dini ve sosyal kurumlarının işlevlerinin kısıtlanması ve bu

[75] Emre Aykoç. a.g.e. s.255
[76] Emre Aykoç, a.g.t. s.297
[77] Bu konu ileri bölümlerde ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

kurumlarının denetiminin Yunan hükümetince yapılmasına yönelik uygulamalardır. Örneğin Müftülerin antlaşmalara göre seçimle iş başına gelmesi gerekirken Yunanistan uluslararası antlaşmalarla garanti altına aldığı azınlığın hakkının gereğini yerine getirmemekte, müftü seçimi yaptırmamakta ve müftüleri kendi tayin etmektedir.[78]

Yunanistan'ın azınlığa yönelik olarak uyguladığı ayrımcı/dışlayıcı uygulamalara bakılacak olursa ilk uygulama azınlık mensuplarının Yunan Vatandaşlık Yasasının 19. Maddesi çerçevesinde vatandaşlıktan çıkarılmasıdır. Bu yasa hükmü ile Müslüman Türk azınlığın bu yolla Yunan ulusundan dışlanması ve azınlığın varlığının azaltılması amaçlanmıştır.

Ayrımcı/dışlayıcı uygulamalardan bir diğeri mülkiyet alanında ortaya çıkmaktadır. Toprak dağılımı konusundaki Yunanistan politikasına bakılacak olursa, 1990'lı yıllarda Yunanistan Devleti'nin kamulaştırma politikaları sonucunda 1923 yıllarında toprağın yüzde 84'ü Türklerin elindeyken bugün Türklerin toprağın yüzde 20.40'lık bir oranına sahip olduğu görülmektedir.[79] Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık geçimini topraktan sağladığı için bu durum Türk azınlığın hayatını ciddi şekilde etkilemektedir.

İnsan hakları konusunda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların birçoğu Yunanistan hakkındaki raporlarında Yunanistan'ın özellikle Türk azınlığa yönelik olumsuz politikalarına yer vermektedir. Örneğin Batı Trakya bölgesindeki Türk nüfusun demografik yapısı hakkında Türk ve Yunan tarafı farklı düşünmektedirler. Türk azınlık Yunan hükümetinin asimilasyona yönelik ve dışlayıcı politikalar uygulayarak bölgedeki nüfusu Türkler aleyhine değiştirmeye çabaladığını, Yunan hükümeti ise Türklerin sayısının azaldığını, bunun asimilasyon veya herhangi bir politika sonucu olmadığını ileri sürmektedirler. Uluslararası organizasyonların raporlarında ise Türk nüfusunun azalmasının sebebi olarak Yunan hükümetinin

[78] Halit Eren, "Yunanistan, Batı Trakya Türkleri", *Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Numune Matbaa ve Ciltevi, İstanbul,1998,s.229
[79] A Helsinki Watch Report, "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", August 1990, s.4

ayrımcı politikaları gösterilmektedirler.[80] Uygulanan politikalar neticesinde Türk azınlık Batı Trakya'dan göç etmektedir; Türk azınlık mensuplarının göç etmemiş olsalardı nüfusunun şimdi 500.000 civarında olacağını tahmin edilmektedir.[81]

II. BÖLÜM: TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ

2.1. Lozan Barış Antlaşması Sırasında ve Sonrasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri

24 Temmuz 1923'te Türkiye ile Yunanistan'ın aralarında imzaladığı Lozan Barış Antlaşması ile savaş bitmiş ve barış kurulmuştur. Fakat Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler uzun süre normale dönememiştir. Lozan Barış Antlaşması imzalanmadan önce Yunanistan ve Anadolu'daki durum birbirinden çok farklıdır. Yunan askerleri Anadolu'dan ayrılırken onlarla birlikte 1.000.000 Rum da Yunan askeriyle birlikte Yunanistan'a gitmiş ve o anda güçlü bir siyasi iktidardan yoksun olan Yunanistan, bu göçün ortaya çıkardığı sosyal ve ekonomik kargaşa ortamının altından kalkamamıştır.[82]

Lozan Barış Konferansı 20 Kasım 1922 yılında başlamış Türkiye ile Yunanistan arasında sınır ile alakalı sorunlar, toprak sorunları, insani sorunlar ve

[80] Nazif Mandacı, Birsen Erdoğan, *Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristanda'ki Azınlıklara Bir Bakış*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, Araştırma Projeleri Dizisi 5/2001, Ankara,2001,s.1
[81] A Helsinki Watch Report,August, a.g.r. 1990, s.4
[82] Melek Fırat, "1923-1939: Göreli Özerklik-1 Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, 21. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 326

mali sorunlar görüşülüp çözüme kavuşturulmuştur. Lozan Barış Konferansı'nda Trakya sınırı konusunda Türkiye'nin, 1913'te kaybettiği Batı Trakya konusundaki istekleri kabul edilmemiş ve Batı Trakya sınırı askersizleştirilmek şartı ile Meriç, sınır kabul edilmiştir.[83] Kuzey Ege Adaları konusunda ise Lozan Barış Antlaşması'nın 12-16 Maddeleri Kuzey Ege adalarıyla ilgili şu düzenlemeleri getirmektedir: Türkiye'ye Bozcaada, Gökçeada ve Tavşan Adaları bırakılmış, Türkiye bu adalar dışındaki adalar üzerinde sahip olduğu tüm haklarından vazgeçmiştir.[84]

Türk tarafı da Yunanistan'daki Müslümanlar ile Türkiye'deki Ortodoks Rumların mübadelesinin esas olmasını istemiştir. Rumların bir kısmı zaten Yunan askeriyle birlikte Yunanistan'a göç etmiştir. Fakat İstanbul'da önemli miktarda bir Rum nüfusu hala varlığını korumaktadır. Türk tarafı yalnızca içişlerine karışılmasını önlemek adına değil, aynı zamanda ulus devlet olmak için türdeş bir ulus ortaya çıkarmak amacıyla mübadele yapılan sınırları olabildiğince geniş tutmaya çalışmıştır. Yunanistan tarafı ise zaten bir milyon göç almış ve bir yenisini kaldıramayacak durumdadır. Aynı zamanda Yunan halkı için önemli bir merkez olan İstanbul'u terk etmek istemediklerinden mübadele yapılan sınırları Türk tarafının aksine dar tutmak istemişlerdir. Bu konunun görüşülmesi için bir alt komisyon kurulmuştur ve bu alt komisyonda "*Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Tutsaklarının Mübadelesine İlişkin Türk-Yunan Antlaşması*" imzalanmış, her iki hükümet de ellerinde bulunan sivil tutuklular savaş tutsakları için hangi suçu işlemiş olurlarsa olsunlar genel af ilan edecekleri kararı almışlardır. [85]

Mübadele konusunda ise mübadelenin zorunlu olması konusunda karar kılınmıştır. Mübadelenin kimleri kapsayacağı konusunda ise İstanbul Rumları'nın mübadele dışı kalması şu şartlarla kabul edilmiştir: İstanbul doğumlu olmayan Türk uyruğu Rumların ve Türk uyruğu olmayan bütün Rumların İstanbul'dan çıkarılması, Son üç yılda Türkiye'ye karşı düşmanca bir tavır içinde olan Rum derneklerinin İstanbul'dan çıkarılması, İstanbul Rumlarına tanınan ayrıcalıktan sadece İstanbul,

[83] A.g.e. s.327
[84] Necdet Hayta, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara,2015,s.151
[85] Melek Fırat, a.g.e. s.331

Üsküdar ve Beyoğlu Rumlarının faydalanması ve son olarak bütün organlarıyla beraber evrensel patrikliğin İstanbul'dan uzaklaştırılması.[86] Yunanistan bu şartlardan ikincisini kabul etmiş, diğerlerini kabul etmemiştir. Türkiye de son koşul hariç diğer şartlardan vazgeçmiştir. İstanbul'un sınırları konusunda ise 1912 Belediye Kanunu'nda çizilen sınırlar kabul edilmiştir ve sonuç olarak 30 Ocak 1923 yılında "*Yunan ve Türk Halkları'nın Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol"* imzalanmıştır. Antlaşmaya göre, Batı Trakya ve İstanbul hariç tutularak Türkiye'de yaşayan Ortodoks-Rumlar ve Yunanistan'da yaşayan Müslüman-Türkler 1 Mayıs 1923'ten itibaren zorunlu mübadeleye tabi tutulmuşlardır.[87]

Karşılıklı göç sonucunda Türkiye ile Yunanistan arasında yer değiştiren insanların sayısı çeşitli kaynaklara göre farklılık göstermekle beraber; giden Rumların sayısının 1.200.000-1.600.000 arasında olduğu, gelen Türk sayısı da 350.000-500.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir.[88]

Patrikhane konusunda ise Patriklik siyasi haklarından ve yetkilerinden vazgeçmiş bir şekilde İstanbul'da kalmaya devam edecek fakat yalnızca dini bir kurum olarak görev yapması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Lozan Barış Antlaşması'nda bu konuda herhangi bir madde düzenlenmemiştir. Fakat bu sorun daha sonra da Türk-Yunan ilişkilerinin gerilmesine sebep olmuştur.[89] Tamirat sorunu konusunda ise Karağaç'ın Türkiye'ye verilmesi karşılığında tamirat borcundan vazgeçilmiştir.

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye'nin silahla kazandığı bağımsızlık mücadelesi uluslararası arenada da kabul edilmiş ve uluslararası hukuk tarafından onaylanmıştır. Bundan sonraki süreç her iki ülke açısından savaştan arta kalan kötü ekonominin ve sosyal yaşamın düzeltilmesi ve siyasal istikrarın sağlanması sorunlarına çözüm getirme arayışında olduğu bir döneme girilmiştir. O yıllarda Türkiye'ye bakılacak olursa; Türkiye bir tarafta sosyal ve siyasal alanlarda reform sürecini yaşamakta bir yandan da kalkınma programı uygulayarak ulusal bir

---

[86] A.g.e. s. 332
[87] Zekai Güner*, Lozan'da Türk-Yunan Mübadele Siyaseti (1923-1930)* , Siyasal Kitabevi, Temmuz 2017, Ankara, s.27
[88] Fatih Akın, *Türkiye'de Azınlık Politikaları, 6-7 Eylül Olayları*, Olympia, İstanbul, 2016, s.79
[89] Patrikhane meselesi dördüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

burjuvazi yaratma çabasındadır. Bunun sonucu olarak da ticareti elinde tutan İstanbul'daki gayrimüslimlerin üzerindeki baskı artırılmıştır. 1965 yılında kabul edilecek olan 657 sayılı Memurin Kanunun 48. Maddesiyle "Türk Vatandaşı olmak" koşulu getirilene kadar, 18 Mart 1926 Tarihli 788 sayılı Memurin Kanunu yürürlükte kalmış ve memuriyete giriş koşulu "Türk olmak" olmuştur.[90] O süreç içerisinde de gayrimüslimlerin devlet görevliliğine girişi engellenmiş aynı zamanda avukatlık, doktorluk gibi mesleklerde bulunan Rumların çalışma koşulları ağırlaştırılmış, meslek odalarında yer almaları zorlaştırılmıştır. Yine bu dönemde Rum okulları, kütüphaneleri, dernekleri sıkı bir şekilde denetlenmiş ve üzerlerindeki baskı artmıştır.[91]

Aynı dönemde Yunanistan'da da sorunlar yaşanmaktadır. Anadolu'dan Yunanistan'a gelen göçmenler sosyal hayatta ve ekonomide büyük sorunlara sebep olmuşlardır. Türkçe konuşan Ortodoksların entegrasyon sürecinde yaşanan sıkıntılar, tarımda yaşanan gerileme, işsizlik, bulaşıcı hastalıklar gibi sorunlar Yunanistan'da uzun süre yaşanacak siyasal istikrarsızlığı da beraberinde getirmiştir. Yunanistan'da 1920'li yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıktan Batı Trakya Müslüman halkı da etkilenmiştir. Savaş bittikten sonra Rumlar göç etmeye ve Müslümanlara ait olan evlere yerleşemeye, tarlalarını işgal etmeye, hayvanlarına el koymaya başlamışlardır. Lozan Barış Antlaşması'nda kazanılan haklar Yunan hükümetinin de desteklemesiyle uygulanmamış, bu durum Batı Trakya Müslümanlarının mallarından vazgeçerek Türkiye'ye göç etmelerine sebep olmuştur. Ayrıca 1913 Atina Antlaşmasına uygun olarak çıkarılmış 1920 tarihli Müftü ve Başmüftü Seçimlerine İlişkin Yasa uygulanmamış ve Batı Trakya Müslümanları kendi dini liderini seçememiştir ve bu sorun günümüzde de hala devam etmektedir.

Sonuç olarak bu yıllarda her iki ülkede de yaşanan iç sorunlar iki ülke arasındaki ilişkileri etkilemiş bu ilişkilerin de her iki ülkedeki azınlıklara uygulanan politikalarda etkisi olmuştur.

---

[90] Melek Fırat, a.g.e. s. 336- 337
[91] Melek Fırat, a.g.e. s.337

Lozan'da çözümlenemeyen meselelerden biri olan etabli meselesi konusunda ise; 30 Ocak 1923 tarihinde "*Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol"* ile İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya Müslüman halkı mübadelenin dışında tutulup yerleşik sayılarak Yunanistan'daki Müslümanlar ile Türkiye'deki Ortodoks Rumlar mübadele edileceklerdir kararı alınmıştır. 1923'de başlayan mübadele çalışmaları 1927 yılında tamamlanmıştır. Bu süreç içerisinde ilişkilerin gerginleşmesine sebep olan bazı sorunlar yaşanmıştır. Bunlardan biri sözleşmede geçen yerleşik ifadesinin İstanbul Rumları açısından yapılan farklı yorumlardan kaynaklanmaktadır. Sözleşmenin 2. Maddesinde mübadele dışı bırakılacak durumlar açıklanmıştır.

Yerleşik kabul edilen İstanbul Rumlarının tanımı şu şekilde yapılmıştır; "*1912 kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş bulunan bütün Rumlar İstanbul Rumu sayılacaktır*."[92] Fakat bu maddeyi her iki taraf da farklı yorumlamıştır. Türkiye'ye göre yerleşik kavramı Türk yasalarına göre belirlenmeli, Yunanistan'a göre ise yerleşik kavramı ne Yunan ne Türk yasalarına göre belirlenmeliydi. Her iki tarafın da görüşleri uzlaşamamıştır ve konu komisyonda çözülememiş ve Milletler Cemiyeti'ne başvurulmuştur.[93] Fakat sorun yine çözülememiş, İki devlet de sert bir politika uygulamaya başlamışlardır.

Yunanistan göçmen Rumları, Batı Trakya Müslümanlarının mallarına el koymak suretiyle buralara yerleştirmiştir. Türkiye de İstanbul'daki Ortodoks Rumların mallarına el koymuştur. Yunan hükümeti Türk mallarının geri verilemeyen kısımlarını satın almış ve bunun üzerine Türk hükümeti Rumların mallarını geri vermiştir.[94] Fakat bu sorun tamamen çözülememiş iki ülke arasında ciddi problemler yaşanmıştır. Bu konu kesin olarak 10 Haziran 1930'da imzalanacak olan Ankara Antlaşması ile çözümlenecektir.

---

[92] A.g.e. s. 339
[93] A.g.e. s.339
[94] A.g.e. s.339

2.2. İki Ülke Arasında Yumuşama Dönemi

Türkiye, Lozan'dan kalan sorunları hallettikten sonra barışçı ve statükocu bir dış politika anlayışını benimsemiştir. 1928 yılında iktidara gelen Venizelos da dış politika anlayışında önemli bir değişikliğe giderek irredentist politika anlayışından sıyrılıp ikili ilişkilerde Türkiye gibi barışçı ve statükocu bir anlayışı benimsemiştir. İki ülke arasında sağlanan barış ve güven ortamı Türkiye Yunanistan ilişkilerinin iyileştiği bir dönem olmuş bunun sonucundaki 1934 Balkan Paktı da bu iyileşme sürecine katkı sağlamıştır. 1950'lere kadar iki ülke arasındaki ilişkiler barışçıl bir şekilde devam edecektir.

Mübadele ile Yunanistan'a göç eden Rumlar, Yunanistan nüfusunun nerdeyse üçte birini oluşturmaktadır. Göç edenlerin büyük bir kısmı 1928 genel seçimlerinde Venizelos'a oy vermişlerdir.[95] Venizelos'un 1928 genel seçimleri sonucunda iktidara gelmesinin ardından Türk yöneticilerle bir diyalog başlamış ancak 1929 yılı boyunca da sürtüşmeler devam etmiştir. Fakat Venizelos bir adım daha atmak, Mustafa Kemal'i Ankara'da ziyaret etmek istemiş fakat bunun için itici bir güç gerekmiştir. Tam o sırada Yunan Milli Bayramı'nın 100. Yılı için 25 Mart 1930'da törenler düzenlenmiş fakat Türk sefiri Messologhi'deki törenlere davet edilmemiştir. Mustafa Kemal kararı Büyükelçi Enis Bey'e bırakmış, Enis Bey törenlere katılmıştır. Türk tarafının yaptığı bu diplomatik jestten sonra yakınlaşmalar başlamıştır. Diplomatik görüşmeler gerçekleştirilmiş ve 10 Haziran 1930'da imzalanan antlaşmayla mübadeleden bu yana gelen sorunlar halledilmiştir. Kimlerin yerleşik sayılacağı konusu karara bağlanmıştır.

Sözleşmenin 10. Maddesi "*Türkiye, İstanbul'a geldikleri tarih ve doğdukları yer ne olursa olsun değişimden ayrık tutulmuş olan İstanbul bölgesinde bugün hazır bulunan Türk uyruğundaki tüm Ortodoks Rumlara*", Sözleşmenin 14. Maddesi ise "*Yunanistan, Batı Trakya'ya geldikleri tarih ve doğdukları yer ne olursa olsun değişimden ayrık tutulmuş olan Batı Trakya bölgesi'nde bugün hazır bulunan Yunan uyruğundaki tüm Müslümanlara*" yerleşik sıfatı tanınmıştır.[96] Yani bu

[95] Enis Tulça, *Atatürk-Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınevi, İstanbul, 2015,s.36
[96] Melek Fırat, a.g.e. s.346

antlaşmayla doğum yerine ve yerleşme tarihlerine bakılmaksızın İstanbul'daki bütün Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler yerleşik sayılmışlardır. [97] Böylece yıllardır süren anlaşmazlık bu şekilde sonuçlandırılmıştır.

Aynı sene içerinde Türkiye için önemli olan 29 Ekim 1930 Cumhuriyet Bayramı törenleri haftasında Venizelos Ankara'yı ziyaret etmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında 30 Ekim 1930'da *"Dostluk, Bitaraflık, Uzlaşma ve Hakem Muahedesi*" [98] Ankara'da imzalanmıştır. Her iki taraf da bu antlaşma ile birbirleri aleyhine hiçbir siyasi ve ekonomik teşebbüse katılmamayı, herhangi bir saldırı durumunda tarafsız kalmayı, anlaşmazlıkları barışçıl yollardan çözüme kavuşturmayı taahhüt etmişlerdir. Venizelos'un şu sözleri de bunu doğrular niteliktedir; *"Türk-Yunan dostluğu bir arzu değil artık bir gerçektir. Bu eseri sekiz yıl önce Lozan'da inşa etmeğe başladık. Bugün Her iki halk nezdinde bu dostluk artık gerçekleşmiş ve perçinlenmiştir. Siyasetim, Türkiye ile her zaman dostluk olacaktır*."[99]

Her iki ülke arasında yaşanan bu yakınlaşma dönemi içerisinde yaşanan sorunlar da olmuştur, Eylül 1931'de Yunanistan 3 mil olan hava sahasını 10 mile çıkarmıştır ve Yunanistan'ın kullandığı bu inisiyatif günümüze kadar gelen Ege sorunlarının temelini oluşturmaktadır.

9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Paktı imzalanmış, Balkanlarda imzalanan bu pakt Batı'da büyük yankı uyandırmıştır. O sene içerisinde Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir.[100] İki ülke arasındaki iyi ilişkiler Balkan Paktı'nın imzalanmasından sonraki süreçte de devam etmiştir.

2.3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri

Savaş sırasında Türkiye ile Yunanistan'ın gösterdiği politikalar paralellik göstermiştir. Hem Yunanistan hem Türkiye savaşta tarafsız olduklarını ilan etmişlerdir. Her iki devlet de kendi iç dinamiklerini sağlamlaştırmaya ve mevcut

[97] Fatih Akın, a.g.e. s.81
[98] Enis Tulça, a.g.e. s. 41
[99] Cumhuriyet Gazetesi, 29.10.1930, s.4.
[100] Milliyet Gazetesi, 20.10.1998, s.1

konumlarını büyük devletlerle yapılan antlaşmalarla koruma yoluna gitmişlerdir. Savaşın başladığı 1939 yılı boyunca Türk-Yunan ilişkileri dostluk çerçevesinde sürmüştür. Bu arada bir grup İstanbul Üniversitesi öğrencisi 9–12 Şubat 1939'da iyi niyetin bir göstergesi olarak Yunanistan'a gitmiş, Yunan hükümeti de bu iyi niyete karşılık, Atatürk'ün evinin bulunduğu sokağa "Atatürk Sokağı" ismini vermiştir.[101]

Akdeniz'e sıçrayan savaş, İtalya'nın yayılma alanında bulunan Yunanistan'ı rahatsız etmiş, Yunanistan kendisini tehlikede hissetmiştir. İtalya, 1940 yılında Arnavutluk ve Yunan sınırında yaşanan olayları bahane ederek Yunanistan'a saldırmıştır, 1941 yılında Almanya'nın da Yunanistan'a saldırması ile Yunanistan savaşa sürüklenmiştir.[102] Yunanistan İtalya'nın ardından Almanya ve Bulgaristan'ın saldırısına uğramıştır ve savaş sonunda büyük bir yıkımla karşı karşıya kalmıştır.

Aynı dönemi Türkiye farklı koşullarda atlatmıştır, işgale uğramamış, güç dengesini kullanarak savaşın dışında kalabilmeyi başarmıştır. Yunanistan, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşında başlarda tarafsız kalması ve iki ülke arasındaki antlaşmalara rağmen Yunanistan'ın yardımına gitmemesinden şikayetçi olmuştur.[103] Savaş sonrasında her iki ülke de Batı ile yakınlaşma sürecine girmişlerdir. Savaş sonrası Yunanistan'da durum Türkiye'den farklı seyretmiştir. Yunanistan 1946 yılından 1949 yılına kadar süren bir iç savaş yaşamıştır. ABD'nin müdahalesiyle biten iç savaş sonucunda Yunanistan Batı bloğu içinde yerini almıştır.

Savaş sona erdikten sonra savaştan yenik çıkan İtalya'nın 1911 yılında Osmanlı'dan aldığı On İki Adalar üzerindeki yönetiminin sona ereceği anlaşılması üzerine Türkiye ve Yunanistan da bu konudaki tartışmalarda yerini almıştır. İngiltere, On İki Adaların Yunanistan'a verilmesini istemiş ve bu doğrultuda politikalar izlemiştir. 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Antlaşmasının 14. Maddesinde İtalya'nın On İki Adaların tüm egemenliğini tamamen Yunanistan'a

---

[101] Selanik'te Atatürk Sokağı, Ulus, 11 Şubat 1939

[102] A.Oğuz Çelikkol, *Dünden Bugüne Türk Yunan İlişkileri'ne Bir Bakış,* BİLGESAM Yayınları, Aralık, 2015, İstanbul, s.40

[103] Oğuz Çelikkol, a.g.e. s.41

vereceği belirtilmiş ve bu adaların askerden arındırılacağı kararı alınmıştır. Böylece adalar, 7 Mart 1947 tarihinde Yunanistan hakimiyetine girmiştir.[104]

Savaştan sonra Türkiye ile Yunanistan 1947 yılında ilan edilen Truman Doktrin'i ile yakınlaşmaya başlamışlardır. Truman Doktrini'nden sonra 1947 yılının Mayıs ayında Türk-Yunan işbirliği Komitesi Atina'da kurulmuş, 1948 yılında iki ülke arasında Ticaret Antlaşması imzalanmıştır. Aynı uluslararası kuruluşlara aynı zamanlarda üye olan Türkiye ve Yunanistan 1952 senesinde NATO'ya üye olmuştur. İki ülkenin yakınlaşmasıyla birlikte 1952 yılında Kral Paul Türkiye'ye gelmiş, aynı sene içerisinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar da Yunanistan'ı ziyaret etmiştir.[105]

Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında 28 Şubat 1953'te Balkanlarda Sovyet genişlemesine karşı Balkan Paktı kurulmuştur. Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında ilişkilerdeki yakınlaşma uzun sürmemiş Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler iki ülkenin de arasının açılmasına neden olmuştur.

2.4. Türkiye-Yunanistan Arasında Ege Kaynaklı Sorunlar

2.4.1. Karasuları Sorunu

Karasuları teriminin, ilk olarak Ortaçağ'ın ikinci yarısından itibaren hukuki bir kavram olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. İlk defa karasuları ile ilgili bilgilere ise Glossatorlar'da[106] rastlanmaktadır.[107] Karasuları şu şekilde tanımlanmaktadır; kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve üzerinde egemen haklar kullandıkları denizalanı.[108] Bir başka tanımda karasuları "*bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka uygun* olarak *açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen addır*." [109] 1958

[104] Melek Fırat, a.g.e. s. 583
[105] Oğuz Çelikkol, a.g.e. s.44
[106] Glossator'lar, Roma hukuku çalışan ve bu alanda önemli eserler veren Ortaçağ Avrupa'sında hukukçulardır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Halide Gökçe Türkoğlu, The Glossators, s.58 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/469385)
[107] Mehmet Gönlübol, *Barış Zamanlarında Sahil Sularının(Karasuları ve Bitişik Bölge) Hukuki Statüsü*, Ankara, 1959, s.5,6
[108] Tayyar Arı, "Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkiler: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları", s. 53 (http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5378.pdf)
[109] Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 201, s. 262

Cenevre Karasuları Bitişik Bölge Sözleşmesi'ne göre karasuları: "*İç sularının ötesinde kıyıya bitişik bir deniz kuşağıdır*."[110] 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)'ne göre ise karasuları: " *kara ülkesinin ve iç suların ötesinde kıyı devletinin egemen olduğu ve bir takımada devleti söz konusu olduğunda, takımada sularının ötesinde bir bitişik deniz bölgesidir*." şeklinde tanımlanmıştır.[111] Sonuç olarak karasuları, kıyıdaş bir devletin kıta ve ada sahillerinin etrafını kuşatan ve burada devletin tam bir egemenliğe sahip olduğu bir deniz kuşağıdır. Bu egemenlik kara sularının toprağını, toprak altını ve hava sahasını da kapsar.[112]

1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Türkiye ile Yunanistan arasında kara sularının genişliğine dair antlaşmanın 6. Maddesine göre: Türk ve Yunan karasuları 3 mil olarak kabul edilip o şekilde hareket edilmiştir. [113]

> *"Bir ırmak ya da akarsuyun, kıyılarıyla değil de, yatağı ile belirlenen sınıra gelince, işbu Andlaşmanın tanımlarında kullanılan (Cours) yatak veya (Chenal) kanal terimleri, bir yandan, ulaşıma uygun, olmayan ırmaklarda su yatağının ya da başlıca kolunun, öte yandan gidiş gelişe uygun, olan ırmaklarda başlıca ulaşım kanalının orta çizgisi anlamına gelir. Bununla birlikte, yatak ya da kanalın olası değişmelerinde, sınır çizgisinin, yukarıda belirtilen biçimdeki çizgiyi mi izleyeceğine, yoksa anılan, yatak ya da kanalın işbu Andlaşmanın, yürürlüğe konulduğu andaki durumuna göre kesinlikle mi belirleneceğine karar vermeğe Sınır Çizim Komisyonu yetkili olacaktır. İşbu Andlaşmada tersine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyıdan üç milden aşağı uzaklıktaki ada ve adacıkları kapsar."*[114]

Ancak Yunanistan 17 Eylül 1936 yılında çıkardığı kanunla karasularını 3 milden 6 mile çıkarmıştır. Ege denizindeki bu dengenin değişmesi durumu ilk dönemlerde fazla dikkat çekmemiştir.[115] Yunanistan'ın bu tutumu karşısında Türkiye de herhangi bir tepki vermemiştir. Türkiye'nin bu tepkisizliğinin nedeni şu şekilde

---

[110] Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone.Geneva, (https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/11/19641122%2002-14%20AM/Ch_XXI_01_2_3_4_5p.pdf)
[111] United Nations Convention on the Law of the Sea, (http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf)
[112] Turgay Cin, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000, s.19
[113] Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku,* Arıkan Yayıncılık, Eylül, 2006, s. 117
[114] Barış Andlaşması, Traile de Paix, Lozan ,24 Temmuz 1923, s.4, http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf
[115] Necdet Hayta, a.g. e. s.189

açıklanmaktadır. O dönemlerde Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler iyi bir durumdadır ve bu dostane havanın zarar görüp bozulmaması için Türkiye'nin bu konuda kayıtsız kaldığı düşünülmektedir.[116]

İkinci olarak ise o dönemlerde karasuları üzerinde önemle durulan bir konu değildi ve dolayısıyla Türkiye konuya ilgisiz kalmıştır.[117] Türkiye de yaklaşık 30 yıl sonra ilişkilerin değişmesi ve Kıbrıs nedeniyle gergin olunan bir dönemde 15 Mayıs 1964 Tarihinde karşılıklılık esası kabul edilerek Türk Karasularının genişliğini 6 mil olarak açıklamıştır.[118]

Yunanistan 1973/187 Sayılı "*Deniz Kamu Hukuku Kanunu*" isminde bir kanun çıkarmıştır ve bu kanun halen geçerlidir. Bu kanunla karasuları genişliği 6 mil olarak belirlenmiş fakat Bakanlar Kurulu'nun önerisi üzerine kanun hükmünde kararname ile karasularının farklı olarak da tespit edilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla 1995 yılında, 1982 BMDHS ile ilgili çıkardığı onaylama kanununda yaptığı gönderme ile karasuları genişliğini 12 mile çıkarma iradesinde olduğunu belirtmiştir.

Türkiye 1982 BMDHS'ye taraf değildir[119] dolayısıyla sözleşme hükümlerinin hukuken Türkiye'ye karşı öne sürülmesi mümkün değildir. Türkiye de 1982'de 15.05.1964 Tarih Sayılı Karasuları Kanunu'nu yürürlükten kaldırarak 20.05.1982 Tarihli 2674 Sayılı Karasuları Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur.[120] Bu kanuna göre karasuları genişliğinin normal durumlar için 6 mil olarak tespit edildiği, bunun dışında bazı özel denizlerde ise, denizin özel şart ve konumları göz önüne alınarak hakkaniyet ilkesi doğrultusunda Bakanlar Kuruluna karasularını 6 milin üstünde tespit etme yetkisi verilmiştir

---

[116] Yeliz Yazan, "Türk-Yunan Ege Denizi Sorunlarının Avrupa Birliği Komisyonunun ve Parlamentosunun Bakış Açıları Çerçevesinde İncelenmesi", s.193, http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/download/article-file/107649

[117] Hasan Mor, *Uluslararası Hukuk Perspektifinden Türk Dış Politikasında Ege Denizi Karasuları ve Kıta Sahanlığı Sorunları*, Çizgi Yayınevi, Mayıs 2016, s. 129

[118] Necdet Hayta, a.g.e. s. 189

[119] Selami,Kuran, a.g.e. s.165

[120] Selami,Kuran, a.g.e. s.180

1994 yılında Yunanistan 1995/ 2321 Sayılı Kanunda BMDHS'nin 3.Maddesindeki devletlerin ancak en fazla 12 mil genişliğe kadar karasuları belirleyebilecekleri hükmünün, kendisi bakımından elinden alınmaz ve vazgeçilmez bir hak doğurduğunu ve idareye bir kararname ile her zaman karasularının genişliğini 12 mile çıkarma yetkisi verdiğini ihsas ettirmiş bunun üzerine Türkiye Yunanistan'ın söz konusu kararı uygulamasının savaş nedeni (casus belli) olacağı belirtilmiştir.[121] Her iki ülke arasında yapılan görüşmelerde bu konudaki anlaşmazlıklar sürmektedir.

2.4.2. Kıta Sahanlığı Sorunu

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların çözümü kıta sahanlığı sorunu ile yakından ilgilidir. 1960 yıllarından itibaren Ege Denizi'nde Yunanistan sismografik araştırmalar ve petrol arama çalışmaları yapmakta, Ege adalarının kıta sahanlığı üzerinde kendisinin münhasır yetkili olduğunu ve adaların kıta sahanlığı alanlarının da 200 metre derinliğe ve işletilebildiği yere kadar varabileceği iddiasını ortaya atmıştır.[122] Bir başka deyişle Yunanistan, kendi kıta sahanlığına dahil olan adaların ana kara ile bitişik olduğunu ve bunun sonucu olarak da adalarda da anakara kurallarının geçerli olması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum Türkiye'nin 6 mil olan kara sularında sıkıştırılması anlamına gelmektedir. Bu soruna günümüze kadar bir çözüm bulunamamıştır.

1982 BMDHS, adaların kıta ülkesi ile birleştirilmesine izin vermemekte ve küçük boyutlu adaların kıta sahanlığına sahip olamayacağını öngörmektedir.[123] Ayrıca uluslararası yargı ve hakemlik organlarının kararına göre, ilk olarak ana ülkeler arasında kıta sahanlığının saptanması, daha sonra adalara belirli kıta sahanlığı alanları tanınması yoluna gitmektedir. İngiltere ile Fransa arasındaki 1977 tarihli kıta sahanlığı davasına ilişkin hakemlik kararı bu duruma örnek gösterilmektedir.[124]

---

[121] Necdet Hayta, a.g.e. s. 191
[122] Necdet Hayta, a.g.e. s. 198
[123] BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf)
[124] Türkiye'nin Sorunları Dosyası, "Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Sorunu", İnaf Uluslararası İlişkiler Ajansı, Haziran 1991, İstanbul, s. 42

Yunanistan bu sorunu Uluslararası Adalet Divanı'na götürmüş ancak Divan savaşa neden olabileceği kaygısıyla 1978 yılında yetersizlik kararı almıştır.[125] Kıta sahanlığı konusundaki çatışmanın temel nedeni ekonomik kaynakların paylaşımı ve belirlenecek olan sınırın gelecekte egemenlik haklarını belirleyen gerçek bir sınıra dönüştürülmesi olasılığıdır. Bern'de gerçekleştirilen görüşmelerden sonra, 1978 yılında Monreux Zirvesinde bir araya gelen Türk ve Yunan başbakanları ilişkilerin tekrar gözden geçirilmesi, görüşmelerin güven ortamı içerisinde sürmesi konusunda karar almışlardır.[126]

Türk-Yunan ilişkileri arasında kıta sahanlığı sorunu 1987 başlarında çıkan bir gerginlik de Yunanistan'ın Bern Antlaşması'nı hiçe sayarak Ege Denizi'nde Petrol arama çalışmalarında bulunmaya devam edeceğini açıklamasıyla başlamıştır.[127] Türkiye bu açıklamaya karşı çıkarak antlaşmaya aykırı davranışlara izin vermeyeceğini açıklamıştır.

26 Mart 1987 tarihinde Türkiye, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'ya petrol arama ruhsatı vermiş, iki ülke arasındaki ilişkiler daha da gerilmiş, Yunan Başbakanı Papandreu, Türk petrol arama yapma gemisinin engelleneceğini ve bunun söz ile değil fiille yapılacağını uyarısında bulunmuştur.[128]

İki ülke arasında kıta sahanlığı sorununda ülkelerin uluslararası sularda petrol arama çalışmalarına girişmeyeceklerini açıkladıktan sonra savaş riski de ertelenmiş, gerginlik geçici olarak atlatılmıştır. Aralık 1999 yılında Helsinki Zirvesinde, iki ülke arasındaki Ege kaynaklı meselelerin 2004 yılına kadar çözümlenmesi, aksi durumda Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi kararlaştırılmıştır.[129] Fakat bu uyuşmazlığın çözümüne dair bir antlaşma henüz gerçekleştirilmemiştir.

[125] A.g.e. 40
[126] Necdet Hayta, a.g.e. s. 205
[127] Necdet Hayta, a.g.e. s. 206
[128] Necdet Hayta, a.g.e. s. 206
[129] Necdet Hayta, a.g.e, s. 208

2.4.3. Hava Sahası Sorunu ve FIR Hattı

Türkiye ve Yunanistan yalnızca Ege'deki deniz alanlarının paylaşımı konusunda değil hava sahasının paylaşımı konusunda da anlaşmazlık yaşamıştır. Yunanistan hava sahasının genişliği ve Ege'deki FIR(Flight Information Region) hattı 1974 yılından sonra gerginlik yaratan sorunlardandır.

Hava sahası, bir devletin toprağı ve karasularının üstünde yükselen hava bölgesidir, Yunanistan 6 Eylül 1931 tarihinde yayınladığı bir kararname ile 3 mil olan hava sahasını 10 mile çıkarmış, Türkiye bu duruma herhangi bir tepki vermemiştir.[130]

1974 yılından sonra Türkiye bu durumun 1944 tarihli Chicago Sözleşmelerine aykırı olduğunu ve Yunan hava sahasının, karasuları gibi 6 mil olarak kabul edeceğini açıklamıştır.[131]

FIR Hattı sorununa bakılacak olursa, Flight Information Region; Uçuş Bildirim Bölgesi (FIR), Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) çerçevesinde, sivil havacılık uçuşlarının güvenliği amacıyla oluşturulmuş, içerisinde arama-kurtarma uçuş bilgisi ve ikaz sistemlerinin sağlandığı bir hava sahasıdır.[132] Fakat Yunanistan bu hattı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlamıştır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki FIR sorununun ilki, Yunanistan'ın egemenliğinde olan FIR hattını ülke sınırı gibi göstererek hükümranlık iddia etmesi bir diğeri Atina FIR sorumluluk alanına giren bütün askeri uçakların uçuş planı verme zorunluluğu olduğunu iddia etmesinden kaynaklandığı görülmektedir.[133]

---

[130] Melek Fırat, "1960-1980 Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kur mtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* cilt I, 6. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 758-759

[131] Melek Fırat, a.g.e. s.759

[132] Melek Fırat, a.g.e. s.760

[133] Ülkü Halatçı Ulusoy, " Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar", *TBB Dergisi*, 2013(109), s.321, http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1329

Ege'deki FIR sorumluluğu 23 Mayıs 1952'de ICAO toplantısında alınan bir karar ile Yunanistan'a verilmiş; Ege'deki bütün hava trafiğini Yunanistan yönetecek, Türkiye ise kendi karasuları üzerindeki hava sahasını yönetecektir.

1974 yılından sonra Türk-Yunan ilişkilerinin gerilmesiyle birlikte FIR hattında da sorunlar yaşanmıştır. Birinci Kıbrıs Harekatından sonra, Ege'den gelebilecek tehditlere karşı önlem almak amacıyla Türkiye, Ege'nin ortalarında belirlediği bir çizginin doğusuna geçecek olan bütün hava ulaşım araçlarının, kendisini önceden bilgilendirmesini isteyen bir açıklama yayınlamıştır. Bunun ardından Yunanistan, Ege'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki hava ulaşım koridorunun güvenli olmadığı açıklamasını yapmıştır.[134]

Türkiye ve Yunanistan'ın FIR konusundaki attıkları adımlar, uçakların rotalarının değişmesine hatta bir süre uçuşların olamamasına, uçak bilet fiyatlarının artmasına ve şirketlerden tepkiler gelmesine, tüm dünya hava trafiğinin yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine önce Türkiye sonra Yunanistan yayınladığı Notice to All Airmen(NOTAM)'ları kaldırmasıyla sorun çözülmüştür.

2.4.4. Ege Adalarının Silahlandırılması Sorunu

Ege adalarının silahlandırılmasıyla ilgili sorunlar Kıbrıs krizinin iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine sebep olmasıyla birlikte 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış bir sorundur. Ege adaları silahsızlandırılma statüleri anlamında üçe ayrılmaktadır. Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nde silahsızlandırılacakları belirtilen Semadirek ve Limni Adaları, Lozan Antlaşması'yla silahtan arındırılmış olan Midilli, Sakız, Sisam, ve Nikarya, adaları ve 1947 Paris Barış Antlaşması ile askerden arındırılması öngörülen On İki Ada'dır.[135]

Yunanistan, Türkiye'nin Paris Barış Antlaşması'na taraf olmadığını gerekçe göstererek Onikiada'nın silahsızlandırılması konusunda söz sahibi olmadığı tezini savunmaktadır.

---

[134] Melek Fırat, a.g.e s.760
[135] Melek Fırat, Ege Adalarının Silahlandırılmasına İlişkin Yunan ve Türk Tezleri Kutusu, Baskın Oran(ed.), a.g.e. s.761

Türkiye bu soruna ilişkin ilk olarak 29 Haziran 1964'te, Yunanistan'a bir nota vermiş ve Rodos ve İstanköy'de yapıldığı saptanmış olan tahkimata son verilmesini istemiştir. Yunanistan da buna karşılık verdiği nota ile böyle bir tahkimatın yapılmadığını ve antlaşmalara aykırı davranılmadığını belirtmiştir.

1969 yılının Nisanı'nda Türkiye Yunanistan'a tekrar nota vererek Limni adasındaki silahlanma faaliyetlerinin durdurulmasını istemiş, Yunanistan ise Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin kendisine bu hakkı tanıdığını ifade etmiştir.

1974 yılından sonra Yunanistan egedeki adaların silahlandırılması konusundaki tavrını açıkça sergilemiş ve bununla ilgili tezler ortaya koymuştur. Günümüzde hala Türkiye'nin itirazlarına rağmen Yunanistan adaları silahlandırmaya devam etmektedir.

2.5. Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs, Akdeniz'in üçüncü en büyük, Doğu Akdeniz'in ise en büyük adasıdır. 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir. 19. Yüzyılda Osmanlı'nın kaybettiği 1877 Osmanlı-Rus Savaşının ardından Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Ardından toplanan Berlin Konferansı ile Ruslara Ardahan, Kars ve bırakılmıştır. Ayrıca Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlığını kazanmış; Bosna Hersek Avusturya yönetimine geçmiş; Osmanlı Devleti, İngiltere'yle yaptığı Kıbrıs Antlaşmasıyla 4 Haziran 1878'de Rus tehdidine karşı Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak İngiltere'ye bırakmıştır.[136]

Hukuki olarak Kıbrıs, Osmanlı'ya bağlı kalmaya devam etmiş, yeni bir antlaşma imzalanarak yıllık 92.986 sterlin icar karşılığında Kıbrıs İngiltere'ye kiralanmıştır, buna karşılık olarak İngiltere, Osmanlı'nın Ardahan ve Batum'u Ruslardan geri almaları konusunda destek vereceklerine dair söz vermişlerdir.[137]

---

[136] Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt 12, Özel S,2010, s.1487- 1530, Basım Yılı,2012, s.1494
http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-12-ozel/3-kamu/9-mugevatansever.pdf

[137] H. Emre Oktay, *Türk Tarihinin Kayıp Yılları Kıbrıs Sorunu*, Akis Kitap,1 baskı, Kasım 2015, s.46

1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Osmanlı Devleti Almanya tarafında olmuş, bunun üzerine İngiltere Osmanlı'ya savaş ilan etmiş ve Kıbrıs tek taraflı olarak ilhak etmiş Osmanlı'ya yıllık ödenen kirayı kesmiştir.[138] Lozan Barış Antlaşması İmzalanana kadar Türkiye bu kararı tanımamıştır. İngiltere 1915 tarihinde Yunanistan'a yanında savaşa girmesi koşuluyla adanın kendisine verileceğini teklif etmiş ancak Yunanistan savaşa girmeyince bu söz konusu olmamıştır.[139] Resmi olarak 1923'te ada İngiliz idaresine girmiştir. Yunanistan Enosis fikrini ilk kez 1928 yılında ortaya koyarak adanın kendisine verilmesini istemiştir.[140] 21 Ekim 1931 yılında artan vergiler sonucu Rumlar, İngilizlere karşı ayaklanmışlardır. Bu ayaklanma Enosis için ilk silahlı Rum eylemi olarak dikkat çekmiştir.[141] Ayaklanma bastırılmış, ayaklanmada Fener Rum Patrikhanesi'nin etkisinin olduğu anlaşılmıştır.[142] İngiliz yönetimince İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra düzenlenen 1946 Paris Barış Konferansı ile Yunanistan'a Rodos ve On İki Ada verilmiştir. 1947 yılında Yunanistan Parlamentosu Enosis kararı almış, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesini istemiştir.[143]

Kıbrıs Rum toplumu lideri Başpiskopos Makarios Enosis faaliyetlerini gerçekleştirmek için adada çalışmalara başlamıştır. Adadaki Rumlar Türklere baskı uygulamaktadırlar, iki toplum kısa sürede karşı karşıya gelmiştir. Türkiye'de dikkatleri Kıbrıs konusuna çekmek için 28 Kasım 1948'de ve 11Aralık 1949'da İstanbul Ayasofya'da miting yapılmıştır.

1948 yılında yeni bir anayasa teklifi hazırlanmıştır. Bu anayasaya göre yasama meclisi seçimle belirlenecek, 22 üyenin 18 tanesi Rum, 4 tanesi Türk olacaktır görüşüne istinaden plebisit yapılmasına karar verilmiştir. Ancak Türkler Plebisite katılmamıştır. Katılanların %96'sı Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını

---

[138] H. Emre Oktay, a.g. e. s. 47,49
[139] H. Emre Oktay, a.g. e. s. 49
[140] Müge Vatansever, a.g. m. s 1497
[141] H. Emre Oktay, a.g. e. s 55
[142] Mehmet Kaya, "Atatürk Dönemi Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1923-1938*)", Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu,* Atatürk Araştırma Merkezi, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Yayına hazırlayan Duygur Türker Çelik, Ankara,2016 Ankara, 2016, s.52
[143] H. Emre, Oktay, a.g. e. s. 57

istemektedir. [144] Makarios uluslararası platformlarda Türk toplumunun azınlık olarak algılanması gerektiğine dair görüşlerini dile getirmekte dolayısıyla Kıbrıs Türkleri de bu görüşe karşı çıkarak ve self determinasyon hakkının onlara da verilmesini istemişlerdir. Yunanistan 1954 yılında Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletler'e taşımıştır. BM Yunanistan'ın self-determinasyon teklifini reddetmiş, bunun üzerine Kıbrıs'ta enosis taraftarı EOKA faaliyetlerine başlamıştır. EOKA'nın silahlı eylemlere başlamaları ve önce İngilizler'e sonra Türkler'e yönelik saldırıları Türkiyeye'yi harekete geçirmiş, enosis fikrine karşılık Türkiye Taksim tezini ortaya atmış ve bu tarihten sonrada aktif olarak Kıbrıs meselesinin içinde olmuştur.[145] Bu dönemde Türk-Yunan ilişkileri son derece yapıcıdır, Marshall yardımı, NATO, Yunan Kralının Türkiye' ye gelmesi, Türkiye'nin ziyarete karşılık vermesi ortada Kıbrıs meselesi yokmuş izlenimi vermektedir.[146]

1955 yılında Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili İngiltere'de üçlü bir konferans düzenlenmiştir ve Türkiye ile Yunanistan da davet edilmiştir. Yunanistan Konferans'ta Enosis konusunda ısrar etmiştir. Türkiye ise her iki halkın ayrı ayrı self-determinasyonunu savunmuştur. Ancak konferanstan bir sonuç alınamamıştır.

5-11 Şubat 1959 tarihlerinde Zürih'te Yunanistan Başbakanı Konstantinos Karamanlis, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, Dışişleri Bakanları, diplomatlar ve uzmanlar eşliğinde gerçekleştirilen görüşmelerle bir anlaşmaya varılmıştır. 11 Şubat 1959 tarihli Zürih Antlaşmasıyla 11-16 Şubat 1959 tarihlerinde Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katılımıyla bir sonuca varılmıştır. 19 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Londra Antlaşmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlayan antlaşmalar gerçekleştirilmiştir.

16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle adada Türk ve Rumlar'ın eşit statüde olarak temsil edildiği Federal Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Makarios Kıbrıs'ın ilk cumhurbaşkanı, Dr. Fazıl Küçük ise

---

[144] H. Emre Oktay, a.g.e. s. 60

[145] Zehra Arslan, "Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Bakışı*" Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Yayına hazırlayan Duygur Türker Çelik, Ankara,2016 Ankara 2016, s. 79

[146] H. Emre Oktay, a.g.e. s. 63

cumhurbaşkanı yardımcısı olmuştur. Garanti ve ittifak Antlaşmaları ile rejim güvence altına alınmıştır. Garanti Antlaşması'na göre üç garantör ülke anlaşma hükümlerine uyulmadığı durumda birlikte ya da tek yanlı olarak müdahale hakkına sahip bulunmaktadırlar.[147]

1960 antlaşmalarıyla geçici çözüm getirilen, Kıbrıs meselesinde Rumlar anayasayı uygulamamışlardır. Türkiye, Rumları ihlalleri konusunda uyarmış, 30 Kasım 1963'te Makarios Kıbrıs Anayasası'nın 13. maddesinin değiştirilmesine yönelik teklifi Türk tarafına ve diğer garantör devletlere sunmuş, Kıbrıs Cumhuriyetini çoğunluktaki toplumun egemenliğine, üstünlüğüne dayalı tek toplumlu birleşik bir devlet şekline sokmak olan bu planı Türkler reddetmiştir.[148]

Anayasa teklifinin reddedilmesiyle Rumlar, "Akritas Planı"nı uygulamaya koymuşlardır. Türklerin Kıbrıs'tan atılmasını öngören Akritas Planı ile birlikte 21 Aralık 1963'te Lefkoşada yaşanan bir olay kanlı çatışmaların başlangıcını oluşturmuştur.[149] Çatışmalar, Larnaka, Lefkoşa, Ammoxostos ve Tuliria şehirlerine yayılmıştır. Üç garantör devlet her iki tarafa da ateşkes ilan etme çağrısında bulunmuş ve İngiltere komutasında bir barış gücü oluşturulmasına karar verilmiştir. Kurulan komite tarafından antlaşma hazırlanmış ve Leşfkoşa'da iki hattın ayrılmasını sağlayan tampon bölge görevi gören Yeşil Hattın oluşturulması sağlanmıştır.[150] Kıbrıslı Türkler liderlerinin talimatları sonucunda Kuzey Kıbrıs'a göç etmeye başlamışlardır. Türklerin bu nüfus hareketliliğinin amacı adayı ikiye bölmektir.[151]

Makarios, 1960 antlaşmalarını tek taraflı olarak 1 Ocak 1964'te feshetmiştir. Türkiye, 2 Haziran 1964'te Kıbrıs'a müdahale kararı almış fakat 5 Haziran 1964'te ABD Başkanı Johnson'dan gelen mektup müdahaleyi durdurmuştur. Mektup geldiğinde ülke içinde ciddi bir istikrarsızlık vardır, yeni darbe olmuştur ve İsmet İnönü'nün temkinli tavrı ve ordunun hareketli olduğu bir dönemde böyle bir dış

---

[147]Işıl Tuna, "1950-1960 Yıllarında Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları*" Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği*, Atatürk Araştırma Merkezi, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Yayına hazırlayan Duygur Türker Çelik, Ankara,2016 Ankara 2016, s. 94

[148] Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık*, Cyrep Yayınları, 1986, Lefkoşa, s. 69

[149] Ayrıntılı bilgi için bkz. Serdar Örnek, Giasemi Ververi, Yunanistan Perspektifinden Kıbrıs Sorunu, Seçkin Yayıncılık, Ocak, 2016,Ankara, 91

[150] Serdar Örnek, Giasemi Ververi, a.g. e. s. 92

[151] Serdar Örnek,Giasemi Ververi, a.g.e. s. 9 3

maceraya girilmek istenmemiştir. Dolayısıyla böyle bir dönemde Türkiye'nin hem siyasi hem ekonomik hem de dış politika tercihi anlamında müdahale yapma şansı olmamıştır.[152] Johnson Mektubu'nda Türkiye'nin tek başına eyleme geçme hakkının uygulanabilirliği koşullarının tam olarak oluşmadığı, Türkiye'nin müdahalesinin Yunanistan ve Türkiye arasında savaşa yol açacağını, savaş durumunda ise ABD'nin Yunanistan'ı durdurmaya çalışmayacağı ima edilmiştir.[153]

1964 yılından sonra Yunanistan, adaya gizlice asker yığmaya başlamıştır. Rumların 15 Kasım 1967'de Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptığı saldırıların ardından Türk Hükümeti Kıbrıs'a müdahale kararı almıştır. Karar uygulanmadan önce Barış Gücü aracılığı ile Kıbrıs Rum yöneticilerine bildirilmiş ve bunun üzerine Rumlar işgal ettikleri köylerden çekilmiştir.[154] Rumların Geçitkale'ye yaptığı saldırılardan sonra, Geçici Türk Yönetimi 28 Aralık 1967 tarihinde ilân edilmiş ve Dr. Fazıl Küçük yönetimin yürütme kurulu başkanlığına, Rauf Denktaş Başkan yardımcılığına getirilmiştir.[155] Böylece federe bir devlet teşkilâtı kurularak Türk toplumunun yasama, yürütme ve yargı işleri düzenlenmiştir.

1974 yılında Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı darbe düzenlenmiş, 15 Temmuz 1974 tarihinde EOKA-B liderlerinden Nikos Sampson, Yunanistan'da iktidarı elinde bulunduran cuntanın desteği ile bir darbe gerçekleştirerek Cumhurbaşkanı Makarios devrilmiştir.[156] Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması demek anlamına gelen bu darbe karşısında Türkiye garantör devletlerden İngiltere'nin kapısını çalmış fakat İngiltere teklifi reddetmiştir.[157]

20 Temmuz 1974 tarihinde adaya müdahalede bulunmuş bunu Kıbrıs Cumhuriyetini kuran anlaşmalara dayanarak ve garantörlük hakkının bir gereği

---

[152] Melek Fırat , "Johnson Mektubunun Türk-Yunan İlişkilerine ve Kıbrıs Sorununa Etkisi*"* *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu,* Atatürk Araştırma Merkezi, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Yayına hazırlayan Duygur Türker Çelik, Ankara,2016, s. 23
[153] Süha Bölükbaşı, *Barışçı Çözümsüzlük*, İmge Kitapevi, 1. Baskı, Kasım 2001, s.125
[154] Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiyurt*, Kıbrıs Sorunu*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, s.143
[155] A.g.e. s. 157
[156] Kıbrıs Barış Harekatı 44 Yaşında, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-baris-harekati-44-yasinda-40902926 (Erişim tarihi:23.12.2018)
[157] Kıbrıs Barış Harekatı 44 Yaşında, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-baris-harekati-44-yasinda-40902926 (Erişim tarihi:23.12.2018)

olarak yerine getirmiştir. Müdahale kamuoyuna Bülent Ecevit'in açıklamasıyla duyurulmuştur:

> *"Türkiye'nin Kıbrıs'ta barış, kardeşlik ve özgürlük için giriştiği harekat, bu sabahın erken saatlerinde başlamıştır. Tarih boyunca verdiği insanlık ve kahramanlık örnekleriyle yüce ulusumuzun şerefine şeref katan Türk Silahlı Kuvvetleri her hazırlığını yapmış, her olasılığı göze almış olarak bu harekatı başlatmış bulunuyor. Çok sayıda Türk birlikleri şimdiden esenlikle ulaşmışlardır. Kıbrıs topraklarındaki görevlerinin başındadırlar. Başka birliklerimiz de dalga dalga Kıbrıs'a doğru akmaktadırlar…… Gün ağarırken başlattıkları harekatla Türkleri de Rumları da yeni baskı rejiminin karanlığından kurtaracaklar, aydınlığa kavuşturacaklardır. .....Bilindiği gibi Türkiye Yunanistanla arasındaki her sorunu müzakere yoluyla çözmeye çalışmak, her alanda Türk-Yunan işbirliğini gerçekleştirmek üzere girişimlerde bulunmuştur fakat karşılık görememiştir. .... Yalnız Türklerin değil müstevli durumundaki kendi soydaşları elinde özgürlüklerini ve can güvenliklerini yitiren Rumların da kurtarıcısı olarak Kıbrıs'a giden kahraman Türk Silahlı Kuvvvetlerini bütün ada halkını ve yüce Türk ulusunu Allah korusun. TSK'nın Kıbrıs'daki zaferi haklılığın zaferi olacaktır, barışın zaferi olacaktır, kardeşliğin, özgürlüğün zaferi olacaktır. Türkün yalnız savaşçılığını değil insanlığını da bir kez daha bütün dünyaya gösterecektir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekatı kutlu olsun."*[158]

Ecevit yaptığı konuşmada Türk hükümetinin adaya müdahaleden önce her yolu denediği ifade edilmiştir. Ayrıca Türk-Yunan ilişkilerine olan bakış açısını da yansıtmaktadır.

22 Temmuz'da Türk birlikleri Girne'yi ele geçirmiş fakat aynı akşam BM Güvenlik Konseyi'nin çağrısı üzerine harekata son verilmiştir. Bu süre içinde Lefkoşa-Girne karayolu denetim altına alınmış, Nikos Sampson 22 Temmuz'da istifa etmiş görevini Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides'e devrettiğini açıklamıştır.[159]

Birinci Cenevre Konferansı 25 Temmuz'da 1974'te düzenlenmiş, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından yayınlanan ortak deklarasyonda 1960 Anlaşması'nın yasallığı kabul edilmiş, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum şeklinde iki özerk

---

[158] Bülent Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekatı Değerlendirmesi, TRT Arşiv, https://www.trtarsiv.com/izle/75929/bulent-ecevit-in-kibris-baris-harekati-degerlendirmesi (Erişim tarihi:23.12.2018)

[159] Fehmi Gürdallı, 34 Yıllık Maraton:Kıbrıs Müzakereleri, 1968'den Bugüne Kıbrıs Sorunu, NTV Arşiv, http://arsiv.ntv.com.tr/news/194888.asp (23.12.2018)

yönetimin varlığı da kabul görmüştür.[160] Taraflar ateşkesin sürmesini istemiştir. Ancak Rum birlikleri 6 Ağustos'ta Girne'nin Batı kısmında saldırılara başlamış, Türk birlikleri de bu saldırıya karşılık vererek Lapta'yı ele geçirmişlerdir. 8 Ağustos 1974'te adada düzeni tahsis etmek amacıyla II. Cenevre Konferansı toplanmış fakat bir sonuç alınamamıştır.[161]

Türkiye, 14 Ağustos 1974'te, doğuda Magosa ve batıda Lefke'ye kadar olan bölgeleri Rum işgalinden kurtarmak için Kıbrıs'a ikinci kez müdahale etmiş, adanın kuzey kesimini Türklerin kontrolüne geçirmiş ve BM Güvenlik Konseyi 16 Ağustos'ta ateşkes çağrısında bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'nin bu çağrısına Türkiye uymuş ve İkinci Barış Harekatı Magosa–Lefke Hattının çizilmesiyle sona ermiştir.[162]

Türkiye'nin ikinci harekatının ardından, Yunanistan'da halk tepki vermiştir. ABD'nin harekata engel olmadığı sebebiyle Karamanlis NATO'nun askeri kanadından 15 Ağustos 1974'te çekilmiştir.[163]

13 Şubat 1975'te kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti(KTFD)'nin, ilk cumhurbaşkanı Rauf Denktaş olmuştur. KTFD'nin Anayasası da, 8 Haziran 1975 tarihinde kabul edilmiştir.[164] 1975-1976 yıllarında Viyana Görüşmelerinde Kıbrıs sorununu tartışılmış ve iki tarafın da gönüllü olarak Birleşmiş Milletler Barış Gücünün de desteği ile nüfus mübadelesi yapılması için karar almışlardır.[165] Ağustos 1975'de imzalanan Viyana Antlaşması'yla nüfus değişimleri düzenlenmiş, kuzeyde kalmış Rumlar güneye gitmiştir.[166] Sonuç olarak birkaç yüz Kıbrıslı Rum'un

---

[160] Kıbrıs Harekatı Adanın ve Türkiye'nin Kaderini Nasıl Etkiledi?, Euronews, https://tr.euronews.com/2018/07/20/kibris-harekati-adanin-ve-turkiye-nin-kaderini-nasil-etkiledi- (Erişim tarihi:23.12.2018)

[161] Kıbrıs Barış Harekatı 44 Yaşında, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-baris-harekati-44-yasinda-40902926 (Erişim tarihi:23.12.2018)

[162] Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiyurt, a.g.e. s. 209

[163] Hasan Basri Yalçın, "NATO'nun Krizi ve Geleceği Türkiye'nin Artan Otonomisi", Analiz, Temmuz 2018, Sayı 251, s. SETA, s. 10

[164] "Tarihte Bugün: Kıbrıs Türk Federe Devleti Kuruldu", https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihte-bugun-kibris-turk-federe-devleti-kuruldu/12603 (Erişim tarihi:23.12.2018)

[165] Birleşmiş Milletler İle İlişkiler,Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararasi-orgutler/bm/ (Erişim tarihi:23.12.2018)

[166] Etienne Copeaus, Claire Mauss-Copeaux, *Taksim! Bölünmüş Kıbrıs 1964-2005*, İletişim Yayınları, s.74

Kuzey'de, birkaç yüz Kıbrıslı Türk'ün de Güney'de kalmaları dışında, Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile Kıbrıslı Türklerin Kuzey'e ve Kıbrıslı Rumların da Güney'e geçmeleri sağlanmıştır.[167]

Sonraki yıllarda Türk tarafı, iki bölgeli federal bir yapı kurulmasını istemiş, Rum tarafı ise, Türklerin azınlık olduğunu ve self-determinasyon haklarının bulunmadığını ileri sürmüştür. Rumlar BM'ye başvurarak adayı yeniden tamamen Rum egemenliği altına alma ve bu esnada silahlanma yollarına başvurmuşlardır. [168]

BM, 1983 tarihli kararı ile tüm işgal güçlerinin adadan çekilmesini istemiş, sorunun çözümünün uluslararası bir konferansla mümkün olacağını, Kıbrıs Rum mültecilerinin evlerine geri dönmelerini, duyurmuştur.[169] Türkiye ve KTFD bu kararı reddetmiş. Yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamaması üzerine KTFD Meclisi, 15 Kasım 1983'te bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuş ve bunu tüm dünyaya ilân etmiştir.[170]

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar tarafından yasa dışı olarak nitelendirilen bu durum üzerine Yunanistan 16 Kasım 1983'te Türkiye'ye protesto notası vermiştir. Güvenlik Konseyi 17-18 Kasım tarihleri yaptığı görüşmeler sonunda 541 sayılı karar ile 15 Kasım 1983 tarihli bağımsızlık ilanından duyduğu endişeyi belirterek, bu ilanın 1960 Kurucu ve Garanti Antlaşmalarına aykırı olduğunu ve bu girişimin yasa dışı olduğunu, bu ilanın adadaki kötü durumu daha da kötüleştireceğini duyurmuştur.[171]

Kıbrıslı Türklerin bağımsızlık bildirisinde, bu bağımsızlığın iki eşit halkın kurdukları bir federasyonu engellemeyeceği, bağımsızlık ilanının böyle bir federasyonun kurulabilmesi için gerekli şartların tamamlanmasını kolaylaştırabileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda KKTC'nin başka bir devletle

---

[167] Birleşmiş Milletler İle İlişkiler,Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararasi-orgutler/bm/ (Erişim tarihi:23.12.2018)
[168] Müge Atasever, a.g.m. s. 1517
[169] Süha Bölükbaşı, a.g.e. s. 325
[170] Mustafa Bostancı, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlânı ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları", TAD, C. 34/ S. 57, 2015, s.317-355,s.336, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20795.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)
[171] Mustafa Bostancı, a.g.m. s.344-345

birleşmesinin mümkün olmayacağı açıklanmıştır.[172] Ancak yapılan müzakereler sonuçsuz kalmış ve BM çözüm önerileri iki toplumdan birisi tarafından reddedilmiştir.

1997-2000 yılları arasında BM Genel Sekreteri Annan'ın çağrısı üzerine yapılan görüşmeler de sonuçsuz kalmıştır. Denktaş 2001 yılında Rum lider Klerides'e mektup yazarak görüşme teklifi yapmıştır. Ocak 2002'de başlayan görüşmeler, Annan tarafından hazırlanan çözüm planıyla sonuçlanmıştır. Annan Planı, Kıbrıs adasının bağımsız bir devlet olarak birleştirilmesini öngörmektedir. Plan, her iki kesimde de yapılan referandum ile oylamaya sunulmuştur. Türk tarafı planı %64.91 oranı ile kabul ederken, Rum tarafı ise %75.38'i planı reddettiğinden plan hayata geçirilememiştir.[173] Daha sonra AB dönem başkanlarından da çözüm için bazı öneriler getirilmişse de ancak bütün bu çabalar sonuçsuz kalmıştır.

Sorunları çözmek amacıyla 24 Ocak 2006 tarihinde dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül 10 maddelik Kıbrıs Eylem Planını açıklamıştır. Türkiye'deki liman ve havaalanlarının Kıbrıs Rum bandıralı gemi ve uçaklara açılması, adada taraflar arasında ve taraflar ile dünyanın geri kalanı arasında ticaretin engelsiz biçimde yapılmasının sağlanması öngörülmüştür. BM Genel Sekreteri'nin himayesinde, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Türk tarafı ve Kıbrıs Rum tarafının katılımıyla üst düzey bir toplantı gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu plan da Rumlar tarafından reddedilmiştir.[174]

21 Mart 2008 tarihinde Kuzey Kıbrıs lideri Mehmet Ali Talat ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı Dimitris Hristofyas, bir araya gelerek Kıbrıs sorununda gelinen aşamayı görüşmüştür. Lokmacı Kapısının ardından Yeşilırmak geçişlerinin de

---

[172] Mustafa Erçakıca, "Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" Doğu Akdeniz Üniversitesi, Haziran 2013,Gazi Mağusa, Kuzey Kıbrıs,s.127, http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/3200/1/ErcakicaMustafa.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

[173] Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs'ta Çözüm İçin Ortaya Çıkan Gali ve Annan Planlarının Temel Özellikleri", *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science,* number 32,p 63-83,Winter III,2015, S. 70

[174] Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı,Kıbrıs Konusunda Türkiye'nin Yeni açılımı, http://www.mfa.gov.tr/kibris-konusunda-turkiye_nin-yeni-acilimi-.tr.mfa

açılması ve iki kesimli, iki toplumlu ve siyasi eşitliğe dayalı BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun bir federasyon çözümü istedikleri tekrarlamıştır.[175]

Kıbrıs sorununa çözüm bulunmaya çalışılırken, Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge, petrol arama gibi konular da soruna dahil olmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır ile Münhasır Ekonomik Bölge'nin Sınırlandırılması Antlaşması imzalamıştır.[176] Daha sonra bu antlaşmayı Mısır, Türkiye'nin yoğun tepkisi üzerine, 2013 yılında iptal etmiştir.[177] 17 Ocak 2007 tarihinde de Lübnan'la *"Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Anlaşması"* imzalamıştır. Türkiye böyle bir antlaşmanın yürürlüğe konulmaması talebinde bulunmuştur.[178] Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) 17 Aralık 2010'da İsrail ile Münhasır Ekonomik Bölge(MEB) Sınırlandırma Antlaşması imzalamış[179]; Akdeniz'de MEB sınırları belirlenen iki ülkenin açık denizde gerçekleştireceği petrol ve doğalgaz araştırmalarının önü açılmıştır.

GKRY 19 Eylül 2011'de Doğu Akdeniz'de sondaj faaliyetlerine başlamış bunun üzerine Türkiye, KKTC ile "*Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması*" imzalamıştır. Antlaşmaya göre Türkiye ile KKTC'nin kıta sahanlıklarının bir bölümünü, hakça ilkeler doğrultusunda ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak belirlenen 27 coğrafi koordinatın birleştirilmesiyle oluşan bir çizgi ile sınırlandırmaktadır.[180] Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(TPAO)'na antlaşma ile ruhsat verilmiştir bu ruhsatla TPAO, Akdeniz'de hidrokarbon yatakları

---

[175] Kıbrıs'ta Hristofyas-Talat Görüşmesi, https://www.dw.com/tr/k%C4%B1br%C4%B1sta-hristofyas-talat-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmesi/a-3354667 (Erişim tarihi:23.12.2018)

[176] Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone 17 February 2003, http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

[177] Mısır,Güney Kıbrısla Yaptığı MEB Antlaşmasını İptal Etti, http://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n100422-Misir-Guney-Kibrisla-yaptigi-MEB-anlasmasini-iptal-etti (Erişim tarihi:23.12.2018)

[178] T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-.tr.mfa

[179] Pınar Akarçay, Gökhan Ak, "Ulusal Güvenlik Bağlamında Kıbrıs:Jeostratejik/ Jeoekonomik Önem ve Gelişmeler*", Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E – Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, s. 140-157, Yaz 2018,s.150 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/498900 (Erişim tarihi:23.12.2018)

[180] T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_-kktc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa

arayabilecektir.[181] 2003 yılından bu yana GKRY, Doğu Akdeniz'de çeşitli antlaşmalar imzalamış bunu adanın tümü adına yapmış, bölgede petrol ve doğalgaz arama çıkarma ruhsatlarını yabancı şirketlere vermiştir. 21 Eylül Antlaşması da Rum tarafına karşı alınmış bir tedbir niteliğindedir.

2.6. Avrupa Birliği Bağlamında Kıbrıs Sorunu

1990 yılında Kıbrıs meselesine taraf olanların sayısı artmıştır. 1993 tarihli Maastricht Anlaşması ile Avrupa Birliği yeni dünyada daha güçlü olabilmek adına "Avrupa Birleşik Devletleri"nin temellerini atmış ve stratejisine göre Asya pazarının batı kapısı olan Kıbrıs'a ilgi göstermeye başlamıştır.[182] Hem deniz bağlantılarının geçiş güzergâhında olmasından hem petrol boru hatlarının çıkış noktasında bulunmasından hem de Ortadoğu'daki önemli ülkelere yakın olmasından dolayı Kıbrıs adası AB için stratejik bir önem taşımaktadır. AB, Kıbrıs'ı içine alarak yalnızca coğrafyasını genişletme imkânına sahip olmayacak aynı zamanda ihtiyacı olan enerjinin %80' yakın bir kısmını o bölgeden sağladığı için denizlerde hakimiyet kurması ve 21. Yüzyıl dünyasında daha etkili olmasının yolu açılacaktır.[183]

Kıbrıs sorununun çözümünde AB daha etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, AB Kıbrıs Sorununu öne çıkarmaya çalışmış; aynı zamanda GKRY 3 Temmuz 1990 yılında bütün adayı temsilen AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş ve bu başvuru AB'ye üye ülkeler tarafından olumlu bir şekilde karşılanmıştır.[184]

Kıbrıs Rum tarafı AB'ye üye olarak hem Yunanistan ile aynı birlik içerisinde yer alacaktır hem de üyeliğin gerçekleşmesi durumunda Türkiye'yi işgalci durumuna düşürecektir. Aynı zamanda adanın tek meşru hükümeti olarak

---

[181] Doğu Akdeniz'de Petrol Arama Krizi Sürüyor, İktisadi Kalkınma Vakfı E Bülteni, 19-25 Eylül 2011, https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/dogu_akdeniz%E2%80%99de_petrol_arama_krizi_suruyor.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

[182] Bahadır Bumin Özarslan, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliği'nin, Yaklaşımı,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. baskı, Aralık 2007, İstanbul, s.114

[183] Elif Hatun Kılıçbeyli, "Kıbrıs'ın Jeopolitikası: Avrupa ve Avrasya İçin Önemi", Kıbrıs Laboratuvarı, Şenol Kantarcı(Der.*), Aktüel*, İstanbul 2005, s. 29

[184] Hilal Erdoğan, "Kıbrıs Meselesi'nin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri*", Akademik Haasasiyetler*, s. 147 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/269955)

uluslararası platformlarda Türk tarafını azınlık konumuna düşürmek istemektedir. Bu üyelik başvurusundan sonra KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş, başvuruya karşı çıkmış, yapılması gereken en doğru işin, bu başvuru karşısında AB'nin hiçbir işlem yapmaması gerektiği bildirilmiştir. Daha önceden Fas'ın AB'ye üyelik başvurusu coğrafi olarak Kuzey Afrika'da bulunduğundan ve Avrupa içinde yer almadığından dolayı reddedilmiş, Avrupa'da yer almayan Kıbrıs'ın AB'ye başvurusu reddedilmemiş dolayısıyla Rum tarafı Avrupalı devlet sayılmıştır. [185] AB Komisyonu 30 Haziran 1993 tarihinde görüş bildirmiş ve Kıbrıs Rum tarafının üyeliğine olumlu yaklaşmıştır.[186] AB, Kıbrıs Sorununa dahil olup olmama anlamında atılacak önemli bir adım olan Rum tarafının üyelik başvurusunu kabul ederek Kıbrıs'ın güneyi üzerinde doğrudan söz sahibi olmuş bu durum AB'nin dünya üzerindeki konumunu güçlendirmesi bakımından bir araç olmuştur.

Türkiye 1960 Antlaşmaları gereği garantör ülkedir ve karşı durma hakkına sahiptir fakat 2 Şubat 1995 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye olma isteğinden dolayı Ortaklık Konseyi Toplantısında muhalif olmayacağını açıklamıştır. Kıbrıs Meselesi, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girme koşulu olarak öne sürülmüş, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin müzakerelere başlamasına, Türkiye'nin tepki göstermemesi halinde Yunanistan, Türkiye'ye Gümrük Birliği'ne üye olmaması için verdiği vetoyu kaldıracaktır.[187]

6 Mart 1995 'te Avrupa Birliği ile Türkiye arasında Gümrük Birliği Antlaşması imzalanmış; antlaşma ile Türkiye ile AB ülkeleri arasındaki tarife ve tarife dışı her türlü ticaret engeli kalkmış, serbest ticaret anlayışına dayalı bir antlaşma olmuştur.[188] Antlaşmanın 16. maddesi[189] uyarınca Türkiye'nin 2001 yılına kadar, GKRY ile ticaret antlaşması imzalamak durumunda olması, bir başka sakıncalı yön ortaya çıkarmıştır.

---

[185] İrfan Kata Ülger, *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, Sinemis, Ankara, 2005, s.117
[186] Bahadır Bumin Özarslan, a.g. e. s.119
[187] Erol Manisalı, Dünden Bugüne Kıbrıs, Cumhuriyet, 2003, s.84-87
[188] "Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu Paneli", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* S 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 383-42,s.410, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/788/10120.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)
[189] TC. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konseyi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa (Erişim tarihi:23.12.2018)

III. BÖLÜM: TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIĞININ DURUMU

3.1. Batı Trakya Coğrafyası ve Tarihi

Trakya diye adlandırılan bölge Doğu Trakya ve Batı Trakya olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğu Trakya bugün Türkiye sınırları içerisindeki Türkiye'nin Avrupa kısmında kalan arazisine verilen isimdir. Batı Trakya ise doğuda Meriç Nehri ile Türkiye, batıda Mesta Karasu Nehri ile Makedonya, kuzeyde Rodop Dağları ile Bulgaristan, güneyde ise Ege Denizi ile çevrili olan ve Lozan Barış Antlaşması ile sınırları belirlenen bölgedir.[190]

Trakya denilen bölgenin ilk sakinleri Traklar olup daha sonra Persler, Eski Yunanlılar ve Makedonlar bölgede hakimiyetlerini sürdürmüştür. M.Ö. 355 yılına kadar da Trakya krallığı bölgeye hakim olmuş, Batı Trakya daha sonradan Roma İmparatorluğu'nun ve Bizans'ın sınırlarına dahil olmuştur.[191] Batı Trakya bölgesi bugün tamamen Yunanistan'ın kontrolünde olan üç ilden oluşmaktadır; Komotini (Gümülcine), Xanthi (İskeçe) ve Aleksandropolis (Dedeağaç).

Balkanlara açılan bir kapı konumunda olan Batı Trakya'nın stratejik önemi büyüktür. Batı Trakya, 1363-1912 yılları boyunca Osmanlı Devleti'nin idaresinde

[190] Batı Trakya, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya (Erişim tarihi: 09.09.2018)
[191] Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu, *Türkiye'nin Sorunları Dosyası*, , İnaf, Uluslararası İlişkiler Ajansı, Ocak, 1992, s.10

olmuş ve bu süreçte bölgeye Anadolu'dan çok sayıda Türkmen yerleştirilerek bölgenin Türkleşmesi sağlanarak hakimiyet kurulmuştur. 1820-1821 yıllarında Yunanistan'da Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmalar başlamış ve Yunanistan bağımsızlık sürecine girmiştir. Bastırılmaya çalışılan isyan birçok Avrupa ülkesinden destek görmüştür; Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasını sürdüren İngiltere de bu tarihten sonra Grek yarımadasının Rus etkisi altına girmesini engellemek ve stratejik olan Doğu Akdeniz'de Rus genişlemesine karşı olmak amacıyla Grek bağımsızlığını desteklemeye başlayacaktır.[192]

İsyan sırasında İngiliz, Fransız ve Rus ortak donanmaları Navarin'de Osmanlı donanmasını yakmış, bu hareket ile Osmanlı Devleti'nin isyancılara karşı sürdürdüğü savaşın hızı kesilmiş, Osmanlı Devleti anlaşmaya zorlanmış ve bunun sonucunda da 1828-1829 yıllarında Osmanlı ile Rusya arasında gerçekleşen savaşın Osmanlı için çok ağır sonuçları olmuştur. Savaşa savunma düzeninde başlayan Osmanlı Devleti hem Kafkas hem Tuna cephesinde fazla dayanamamış 1829 yılının Ağustosunda Rus ordusu Edirne'ye girmiştir.[193] Savaş Sonunda 14 Eylül 1829'da Edirne Barış Antlaşması imzalanmış ve Yunanistan bağımsız olmuştur.[194]

Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda kurduğu hakimiyet 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ile değişme göstermiştir. Ruslar 1877 Haziranının sonunda Tuna'yı aşmış Gazi Osman Paşa tarafından savunulan Plevne'yi kuşatmış ve ağır kayıplar vermişlerdir. Fakat Plevne düşmüş Ocak 1878 yılında Ruslar Edirne'yi almış ve Çatalca önlerine kadar gelmişlerdir.[195] Savaş sonunda 3 Mart 1878'de iki devlet arasında çok ağır maddeleri olan ancak uygulanmayacak olan Yeşilköy (Ayastefanos) Barış Antlaşması imzalanmış, anlaşmaya göre Osmanlı Devleti'ne bağlı, özerk aynı zamanda çok geniş sınırları olan bir Bulgaristan Prensliği kurulmuştur. Makedonya'nın çok büyük bir kısmını da içine almış, Batı Trakya bölgesinin Ege ile olan kıyı şeridine kadar inmiş bu durum da Rusya'nın sıcak

[192] Oral Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, 25. Baskı, Ankara, Ekim 2013, s.299
[193] Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih (1789-1960*), Sevinç Matbaası, Ankara, 1964, s.105 (Ayrıca bkz. Oral Sander, a.g.e. s. 299)
[194] Adem Kara, "1828-29 Osmanlı Rus Savaşı ve Anadolu'da Alınan Tedbirler", *Sosyal Bilimler Dergisi*, s.120,122
[195] Fahir Armaoğlu, a.g.e. s. 270

denizlere inme hayallerini gerçekleştirmesi konusundaki çabalarını güçlendirmiştir.[196]

İngiltere'nin çıkarlarına ters düşen bu durum karşısında İngiltere 13 Haziran 1878 yılında Berlin'de bir kongre düzenlenmiş ve Ayastefanos Antlaşması'nı geçersiz kılan Berlin Antlaşması imzalanmıştır. Berlin Antlaşması ile Doğu Rumeli ve Makedonya Osmanlı Devleti'ne iade edilmiş fakat Osmanlı Balkanlarda hakimiyeti altında bulunan toprakların büyük bir kısmını kaybetmiştir. Bu antlaşma ile Osmanlı 287.510 km² toprak kaybetmiştir.[197]1886 tarihinde Batı Trakya toprakları Bulgaristan'ın eline geçmiştir.[198]

Doğu Rumeli dışında Trakya, Balkan Savaşları gerçekleşene kadar Türklerin elinde kalmıştır. Birinci Balkan Savaşı ile Osmanlı ordusu Çatalca hattının gerisine çekilmek zorunda kalmış ve hattın batısında kalan topraklar işgal edilmiştir. 30 Mayıs 1913 yılında Londra Barış Konferansı gerçekleştirilmiş bu konferans sonunda Osmanlı İmparatorluğu Midye-Enez'in batısında kalan toprakları Balkan ülkelerine terk etmiş, Edirne Bulgaristan sınırlarına geçmiş, Batı Trakya toprakları ise Bulgaristan tarafından işgale uğramıştır.[199]

Londra Antlaşması'ndan sonra Balkan Devletleri arasında anlaşmazlıklar meydana gelmiş ve aralarındaki ittifak bozulmuş bunun sonucunda da İkinci Balkan Savaşı patlak vermiştir. Osmanlı Devleti de Balkan devletleri arasındaki bu çatışmadan yararlanıp Edirne'yi ele geçirmiştir. Bu savaş sonucunda Bulgaristan ağır bir yenilgi almıştır. Savaş sonunda Balkan devletleri kendi aralarında 10 Ağustos 1913 yılında Bükreş Antlaşması imzalamış; Güney Dobruca ve Silistre Romanya'ya verilmiş, Makedonya toprakları ise Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan arasında paylaştırılmıştır.[200]

---

[196] Oral Sander, a.g.e. s. 314
[197] Fahir Armaoğlu, a.g. e, s. 280
[198] Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-tarihi/kronoloji.html (Erişim tarihi:24.12.2018)
[199] Baskın, Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Güncelleştirilmiş İkinci Basım, Bilgi Yayınevi, Ekim 1991, s.28
[200] A.Gül Tokay, *" II. Meşrutiyet Dönemi Dış İlişkileri:1908-1914*", Türk Dış Politikasının Analizi(Der: Faruk Sönmezoğlu), Der Yayınları, Gözden Geçirilmiş İlaveli 3. Basım, s. 48

29 Eylül 1913 yılında Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Meriç sınır kabul edilerek Edirne, Kırklareli ve Meriç Nehri'nin batı kısmında kalan Dimetoka da Osmanlı Devleti'ne, Batı Trakya ise Bulgaristan'a bırakılmıştır. Aynı zamanda Yunanistan ile Atina ve Sırbistan ile de İstanbul barışları yapılmıştır. Balkan devletlerinin toprakları içinde kalan Türk azınlıkların durumu ile ilgili hükümlere yer verilmiş, Türk azınlığının dini özgürlüğü, Türkçe eğitim yapan okulların açılması gibi konular da yer almıştır.[201]

Osmanlı Devleti Balkan Savaşları'nın yıkımından kurtulamadan Birinci Dünya Savaşı patlak vermiş, yenilen devletler arasında yer alan Osmanlı Devleti 10 Ağustos 1920 yılında çok ağır şartlar içeren Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır. Sevr Antlaşması üç ayrı antlaşmadan oluşmaktadır. Birincisi antlaşma, Osmanlı Sevri denilen Osmanlı Devleti'ni parçalayan antlaşma, ikincisi Yunan Sevri denilen Yunanistan ile müttefik devletin imzaladığı azınlıkları koruma altına alan antlaşma, üçüncü antlaşma ise Trakya Sevri denilen Batı Trakya'yı Yunanistan'a veren antlaşmadır.[202] Sevr hiçbir zaman yürürlüğe konulmamıştır. Bu yüzden hukuken geçerliliği olmayan bir antlaşmadır.

3.2. Batı Trakya'nın Sosyo- Ekonomik Yapısı

Yunanistan, Batı Trakya bölgesinde nüfusu kendi lehine çevirmek amacıyla, bölgede yaşayan Türkleri göçe zorlamış diğer bölgelerden Batı Trakya bölgesine göçü teşvik etmiştir. Bunun için de eski SSCB'de yaşayan Yunan kökenliler Batı Trakya'ya getirilerek yerleştirilmiş gelen yerleşimcilere Batı Trakya Türklerinin bir kısım arazisi kamulaştırılarak verilmiştir. Bunun sonucunda da Rodop İlinde "Romania", İskeçe'de "Eketenepol" adında göçmen yerleşimleri kurulmuştur.[203]

Lozan Barış Antlaşması imzalanırken verilen rakamlara göre Batı Trakya topraklarının %5'i Rumların elinde, %84'ü Türklerin elinde, kalan kısımda ise diğer

---

[201] Oral Sander, a.g.e. , s. 325
[202] Baskın Oran, a.g.e. s.37
[203] M. Murat Hatipoğlu, " AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri, Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar" Türk Ocakları Aydın Şubesi, 2005, s.21 (Ayrıca bkz. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Demografik Yapı, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/demografik-yapi.html

etnik gruplar bulunmaktadır.[204] Fakat antlaşma imzalandıktan sonra durum Türklerin aleyhine değişiklik göstermiş, Batı Trakya'da 1923 yılında 14.500 büyük esnaf, 8.600 orta esnaf, 5.600 küçük esnaf faaliyet göstermiş[205] Yunanistan'ın ekonomik alanda uyguladığı politikalardan dolayı zamanla Türk esnafların sayısı azalmış hatta neredeyse yok olma seviyesine gelmiştir. Bu durum tarım alanında da benzer şekilde bir değişim göstermiştir. Batı Trakya Türklerinin çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Dolayısıyla Batı Trakya Türkleri toprağa bağlı bir toplumdur. Yunanistan hükümetinin bu alanda uyguladığı politikalar sonucunda Batı Trakya Türklerinin ciddi problemlerle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Batı Trakya Türk azınlığının elindeki topraklar uygulanan politikalar sonucunda azalmaya başlamış, Kıyı ve Sınır Bölgelerinde Taşınmaz Mal Alım Satımını izne bağlayan 1938 tarih ve 1366 sayılı yasa çıkarılarak 1930 öncesinde Rum göçmenlerin zorla yerleşmesi sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geriye alınması engellenmiştir.[206] Batı Trakya Türkleri de uygulanan bu politikalar sonucunda Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır.

Tütün, pamuk, kiraz, sebze ve süt ürünleri Batı Trakya azınlığının faaliyet gösterdiği başlıca tarım ürünleridir. Tarım üretiminde ağırlığın tütün üretiminde olduğu görülmektedir. Fakat son yıllarda tütünle ilgili bazı sorunlar yaşanmaktadır. Tütünde ilk aşamada % 50'lik bir prim kesintisi olacağı açıklanmış hatta 2012 yılından sonra prim ödemede belirsizlikler olacağı öngörülmüştür. Azınlığın yakındığı bir diğer konu Tütün Üreticiler Birliği'nin düzgün bir şekilde idare edilemeyişi aynı zamanda tütün kalitesinin de yeterli olmayışıdır.[207]

Sonuç olarak geçimini tütünden sağlayan Batı Trakya Türkleri, tütünün eskisi gibi para etmemesinden, destekleme olmamasından yana sıkıntı yaşamaktadırlar. En iyi tütünün kilosunun 2015 yılında 5 Euro'dan alıcı bulduğu

---

[204] Hikmet Öksüz, "İki Savaş Arası Dönemde Batı Trakya Türkleri(1919-1939), Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler 23-24 Ekim 2014 İstanbul, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, s.110

[205] Cengiz Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, Şubat 1988, s.63

[206] Baskın Oran, a.g.e. s.279

[207] Fatih Baysal, "Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Edirne, 2013, s.19

görülmektedir ve 10.000'e yakın Türk aile tütün yetiştiriciliği yapmaktadır.[208] Durum böyle olunca Batı Trakya Türk gençlerinin çok azı tütün işi yapmayı seçmekte, birçoğu çalışmak için Avrupa ülkelerine özellikle de Almanya'ya gitmektedirler.

Son zamanlarda AB tütün üretime sıcak bakmadığından dolayı tütüne alternatif ürünleri yetiştirmenin yollarını aramaktadır ve şeker pancarının yerini alacak olan "stevia" adlı bitkinin Batı Trakya'da yetiştirilmesi için eğitim seminerleri düzenlenmeye başlanmıştır.[209]

3.3. Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığının Sorunları

3.3.1. Kimlik Sorunu

Batı Trakya Türk Azınlığın yaşadığı en büyük sorunlardan biri de Yunanistan tarafından Türk kimliğinin reddedilmesi, tanınmaması ve bu konuda yapılan baskılardır. Bu sorun ana dilde eğitim ve vatandaşlık gibi sorunları da etkilemekte ve buna bağlı sonuçlar doğurmaktadır. Yunanistan Batı Trakya Türk Azınlığını 1967 yılında gerçekleşen Albaylar Cuntası'na kadar Türk olarak tanımlamış bu tarihten sonra Türk kimliğini yok sayarak Batı Trakya Türklerini "Müslüman Yunanlılar" olarak isimlendirmiştir. Türkler yalnızca dini bir azınlık olarak görülmüş, azınlığın haklarından doğacak taleplerden kaçmaya çalışılmıştır.

1967 yılından önceki dönemde Batı Trakya'da Türk kimliğinin tanındığı ve Türkçe kullanımına bir kısıtlama getirilmediği görülmüştür. Atatürk ile Yunan Başbakanı Venizelos'un başlattığı, İnönü ve Menderes döneminde de devam ettirilen iyi niyet ortamında, Yunan hükümetlerinin azınlığı tanımlamak için "Türk" ifadesini kullanmaları ve kullanımına izin verildiği görülmüştür. Yunan Hükümeti 7 Ekim 1954 tarihli, 3065 sayılı "*Batı Trakya'daki Türk Okullarının İşleyişi ve Denetimi Hakkında Yasa"*yı kabul ederek Batı Trakya azınlığının Türk kimliğini resmi olarak

[208] Batı Trakyalı Türk'ün Tütün Derdi,Aljazeera Türk, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/bati-trakyali-turkun-tutun-derdi (Erişim tarihi:24.12.2018)
[209] Batı Trakya'da Tütün Yerine Stevia Üretilecek, https://kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=6372 (Erişim tarihi:24.12.2018)

kabul etmiş, Batı Trakya'da azınlık okullarının tabelalarının Türk Okulu şeklinde hem Türkçe hem de Yunanca yazılı olması uygulaması başlatılmıştır.[210]

21 Nisan 1967 tarihinde gerçekleşen darbe ile Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı politika değişiklik göstermiş, Türk kimliğinin tanınması konusunda sorunlar yaşanmıştır. Yunanistan bu tavrının gerekçesini Lozan Barış Antlaşması'nda 45. Maddesindeki "Müslüman" ifadesine dayandırmaktadır.[211] Bunun sebebi ise Türkiye'deki azınlıkların da Türk uyruğunda, Batı Trakya'daki azınlığın Yunan uyruğunda olması ve ayırt edilmeleri için din öğesinin kullanılmasının zorunlu olmasıdır. Bunun dışında o dönemde Osmanlı Devletinde ümmet bilincinin egemen olması olmuştur. Türkiye ilk yıllarında ulus-devletini dinsel temelde oturtmuş, bu algı daha sonraları değişmiş olsa bile devletin ve halkın o zamanki millet algısında Türklüğün biricik koşulu Müslüman olmak olmuştur. Bugün de bunun böyle anlaşıldığı söylenilebilmektedir.

30 Ocak 1923'te "*Türk-Rum Ahalinin Mübadelesi Sözleşmesinde*" Türk ve Rum terimleri açıkça kullanılmıştır. Batı Trakya'daki azınlıklara verilen ve onların gayri mübadil olduğunu bildiren etabli belgeleri de Müslümanlardan ve gayrimüslimlerden değil, "Türk" ve "Rum"lardan söz etmiştir.

Yunan yönetimi, uyguladığı politika ile azınlığın Türkiye'ye karşı herhangi bir yakınlık ve aidiyet hissetmesini engellemek için asimilasyon sürecinin hızlandırılmasını amaçlamıştır. Yunanistan bu politikasını farklı şekillerde ortaya koymaktadır. Örneğin; Türkleri göçe zorlamıştır ya da Türkleri Yunanistan'ın farklı yerlerine yerleştirmeye ya da diğer bölgelerden veya yurt dışından Yunanlı getirerek

[210] Çiğdem Aydın Koyuncu, "İnsan Hakları ve Güvenlik İlişkileri Açısından Azınlık Sorunları: Yunanistan Örneği", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim dalı,2008, 220

[211] Lozan'da azınlık tanımı, dönemin diğer azınlık koruma antlaşmalarındaki "soy ve dil" ölçütlerini bertaraf ederek yalnızca din ölçütünü kabuk etmiş değildir. Lozan'da din ölçütü de reddedilmiş, yalnızca "Gayrimüslim" ölçütü kabul edilmiştir. Din ölçütü kabul edilmiş olsaydı Aleviler de azınlık sayılabilecek ve uluslararası garanti kapsamına girebilecekti. Bunun için bkz. Baskın Oran, Türkiye'deki Azınlıklar.., s.64-65

nüfusu Türklerin aleyhinde bozmaya çalışmıştır.[212] Türkiye'nin Batı Trakya'daki Türk azınlık üzerinde söz sahibi olmasını engellemeye çalışmıştır.

Uygulanan bu politikalar, iki ülke arasındaki siyasi ilişkileri de etkilemektedir. İki ülke arasında zaman zaman sertleşme ve yumuşama dönemleri görülmektedir. Türkiye ile kriz yaşadığı dönemlerde Yunanistan Türk azınlığını yalnızca dinsel azınlık diye nitelemiş, ilişkilerin iyileştiği dönemlerde ise tam aksi uygulamalarda bulunmuştur. 1950'li yılların sonlarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan Kıbrıs bunalımında, özellikle 1963'te Makarios'un adada anayasal düzeni değiştirmek üzere harekete geçmesi iki ülke ilişkilerindeki olumlu dönemi sona erdirmiştir ve Yunanistan bundan sonra Batı Trakyalı Müslüman Türk azınlığa yönelik baskı politikalarını rahat bir şekilde uygulamıştır.[213]

1955 yılından günümüze kadar olan azınlık politikasına göz atıldığında "Türk" etnik kimliğinin tanınmamasının kısıtlamayı da beraberinde getirmiş olduğu görülmektedir. Bu kısıtlamalar adında "Türk" ifadesi geçen sivil toplum kuruluşlarının[214] kapatılmasından, kendilerini Türk olarak tanımlayan kişilerin yargılanmasına kadar birçok ihlali birçok sorunu beraberinde getirmiştir.

1972 yılına gelindiğinde 1109 sayılı kararname ile 6-9 Ekim 1954 tarihli 3065 sayılı kararnamedeki "Türk, Türkçe, Türk ile ilgili" sözcüklerin 1972 yılından beri Türk Azınlık Okullarının isminde ve genel olarak Yunanistan'da kullanılması yasaklanmıştır. Böylece Yunanistan'da, Kamuya açık yerlerdeki tabelalarda Türkçe yazı yazılması yasaklanmış, mevcut asılı olan tabelalar indirilmiş, azınlık okullarındaki ve derneklerindeki tabelalar da zorla indirilmiş ve yenisi astırılmamıştır.[215]

---

[212]Halis Ayhan, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 42. Sayı, Ekim 2014, s.178-179

[213] Melek Fırat, "1960-1980: Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (ed.) *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, cilt I. 6. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s.722,723,733

[214]" Etnik Kimliğin İnkarı Çerçevesinde Birlikler" başlığında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

[215] Turgay Cin, "Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci,"s.138, http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz12-1/6-turgaycin.pdf (Erişim tarihi:24.12.2018)

Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlık tarafından kurulan ve adında 'Türk' ifadesi yer alan dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşları 'Türk' sıfatının kullanılmasının toplum düzenini bozacağı gerekçesiyle kapatılmıştır. 1983 yılında İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 1985 yılında da Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, 'Yunanistan'da Türk azınlık yoktur' gerekçesi ile kapatılmıştır. [216] 21 Mart 2001'de kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin isminde "Türk" geçtiği sebebiyle böyle bir derneğin kurulamayacağı belirtilmiştir.[217]

Diğer taraftan Yunan Hükümeti, Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının etnik kimliğini inkar etme adına yıpratıcı başka faaliyetlerde de bulunmuş, Pomak ve Çingenelerin farklı etnik kökenlerden geldiği yönündeki iddialarını propaganda yaparak yoğunlaştırmış, aslında olmayan bir etnik kimlik yaratmaya çalışarak Pomakça-Yunanca sözlük ve gramer kitabının basımını yaparak Pomak azınlığa dağıtımını yapmıştır.[218] 1990'lı yıllara kadar böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Halbuki Avrupalıların Kurman olarak adlandırdıkları Kıpçakların torunları Pomak Türkleridir. Yunanistan'ın etnik kimliği yok etmeye yönelik uyguladığı politikalardan biridir bu da ve bu çabalar hala devam etmektedir. Yunanistan'ın, azınlığı homojen olmayan üç farklı etnik kimlikten oluşan bir topluluk olarak göstermekle, azınlığın kendi içindeki bütünlüğünü bozmayı hedeflediği savunulmaktadır.[219] Yunan resmi söylemi azınlık mensuplarını Türk, Pomak ve Roman olarak üç etnik kimliğe ayırmasına rağmen, uygulamada "Türk" sorunundan kaynaklanan ayrımcı politikalarını Pomak ve Romanlar'a da uyguladığı görülmektedir. Bugüne kadar Türk, Pomak, Roman gibi farklı etnik aidiyetlere sahip olduğu iddia edilen azınlık mensuplarının, bugün bile azınlık dışı unsurlarla

[216] Nuray Ünal, a.g.t. s.60
[217] Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=69
[218] Etnik Kimlik Sorunu, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/etnik-kimlik-sorunu.html
[219] Baskın Oran, a.g. e. s.86

temaslarında Türk azınlık mensubu olduklarını özellikle vurguladıkları gözlenmektedir.[220]

1999 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu verdiği bir demeçte *"Hiç kimse Batı Trakya'da Türk kökenli Müslümanların varlığını inkâr edemez. Sınırlar zorlanmadığı takdirde benim için bir Batı Trakyalının kendisini Türk, Bulgar veya Pomak olarak tanımlamasının bir önemi yoktur"* demiştir.[221]

Günümüzde de hala iki ülke ilişkilerinde azınlık problemlerinin yansıdığı görülmektedir. Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 2011 yılında yaptığı Batı Trakya ziyaretinde şu açıklamalarda bulunmuştur:

> *"Türkiye de AB yolunda bütün engellere rağmen kararlı bir şekilde ilerlemeye çalışıyor. 20-30 sene sonrası için, sizin aynı zamanda bir Avrupa vatandaşı olduğunuzu unutmadan yaşamanız lazım. Sizler Avrupa vatandaşlarının haklarına sahipsiniz. Brüksel'de, Berlin'de, Paris'te, Londra'da da Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı olarak varlığınızı hissettirin. Brüksel'de de temsilcileriniz olsun. Orada da haklarınızı takip edin. .... Burada bir Türk olarak, bir Türk Azınlık olarak kimliğinizi korumanız en doğal hakkınızdır. Bu insan hakkı olarak da saygı duyulması gereken bir şeydir. Bu Yunanistan vatandaşı olmak arasında bir çelişki yoktur. Sizler Yunanistan vatandaşısınız. Yunanistan vatandaşı olarak da haklarınızı koruyunuz. Aynı zamanda Avrupa vatandaşınız. Avrupa vatandaşı olarak da aktif olunuz Kimliğinizi muhafaza edin, Yunanistan siyasetinde ve ekonomisinde etkin olun, Avrupa'da da etkin olun."* [222]

Günümüzde hâlâ Türk azınlık mensupları, toplumun bir parçası olarak görülmekten imtina edilmekte, toplumsal yapının dinamiklerinden olan kolluk kuvvetlerinde, herhangi bir Türk azınlık mensubu görev yapamamakta, bu durumu düzeltmek yerine yetkililer Türk azınlığı yok sayan açıklamalara imza atmaktadır. Öyle ki, göçmen ve azınlık üyelerinin Polis Teşkilatı'na alınması gerektiğini ifade eden Kamu Güvenliği Bakan Vekili Yannis Panusis'in, göçmen, Pontuslu, Roman ve

---

[220] Ntilek Osman, "Batı Trakya Türklerinin Ana Dili Korunumu, Dil Kullanımı ve Kimlik Algıları", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2016,s.46

[221] Türk Kimliğini İnkar, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/turk-kimligini-inkar.html

[222] Davutoğlu: Batı Trakyadaki Müslüman Türk Azınlığı Dostluk Köprüsü, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/davutoglu-bati-trakyadaki-musluman-turk-azinligi-dostluk-koprusu.html

Pomakların polis okullarına alınacağı yönündeki açıklamasında, Türklerden bahsetmemesi azınlık kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmıştır.[223]

Yunanistan tarafından Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına karşı bilinçli bir şekilde uygulanan bu kimlik politikası, birlikler konusunda kendini daha somut bir şekilde hissettirmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması için Türk etnik kimliğinin inkarı çerçevesinde birliklerden bahsedilecektir.

3.3.1.1. Etnik Kimliğin İnkarı Çerçevesinde Birlikler

3.3.1.1.1. İskeçe Türk Birliği (İTB)

İskeçe Türk Birliği, 1927 tarihinde İskeçe'de "Türk Gençler Yurdu" olarak kurulmuş, İkinci Dünya Savaşı esnasında mecburen faaliyetlerini durdurmuş ve 1946 yılından sonra "Ksanthi Türk Birliği" adıyla tekrar faaliyete geçmiştir.[224] 1971 yılında Dernekler Yasası'nı değiştiren Yunanistan İTB'nin süresi içinde yapılan ve maddelerinin de değiştirildiği halde başvuruyu yasa ve kamu düzenine aykırı olduğunu gerekçe göstererek kabul etmemiştir. Fakat Birlik 1984 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.

İTB, 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden sonra İskeçe Valisinin 29 Kasım 1983 tarihinde yapmış olduğu başvurunun[225] ardından isminde "Türk" kelimesinin bulunması, dernek tüzüğünün yasalara aykırı olduğu ve kamu düzeni ve ahlakını ihlal ettiği sebebiyle 1986 yılında kapatılmıştır. Birlik üyeleri mahkemenin verdiği kararın istinafını talep etmişler ve İstinaf Mahkemesi birçok kez duruşmayı erteleyerek sonunda 15 Ocak 1999 tarihinde dava görüşülmüştür.[226] 19 Mart 1999'da mahkeme yayınlanan karar ile başvuruyu reddetmiş ve "*İsminde Türk kelimesinin bulunması ve Yunanistan sınırları içinde yabancı bir devletin çıkarlarına hizmet etmesi*" sebep gösterilerek derneğin

[223] Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi, http://www.rubasam.com/NewsDetail.Asp?NewsID=4847&Title=T%FCrk-Az%FDnl%FDk-kendisini-yok-sayan-bakana-tepki-g%F6sterdi- (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[224] Baskın Oran, a.g.e. s. 173
[225] Turgay Cin, a.g. e. s.147,148
[226] Turgay Cin, a.g. e. s.152

faaliyetlerinin kamu düzenine aykırı olduğuna karar vermiş ve Bidayet Mahkemesi'nin kararını onayarak İTB'yi kapatmıştır.[227] İTB üyeleri mahkemenin verdiği kararın temyizini istemiş, Yunanistan Yargıtay'ı 8 Aralık 2000 tarihinde verdiği kararında İstinaf Mahkemesi'nin verdiği kararı yeterli temelden ve kanıttan yoksun bularak davanın tekrar gözden geçirilmesi kararı vermiştir. Birlik üyeleri tekrar İstinaf Mahkemesi'ne başvurmuş fakat mahkeme 25 Ocak 2002 tarihinde verdiği kararında da İTB'nin kapatılması konusundaki kararında sabit kalmıştır. Birlik üyeleri kararı tekrar temyiz etmiştir. Dava Yargıtay Genel kurulunda görüşülmüş ve olumsuz karar çıkmıştır. 7 Şubat 2005 tarihinde Yargıtay aldığı karar ile iç hukuk yolları tamamen tükenmiş, 1984 yılında İTB Derneği aleyhine açılan kapatma davası Yunan Yargıtayı'nın nihai kararı ile kabul edilmiş ve İTB Derneği kapatılmıştır.[228]

İç hukuk yollarında çözüm bulamayan İTB üyeleri 2005 yılının temmuzunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)'ne başvurmuştur. AİHM, 2008 yılında verdiği karar ile İTB'yi haklı görmüş ve bu kararın ardından İTB İskeçe Adliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak birliğin resmiyeti için iade talep etmişlerdir. 2009 yılının mayısında İTB'nin başvurusu reddedilmiş ve yine hemen ardından istinaf dilekçesi verilmiştir. 25 Ocak 2011 tarihinde açıklanan karar ile İTB'nin talebi tekrar reddedilmiş ve tekrar temyize başvurulmuştur. Yargıtay 24 Şubat 2012 tarihinde temyiz başvurusunu AİHM kararlarının ulusal mahkemeler için bağlayıcı olmadığı gerekçesiyle reddetmiş böylece ikinci kez iç hukuk yolları tamamen tüketilmiş olmuştur. Bütün bunların üzerine 16 Ağustos 2012'de tekrardan AİHM'ye başvurulmuştur.[229]

3.3.1.1.2. Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB)

1928 yılında "Türk Gençler Birliği Ümit Spor Kulübü" adı altında kurulmuş ve 1938'de tüzüklerini onaylatmışlardır. Fakat bahsedilen yasa değişikliği nedeniyle

[227] Hukuki Süreç, İskeçe Türk Birliği, http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[228] Turgay Cin, a.g.e. s.165
[229] İskeçe Türk Birliği, http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (Erişim tarihi: 31.03.2019)

tüzük değiştirilmişse de İstinaf Mahkemesi tüzüğü onaylamamıştır. Bu dernek de fiili olarak 1984 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.[230] Derneğin tüzüğünde kuruluş amacı "*Batı Trakya'da ikamet eden Türk gençliği'nin manevi ve bedeni eğitimi, Yunan harfleri ve Türk harfleri ve şivesinin öğretilmesi ile manevi inkişafı, futbolun, jimnastiğin ve genel olarak atletizmin aşılanması ve yayılması, nişancılık, müzik eğitimi, geziler ve bütçe sınırları içinde dernek üyelerine maddi ve tıbbi yardımda bulunmaktır."*olarak geçmektedir.[231]

GTGB'nin başkanı 16 Nisan 2017 tarihinden itibaren Necat Ahmet olmuştur.[232] Söz konusu dernekler dışında bölgede Türkler tarafından kurulan ve adında "Türk" ibaresi geçmeyen birçok derneğe rastlamak mümkündür, bu devletler Yunan hükümeti ile herhangi bir sorun yaşamamaktadır.[233]

3.3.1.1.3. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB)

1936 yılında "Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği" adı altında kurulmuş, daha sonra Ksanthi'de bulunan öğretmenleri de bünyesine dahil edebilmek amacıyla 1966 yılında tüzük değişikliğine gitmiş ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği adıyla onaylanmıştır.[234] 1971 tarihinde Yunanistan'da değiştirilen dernekler yasası ile BTTÖB herhangi bir sorun yaşamamış fakat sonraki yıl resmi yetkililer tüzükte tekrar değişiklik istemiş fakat bu sorun da aşılmıştır. Bu sefer de valilik birliğin adında geçen "Türk" ifadesinin çıkarılması için üst mahkemeye başvurmuş ve mahkeme valilikle aynı kararı alınca birlik üyeleri kararı Yunan Danıştayı'na götürmüş ve bu konu da askıda kalmıştır. BTTÖB de faaliyetlerini 1984 yılına kadar sürdürmüştür. Cunta döneminde derneğin tabelasının indirilmesi için baskılar artmış, 1983'ten sonra Rodop Valisi Papadimas, *"Yan yana yaşayan Hıristiyan ve Müslüman toplumları arasında Türk kelimesinin huzursuzluğa ve sürtüşmeye neden olabileceği*" sebebiyle tabelanın indirilmesi ve tüzükte geçen "Türk" kelimesinin

---

[230] Baskın Oran, a.g.e. s. 173
[231] Gümülcine Türk Gençler Birliği, Tüzük, http://gtgb.gr/show_tuzuk.php (Erişim tarihi:31.03.2019
[232] "Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin yeni başkanı Necat Ahmet" http://milletgazetesi.gr/view.php?id=7186 (Erişim tarihi:06.01.2019)
[233] Ali Hüseyinoğlu, "Yunanistan'da(Batı Trakya) Türk Azınlığı ve Türkçe, Balkanlarda Yaşayan Türk Azınlıkları ve Türkçe'ye Yönelik Dil Politikaları, Astana Yayınları,2016,s.122
[234] Baskın Oran, a.g. e. s.173

kaldırılması talebinde bulunmuştur.[235]Öğretmenler bu isteği yapmayınca emniyet güçleri 1985'te tabela indirmiştir.Yerel mahkemelerde derneğin tabelasının indirilmesi ile ilgili davalar görüşülmüş ve hep olumsuz neticeler alınmıştır. Yerel mahkemelerin olumsuz kararlarının ardından dava Yargıtay'a götürülmüş ve 1988'de yerel mahkemelerin verdiği kararlar onaylanarak dernek resmen kapatılmıştır.

Dernek 1988'den bu yana resmi olmamasına rağmen 270 üyesi ile faaliyetlerine devam etmektedir.Dernek çatısı altında; müzik kursları, resim kursları, halk oyunları ve Türk Halk Müziği Korosu çalışmaları düzenlenmektedir. [236]

3.3.1.2. Etnik Kimliğin İnkarının Bir Sonucu Olarak: 29 Ocak 1988 Yürüyüşü

Bahsedilen derneklerin tabelalarının indirilmesi ve faaliyetlerinin durdurulmasının ardından tarih 1988'i gösterdiğinde ise Yunan Yargıtayı tarafından "*Batı Trakya'da Türk yoktur"* gerekçesiyle adında "Türk" kelimesi geçen tüm derneklerin, bu kez kapatılmasına hükmedilmiştir. Bu karar, tarihe 29 Ocak Milli Direniş Günü olarak geçecek olan 29 Ocak 1988 Cuma'sı yaşanacak protestolara yol açmıştır.

29 Ocak 1988 Cuma günü, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı karara tepki göstermiş bu amaçla toplanmış on binlerce Türk, demokratik taleplerini ve inkâra karşı tepkilerini ortaya koymuşlardır.[237] Bu tarih Batı Trakyalı Türk azınlık tarafından milli direniş günü olarak adlandırılmakta ve her yıl kutlanmaktadır.

Yaşanan olaylar sonrası Türkiye Cumhuriyeti Gümülcine Başkonsolosu Kemal Gür, zarar gören azınlık mensuplarıyla ilgilenmiş, bir yazısında Türkler için "soydaşlarımız" ifadesini kullandığı gerekçesiyle Yunan hükümeti tarafından

[235] Öğretmenin Sesi, *Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, http://www.ogretmeninsesi.gr/ogretmenlerbirligi (Erişim tarihi:31.03.2019)
[236] Öğretmenin Sesi, *Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi,* http://www.ogretmeninsesi.gr/ogretmenlerbirligi (Erişim tarihi:31.03.2019)
[237] Baskın Oran, a.g.e. s.189,190

"persona non grata" (istenmeyen adam) ilan edilmiş ve 7 gün içinde Yunanistan'ı terk etmesinin istendiği belirtilmiştir. Türkiye ise buna tepki olarak Ankara'daki Yunan Büyükelçisi Dimitri Makris'e, Yunanistan'ın İstanbul Başkonsolosu Klis'in "İstenmeyen Adam" ilan edildiğini ve 7 gün içinde Türkiye'yi terk etmesini istenildiği duyurulmuştur.[238]

Bu gergin dönemlerin yaşandığı sırada Batı Trakya Müslüman-Türklerinin temsilcisi olarak seçilen bağımsız milletvekili Sadık Ahmet, Kasım 1989 genel seçimlerine tekrar aday olduğunda adaylığı düşürülmüş, *"Batı Trakya'da Türk vardır*" ifadelerinden dolayı, seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif ile birlikte yargılanmasına karar verilmiştir. 26 Ocak 1990 tarihinde verilen kararda İbrahim Şerif'in ve Sadık Ahmet'in 18 ay hapis ve 3 yıl siyasi haklardan men cezasına çarptırılması, 29 Ocak yürüyüşünün yıl dönümüne günler kalmışken azınlıkta bir şok etkisi yaratmıştır.[239] İbrahim Şerif ve Sadık Ahmet 1990'lı yıllarda "Türk" sözcüğünü kullanmak suretiyle yurttaşları şiddete yönelterek bölünme yaratarak toplumsal barışı bozmakla suçlanmışlardır.

29 Ocak 1990'da, Yunanlı gruplar tarafından Gümülcine ve İskeçe'de Türk esnafın dükkânlarına toplu saldırılar düzenlenmiş ve bunun sonucunda ne azınlık halkının zararı karşılanmış ne de saldırganlar cezalandırılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1991'deki insan hakları raporunda yer alan ifadelerde, 29 Ocak 1990 günü gerçekleşen olaylarda Türkler'e ait 400 işyeri ve evin saldırıya uğradığı, Yunanlara ait hiçbir mülkün zarar görmemesi, hiçbir Yunanlının bu olaylar sırasında yaralanmamasının ve polisin saldırıları engellemek için hiçbir çaba göstermemesinin, bu saldırıların organize olduğu ve resmi makamların koruması altında gerçekleştiği iddialarını güçlendirdiğine işaret edilmektedir.[240]

---

[238] Cumhuriyet Gazetesi, 4 Şubat 1990 Pazar, http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/33951/001518453006.pdf?sequence=1 (Erişim tarihi:23.12.2018)

[239] Dr. Sadık Ahmet- Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucusu, http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet (Erişim tarihi:24.12.2018)

[240] Hasan Barış, s.82

3.3.2. Yurttaşlık Haklarına Dair Yaşanan Sorunlar

Yunan Parlamentosunun, 9 Haziran 1975 tarihinde anayasanın 4/1. maddesi *"Bütün Greklerin yasa önünde eşit*" olduklarını, madde 4/3 ise "*Grek yurttaşlığı sıfatının geri alınması, ancak başka bir yurttaşlığın isteyerek kabul edilmesi veya yabancı bir ülkede ulusal çıkarlara aykırı bir faaliyete girişilmesi durumlarında mümkün olabilir*." hükmü getirilmiştir.[241] Yunan anayasasında yer alan bu maddelere bakıldığında geçmişte bu uygulamaların tam tersi olduğu dönemler de yaşanmıştır. Azınlık baskı ve ayrımcılığa maruz kalmıştır.

1955 yılı 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık yasasının 19. Maddesi bu anlamda yapılan uygulamalara örnek teşkil etmiştir. Yunan vatandaşlık anayasasının 19. Maddesine göre:

> "*Grek olmayan etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan ayrılırsa, bu kişinin Grek yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasından ikisi birden veya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurtdışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık konseyinin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda içişleri Bakanlığı karar verir.*"[242]

Bu madde aynı zamanda aynı Yunan Anayasası'nın 111/6 maddesi ile koruma altına alınmış ve maddeye göre "*Grek Yurttaşlık Yasasının uygulanmasına ilişkin yasama kararnamesinin 19. Maddesi, yasayla kaldırılıncaya dek yürürlükte kalacaktır.*"[243] ifadelerine yer verilmiştir.

Batı Trakya Türk azınlığını vatandaşlıktan çıkarmak amacına yönelik olan bu madde Yunan olmayan etnik kökenden olup olmama gibi dinci bir ölçüt ortaya koymakta, ırkçı bir düşüncenin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı Trakya Türk azınlığın nüfusunu azaltmak amaçlanmıştır. Bu maddenin sonucu olarak vatandaşlıktan çıkan kişiler, vatandaşlıktan çıkarıldıklarını sınır kapılarında öğrenmişler, kendilerine bir tebligat dahi yapılmadan keyfi bir şekilde vatandaşlıktan

---

[241] Baskın Oran, a.g.e. s.213
[242] Baskın Oran, a.g.e. s. 213
[243] Baskın Oran, a.g.e. s. 214

çıkarılmışlardır. Bu kimselerin, bu karara itiraz edebilmeleri için bile Yunanistan'a girişlerine izin verilmemiş, bu keyfi uygulama Yunanistan dışına hiç çıkmamış olan ve o sırada Yunan ordusunda asker olan bazı kişilere de uygulanmış ve o kişiler de vatandaşlıktan çıkarılmıştır.[244]

19. Madde ancak 11 Haziran 1998 yılında hükümet kararnamesi ile yasadan kaldırılmıştır. Azınlık açısından bir diğer sorun ise; yasa iptal edilmiştir fakat bunun geriye dönük olmadığı yani vatandaşlıktan çıkarılan kişilerin vatandaşlıklarının iade edilmemesidir. Böylece vatansız azınlık mensuplarının Yunanistan'a girmesine izin verilmemiştir.

2005 yılında Rodop Milletvekili İlhan Ahmet tarafından Yunanistan meclisine sunulan soru önergesi önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Yunanistan İçişleri Bakanlığı, vatandaşlık yasasının 19. Maddesi uyarınca Batı Trakya ve On İki Adalar'da 46.638 Türk'ün Yunan vatandaşlığından çıkarıldığını açıklamıştır.[245] Dönemin Yunan İçişleri Bakanı Alekos Papadopoulos´un 23.01.1998 tarihinde yaptığı açıklamaya göre 1955 tarihinden beri yasanın o güne dek mağdur ettiği insan sayısı 60 bini bulmaktadır. Vatansız duruma düşürülenlerin sonradan doğan çocukları da hesaba katıldığında bu yasanın 20-30 bin civarında dolaylı mağduriyete yol açtığı belirtilmektedir.[246]

Yunanistan İçişleri Bakanlığı'nca Milletvekili İlhan Ahmet'e verilen yanıtta Türk vatandaşlığı olduğu halde Yunanistan'da oturanların "vatansız" kimliği alabilecekleri ve yeniden Yunan uyruğuna girebilmeleri için başvuru haklarının olduğu belirtmiştir. Kamu Düzeni Bakanlığı ise 7017/4/5098 sayılı kararı ile bugüne kadar Yunanistan'da yaşayan 115 Batı Trakyalı Türk'e Haymatlos kimliği verildiği

---

[244] Baskın Oran, *Yunanistan'ın Lozan İhlalleri,* Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, Araştırma Projeleri Dizisi 2/99, Ankara, 1999, s. 31, 32

[245] Cem Şentürk, "Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasasının 19. Maddesi ile vatandaşlıktan çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları", *Bilimsel Araştırmalar Serisi*, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu No.2, s7, https://docplayer.biz.tr/52244848-Kanunlastirilan-irkcilik-yunan-vatandaslik-yasasi-nin-19-maddesi-ile-vatandasliktan-cikarmalar-ve-magdurlarin-sorunlari.html

[246] Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=1297&arsiv=1 (Erişim tarihi:31.03.2019)

ve bunlara vatandaşlıklarının iade edildiği belirtilmiştir.[247] Bu iadelerin ardından konuyla ilgili günümüze kadar herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Öte yandan Yunan vatandaşlığını kaybeden Batı Trakya Müslüman-Türklerinin bazıları Türk vatandaşlığına, bazıları Batı Avrupa ülkelerinin vatandaşlığına geçmişlerdir. Halen 19. madde mağdurları arasında "vatansız" statüsünde bulunanlar dahi vardır. Yunanistan vatandaşlığından çıkarılan azınlık mensupları, aynı zamanda AB vatandaşı olarak sahip olmaları gereken haklardan da mahrum kalmışlar, diğer yurttaşlarla eşit, ekonomik ve toplumsal koşullara sahip olamamaktadır.[248]

Yunanistan'ın tek tip bir ulus oluşturma anlayışının ürünü olan 1955 tarihli 3370 sayılı kanun 1998 tarihinde kaldırılmış fakat sorun kökten çözülmemiştir. Bu sorunun mağduru olan insanların maddi manevi kayıpları geri verilememiştir. 1998 yılından önce vatandaşlıktan çıkarılanların mağduriyeti kısmen de olsa devam etmektedir. Vatandaşlıktan çıkarılanların sayısı bugün itibari ile Batı Trakya nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturması da durumun sanıldığında daha ciddi olduğunu ortaya koymaktadır. 2007 yılında 19. Madde'den kaynaklı mağduriyeti yaşayan Batı Trakya'da vatansız (haymatlos) konumunda olan 60 azınlığa Yunanistan vatandaşlığı yeniden verilmiştir.[249] Bu sorunların aradan uzun yıllar geçmesine rağmen ortadan kaldırılmaması, Yunanistan'ın AİHM önünde ayrımcılıktan mahkum olmasına neden olmuştur. İskeçeli Bedriye Zeybek'in açtığı dava Temmuz 2009 yılında sonuçlanmış ve Yunanistan mülkiyet hakkını ve ayrımcılık yasağını ihlalden mahkum olmuştur.[250] Bu konu ile ilgili olarak diğer bir husus 19. Maddenin kaldırılmasına rağmen "*Yurt dışında Yunanistan aleyhine çalışanlar"*ın vatandaşlıktan atılmasını düzenleyen Yunan Vatandaşlık Anayasasının 20. Maddesinin hala varlığını sürdürüyor olmasıdır.[251]

---

[247] "Yunanistan Vatandaşlık Kanunu Teklifine Eleştiri", http://www.yunturk.org.tr/?Syf=26&Syz=430850 (Erişim tarihi:06.01.2019)
[248] T.C. Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'daki Türk Varlığı, http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (Erişim tarihi:31.03.2019)
[249] Ali Dayıoğlu, "11 Eylül Ertesinde AKP Dönemi Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran(ed.) *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt III, 2001-2012, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2013,s.603
[250] Ali Dayıoğlu, a. g.e. s.603
[251] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s.604

Bahsedilen 19. Maddenin uygulanması sonucunda bir vatandaşın ülkenin dışına çıkması neticesinde onu yurttaşlıktan atmak, o vatandaşın dolaşım özgürlüğünü engellemek anlamına gelmektedir. 19. Madde uygulamasının yanı sıra azınlığın dolaşım özgürlüğünü sınırlayan başka uygulamalar da olmuştur. Bunlar pasaport ve Yasak Bölge uygulamalarıdır.

1985 yılında ortaya çıkan pasaport sorunu, okuma yazma bilmeyen azınlığın ki o dönemlerde azınlığın büyük bir kısmının okuma yazma bilmediği düşünülürse, pasaportlarında yer alan "avec retour (dönüş dahil)" sözcükleri karalanmış olarak verilmiş, bunun farkında olmayan ve ülke dışına çıkış yapan kişi döndüğünde Yunanistan'a alınmamış ve 19. Madde gerekçe gösterilerek atılmışlardır. Ayrıca Yunanistan'da normal pasaportun süresi 5 yıldır fakat Türk azınlığına tek çıkışlı, tek gidiş dönüşlü, bir yıllık pasaport verildiği de görülmüştür. Azınlık basınının konuyu kaleme alması üzerine uygulamalar 1986 yılının ortalarında son bulmuştur. [252]

Yunan adalet sistemine duyulan güvensizlik aynı zamanda bu süreç için çokca zaman ve paranın gerekli olmasından dolayı azınlığın hukuk yollarına başvurduğuna çok az rastlanmıştır.

Yasak Bölge uygulaması da yurtiçindeki dolaşım özgürlüğünü kısıtlayan bir diğer uygulamadır. Yasak Bölge, Batı Trakya bölgesinde kuzeye giderken Bulgaristan sınırına 8 km kala başlayıp sınır boyunca Türkiye'ye doğru uzanmakta, Türkiye sınırına yakın bir noktaya kadar devam etmektedir. Yasak Bölge 1953 yılında kuzeyden komünist sızmasını önlemek gerekçesi ile kurulmuş fakat daha sonraki zamanlardaki işlevi Pomak kökenli azınlığı, Yaka ve Ova'da yaşayan Türk kökenli azınlıktan ayırmak, Pomakları göç ettirilmek istenen Türklerden soyutlayarak asimile etmektir.[253] Kısaca, Yasak Bölge uygulamasının asıl amacı, bölgedeki Pomak nüfusunun izole edilmesi, Pomakların Türk azınlığı ile kaynaşmasının engellenmesi aynı zamanda Pomaklara onların "Müslüman

[252]Baskın Oran, a.g.e. s.217,218
[253] Yasak Bölge Uygulaması, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html (Erişim tarihi:24.12.2018)

Yunanlılar" olduklarının ve bu şekilde Pomakları Türk kimliklerinden koparmak olduğu görülmektedir.[254]

Türk-Yunan İlişkilerinin düzelmesi, Doğu Bloğu'nun yıkılması, 1990 yılında bölgeye 10 yeni Türk köyünün ilave edilmesi, artık tehlikenin kuzeyden değil doğudan geldiğinin ilerisi sürülmesi, Türklerin yoğun olarak yaşamadığı yerlerde denetimin zayıflaması gibi hususlar Yasak Bölgenin asıl kurulma amacını ortaya koymaktadır.

Yasak Bölge Batı Trakya'nın sekizde biri kadardır ve güney kısmında ise ikinci derece yasak bölge olan askeri "Denetimli Bölge" uzanmaktadır.[255] Yasak Bölgeye girişler ve çıkışlar özel paso ile yapılmaktadır. Yunan yurttaşlarının yani Yaka ve Ova bölgelerinde yaşayan azınlığın girmesi yasaklanmıştır. Yasak Bölge 24.00 ile 8.00 arasında tamamen kapanmaktadır. Yasak Bölgede iş imkanı kısıtlı, toprak ise verimsizdir. Bu bölgede bulunan Türk okulları yetersizdir. Çünkü Türkiye'den gelen kontenjan öğretmenlerine ve Batı Trakyalı formasyon öğretmenlerine izin verilmemiş, aynı zamanda Türkiye'den gelen kitaplar da bölgeye alınmamıştır. 1980'li yıllarda Yasak Bölgede üç ortaokul açılmıştır, fakat Yunanca eğitim verdiğinden dolayı Türk azınlık çocuklarını bu okullara göndermeyi reddetmiştir. Yasak Bölge uygulamasının 1995 yılından itibaren gevşetildiği, 2000 yılında ise kaldırıldığı görülmüştür.[256]

Batı Trakya Türklerinin yaşadığı bir diğer sorun ise ruhsat sorunudur. Hıristiyan Yunanlılara verilen izinler Müslüman vatandaşlara verilmemiştir. Mesela Bina İnşaat ve Onarım Ruhsatları konusunda, Azınlık bu ruhsatları alamamakta ve evini onartamamaktadır. Dolayısıyla azınlık bu işleri kaçak olarak yapmaktadır. Sonuç olarak bu evlere hem su hem elektrik bağlanamamakta, hem de inşaat

---

[254] Emre Aykoç, a.g. t. s. 338
[255] Halis Ayhan, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili",s.19 https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/2049.pdf (Erişim tarihi:24.12.2018)
[256] Halis Ayhan, a.g.e, s.19

masrafından daha büyük cezalar kesilmektedir. Fakat aynı işlemleri kaçak olarak yapan Yunanlılar az bir para ile cezalarını ödemekte ve ruhsat alabilmektedirler.[257]

Bir diğer ruhsat sıkıntısı ise Cami İnşaat ve Onarım Ruhsatları konusundadır. Cemaat yıllar boyu bir cami minaresini tamamlamak için ruhsat beklemiştir. Bunun gibi çok fazla örnek vardır.

Diğer bir konu Traktör Ehliyetleri konusundadır. Batı Trakya'da traktör ehliyetine sahip olmak azınlığın büyük bir kısmının gelirini topraktan kazandığı için çok önemlidir. Yunan makamları motosiklet, otomobil hatta ağır vasıta ehliyetlerini normal olarak hak edenlere verdikleri halde, traktör ehliyetini vermemektedir. Kaçak olarak da kullanmak çok zordur. Kullanıldığında ise çok yüksek miktarda para cezalarına çarptırılmaktadırlar. Yunan hükümetinin bu konudaki amacının azınlığın tarımsal faaliyetlerini yapmasına engel olmak ve dolayısıyla ekonomik gelir kaynaklarını kısıtlama amacında olduğu görülmektedir.

Diğer sorun İş Yeri Açma Ruhsat ve imkanları konusundadır. İş yeri almak ve satmak için valilikten izin almak gerekmektedir. Helsinki Watch Raporu'na göre Müslümanlar Hıristiyanlarla ortak olamamakta, yeni bir iş yeri açamamakta ve dükkan satın alamamaktadır. [258]

Sonuç olarak azınlığa uzun yıllar boyunca bina, cami inşat onarım, işyeri açma ruhsatı konusunda zorluklar çıkaran Yunanistan bu politikasını 1996 yılında değiştirmiştir. Haziran 2008'de azınlık, Gümülcine'de Demirbeyli ve Kalender köylerinde inşa edilecek camilerin ruhsatları için şehir planlama dairesine başvurmuş, minare boylarının 7,5 metreyi geçemeyeceği söylenmiştir. Yıllardır Batı Trakya'da minarelerin boyları yaklaşık 16 metre olarak inşa edildiğini belirten azınlık mensupları minarenin camiden kısa olmayacağını göstererek tepki göstermişlerdir.[259]

---

[257] Baskın Oran, a.g.e. s,221,222
[258] Baskın Oran, a.g.e. s.227
[259] "Minare Boyu Atina'ya Dert Oldu", Radikal 03.06.2008,
(http://www.radikal.com.tr/yorum/minare-boyu-atinaya-dert-oldu-881346/

31 Mayıs 2006 yılında Yunan parlamentosunda gerçekleşen yasa değişikliği ile bir ibadethanenin açılması için gerekli ruhsatın Eğitim Bakanlığı ve valiliklerce verilmesi kararı alınmıştır. Daha önce bölge metropolitinin onayı alınarak alınan ruhsat artık seçimle işbaşına gelen valiler tarafından verilmektedir. Dolayısıyla Batı Trakya azınlığının da oylarına ihtiyaç duyan valiler azınlığın taleplerine daha ılımlı yaklaşmışlardır.

Atina, Avrupa'da cami olmayan tek başkenttir. Bu durum uluslararası toplumun Yunanistan üzerinde baskı oluşturmasına sebep olmuştur. Yapılan baskılar sonucunda Atina Başpiskoposu Hristodulos, 2004 Temmuz'da başkent Atina'da cami yapımına karşı olmadığını ifade etmiştir. Yunanistan Parlamentosu 8 Kasım 2006 tarihinde kabul ettiği yasa ile caminin inşası için Ekonomi ve Eğitim Bakanlıkları ile Atina Belediyesi temsilcilerinin, bir akademisyenin ve ülkedeki Müslüman toplumundan iki temsilcinin katılacakları bir yönetim kurulunun oluşturulması öngörülmüştür.[260] Fakat caminin yapımı konusunda bir gelişme olmamıştır.

3.3.3. Dini Alanda Karşılaşılan Sorunlar

3.3.3.1. Müftülük Sorunu

Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığı dini işlerini bağımsız olarak yönetme hakkına sahip olmuştur. 1985'ten beri Yunan hükümeti Lozan'ın konuyla alakalı maddelerini hiçe sayarak müftüleri doğrudan kendisi atamaktadır. Bunun gerekçesi olarak da müftülerin yalnızca dini görevlerinin bulunmadığı toplumsal görevlerinin de olduğunu, müftülerin atanmasının da bu sebepten dolayı hükümet tarafından yapılması gerektiğini ileri sürmektedir.

1913 tarihli Atina Antlaşması ile Türk azınlık 1985 yılına kadar, 1920 tarihli 2345 sayılı kanun gereği kendi müftülerini kendileri özgürce seçebilmekteydiler. Müftüler, Müslüman azınlık tarafından seçilmektedir. Aynı yasayla başmüftü kavramı gündeme gelmiştir. Başmüftü müftüleri denetim altına alacak bir görevi

[260] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s. 605

üstelenmektedir. Yunanistan'da yaşayan Müslüman-Türklerin mezhep anlamında en büyük makamı sayılacak olan başmüftü karma yöntemle seçilmektedir. Yunanistan'daki bütün müftüler bir araya gelip çoğunluk kararıyla seçtikleri 3 adayı Din İşleri Bakanlığı'na sunacaklardır. Başmüftü, Bütün devletteki Müftüler toplantısının göstereceği 3 aday arasından, Yunan Kralı tarafından seçilecektir.[261] Fakat bahsi geçen baş müftü hiçbir zaman atanmaz.

1920'den sonra müftüler özel birer kral iradesi ile atanmışlardır. 1984 yılında Gümülcine müftüsü olan Hüseyin Mustafa Efendi'nin ölmüş, Yunan hükümeti bu makama Rüştü Ethem'i tayin etmiştir. Bu atama Müslüman-Türk azınlığa danışılmadan yapılmış, azınlık 1990'da yeni ve resmi olmayan bir seçim yapmış ve Mehmet Emin Aga'yı İskeçe, İbrahim Şerifi de Gümülcine müftüsü olarak seçmiştir.[262]

Şu anda Batı Trakya'da Gümülcine müftüsü olarak Hafız Cemali Meço görev yapmaktadır. İskeçe müftüsü olarak Mehmet Emin Sinikoğlu ve Müslüman-Türk azınlık tarafından seçilen İskeçe müftüsü Mehmet Emin Ağa ile Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif görevlerini sürdürmektedirler. Yunan hükümeti Türk azınlığın seçtiği müftüleri "müftü" unvanını kanunsuz bir şekilde kullanmaktan ve otoriteye karşı çıkmaktan çeşitli defalar yargılamış ve hapis cezası vermiştir. Fakat Yunanistan uluslararası platformlarda verilen bu kararları da göz ardı ederek müftüleri kendisi atamaya devam etmiştir.

3.3.3.1.1. Yunanistan'daki Müftülerin Antlaşmalardan Kaynaklanan Görev ve Yetkileri

1913 Atina Antlaşması ile detaylı bir şekilde incelenen müftülük kurumu 2345/1920 sayılı yasa ile iç hukuka da yansıyarak düzenlenmiştir. Yasaya göre müftüler, kendi görev çevrelerindeki Müslümanlar tarafından seçileceklerdir. Yargısal ve yönetsel yetkilerle donatılmışlardır. Görevli oldukları yerlerde şeriat

[261] Turgay Cin, "Batı Trakya'da Mevcut Müftülükler Sorununa İlişkin Yunanistan Danıştay Kararlarının Tahlili*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2007, s. 76
[262] Melek Fırat, "1990-2001: Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran(ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II, 15. Baskı, 2015,İstanbul, s.445,446

hükümlerini uygulamakla yükümlüdürler. Öğretim ve din görevlilerini denetlerler. Cemaat İdare Heyetleri'nin evkaf gelirlerini kontrol ederler. Müslümanlar arasında aile hukuku ve şahıs hukuku konusunda çıkabilecek sorunları çözüme kavuştururlar; evlenme, boşanma, velayet, vesayet, nafaka, miras gibi konularda karar vericidirler. Dini konularda görüşlerini bildirirler. Müftülerin kararları ilgili Yunan Hükümeti makamlarınca tanınır ve yürürlüğe konur. Diğer din görevlileri gibi askerlikten muaftırlar. Camilere ait vakıfları yöneten komisyona başkanlık yaparlar. [263] Miras konularında çıkabilecek uyuşmazlıklarda "kadı" sıfatı ile özel yargılama yetkisine sahip olan birer yargılama makamıdır, mahkemedirler.[264]

3.3.3.1.2. Batı Trakya'daki Müftüler için Yunan Hükümeti Uygulamaları

2345/1920 sayılı yasayla müftüler kendi Müslüman çevreleri tarafından seçileceklerdir. Bu yasa müftüleri denetleyecek bir başmüftüden söz etmektedir. 2345/1920 sayılı yasaya göre başmüftü, Yunanistan'da yaşayan Müslümanların mezhep bakımından en büyük makamıdır ve karma usulle seçilmektedirler. Yunanistan'daki bütün müftüler bir araya gelip seçtikleri müftüyü Mezhepler Bakanı'na sunacaklardır. Bakan tarafından seçilen kişi de Kral iradesi ile atanacaktır. Mezhepler Bakanı, aday olmasını uygun bulmadığı kişiyi atamayacaktır.[265] Fakat sözü edilen başmüftü hiçbir zaman atanamamıştır.[266]

2345/1920 sayılı yasanın, Cemaat İdare Heyetleri ile ilgili olan 12. Maddesi dışında yasanın hiçbir hükmü yürürlüğe konulmamıştır. Müftülerin seçimle işbaşına gelme hükmü de yürürlüğe konmamıştır. Bunun sonucu olarak da 1920'den sonra Gümülcine, İskeçe, Dimetoka ve Dedeağaç'ta görev yapan müftüler özel birer kral iradesi ile atanmışlardır.[267] Bu atanmış müftülerden İskeçe'de Mustafa Hilmi Efendi

[263] Baskın Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, s.160
[264] Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, s. 156
[265] Baskın Oran, a.g. e. s.160
[266] Fatma Tunç Yaşar*, Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İstanbul,2005,s.55
[267] A.g.e. s. 55,(ayrıca bkz; http://www.batitrakya.org/bati-trakya/insan-haklari/muftu-secimi.html)

Gümülcine'de Hüseyin Mustafa Efendi göreve getirilmiştir. Dimetoka'ya yalnızca "müftülük kaymakamı" atanmış, Dedeağaç'ta makam dahi kurulmamıştır.[268]

3.3.3.2. Müftülükler

3.3.3.2.1. Gümülcine Müftülüğü

Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa Efendi zamanla Batı Trakya azınlığının birlik simgesi haline gelmiştir. 2 Haziran 1984'te ölümü azınlık arasında büyük bir üzüntüye sebebiyet vermiştir. 1949'da Gümülcine'de seçim ile göreve gelen son müftü, Hüseyin Mustafa Efendi'dir.[269]

Yunan hükümeti, Hüseyin Mustafa Efendi'nin yerine hükümete yakınlığıyla bilinen İmam Rüştü Ethem'i müftü vekili olarak atamıştır. Azınlık kendilerine danışılmadan yapılan bu atamaya tepki göstermiştir. Azınlık Mısır'da eğitim görmüş Rüştü Ethem yerine Türkiye'de eğitim görmüş ve toplumun saygısını kazanmış Hacı Halil Efendi'nin müftü olmasını istemiştir.[270] Azınlığı verdiği bu tepki üzerine İmam Rüştü Ethem 5 Haziran 1985'te valiye istifasını sunmuştur. Fakat valilik bu dilekçeyi kabul etmemiştir. İmam Rüştü Ethem ikinci bir dilekçe ile görevden affını istemiştir. Bu sırada azınlık ileri gelenleri 15 Temmuz tarihli ve 19 imzalı bir muhtıra ile Rodop valisine başvurmuş ve OSIG/1913 ve 2345/1920 tarihli yasalar gereği müftülük makamı için yapılması gereken seçimlerin ilanını istemişlerdir.[271]

Yunan yönetimi uzun bir aradan sonra 16 Aralık 1985'te yine yönetime yakınlığı ile bilinen Hafız Cemali Meço'yu Gümülcine Müftü Vekili olarak atamıştır. Bu atama da azınlık tarafından reddedilmiştir. Cemali Meço ise asaleten bir müftü atanana kadar müftülük makamından istifa etmeyeceğini açıklamıştır. Ve kendisine yapılan eleştiriler özellikle İskeçe Müftüsü'nün eleştirilerine şu şekilde yanıt vermiştir:

---

[268] Baskın Oran, a.g. e. s.161

[269] Zekiye Demir-Ülfet Görgülü, "Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif", Diyanet Aylık Dergisi, Şubat 2011, Sayı: 242,s. 28. Bkz.: http://zekiyedemir.com/makaleler/Gumulcine_muftusu.pdf

[270] Müftü seçimi, http://www.batitrakya.org/bati-trakya/insan-haklari/muftu-secimi.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)

[271] "Müftülük sorunu hala çözüm bekliyor", Gerçek, 14 Ağustos 1985 (aktaran; Baskın Oran, a.e. s. 162)

> *"..bugün benim aleyhime kampanya açanların başı olan İskeçe Müftüsü atama yolu ile iş başına gelmiştir. Mesajda benim müftü vekili olarak yaptığım bütün icraatların İslam'a aykırı olduğunu ifade etmektedir. Sebep olarak da benim Gümülcine Valisi Zisis Bekos tarafından atanmam gösteriliyor. Kabul ediyorum. Diyelim ki, üç aydan beri yaptığım tüm icraatlar gayri meşrudur. Ancak İskeçe Müftüsü de 1949 yılından bugüne kadar tamı tamına 37 senelik kendi icraatının da hayrı meşru olduğunu kabul etsin. Çünkü o da 1949'da dönemin Hıristiyan genel valisi tarafından atanmıştı. Böylece benim icraatım aleyhinde söyledikleri aynen kendisi için geçerlidir."*[272]

Yunan yönetimi Cemali Meço'yu görevden almamıştır. Bunun üzerine Yunan Hükümeti müftülük konusunda yaptığı ihlalleri yasallaştırmak üzere müftülük yasa taslağı hazırlanarak parlamentoya sunulmuştur. Bu taslak Müslümanların müftüsünü, Hıristiyan valilerle Milli Eğitim Bakanı'na seçme ve tayin etme hakkı tanımaktadır.[273]

26 Ocak 1990 tarihinde Dr. Sadık Ahmet ve Eski Milletvekili adayı İbrahim Şerif 18 ay hapse mahkûm edilmiştir.[274] Dr. Sadık Ahmet'in ve İbrahim Şerif'in cezası Temyiz Mahkemesi'nde paraya çevrilmiştir ve serbest bırakılmışlardır.

Aralık 1990'da Gümülcine'de camilerde yapılan oylamaya göre üç müftü adayından İbrahim Şerif, 102 köyde yapılan seçimde müftü seçilmiştir.[275] Yunan yönetimi bu seçimi geçersiz kılabilmek için 24 Aralık 1990 tarih ve 183 nolu kanun hükmünde kararnameyi yayınlamıştır.[276] 21 Mayıs 1993'te Gümülcine müftüsü İbrahim Şerif Yunan Devleti tarafından "müftü gibi davranmak ve gerçek müftünün çalışmalarını engellemek" iddiasıyla yargılanmıştır. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı Halit Eren, yaptığı yazılı açıklamada " Yunanistan'ın bu konuyla ilgili yapılmış antlaşmalara uymayarak halk tarafından seçilen İbrahim Şerif'e haksızlık yapıldığını, 1990'da yapılan seçimleri kabullenmiş olan Yunanistan'ın 3 yıl sonra gündeme getirmesinin düşündürücü" olduğunu ifade etmiştir.

---

[272] Refika Nazım, "Hafız Cemali İle Röportaj (Trakya'nın Sesi Gazetesi)", *Yeni Batı Trakya,* Sayı: 41, Ağustos 1986, s. 23.
[273] "Yunan Yönetimi, Batı Trakya'da Türklerden Müftülük seçim hakkını almak istiyor", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 9, Mart- Nisan 1989, s. 15.
[274] "Batı Trakya'nın liderleri Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif Hapsedildiler", *Yeni Batı Trakya,* Sayı: 83, Şubat 1990, s. 3.
[275] İbrahim Baltalı, "Gümülcine ve İskeçe'de Müftü Seçimleri Nasıl Yapıldı ?", Kırcaali Haber, https://www.kircaalihaber.com/?pid=8&id_aktualno=79 (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[276] "İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü Oldu", *Yeni Batı Trakya*, Sayı: 94, Ocak 1991, s. 3.

1996 yılında İbrahim Şerif "Resmi makamları taklit ettiği ve sahtekarlık" gerekçeleri ile 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.[277] Ankara hükümeti bu olaya tepki göstermiştir. Müftünün azınlık içinden seçileceği 1920 yılında Yunan iç hukukunun bunu gösterdiğini ifade etmiştir.[278] İbrahim Şerif Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne müracaat etmiştir.[279] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 14 Aralık 1999'da İbrahim Şerif'in yaptığı şikayet başvurusunda " Şerif'e karşı yürütülen idari işlemler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, din, kanaat, özgürlüğüne dair 9. Maddesi'nin ihlali" olduğu gerekçe göstererek Yunanistan'ı haksız bularak 10.000 dolar para cezası ödemesini karar kılmıştır.[280]

Yunan Devleti 1985'ten beri Lozan'ın azınlıklarla ilgili maddelerini ihlal ederek müftü atamalarını doğrudan yapmaktadır. Bunu yapmaktaki gerekçesi ise müftülerin yalnızca dini bir görevinin olmadığı aynı zamanda toplumsal görevlerinin de bulunduğu ve bu yüzden müftülerin Yunan hükümeti tarafından yapılması gerektiğidir.[281] 2016 yılı itibari ile 26 yıldır İbrahim Şerif, Gümülcine müftüsü görevini yerine getirmektedir.

3.3.3.2.2. Dimetoka Müftülüğü

1952 yılında Dimetoka müftüsü Hacı Veliddin'in vefatından sonra bölge halkının da isteği ile Mehmet Halil atanmıştır. Fakat Cemaat katibi İbrahim Antikoğlu'nun başlattığı bir çekişme ile Antikoğlu müftü vekili olmuştur. Bölge halkının Evros Valiliği ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan şikayetler sonucunda Antikoğlu görevden alınmıştır. 1970 yılından beri Dimetoka Müftü vekili görevini Ahmet Şerif Damatoğlu yürütmüştür. 22 Eylül 1986'da Ahmet Şerif Damatoğlu vefat etmiştir. Azınlık nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bu kentteki makama 2345/1920 sayılı yasa gereği seçim yapılması istendiği halde, eski müftü

[277] "Gümülcine Müftüsüne 6 ay Hapis", *Milliyet,* 22.10.1996, s. 18.
[278] "Ankara'dan müftü tepkisi", *Cumhuriyet,* 23 Ekim 1996, s.7.
[279] Gümülcine S. Müftülüğü, http://www.gumulcinemuftulugu.info/default.aspx?Id=11
[280] Zekiye Demir-Ülfet Görgülü, a.g.m. s. 29.
[281] M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Aydın 2005, s. 57

vekilinin Selanik Özel Pedagoji Akademisi(SÖPA)'nden mezun olmuş oğlu Mehmet Şerif Damatoğlu vekil olarak atanmıştır.[282]

Yunanistan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Yerinden İdare Genel Sekreterliği'nin resmi sitesinde paylaşılan 88871 sayılı kararnamede, "*Damatoğlu'nun görevine 21 Aralık 2016 tarihinden itibaren son verildiği, boşalan müftülük makamına daimi müftü tayin edilinceye kadar Hamza Osman Aliosman'ın vekil olarak atandığı*" belirtilmiştir.[283]

Bakanlık kararnamesinde, ölüm nedeniyle boşalan Dimetoka Müfülüğü'ne 1986 yılında müftü naibi olarak atanan Damatoğlu'nun görevine son verilme nedeni açıklanmamıştır. Sonuç olarak Yunan Hükümeti günümüzde de hala atamalara devam etmektedir. Türk azınlığın bu uygulamalara karşı yaptığı itirazlar dikkate alınmamaktadır.

3.3.3.2.3. İskeçe Müftülüğü

1990 yılında Yunanistan, 2345 sayılı yasanın lağvedilmesini öngören bir kararname çıkarmıştır. Söz konusu kararname hem 1913 Atina Anlaşması'na hem de Lozan Barış Antlaşması'na aykırı bir kararnamedir. Bu kararname ile bir tür devlet memuru yapılmaktadır.[284] İskeçe'de seçimle başa gelen son müftü Mustafa Hilmi Efendi'dir. 12 Şubat 1990 yılında Mustafa Hilmi Efendi vefat etmiştir. Mustafa Hilmi'nin cenaze töreninden sonra Vazz ve İrşad Heyeti İskeçe'de bir toplantı düzenlenir. Toplantıdan alınan karar: *" Hiçbir şekilde tayinle Müftü vekili kabul edilmeyeceği*"dir. Yunan makamları aynı saatlerde asli İskeçe Müftüsü atanıncaya kadar vekilliğe Mustafa Hilmi Efendi'nin oğlu Mehmet Emin Aga'yı atamıştır. Bu sırada Yunan makamları 6 Nisan 1990'da 30 Mart 1990 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Hafız Cemali Meço'yu Gümülcine Müftülüğü'ne atamıştır. Bu atama Yunan hükümetinin 2345/1920 sayılı yasayı uygulamaya geçirmeye hiç niyetli olmadıklarını göstermektedir. Bunun sonucu olarak da Mehmet Emin Aga Azınlık

[282] Baskın Oran, a.g.e. s.164
[283] "Dimetoka Müftülüğü'ne Atama Yapıldı.." Gündem http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2437 (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[284] Baskın Oran, a.g. e. s.165

Yüksek Kurulu'na danıştıktan sonra aynı senenin 10 Mayıs'ın da istifa dilekçesini vermiştir.[285]

Fahir Armaoğlu Yeni Batı Trakya Dergisi'nde ki yazısında: "yeni naib müftülük için gereken yeteneklere ve niteliklere sahip olmadığından Batı Trakya Türk Toplumu bu tayini tepki ile karşılamıştır." ifadelerini kullanmaktadır.[286]

17 Ağustos 1990'da İskeçe ilinde 52 camiide cemaatin el kaldırması usulü ile yapılan seçimde Mehmet Emin Aga, 4847 oyun 4394'ünü alarak seçilmiştir. Mehmet Emin Aga 10 Mayıstan beri kapalı olan makamı 23 Ağustos tarihinde açarak belgeleri "müftü" sıfatı ile imzalamaya başlamıştır. Bu fiili durum İskeçe Bağımsız Milletvekili Ahmet Faikoğlu tarafından bir mektup ile İskeçe valisine bildirilmiştir.[287] Yunan Hükümeti bu seçimi kabul etmeyerek 22 Ağustos 1991'de Mehmet Emin Aga'yı görevden alarak yerine Mehmet Emin Şinikoğlu'nu İskeçe'ye Müftü olarak atamıştır.[288] Makamından çıkarılırken Mehmeh Emin Aga, Yunan Polisi tarafından darp edilerek hastanelik olmuştur. Yunanistan'da yaşayan Türkler bu olay üzerine 23 Ağustos'ta oturma eylemine başlamışlardır. 1995 yılında Mehmet Emin Aga makamı gasp etmek suçundan yargılanmıştır. Hapis cezasına çarptırılmış ve 6 ay hapis yatmıştır.[289] Mehmet Emin Aga için ABD İnsan Hakları Konseyi, Washington Post Gazetesi'nde verdiği ilanda Mehmet Emin Aga'nın serbest bırakılmasını istemiştir.[290]

2000 yılında AİHM, Mehmet Emin Aga'nın şikayeti üzerine Yunanistan'ı tazminata mahkum etmiştir. Yunanistan Hükümeti yıllar boyunca Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığın seçilmiş müftülerini, "Dini bir liderin yetkilerini ele geçirdiği" bahanesiyle defalarca cezalandırmıştır. İskeçe'nin seçilmiş müftüsü Mehmet Emin Ağa ve Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif, AİHM kararlarına ve daha sonra Yunan mahkemelerinde normal şartlar altında "emsal dava" olarak iş

[285] A.g. e. s. 168
[286] Fahir Armaoğlu, "Müftü Krizi", *Yeni Batı Trakya,* Sayı: 84, Mart 1990, s. 19.
[287] Baskın Oran, a.g. e. s.169
[288] "Batı Trakya'da Müftülükler İşgal Altında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Dernekleri Yayın Organı, Sayı: 33, Ağustos 1991, s. 3.
[289] "Atina'nın müftü Oyunu*", Milliyet,* 27.01.1995, s. 17.
[290] "Atina'da İnanç Demir Parmaklığın Arkasında", *Milliyet,* 21.03.1995, s. 19.

görmesi gereken Yunan Temyiz Mahkemesi'nin kararına rağmen, ceza almıştır. Uzun süren mücadelesi boyunca Müftü Ağa'ya birçok kez fiziki saldırı olmuş, dövülmüş, yaralanmış ve hapse atılmıştır. Fiziki saldırılardan sonuncusu 25 Nisan 2003 tarihinde, kutsal Cuma günü Müftü'nün kendi evinde sabah ibadetinden sonra yapılmıştır.[291] Bu saldırıdan sonra Mehmet Emin Aga İstanbul'da tedavi görmüştür.

1993 ile 2003 yılları arasında Mehmet Emin Ağa, azınlık toplumuna verdiği 49 mesajdan ötürü devlet tarafından açılmış, 20 civarında mahkeme davasıyla karşı karşıya kalmıştır. Müftü Aga yaklaşık altı ayı hapiste yatmış ve ağır sağlık sorunları sebebiyle serbest bırakılmıştır. Ne var ki AİHM kararlarına rağmen şu ana kadar Yunan Mahkemesi, Mehmet Emin Ağa'ya tazminat vermediği gibi, yetkisini de tanımamıştır.[292] 2006 yılında AİHM'de Mehmet Emin Aga davasında Yunanistan yine haksız bulunarak mahkum edilmiştir. AİHM, "din ve vicdan özgürlüğünü" güvence altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. Maddesinin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün ise kısıtlanmadığına karar vermiştir. mahkeme masrafları olarak toplam 3 bin Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.[293] 2006 Eylül'de Mehmet Emin Aga vefat etmiştir. Camilerde yapılan seçimle İskeçe Müftülüğü'ne Ahmet Mete getirilmiştir.[294]

Müftülük sorunun çözümü için Samim Akgönül'ün bazı önerileri bulunmaktadır. Bunlardan ilki statükodur. Yani bu ikili durumun diğer bir deyişle çift başlılığın devam etmesidir. Fakat bu durum bazı hukuki ve sosyal sorunlara sebep olmaktadır. İkinci çözüm önerisi, sistemin yeniden inşa edilmesi ve atanmış müftülerin görevden alınarak seçilen müftülerin bu görevlere getirilmeleridir. Bu çözüm azınlık tarafından talep edilmektedir. Ancak şimdiki duruma bakıldığında bu zor görünmektedir. Üçüncüsü, Müslüman-Türk azınlık tarafından seçilmiş müftülerin yalnızca dini lider olarak kalması, atanmış müftülerin ise hukukî ve idarî görevlerini yürütmesidir. Dördüncüsü ise azınlığın dinî bir cemaat olarak kendi liderini

---

[291] **"**Dini Hoşgörüsüzlük Yunanistan'da Vicdan Ve İfade Özgürlüğü İhlalleri İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa Olayı(Şubat 2004) , http://www.gundemgazetesi.com/news/rapor/2004_02.php

[292] A.e.

[293] "Yunanistan'a Emin Aga Mahkumiyeti", http://www.hurriyet.com.tr/yunanistana-emin-aga-mahkumiyeti-4750569 (Erişim tarihi:08.01.2019)

[294] İskeçe Müftülüğü, http://www.iskecemuftulugu.org/iskece_muftusu.php (Erişim tarihi:08.01.2019)

kendisinin seçmesinin önünün açılmasıdır. Ancak seçilen liderin gerçekten dinî bir lider olabilmesi için hukukî ve idarî görevlerinin yeni bir yasayla iptal edilmesidir.[295]

Sonuç olarak Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türkler ile Yunanistan arasında süregelen müftülük sorunu günümüzde de devam etmektedir. Antlaşmalardan kaynaklanan hakları gereği Yunanistan'da Müslüman Türklerin başmüftülük makamı hala boştur. Aynı zamanda müftünün kendi çevresindeki Müslümanlar tarafından seçilmesi gerekirken Ortodoks Hristiyan, Yunanlı vali tarafından seçilip atanmaktadır. Azınlığın istediği ise kendilerine antlaşmalarla verilen müftülerini serbestçe seçme haklarının Yunan hükümeti tarafından kullanılmasına izin verilmesidir ve kendi dini işlerine karışılmamasıdır. Yunan Hükümeti'nin keyfi müftü atamalarına karşılık azınlık kendi müftüsünü kendi seçmeye devam etmektedir.

Azınlık tarafından seçilen müftüler yıllar boyu birçok kez Yunan Hükümeti'nin baskısı altında kalmış, yaralanmış, maddi ve manevi zararlar görmüşlerdir. AİHM'ye başvurmuşlar ve Yunan Hükümeti'nin haksız bulunduğunu göstermişlerdir. Fakat Yunan Hükümeti uluslararası platformlarda verilen kararları görmemekte müftüyü kendisi atamaya devam etmektedir.

Yunanistan kendi çıkarları doğrultusunda antlaşmalarda bulunmayan statüleri İstanbul Ortodoks Hıristiyanları için Türkiye'den talep ederken, antlaşmalarla açıkca hüküm altına alınmış durumlardan Yunanistan'daki Müslüman Türkleri yararlandırmamaktadır.

3.4. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar

Batı Trakya Türklerinin bugün karşılaştığı en büyük problemlerden biri eğitim alanındadır. Batı Trakya, Yunanistan'da okur-yazarlık oranının en düşük olduğu yerdir. Azınlığa uygulanan eğitim politikası neticesinde Türk azınlığın kültür

[295] Samim Akgönül, "Batı Trakya'ya Dini Liderler", https://akgonul.files.wordpress.com/2009/02/bati-trakyada-dini-liderler1.pdf (Erişim tarihi: 08.01.2019)

seviyesinin düşürüldüğü, kalitesiz bir eğitim almakta olduğu ve yüksek tahsil yapan çok az kişinin bulunduğu görülmektedir.

Yunanistan'da bulunan azınlıkların konuyla ilgili olarak haklarının güvence altına alındığı uluslararası metinler ve antlaşmalar vardır. 1913 Atina Muahedenamesi 3 Numaralı Protokolünün, 15. Maddesi Müslüman özel okullarını tanımakta, bu okulların gelir kaynaklarına saygı gösterileceği ve buralarda eğitimin Türkçe yapılacağı karara bağlamaktadır.[296] 1920 tarihli Yunan Sevri'nin 8. ve 9. Maddeleri, Lozan Barış Antlaşması'nın 40 ve 41. Maddeleri ile azınlığın eğitimi garanti altına alınmıştır. Lozan Barış Antlaşması'nın 40. Maddesine göre:

> *"Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden(garantilerden)yararlanacaklardır. Özellikle giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır."*[297]

Madde 41'de:

> "*Genel(kamusal) eğitim konusunda Türk Hükümeti Müslüman olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarına ilk okullarda anadilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır. Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukluların önemli bir oranda bulundukları il ve ilçelerde söz konusu azınlıklar devlet bütçesi, belediye bütçesi ya da öteki bütçelerce eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetirliğe uygun ölçülerde katılacaklardır. Bu paralar ilgili kurumların yetkili temsilcilerine teslim edilecektir."*[298]

1920 yılında çıkarılan 2345 sayılı "Müftüler ve Başmüftü" seçimi ile "İslam Cemaatlerine ait Evkaf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin Yasa"nın 12. Maddesi vakıf gelirlerinin cemaat yönetim kurulunca nasıl harcanacağını anlatırken, diğer cemaat gereksinimlerinin yanı sıra eğitim harcamalarının da buradan karşılanacağı

---

[296] Baskın Oran, a.g. e. s.117-118
[297] Lozan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, Takım II, Cilt 2 (Çev. Seha L. Meray), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:348,s.12
[298] A.g.e. s.12

karara bağlanmış aynı zamanda cemaate ait Müslüman okullarının yönetilmesi, okullarda görev alacak öğretmenlerin atanması, görevden alınması yetkilerini, cemaat yönetim kurullarına vermiştir.[299] Fakat bu kararlar hiç uygulanmamıştır. Başmüftülük kurumu hiçbir zaman kurulmamış, yaklaşık 30 yıl boyunca cemaat seçimleri yapılmamış, Cemaat kurulları Yunan Hükümeti tarafından atanmıştır. Nihayetinde 16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihlerini taşıyan iki Kral iradesi ile cemaat yönetim kurullarının üç yılda bir yapılan seçimlerle iş başına gelmeleri sağlanmıştır.[300]

Bunun dışında 1951 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında *"Türk-Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü*" imzalanmış, bu protokolde ise azınlıkların kendi dillerinde eğitim görmesi ve kitapların Türkiye'den gönderilmesi konusunda kararlar alınmıştır. [301] İmzalanan protokolün 12. Maddesi[302] her iki hükümetin de kitaplar, süreli yayınlar ve diğer yayınlar, konferanslar ve konserler, sanat sergileri, kültürel nitelikli sergiler, tiyatro temsilleri, radyo, filmler, plaklar ve diğer mekanik araçlarla her ülkede diğer ülkenin kültürünün daha iyi tanınmasını sağlamak amacı ile birbirlerine karşılıklı olarak yardımda bulunacaklarını karara bağlamıştır.

İki ülke azınlıklarının eğitimi için de kontenjan öğretmenleri görevlendirilmiştir. Kontenjan öğretmenleri belli bir kontenjan dahilinde Türkiye'den gönderilen Türk uyruklu öğretmenler olup maaşları Türkiye tarafından ödenmektedir.[303] Bir diğer öğretmen grubu ise Türkiye'de eğitim almış Batı Trakyalılardan oluşan Formasyonlu öğretmenler olup maaşları sözleşmeli olarak çalıştıkları okul encümeni tarafından ödenmektedir. Bir de azınlığın akademililer olarak adlandırdıkları SÖPA mezunu öğretmenler vardır. Bu grup formasyonlu öğretmenlere alternatif yaratmak için medrese çıkışlı öğrenciler arasından seçilmiş,

---

[299] Baskın Oran, a.g. e. s.118-119
[300] Baskın Oran a.g.e. s. 119
[301] Türkiye'nin Sorunları Dosyası, s. 82
[302] Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında Kültür Antlaşması 1951, http://www.gundemgazetesi.com/anlasmalar (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[303] Eğitim Sorunu, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)

Türkçeleri yetersiz olan, Yunanca eğitim almış, Yunan devlet memuru statüsündeki kişilerdir.[304]

1952 yılında açılan Celal Bayar Lisesi ile Türk azınlık ilk lisesine kavuşmuştur. Fakat 1960'lara doğru resmi evrakların başlıklarında ve mühürlerinde Türk Okulu deyimi olduğu halde bazı müfettişler azınlık okullarına yazdıkları resmi yazılarında Müslüman Okulu deyimini kullanmaya başlayarak Türk adının kullanılması konusunda da sıkıntılar yaşatmışlardır.[305] Yasak Bölge'de ise bu durum daha da ağır hissedilmiştir. Kıbrıs olaylarının patlak vermesi ile yaşanan bu gelişmeler hız kazanmıştır. 1967 yılında başa geçen cunta yönetimi ile Batı Trakya Türk azınlığı çok daha sıkıntılı günler yaşamaya başlamış, o yıldan sonra cemaat yönetim kurulu, yönetim kurulu ve okul encümeni seçimleri yapılmamıştır. Bu kurullar cunta yönetimi tarafından atanmaya başlamıştır.

1972 yılında çıkarılan 1109 sayılı kanun "Türk Okulları" adının artık resmen bırakılarak "Azınlık Okulu" ifadesinin benimsenmesi yasa ile resmileştirilmiştir.[306] Yunanca dersleri artırılmış Türkçe dersleri azaltılmıştır.

İki ülke arasında tırmanan gerilim her iki ülkedeki azınlığa da olumsuz şekilde yansımıştır. Ülke yetkilileri 22 Şubat 1968 yılında azınlıkların eğitim konusunda yaşadıkları sıkıntıları incelemek için birer temsilci atamışlardır. Bu temsilciler Atina, Ankara ve Viyana'da toplanmışlar, iki ülke temsilcisinin hazırlamış olduğu 1 Haziran 1968 Viyana Raporu iki ülkenin de 1951 yılında öngördüğü karma komisyonun toplanması gereğine işaret etmiştir. Türk ve Yunan Hükümetleri temsilcilerinin raporlarında yer alan ve 27 Haziran 1968 tarihinde Londra'da iki ülkenin Dışişleri Bakanları tarafından onaylanan, 20 Nisan 1951 tarihli Türk-Yunan Kültür Anlaşmasının öngördüğü Karma Komisyon, önce 21 Ekim-9 Kasım 1968 tarihleri arasında Ankara'da, sonra 11 Aralık-20 Aralık 1968 tarihleri

---

[304] Eğitim Sorunu, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[305] Baskın Oran, a.g.e. s.121
[306] Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, TASAM, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi (Erişim tarihi: 08.01.2019)

arasında Atina'da toplanmıştır.[307] Komisyon, azınlık okullarında azınlık dilinin ve resmi dilin kullanılması, azınlık dilinde yazılmış göze hitaben eğitim araçlarının denetimden geçtikten sonra ve azınlık dilinde okutulan derslerde serbestçe kullanılmasını, sınıf ve okul kitaplıklarının kurulması ve var olan kitaplıkların zenginleştirilmesini, ders kitapları konusunda Viyana Raporu'nda yer alan önerilerin uygulanmasını, öğrencilerin dinsel, sosyal ve ulusal bilinçlerine saygı gösterilmesini, levhalar, resimler ve portrelerin iki ülke arasındaki dostluk bağlarını kuvvetlendirecek nitelikte olmasını, öğretmenlerin, öğrencilerin dini ve ırkı ile ilgili olarak küçük düşürücü ifadelerde bulunmalarına müsaade edilmemesi, konularında kararlar alınmıştır.

Batı Trakya'daki azınlık okullarının Yunan devleti kontrolüne tam anlamı ile alınması ise Yunanistan'da 1976 tarihinde Genel Eğitim Reformu ile olmuştur. 1977'de çıkarılan 694 sayılı "*Batı Trakya Müslüman Azınlık Okulları Yasası"* ile 695 sayılı " *Azınlık Okulları ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi Öğretim ve Denetim Yasası*" Türk okullarının bugün geçerli olan statüsü belirlenmiş Batı Trakya'daki Türk okulları tamamıyla Yunan hükümetinin denetimine girmiştir.[308] Bu yasanın 3. Maddesinin 7. Fıkrasında öğretmen atamalarında Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunlarının tercih edileceği belirtilmiştir.[309] Yani okul encümenlerinin bu konudaki yetkileri de ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu yasalar ile Türk okullarının kurulması ile alakalı tüm yetkiler valiye devredilmiştir.

Batı Trakya Türk toplumunun eğitimi Yunanistan tarafından uygulanan politika neticesinde gerilemiştir. İlk olarak Türk toplumu yazı dili anlamında ikiye ayrılmıştır. 1928 yılından beri Türkiye'de Latin harfleri kullanılmasına rağmen Batı Trakya'da Arap harfleri ve medrese eğitimi desteklenmiş, okutulması gereken kitaplar okutulmamış, Latin harfleri kullanılan yenilenen kitaplar okullara

---

[307] Türk-Yunan Kültür Komisyonu Ankara Ve Atina Toplantıları Protokolü (1968), http://www.gundemgazetesi.com/anlasmalar (Erişim tarihi: 08.01.2019)

[308] Türkiye'nin Sorunları Dosyası, s.80

[309] İbrahim Kelağa Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies,* Cilt: VI, Sayı 1, Sayfa: 1-12, İZMİR 2006,s. 2

alınmamıştır.[310] Yunanlı çocuklar için geçerli olmayan sınav, ilkokuldan ortaokula geçen Türk çocukları için uygulanmıştır.

Batı Trakya'da eğitim konusunda yaşanan başlıca sorunlar şunlardır: okul, okul giderleri, ders araçları, öğretmen problemleri, okulda okutulacak kitaplar, köylerde ve yasak bölgelerdeki eğitim, okullarda Yunan öğretmenlerin baskıları ve müdahaleleri.[311] Batı Trakya Türklerinin eğitim hakları antlaşmalarla garanti altına alınmış olsa da Yunanistan bu antlaşmaların esaslarına uymamıştır. Altyapı yetersizliği, birleşmiş sınıflarda eğitim ve verilen eğitim sonucunda ne anadili ne de Yunancayı tam olarak öğrenememe her iki dilde de akıcı bir şekilde konuşamama gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır.[312]

Avrupa Birliği'nin azınlıklara verilen eğitim konusundaki baskıları artırması sonucunda 2341/1995 sayılı yükseköğrenim yasasında değişiklik yapılarak 1996-1997 eğitim öğrenim döneminde üniversite sınavına hazırlanacak olan azınlığa Yunan üniversitelerine girişte %0.5 oranında kontenjan ayrılmıştır.[313]

3.4.1. Anaokulları ve Çocuk Yuvaları

Yunanistan, azınlık anaokullarının açılmasına izin vermemektedir. Anaokulu kurmak Yunanistan devletinin yetkisi altındadır ve Yunan mevzuatına göre bireylere sadece çocuk yuvaları ve kreş kurma hakkı verilmiştir.[314] Dolayısıyla Batı Trakya Türkleri, devlet tarafından kurulan bu kurumlarda yalnızca Yunan öğretmenlerinin değil Türk öğretmenlerinin de görev yapmasını istemektedir. Azınlığın anaokullarında Türk öğretmenlerin de bulunmasını talep etmesinin yasal dayanakları da vardır.

---

[310] Türel Yılmaz, "Batı Trakya Türkleri(1878-1990)", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991, s. 72
[311] Batı Trakya Türkleri, Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul 1972, s.31
[312] Ali Hüseyinoğlu, a.g.e. s.110
[313] Eğitim Sorunu, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[314] Şerafettin Hurşit, *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine, 2006, s.76

Yunanistan Saray Konseyi'nin aldığı bir karar ile Batı Trakya Türkleri için 1966 tarihinden itibaren büyük Türk nahiyelerinde anaokulu açılması yönünde bazı çalışmalara İskeçe'nin Şahin ilçesinde başlanmıştır. Fakat açılan anaokulunda sadece Yunanca dilinde eğitimin olması ve öğretmenlerin Yunanlı öğretmenlerden oluşması sebebiyle veliler bu okula çocuklarını göndermek istememişler çocukların bir süre polis zoru ile okula devam etmesi sağlanmıştır. [315] Bu okullarda okuyan azınlık çocuklarına "*Siz Türk değilsiniz, Rumsunuz, Türkler sizi zorla Müslümanlaştırdı.*" denilerek Rumca şiirler, şarkılar, Yunan mitolojisine ait hikâyeler okutulmuş ve İslamiyet'e aykırı propaganda yapılmıştır.[316]

1970'li yıllarda birçok anaokulu açılmıştır fakat anaokullarında Türk çocuklarına Yunan örf ve adetleri, Hristiyanlık dininin gerekleri öğretildiğinden birçok aile çocuğunu bu okullara göndermemiştir. İlerleyen yıllarda Türk dilinde eğitim veren anaokulu olmadığından ve çocukların Yunanca öğrenmelerinin gerekliliği hisseden anne babalar çocuklarını bu okullara göndermeye başlamışlardır.

Batı Trakya Türkleri ulusal ve uluslararası antlaşmalarla hakkı olan anaokuluna ulaşamamıştır. Bugün Yunanistan'da Türkçe eğitim veren anaokulu bulunmamasına rağmen Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin girişimleri ile köylerde çocuk kulüpleri oluşturulmaya başlanmıştır.[317]

2009 yılında kabul edilen yasa ile zorunlu eğitim 9 yıldan 10 yıla çıkarılmıştır, yani ilkokul öncesi anaokulu mecbur olmuştur.[318] Batı Trakya'da Yunanca eğitim veren anaokulu vardır, bu yüzden azınlıklar, çocuklarını yalnızca Yunanca eğitim veren anaokuluna göndermek istememektedir.

3.4.2. İlkokullar

Batı Trakya'da en yaygın eğitim kurumu ilkokullardır. Yunan hükümeti, Azınlık okullarında iyi eğitim vermeyerek Türk çocuklarının Yunan okullarına

[315] Şerafettin Hurşit, a.g. e. s.77
[316] Ahmet Aydınlı, Batı Trakya Faciasının İç Yüzü, İstanbul 1971, s. 58
[317] Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/yazar/ozan-ahmetoglu/anaokullari-meselesi.html (Erişim tarihi: 02.02.2019)
[318] Ali Dayıoğlu, a.g. e. s. 594

yönlendirilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla Türk çocukları 6 yıl boyunca Yunanca'yı iyi öğrenememekte ve bunun çözümünün Yunan okullarına gitmekle çözüleceği belirtilmektedir.

Batı Trakya Türklerine Lozan Barış Antlaşması ile din ve eğitim meselelerini idare etme hakkı verilmiştir. 1940'lı yıllara kadar Osmanlı'dan kalan eski öğretmen kadrosu ile devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Bulgaristan Batı Trakya'yı işgal etmiş ve Bulgarca dili öğretilmiştir.[319] 1950-1960'lı yılarda yapılan Kültür antlaşması ile öğretmen okullarına öğrenci gönderilmiş, mezun öğrenciler geri dönmüşlerdir. Fakat hükümet birçok zorluk çıkardığından ancak yarısı öğretmenlik yapabilmiştir. 1969 yılında SÖPA açılmıştır. Burada eğitim gören öğrenciler mezun olduktan sonra ilkokullara öğretmen olarak atanmışlardır.

1976 yılında bir yasa çıkarılmıştır ve Yunanistan'da mecburi eğitim 9 yıl olmuştur fakat Batı Trakya Türk ilkokulları bu haktan yararlanmamaktadır. 694/1977 sayılı kanun uyarınca ilkokullara atanacak öğretmenler öncelikler SÖPA mezunu seçilir maddesi getirilmiştir. Bu kanun ile Türkiye mezunu öğretmenlerin görev alması engellenmiştir.[320]

Batı Trakya Türk ilkokulları her yıl bin kişinin üzerinde mezun vermektedir. 1968-1969 öğretim yılında 1075 öğrenci mezun olmuştur.[321] 1989-1992 yıllarında ilkokuldan mezun olan öğrenci sayısı yaklaşık 1465 kişidir. Bunun 225'i devlet okullarına, 165'i Azınlık Ortaokullarına, 250'si Türkiye'deki ortaokullara devam etmiş, geri kalan 825 kişi ilkokuldan sonra hiçbir eğitim kurumuna devam etmemiştir.[322]

Yunan eğitim sistemine göre zorunlu eğitim süreci ilkokul eğitimi ile ortaokul eğitimini kapsayacak şekilde 9 yıldır. İlkokulu bitiren bir öğrenci eğitimin ikinci kademesi olan ortaokula giderek kaydını yaptırır. Azınlık okullarında ise seçenekler şu şekildedir. Ya tek dilli devlet okulları ya da Gümülcine ve İskeçe'de

[319] Şerafettin Hurşit, a.g.e. s.83
[320] Şerafettin Hurşit, a.g.e. s.59
[321] Ahmet Aydınlı, a.g.e. s. 403
[322] Şerafettin Hurşit, a.g. e. s.94

bulunan iki dilli lise kısımları da olan azınlık ortaokullarını tercih edebilirler ya da Gümülcine ve İskeçe'nin Şahin ilçesinde bulunan orta ve lise kısımları ile birlikte eğitim süresinin 6 yıl olduğu medreseleri de tercih edebilirler ya da Gümülcine'de bulunan Türk Başkonsolosluğundan eğitim vizesi ile Türkiye'de bir ortaokulda eğitimine devam edebilir.[323]

Nisan 2011'de eğitim bakanlığı daha kaliteli eğitim verilmesi amacı ile okulların birleştirileceğini açıklamış, kararın azınlık okullarını da kapsaması dolayısıyla Eğitim Bakanlığı azınlık temsilcileri ile diyaloga girmişlerdir.[324] Aralık 2011'den itibaren Batı Trakya'daki 14 azınlık ilkokulu birleştirilmiştir

3.4.3.Ortaokul ve Liseler

İlkokul bittikten sonra öğrenciler ortaöğretime devam ederler. 1923'ten 1952 yılına kadar Batı Trakya'da ortaöğrenim yoktur. 1952 yılında Gümülcine'de açılan Celal Bayar Lisesi azınlığın ilk lisesidir. Celal Bayar tarafından öğretime açılan lisenin adı 1960 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen ihtilal hareketinden sonra Gümülcine Lisesi olur. Ancak kısa süre içinde bu isim de beğenilmeyerek liseye Müslüman Ortaokulu ve Lisesi adı verilmiştir.[325]

Batı Trakya Türkleri, ikinci orta öğretim kuruluşuna 1965 yılında İskeçeli hayırsever Muzaffer Salihoğlu kendi çabalarıyla bu ikinci liseyi açmayı başarmıştır. Batı Trakya azınlığı bölgedeki nüfusun %40'ını oluşturmaktadır. Fakat 62 tane olan devlet lisesine karşılık sadece iki ortaokul lise bulunmaktadır: İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi ve Celal Bayar Lisesi. Bu okullardın dışında bölgede lise statüsünde eğitim veren iki tane de medrese vardır: Şahin Medresesi, Gümülcine Hayriye Medresesi.

Gümülcine ve İskeçe Azınlık Lisesi için 1983-1990 arasındaki yıllar en zor yıllar olmuştur. Bu dönem içinde alınan idari bir kararla özel liseler için dönem sonu sınavlarının devlet okullarından gelecek bir komisyon aracılığıyla yapılması

[323] İbrahim Kelağa Ahmet, a.g.m. s. 3
[324] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s.596
[325] Eğitim Sorunu, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/egitim-sorunu.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)

kararlaştırılmış ve bu karar özel okul statüsünde algılanan iki azınlık lisesi için de uygulanmıştır. Ancak öğrenciler dönem içinde Türkçe gördükleri derslerin sınavlarına dönem sonunda Yunanca girmek zorunda bırakılmışlardır.[326] Bunun sonucu olarak azınlık öğrencilerinin bu okullarda öğrenim görmesi güçleşmiş ve azınlık öğrencileri Türkiye'ye yönelmeye başlamışlardır.

Eğitim konusunda bir diğer önemli gelişme ise 1997-2007 döneminde "*Müslüman Çocukların Eğitimini Destekleme Programı*"nın AB desteği ile uygulanmaya başlanmasıdır. İlk ve orta dereceli okullarda Yunanca öğreniminin iyileştirilerek azınlığın Yunan toplumuna daha fazla uyum sağlamaları ve azınlık içerisinde okullaşma oranının artırılması amaçlanmıştır.[327] Bunun yanında azınlık öğrencileriyle daha rahat iletişim kurabilmek amacı ile Yunan öğretmenlerin de Türkçe öğrenmeye teşvik edilmesi benimsenmiştir.

Günümüzde Batı Trakya'da iki dilli olan eğitimin her safhasında, ilkokulda, ortaokulda ve lisede Türkçe müfredat Türkiye Türkçesi ile yapılmakta ve öğrencilere dağıtılan Türkçe kitaplar Türkiye'den getirilmektedir. Fakat okul öncesinde ve üniversite eğitiminde Türk dilinde eğitim sağlamamaktadır.[328] Temel eğitim 2007 yılında on yıllık zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır.

3.4.4. Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)

Selanik Özel Pedagoji Akademisi, 1968 yılında Yunan hükümeti tarafından Yunanca eğitim vermek üzere Selanik'te açılmış bir öğretmen okuludur. Daha önceleri 2 yıllık öğrenim süresine sahip olan akademi 2002 yılında eğitim süresi hazırlık sınıfı ile birlikte 3 yıla çıkarılmıştır. Okulun amacı Baskın Oran'a göre, Türkiye'ye gidip eğitim kursu almış veya Türkiye'deki öğretmen okullarında eğitim almış Batı Trakya Türklerinin yerini alacak adamlar yetiştirmektir. Bu okula sadece Yasak Bölge'de doğmuş, ilkokuldan sonra beş yıl medrese eğitimi alan fakat Türkçe

[326] Mustafa Burma, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ocak 2008, s. 119
[327] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s. 594
[328] Ali Hüseyinoğlu, a.g.e. s.109

okuma ve yazmaları çok zayıf olan Pomak kökenli azınlıklar alınmaktadır.[329] Türkçe'den çok Yunanca eğitim verilen akademiye öğrenci alımı giriş sınavı ile yapılmakta, akademiye, Batı Trakya'daki 6 yıllık azınlık medreselerinden, Azınlık liselerinden, Yunan Devlet liselerinden ve Yunanistan'daki meslek liselerinden mezun olanlar başvurabiliyorlardı.[330] 2009 yılında SÖPA'nın giriş sınavlarına 128 öğrenci başvurmuştur.

Azınlık SÖPA mezunlarını en başından beri kabullenmemiş, SÖPA mezunları atandıkları okullarda encümenler ve veliler tarafın iyi karşılanmamıştır. SÖPA mezunları yerine formasyonlu öğretmen talep etmişlerdir. Hatta çocuklarını SÖPA mezunu öğretmenlere emanet etmek istemediklerinden okula göndermemişler ve bazı köylerde okullar kapalı kalmıştır. SÖPA'da temel eğitimin Yunanca olması da akademiye yapılan bir diğer eleştiridir.

En nihayetinde 2011-2012 eğitim-öğretim yılında akademi hazırlık sınıfına öğrenci alınmayacağını duyurarak 2011 yılında çıkarılan 3966/2011 yasanın 59. Maddesinin 10. Fıkrası ile akademi kapatılmıştır.[331]

3.4.5. DİKATSA (Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi) Sorunu

Yükseköğrenimlerini Türkiye'de tamamlayıp daha sonra Batı Trakya'ya giden mezunların diplomalarının denkliğinin sağlanması hiçbir neden gösterilmeden Yunan hükümeti tarafından reddedilmektedir. Yunanistan Türkiye üniversitelerinden alınan diplomaları tanımamakta ve bu yüzden Türk üniversitelerinden mezun olmuş öğrencileri tekrar sınava tabi tutmaktadır.

1986 yılında bu sorunla baş edebilmek için mezun öğrenciler Türkçe ve Yunanca bildiriler yayınlayan bir "Mücadele Komitesi" kurmuşlardır.[332] Mücadele

[329] Baskın Oran, a.g.e. s. 131 (Ayrıca bkz. İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi(SÖPA)", Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, 23-24 Ekim 1014, İstanbul, s.196)
[330] İbrahim Kelağa Ahmet, a.g.m. s.191
[331] İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakyada İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi(SÖPA), Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu 23-24 Ekim 2014 İstanbul Bildiriler, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, Yayın Nu:9,s.191

Komitesi'nin bu süreçte yürüttüğü kampanyanın yanı sıra, Yeni Demokrasi Partisi azınlık milletvekili Mehmet Müftüoğlu, Yunan Komünist Partisi(KKE) dört milletvekili de meclise bu konu ile alakalı olarak soru önergesi vermişlerdir.[333]

19 Haziran 1999'da eğitim deklarasyonu Bologna Deklarasyonu'na Yunanistan da imza atmıştır. Eşgeçerlilik kazanmış bir üniversitenin mezunları diploma ile birlikte İngilizce düzenlenmiş bir eşgeçerlilik belgesi almaktadır. Deklarasyona taraf ülkelerde herhangi bir diploma geçerliği sınavına tabi tutulmadan, diplomaları kurum ve kuruluşlarca kabul görmektedir. Örneğin 2005-2006 yılından itibaren Bursa Uludağ Üniversitesi diploma ile birlikte bu belgeyi de vermektedir.[334]

3.4.6. Medreseler

Gümülcine Medresesi, 1949 yılında Gümülcine Müftülüğü tarafından gayriresmi olarak din görevlisi ve ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu medresenin ilk mezunları azınlığın camilerinde imamlık, okullarında öğretmenlik görevine başlamışlardır; medresenin öğretim süresi ilk başta 3 yıl, 1957-1985 yıllarında 4 yıl, daha sonra 5 yıla yükseltilmiştir.[335]

Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportajda Şahin Medresesi'nin, Hacı Beşir Ağa adında hayırsever bir kişinin 1926 yılında yaptırdığı binada eski usülle yetişmiş Osmanlı'dan kalma bir öğretim kadrosu ile eğitime başlamış ancak İtalya-Yunan Savaşı, Bulgar işgali ve iç savaş nedeni ile her türlü hayati tehlikeye karşı 1940-1954 yılları arasında eğitim ve öğretime ara vermek zorunda kalmış olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.[336]

---

[332] Baskın Oran, a.g.e. s. 152
[333] Baskın Oran,a.g.e. s.152
[334] Mustafa Burma, a.g.e. s.153
[335] Hüseyin Bostancı, a.g.m. s.223
https://www.academia.edu/25914747/BATI_TRAKYADA_YA%C5%9EAYAN_T%C3%9CRK_AZINLI%C4%9EIN_D%C4%B0N%C4%B0_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0N%C4%B0N_HUKUK%C4%B0_STAT%C3%9CS%C3%9C_100._YILINDA_%C4%B0MAM_HAT%C4%B0P_L%C4%B0SELER%C4%B0 (Erişim tarihi:24.12.2018)
[336] Hüseyin Bostancı, a.g.m., s. 225

Din görevlisi, imam ve hatip yetiştirmek amacıyla kurulan medreseler, son otuz yıldır, Yunan hükümetleri tarafından SÖPA'ya öğrenci yetiştiren kurumlar haline getirilmiştir. Günümüzde Yunanistan'da eğitim veren bu iki medresenden mezun olanların çoğu SÖPA'ya devam etmekte, mezun olduktan sonra da Yunan hükümeti tarafından maaşları ödenmekte ve azınlık okullarında devlet memuru olarak öğretmenlik görevlerini yapmaktadırlar.

Bugün bu medreselerde yaklaşık 250 öğrenci eğitim görmektedir. 2000-2001 öğretim yılının başlarında çıkarılan bir yasa ile medreselerin statüsü değiştirilmiş ve medreselere kız öğrencilerin de alınacağı duyurularak medreseler normal lise haline getirilmiştir. Batı Trakya Türk azınlığı tarafından tepki gören bu yasa kabul görmemiştir. Yapılan bu yasa değişikliği ile amaçlanan medreselerin modern, çağdaş birer eğitim kurumu durumuna getirildiğini ispatlayarak bu kurumlarda eğitimi özendirmek amaçlanmaktadır. Görülmektedir ki Yunan hükümeti, bu kanun değişikliğiyle azınlığın eğitim ve din hayatında Lozan Anlaşması ile verilen haklarına yeni bir müdahale süreci başlatmıştır.

3.5. Vakıflar Konusu

Vakıf kelimesi sözlükte, "durmak, durdurmak, alıkoymak" anlamında olup terim anlamı ise "bir malın maliki tarafından dini, içtimai, hayri bir gayeye ebediyen tahsisi" şeklinde hukuki bir işlemle kurulan İslam medeniyetinin önemli unsurlarından birini oluşturan hayır kurumudur.[337]

Hayır işleriyle dinsel ve eğitsel gayelerin gerçekleştirilmesinde kullanılan gelirleri ile vakıflar, Batı Trakya azınlığını ayakta tutan maddi direği oluşturdukları gibi bu azınlığın toplumsal kimliğinin ve kendine güveninin en önemli manevi temelini oluşturmuşlardır.[338]

Batı Trakya azınlığının haklarını garanti altına alan antlaşmalardan Lozan Barış Antlaşması'nın 40. Maddesi

[337] Hacı Mehmet Günay, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif (Erişim tarihi: 29.10.2018) (Ayrıca bkz. Bahaeddin Yediyıldız, TDV İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif)
[338] Baskın Oran, Türk-Yunan, s.270

> *"Gayrimüslim akalliyetlere mensup olan Türk tebaası hukukan ve filen diğer Türk tebaaya tatbik edilen ayni muamele ve ayni teminattan müstefit olacaklar ve bilhassa, masrafları kendilerine ait olmak üzre her türlü müessesatı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve âyini dinilerini serbestçe icra etmek hususlarında müsavi bir hakka malik bulunacaklardır ."*[339]

Lozan Antlaşması'nın 41. ve 42. Maddeleri'ne bakıldığında azınlık, masrafları kendisi tarafından karşılanma şartı ile her türlü hayır kurumları ile dinsel ve toplumsal kurumlar kurabilme, yönetme, denetleme, kamu bütçelerinden bu iş için pay alma ve devletin bu vakıflara ve hayır kurumlarına her türlü kolaylık ve yardımı sağlama konusunda haklara sahip olmuştur.[340]

Yunan Sevr'inin 14. Maddesi var olan Müslüman vakıflarının tanındığını, bunlara her türlü kolaylığın gösterileceğini, aynı zamanda bu kolaylıkların yeni kurulacak olan vakıflara da sağlanacağını söylemektedir.[341]

Vakıflar konusu Yunanistan'ın iç hukukunda ayrı bir düzenleme olarak tutulmamış, yalnızca Müslüman vakıflarının eğitim ile ilgili olanlarının yönetilmelerine ilişkin bir düzenleme yasaya yansımıştır. Yani gelirleri eğitime ayrılan vakıflar cemaat idare heyetlerince, dinsel vakıflar da mütevellilerce yönetilmiş ve bu durum 1945 yılına kadar devam etmiştir.[342] Bu tarihten sonra tüm vakıflar Cemaat idare heyetlerince yönetilmeye başlanmıştır. 1964 yılında da eğitim vakıfları ve dinsel vakıfların yönetimi tekrardan ayrılmıştır. 21 Nisan 1967 yılında iktidarı ele geçiren cunta yönetimi seçimle gelmiş olan İskeçe ve Gümülcine Vakıf İdare Heyetleri'ni azlederek bu heyetlere kendi atamış olduğu kişileri yerleştirmiş, o zaman kadar mütevelliler tarafından seçilen vakıf müdürleri de cunta tarafından atanmaya başlanmıştır.[343]

1979 yılında Karamanlis Hükümeti yeni bir vakıf yasa tasarını meclise sunmuş fakat vakıf yasa tasarısı Batı Trakya azınlığı tarafından tepkiyle

---

[339] T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Antlaşmalar, Lozan Barış Antlaşması, http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf (29.10.2018)
[340] Baskın Oran, a.g.e.,s. 271
[341] Baskın Oran, a.g.e. s.271
[342] Baskın Oran, a.g.e. s.271
[343] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s. 607

karşılanmıştır. Bir süre bekletilen yasa tasarısı 19 Kasım 1980 tarihinde Yunan Parlamentosu'ndan çıkarılmış ve 20 Kasım 1980 tarihli Yunan Resmi Gazetesi'nde yayınlanmıştır. 1091/1980 sayılı "*Batı Trakya Müslüman Azınlığı Vakıfları ve bunların servetlerinin idare ve işletilmesine ilişkin yasa*" vakıfların mal varlıklarının yönetimini ve idare heyetlerini hedef almıştır. [344]

1091/1980 sayılı yasaya göre; vakıfların parçalanarak ayrı heyetler tarafından idare edilmesi öngörülmüş, 1920 yılından beri Vakıf İdarelerinin yönetiminde ve müftülerin denetiminde olan vakıfların şimdiki durumda denetim yetkisi tamamıyla valilere bırakılmış, vakıflara ilişkin mal bildiriminde bulunma zorunluluğu gelmiştir.[345] Vakıfları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakan 20. madde ile getirilen bu zorunluluk aynı zamanda, bütçelere ilişkin tüm kararları valinin onayına sunmak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılmışlardır. Bu maddeye göre vakıflar yasanın çıkışından itibaren 1 yıl içerisinde Maliye Bakanlığı'na başvurarak tapularını bu bakanlığa bildireceklerdir. Fakat bu kadar savaş görmüş Balkan coğrafyasında bu çok eski kuruluşlar arasında bu belgelerin tümünü elinde bulunduran insan sayısı çok azdır. Batı Trakya Türklerinin bu yasaya çok büyük tepkiler göstermesi ile yasanın uygulama süresi ertelenmiş ve yasa on yılı aşkın süre uygulanmadan kalmıştır.[346]

Azınlık 1967 yılından beri vakıfların yönetimine sahip olamamış, azınlığın vakıf malları vakıfların gelir ve emlak vergileri nedeniyle ipotek altına alınmıştır. 27 Mart 2007 yılında Yunan Parlamentosu tarafından kabul edilen yasa ile vergi affı getirilmiş fakat sorunlar çözülmemiştir. Vakıfların geçmişten kalan borçlardan dolayı sıkıntıları devam etmektedir.[347]

Batı Trakya azınlığının vakıflarına ilişkin 13 Şubat 2008 yılında 3647/2008 sayılı yasa Yunan Parlamentosu'nda kabul edilmiş, azınlığa vakıfların yönetim kurulları üyelerini seçme fırsatı veren, aynı zamanda vakıfların işleyişini, Doğu

[344] Ayhan Demir, Türkün Yunan ile İmtihanı, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/turkun-yunan-ile-imtihani.html (29.10.2018)
[345] Ayhan Demir, a.g.m.
[346] Baskın Oran, a.g.e. s. 274
[347] Yunanistan'daki Türk Varlığı, Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (29.10.2018)

Makedonya-Trakya Bölgesi Genel Sekreteri ve azınlığın tanımadığı "atanmış müftülerin" denetim ve onayı altına alınmıştır.[348] Yunan Parlamentosu'nda kabul edilen bu yasa ile Batı Trakya Türk azınlığı 1967 yılından beri vakıf yönetim kurulu üyelerini seçme hakkını ilk kez elde etmiştir. Seçimler bahsi geçen Doğu Makedonya-Trakya Genel Sekreteri, müftüler ve imamların gözetimine bırakılmıştır. Müftülerin atanmaları konusunda da sıkıntılar yaşayan Batı Trakya Türkleri, müftülere vakıfların yönetimi ve denetimi konusunda oldukça geniş yetkiler tanınmasından[349] rahatsızlık duymuşlardır.

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu 19 Şubat 2008 yılında bir bildiri yayınlayarak yasanın bu şekilde uygulanmasına karşı olduklarını, yasanın değişiklik yapılmadan bu şekilde uygulanırsa azınlığın yasayı tanımayacağını açıklamışlardır. Şu an için, ne hükümet ne de azınlığın siyasi liderleri bu tür konuları ele almaya hazır değildir. Şu ana kadar hiçbir seçim yapılmamıştır ve yönetim kurulları hâlâ seçimle değil atamayla gelen üyelerden oluşmaktadır.[350]

Bir diğer konu, vakıfların, gayrimenkullerini tescil ettirmeleri konusudur, 2009 yılında azınlık vakıfları mülk sahibi tüzel kişilikler olarak kendilerini tescil ettirmişler, Gümülcine'de 35 vakıf 150'den fazla gayrimenkulünü kaydettirmiş, İskeçe'de vakıflar tek bir tüzel kişilik altında 90 taşınmaz malın sahipliğini üstlenmiştir.[351] Gümülcine ve İskeçe ile kıyaslandığında Dedeağaç ve Dimetoka'daki vakıfların mal varlığı çok azdır. Sayıları henüz bilinmeyen birçok vakıf mülkü de Batı Trakya'nın çeşitli yerlerindeki köylere dağılmış durumdadır.[352]

3.6. Siyasal Alanda Karşılaşılan Sorunlar

Batı Trakya Türk azınlığı genel olarak vakıflar ve dernekler ile örgütlenme sağlamış fakat haklarının aranması ve korunması anlamında bu örgütlenme yeterli olmamış siyasal alanda da etkin hale gelmek önemli olmuştur. Bu da ancak Yunan

[348] Yunanistan'daki Türk Varlığı, Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (29.10.2018)
[349] Emre Aykoç, a.g.t. s.419
[350] Dilek Kurban, Konstantinos Tsitselikis, Bir Mütekabiliyet Hikayesi: Yunanistan ve Türkiye'de Azınlık Vakıfları, TESEV Yayınları, Temmuz 2010, s.16
[351] Dilek Kurban, Konstantinos Tsitselikis, a.g.e. ,s.14
[352] Dilek Kurban, Konstantinos Tsitselikis, a.g.e. ,s.14

partilerinin içinde mümkün olabilmiştir. Fakat bu durumda da tam etkin olunamamış ve bağımsız milletvekili çıkarmak yoluna gidilmiştir.

Siyasal hak ve özgürlükler konusuna bir örnek teşkil etmesi ve kısıtlamaların daha iyi anlaşılabilmesi açısından azınlıklar içinde öne çıkan Dr. Sadık Ahmet bağlamında bu konu ele alınacaktır.

Sadık Ahmet, 7 Ocak 1947 yılında Gümülcine'de doğmuş, Selanik Üniversitesinden mezun olmuş bir doktordur.[353] Dr. Sadık Ahmet'in halkla iç içe oluşu onun Batı Trakya Türkleri ile iyi bir ilişki kurmasına vesile olmuştur. Yunan meclisinde bağımsız milletvekilliği ve kurucusu olduğu Demokrasi Eşitlik ve Barış Partisi(DEB)'nde ölümüne kadar Genel Başkan olarak görev yapmıştır.[354]

1985 yılında Batı Trakya Türklerinin sorunları dünya kamuoyuna duyurmak adına Dr. Sadık Ahmet azınlığın sorunlarını içeren bir imza kampanyası başlatmıştır. Yunan yönetimi 9 Ağustos 1986 günü sahte imza toplamak ve Yunanistan'ın uluslararası ilişkilerini zedelediği gerekçesiyle Sadık Ahmet tutuklanmış ve hakkında dava açılmıştır. Ancak Sadık Ahmet bir müddet sonra serbest bırakılmıştır. [355]

1987 yılında Selanik'te düzenlenen Demokrasi ve İnsan Hakları konulu bir toplantıda, katılımcılara baskı, ayrım ve haksızlıkları anlatan 10.000 imzalı kampanya belgesinin İngilizce metnini dağıtınca hakkında dava açılmıştır. Bu konuda Dr. Sadık Ahmet, yalan haber yaymak ve sahte evrak düzenlemekten suçlanmış; 30 ay hapis ve 100.000 Drahmi para cezası almıştır.[356]

Sonuç olarak, azınlık mensuplarının genel ve yerel seçimlerde hem seçmen olabilmesi hem de seçme hakkını kullanmaları önüne önemli bir engel çıkarılmamıştır. 18 Haziran 1989 ve 5 Kasım 1989 genel seçimleri bu anlamda önemli bir istisnadır. Azınlığa yönelik baskıların yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilen ve azınlık mensuplarının bağımsız listelerden aday oldukları bu

[353] Dostluk Eşitlik Barış Partisi, http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet (Erişim tarihi:10.04.2019)
[354] Dostluk Eşitlik Barış Partisi, http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet (Erişim tarihi:10.04.2019)
[355] Baskın Oran, a.g.e. s.197-198
[356] Baskın Oran, a.g.e.s, 198

seçimlerden hemen önce, Türkiye'de bulunan azınlık mensuplarının Yunanistan'a dönerek oy kullanmalarını engellemek amacıyla sınır kapıları grev gerekçesiyle geçici olarak kapatılmıştır. Yunanistan'ın başka bölgelerinde yaşayan azınlık mensuplarının da bölgeye gelerek burada oy kullanmalarını engellemek amacıyla seçimlerden bir süre önce Batı Trakya'ya uçak ve otobüs seferleri iptal edilmiştir.[357] Bu dönemde yapılan askeri bir tatbikatı öne süren Yunan yönetimi bölgeye binlerce asker sevk ederek Yunanistan'ın farklı yerlerinde görevli ve Batı Trakya'da ki bir yerin nüfusuna kayıtlı devlet memurlarının da bu bölgede oy kullanmasını sağlamıştır. Böylelikle bölgedeki Yunan oy miktarını arttırarak oy dağılımını değiştirmek ve bağımsız olan adayların seçimlerde galip gelmesini engellemeye çalışmıştır.[358]

26 Ocak 1990'da Batı Trakya Türklerine "Türk" diye hitap ettiği için tekrar hapis cezasına mahkum edilmiş, ancak iki ay Selanik Dudullu hapishanesinde yattıktan sonra, geri kalan cezası para cezasına çevrilerek serbest bırakılmıştır.[359]

1990 Seçimlerinde Dr. Sadık Ahmet Gümülcine'den, Ahmet Faikoğlu İskeçe'den bağımsız milletvekili adayı olarak meclise girmeyi başarmışlardır. 1990 yılı Kasımında çıkan yeni seçim kanunu ile bütün siyasi partilere ve bağımsız adaylara %3'lük seçim barajı getirilmiştir. Bu %3'lük oran Yunanistan'da 200 bin oy demektir. Batı Trakya'da seçmen sayısı bu rakamın altındadır. Bunun anlamı şudur: Batı Trakya'dan Yunan Parlamentosuna hiçbir şekilde milletvekili adayı giremeyecektir.

Yunanistan'ın bağımsız adaylara da %3 seçim barajı getirmesinden sonra Batı Trakya Türk azınlığı bu duruma tepki olarak 12 Eylül 1991 tarihinde Sadık Ahmet önderliğinde "Barış Dostluk ve Eşitlik Partisi"ni kurmuştur. Çok kısa bir sürede üye sayısı 10 bini aşmış olan parti, kaydını 13 Eylül 1991'de Yargıtay'a yaptırmış, ilk kurultayını 11 Nisan 1992 günü GTGB'de gerçekleştirmiş ve

[357] Emre Aykoç, a.g.t. s.403
[358] Emre Aykoç, a.g.t. s. 403
[359] Dr. Sadık Ahmet(1947-1995), Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-onemli-sahsiyetleri/dr-sadik-ahmet-1947-1995.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)

Kurultaya 185 delege katılmıştır.[360] Parti ilk mitingini de 1991 yılının Ekim ayı içinde Kozlukebir köyünde yapmıştır. 1992'de "D.E.B. Partisi Gazetesi" adı altında bir gazete çıkarmış bu gazete daha sonra "Balkan" adı ile yayınlanmaya başlamış, 16 Ağustos 1994 tarihli son sayısıyla Batı Trakya Türklerinin basın tarihinde yerini almıştır.[361]

Yunan yönetimi yalnızca %3'lük seçim barajı getirerek azınlığın Yunan Parlamentosu'na girmesini engellemekle kalmamış, azınlığın yerel anlamda temsilini önlemek adına 1997 yılının martında hazırlanan "Kapodistrias Planı"nı hazırlanmıştır. Yerel yönetimlerde uygulanan plana göre köy ve kasabalar birleştirilerek yeni kasabalar oluşturulacak, Batı Trakya Türklerinin yaşadığı köy ve kasabalar Yunan nüfusunun daha yoğun olduğu köy ve kasabalarla birleştirilecek böylece azınlığın seçilebilme olanağı azalmış olacaktır.[362]

10 Ekim 1993'te erken genel seçimler yapılmış, Sadık Ahmet, Gümülcine'den milletvekili seçilmeye yetecek kadar oy almış fakat ülke genelindeki %3'lük baraja takılarak parlamentoya girememiştir.[363] Fakat Yunan partilerinden aday olmayı deneyen azınlık aday adayları 1996 yılındaki seçimlerde Rodos ve İskeçe milletvekili olarak parlamentoya girmeyi başarmışlardır. [364]

9 Nisan 2000 yılında yapılan seçimlerde Batı Trakya Türk azınlığı yalnızca bir kişiyi meclise gönderebilmiştir. PASOK'tan aday olan Galip Galip, Rodop Bölgesinden milletvekili seçilmiştir.

7 Mart 2004 genel seçimlerinde Türkler arasındaki görüş ayrılıkları ve çok adayla seçimlere katılım, Batı Trakya Türklerinin mecliste daha az temsil edilmesine

---

[360] İbrahim Baltalı, DEB- Dostluk Eşitlik Barış Partisi Nasıl Kuruldu ?, Rodop Rüzgarı, https://www.burasibatitrakya.com/bati-trakya/18606-deb-dostluk-e%C5%9Fitlik-bar%C4%B1%C5%9F-partisi-nas%C4%B1l-kuruldu.html (21.10.2018)

[361] İbrahim Baltalı, a.g.e.

[362] Çağdaş Duman, Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı, Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü USBED, http://www.usbed.org/avrupa/news-bati-trakyadaki-musluman-turk-azinligi.html (31.10.2018)

[363] Dostluk Eşitlik Barış Partisi, http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet (Erişim tarihi:10.04.2019)

[364] Ali Hüseyinoğlu, "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya(Yunanistan) Örneği", Yeni Türkiye, 21(69), 2015 s. 4780

sebep olmuştur. İlhan Ahmet, YDP'nin Gümülcine adayı olarak Yunan meclisinde görev yapmıştır.[365]

Yunanistan'da 4 Ekim 2009'da yapılan parlamento seçimlerinde de Türk adaylar Yunan partilerinden aday olmuşlardır. Bu seçimde her iki aday da PASOK'tan, İskeçe milletvekili Çetin Mandacı ve Rodop milletvekili Ahmet Hacıosman seçilmiş olup Yunan parlamentosuna girmeye hak kazanmışlardır.[366]

Uygulama açısından bakıldığında Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlığı, Yunan yasalarına göre, parlamentoda kendi temsilcilerini seçme hakkı da dâhil olmak üzere diğer Yunan vatandaşları ile eşit haklara sahiptirler. Ancak Yunan makamları, seçim zamanlarında bazı uygulamalar ile Müslüman Türk azınlığın seçme hakkını engellemek istemektedir. Örneğin; 2011 yılı başında uygulamaya konan "Kallikratis Planı" ile azınlık tarafından idare edilen yönetim birimlerinin sayısında düşüş görülmüştür.

Azınlığın seçme hakkını kullanmasını ihlal eden uygulamaların, eşitlik ve ayrımcılığın önlenmesi gibi ulusa özgü düzenlemeler ile uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesinin yanında Lozan Barış Antlaşması'nın 39. ve 40. maderlerine; Yunan Sevri'nin ise 7.ve 8. Maddelerine aykırı olduğu görülmektedir. Bunun dışında azınlıkların ulusal veya yerel anlamda alınan kararlara ve etkin olarak azınlığın katılım hakkına yer veren BM Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin 2/2. ve 2/3. maddelerine; AGİK 1989 Viyana Kapanış Belgesi'nin 16.4 ve 19. paragraflarına; AGİT 1990 Kopenhag Belgesi'nin 6. 7. ve 35. paragraflarındaki yükümlülüklerine aykırı olduğunu belirtmek gerekir.[367]

---

[365] Ayhan Demir, Batı Trakya Türkleri'nin Seçimi, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/bati-trakya-turklerinin-secimi.html (31.10.2018)

[366] Caner Sancaktar, "Yunanistan'da Ekim 2009 Seçimleri ve Politik Değişim" Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/94/yunanistanda_ekim_2009_secimleri_ve_politik_degisim (Erişim tarihi: 10.04.2019)

[367] Emre Aykoç, a.g.t. s. 404

3.7. Ekonomik Alanda Karşılaşılan Sorunlar

Azınlığın büyük bir çoğunluğu geçimini tarımla uğraşarak sağlamakta, bu anlamda da tütün üretimi önemli bir geçim faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. AB'nin tütün üretimi yapan çiftçilere sağlamış olduğu sübvansiyon ile geçmiş yıllara kıyasla tütün üreticilerinin gelir düzeylerinde iyileşme görülmüşse de, 2010-2013 yılları arasında tütün primlerinin %50 oranında azalacak, 2013 yılından itibaren de tamamen kesilecek olması üreticileri sıkıntıya düşürmüş ayrıca Yunan yönetimi de tütün yerine alternatif ürün ekilmesi konusunda herhangi bir çalışma yapmamıştır.[368]

Batı Trakya'da nüfusun yaklaşık olarak %75'inin köylerde yaşadığı ve tarımla uğraştığı bilinmektedir. Bunun sonucu olarak da arazi mülkiyeti Batı Trakya Türk azınlığı için önemli bir hale gelmektedir.[369] Bunun yanında Yunan hükümeti, kamulaştırma, arazi birleştirmeleri, tapu ve zilyetliği tanımama gibi sorunlar ortaya çıkararak Batı Trakya Türk azınlığının sahip oldukları toprakları ellerinden almakta ve yeni gayrimenkul edinmelerine engel olmaktadır.[370]

Batı Trakya Türk azınlığının haklarını tıpkı diğer haklarında olduğu gibi garanti altına alan uluslararası ve ikili antlaşmalar bulunmaktadır. Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddesi[371] Müslümanların Yunan yurttaşlarıyla aynı haklardan yararlanabileceğini, 30 Ocak 1923 yılında imzalanan Mübadele Sözleşmesi'nin 16. Maddesi ise mübadelenin dışında olanların mülkiyet haklarından yararlanmalarına engel çıkartılmayacağını karara bağlamıştır.[372]

22 Kasım 1966 yılında Ziraat Bankası ile Yunan Merkez Bankası arasında bir antlaşma imzalanmış, "Trakya Müslümanlarına ait arazileri, zirai yapılarını Yunan vatandaşı ve Hıristiyan dinine mensup Elenlerin satın almaları için" uygun

[368] Ali Dayıoğlu, a.g.e. s. 606
[369] Baskın Oran, a.g.e. s. 235
[370] Ekonomik Baskılar, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/ekonomik-baskilar.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[371] Lozan Barış Antlaşması, Andlaşmalar, Türk Tarih Kurumu, http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/antlasmalar-tam-metin/
[372] Baskın Oran, a.g.e. s. 236

kredi kolaylıkları sağlanmıştır.[373] Bu antlaşma ile azınlığın elindeki toprağı azaltmak amaçlanmıştır.

1989 yılında 150 Pontuslu aile Batı Trakya'ya gelmiş, bu ailelere azınlık tarlalarından oluşan 2000 dönümlük bir arazinin kamulaştırılması yoluyla elde edilen topraklar üzerine yapılmış Örnek Yerleşim Sitesine yerleştirilmiş, Gümülcine'de sürekli oturmak şartıyla tapuları verilmiştir. Konut bedelleri 20 yıl takside bağlanmıştır.[374]

Azınlığın elindeki toprağı yitirmesinin bir başka ve en önemli nedeni ise kamulaştırmadır. Yapılan kamulaştırmalar için yasal dayanak topraksız çiftçi ve hayvan yetiştiricisinin yerleştirilmesi için yapılan kamulaştırmaya ilişkin 2185/1952 sayılı yasadır. Bu yasa Batı Trakya Türk azınlığının topraklarının kamulaştırılmasında da kullanılmış fakat topraksız azınlık üyeleri dağıtılan topraktan pek yararlanamamıştır.[375]

Azınlığın arazi yitirmesinin bir başka nedeni de zamanla bölünüp ekonomik olmaktan çıkan arazilerin yeniden dağıtılmasına ilişkin 821/1948 sayılı yasanın uygulanmasıdır. Yunanca'da bu uygulama "Anadazmos" diye anılmaktadır. Bölgedeki mülk sahiplerinin yarıdan fazlasının dilekçe vermesi sonucunda yapılan bu uygulama dağıtım sırasında da toprağı alınan kişiye eski toprağına eş değerde yeni toprak verilmesidir.[376] 1974 yılından sonra uygulama valinin takdiri ile zorunlu hale gelmiştir.

1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesinin ardından azınlık topraklarına "devlet toprağının fuzuli işgali" iddiasıyla el konulmaya başlamış.[377] Var olan uygulamaların şiddeti artmıştır.

Azınlığın ekonomik anlamda yaşadığı sıkıntılar 1982 yılında patlak veren bir olaya yol açmıştır. Azınlık köylülerinin arazileri ellerinden alınınca İskeçe il

[373] Ekonomik Baskılar, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/ekonomik-baskilar.html (Erişim tarihi: 08.01.2019)
[374] Baskın Oran, a.g.e. s. 238
[375] Baskın Oran, a.g.e. s.240-241
[376] Baskın Oran, a.g.e. s. 244
[377] Baskın Oran, a.g.e. s,249

merkezi saat kulesi meydanında protestoya başlamışlardır. Bu protesto şimdiye kadar yumuşak başlı olduğu düşünülen Batı Trakya azınlığı için bir dönüm noktası gibi görünmüş ve olay Türkiye'de de büyük yankı uyandırmıştır. [378]

Azınlık toprakları kamulaştırılmıştır fakat azınlık eline geçen para ile yeni toprak satın alamamıştır. Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs meselesi yüzünden iyice gerginleşmesinden dolayı azınlığın taşınmaz edinmesine izin verilmemiştir. 1960'lı yılların ortalarından 1990'lı yılların başına kadar süren bu uygulamanın yasal dayanağı 1938'de çıkarılan 1366 sayılı yasa olup "*Sınır ve Kıyı Bölgelerinde Alım-Satım Hakkının Kullanılmasının Yasaklanması Hakkında İhtiyaca Mebni Kanun*" adını taşımakta, sınır bölgelerinde, kıyılarda, adalarda ve adacıklarda her türlü mal alım-satımı ile zilyetlik hakkının kullanımı, illerde valinin başkanlığında konuyla ilgili memurların katılımıyla kurulan bir komisyonun iznine bağlı olacaktır.[379]

Sonuç olarak, Batı Trakya bölgesi ülkenin en fakir bölgesi konumundadır. Ekonomik krizin başladığı 2010 yılından itibaren sürekli düşen kişi başına düşen milli gelir alanında rekor azınlığın yoğun olarak yaşadığı Rodop ve İskeçe illerine aittir. Yunanistan'da ortalama olarak kişi başına düşen milli gelir 16.294 Euro iken, Rodop ilinde kişi başına düşen milli gelir 9.533 Euro; İkinci en düşük milli gelire sahip İskeçe ise bu rakam 9.549 Euro olarak belirlenmiş; Ülke genelinde en yoksul eyalet olan ve Batı Trakya bölgesinin de dahil olduğu Doğu Makedonya – Trakya Eyaleti'nde ise kişi başına düşen milli gelir 11.164 Eurodur.[380]

Ekonomik açıdan Yunanistan'ın en geri kalmış bölgesi olan Batı Trakya'da, tütün üretiminin desteklenmesine son verilmesi bununla birlikte AB'nin tütüncülere verdiği tütün primlerinin de Yunan yönetimi tarafından kesilmesi üzerine, ekonomik çıkmaza giren Batı Trakya Türkleri, Hollanda,

[378] Baskın Oran, a.g.e. s.249
[379] Emre Aykoç, a.g. t. s.440
[380] Yunanistan'ın En Yoksul Bölgesi: Batı Trakya, Kırım Haber Ajansı QHA, http://qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/yunanistan-in-en-yoksul-bolgesi-bati-trakya/165149/ (01.11.2018)

Almanya ve İngiltere başta olmak üzere yerleşmek amacı ile başka AB ülkelerine göç etmeye başlamışlardır.[381]

Batı Trakyalı Türk Gazeteci Ahmet Davut, göç sorununa çözüm bulunmadığı takdirde, Batı Trakya'nın, yakın bir gelecekte, Türklerin yurdu olma vasfını yitirebileceğine dikkat çekerek

> *"... 2010 ile 2018 yılları arasında ise Yunanistan'daki ekonomik krizden etkilenerek Avrupa Birliği ülkelerine çalışma amaçlı olarak giden Türk göçmen sayısı 30 binden fazladır. Son sekiz yıl içerisinde, Avrupa'ya, kırk yılda verdiğimiz göçmen sayısı kadar göçmen vermiş olmamız herkesi endişelendirmeli ve kaygılandırmalıdır. Bu ekonomik kriz nedenli göç akımı, önlem alınmadığı takdirde artarak sürecektir. Eğer, vatandaşlıktan çıkarmalar ve göçler yaşanmamış olsaydı, Batı Trakya'daki Türk nüfusu 500 binden fazla olacaktı*."[382] demiştir.

[381] Ekonomik Kriz Batı Trakya Türklerini Göçe Zorluyor, TRT Türk, https://www.trtturk.com.tr/haber/ozel-haber/ekonomik-kriz-bati-trakya-turklerini-goce-zorluyor_331 (01.11.2018)

[382] Ekonomik Kriz Batı Trakya Türklerini Göçe Zorluyor, TRT Türk, https://www.trtturk.com.tr/haber/ozel-haber/ekonomik-kriz-bati-trakya-turklerini-goce-zorluyor_331 (01.11.2018)

IV. BÖLÜM: TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA ORTODOKS-RUM AZINLIK VE YAŞANAN GELİŞMELER

4.1. Türkiye'deki Ortodoks-Rum Azınlığının Sorunları

4.1.1. Lozan Barış Antlaşması'nda Azınlık Kavramı ve Ortodoks-Rumlar

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorluklar parçalanmış ve bu durumun doğal bir sonucu olarak da azınlık meselesi ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra azınlık haklarının korunması meselesi Milletler Cemiyeti'ne verilmiş, savaş sonunda kurulan ulus-devletlere de azınlık haklarının korunması hususunda birçok görev yükletilmiştir.

Azınlık meselesinin de ele alındığı Lozan Barış Konferansı'nda Türk tarafının görüşü; Azınlıklara sosyal yapıyı bozacak hakların verilmemesi düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Cephede kazandığı savaşı Lozan Barış Antlaşması ile sonlandıran Türkiye içerde de tam bağımsız ve egemen olunması düşüncesiyle, Avrupa devletlerinin azınlıklar üzerinden içişlerine karışmasına müsaade etmemek yönünde adımlar atmıştır.

30 Ocak 1923 tarihinde "*Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol*" imzalanmıştır. Sözleşmeye göre;

> Madde 1; *"Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiç biri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyecektir."*
>
> Madde 2 *; "Birinci Maddede öngörülen mübadele: a) İstanbul'da oturan Rumları (İstanbul'un Rum ahalisini); b) Batı Trakya'da oturan Müslümanları (Batı Trakya'nın Müslüman ahalisini) kapsamayacaktır. 1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (établis) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaklardır. 1913 tarihli Bükreş Antlaşması'nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş tüm Müslümanlar Batı Trakya'da oturan Müslümanlar sayılacaklardır."*[383]

Bu sözleşmeye göre, İstanbul Rumları ve Batı Trakya Müslümanları oturdukları devletin vatandaşlığını alarak yaşadıkları yerlerde kalacaktır. Ayrıca Lozan Antlaşması'nın 12-16 maddeleriyle Gökçeada ve Bozcaada'daki Rumların durumuna değinilmiş, adalarda yaşayan Rum cemaati de İstanbul Rumları ile aynı sıfatla Türkiye'deki Rum cemaatine dahil olmuş, Orta Anadolu'daki Türkofon Ortodoks cemaati mübadeleye dahil edilmiştir.[384]

Lozan Barış Antlaşması'nda azınlıklar gayrimüslimler olarak tanımlanmış ve sadece gayrimüslimlerin hakları Milletler Cemiyeti güvencesi altına alınmıştır.[385] Antlaşmanın,

> 38. Maddesine göre; *"Türk Hükümeti, Türkiye'de oturan herkesin, dogum, bir ulusal topluluktan olma [milliyet, nationality], dil, soy ya da din ayirimi yapmaksizin, hayatlarini ve özgürlüklerini korumayi tam ve eksiksiz olarak saglamayi yükümlenir. Türkiye'de oturan herkes, her inancin, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallariyla çatismayan gereklerini, ister açikta isterse özel olarak, serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktir. Müslüman-olmayan azinliklar, bütün Türk uyruklarına uygulanan ve Türk Hükümetince, ulusal savunma amaciyla ya da kamu düzeninin*

[383] Gökçe Bayındır Goularas, "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Günümüzde Mübadil Kimlik Ve Kültürlerinin Yaşatılması", *Alternatif Politika*, Cilt. 4, Sayı. 2, 129-146, Temmuz 2012,s. 130
[384] Samim Akgönül, *Türkiye Rumları, Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2012, İstanbul, s. 51
[385] Baskın Oran, " 1919-1923 Lausanne Barış Antlaşması" Baskın Oran(ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I,* 6.Baskın, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s.229-230

korunmasi için, ülkenin tümü ya da bir parçasi üzerinde alinabilecek tedbirler sakli kalmak sartiyla, dolasim ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardir.[386]

Türk hükümeti bu maddeyle Türkiye'de oturan herkesin doğum, milliyet, dil, soy ya da din ayrımı yapmadan hayatları ve özgürlüklerini korumayı yükümlenmiş ve bütün vatandaşlar kanun önünde eşit hale getirilmiştir.

39. madde**;** "*Müslüman-olmayan azinliklara mensup Türk uyruklari, Müslümanlarin yararlandiklari ayni yurttaslik [medeni] haklariyla siyasal haklardan yararlanacaklardir. Türkiye'de oturan herkes, din ayirimi gözetilmeksizin, kanun önünde esit olacaktir. Din, inanç ya da mezhep ayriligi, hiç bir Türk uyrugunun, yurttaslik haklariyla [medeni haklarla] siyasal haklarindan yararlanmasina, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çesitli mesleklerde ve is kollarinda çalisma bakimindan, bir engel sayilmayacaktir. Herhangi bir Türk uyrugunun, gerek özel gerekse ticaret iliskilerinde, din, basin ya da her çesit yayin konulariyla açik toplantilarinda, diledigi bir dili kullanmasina karsi hiç bir kisitlama konulmayacaktir. Devletin resmi dili bulunmasina ragmen, Türkçeden baska bir dil konusan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakimindan uygun düsen kolayliklar saglanacaktir.''*[387]

Bu maddeyle de gayrimüslimlerin kamu hizmetinde veya başka meslek gruplarında çalışmalarında engel çıkarılmayacağı açıkça belirtilmiştir. Gayrimüslim azınlığa mensup Türk tebaası, Müslümanların yararlandıkları aynı hukuktan yararlanacaklardır.

40. madde: "*Müslüman-olmayan azinliklara mensup Türk uyruklari, hem hukuk bakimindan hem de uygulamada, öteki Türk uyruklariyla ayni islemlerden ve ayni güvencelerden [garantilerden] yararlanacaklardir. Özellikle, giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayir kurumlariyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer ögretim ve egitim kurumlari kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapmak konularinda esit hakka sahip olacaklardir.''*[388]

Bu madde ile azınlığın dini ibadeti garanti altına alınmıştır. Azınlık ibadet özgürlüğü anlamında direkt bir engelle hiçbir zaman karşılaşmamış fakat dolaylı

[386] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.11
[387] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.12
[388] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.12

olarak bir ihlal söz konusu olduğundan söz edilmektedir. Örneğin, İstanbul'da denizden haç çıkarma törenleri önce 70'lerde Kıbrıs Çıkarması'nın yaşandığı dönemde daha sonra 1980'lerin sıkıntılı ortamında iki kez sekteye uğramıştır.[389]

Ayrıca eğitim ve öğretim kurumlarının kurulması yönetilmesi, hayır kurumları ile ilgili olarak sorunlar yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir.

> 41. madde: "*Genel [kamusal] egitim konusunda, Türk Hükümeti, Müslüman-olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta olduklari il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarina ilk okullarda ana dilleriyle ögretimde bulunulmasini saglamak bakimindan, uygun düsen kolayliklari gösterecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin, söz konusu okullarda Türk dilinin ögrenimini zorunlu kilmasina engel olmayacaktir. Müslüman-olmayan azanliklara mensup Türk uyruklarının önemli bir oranda bulunduklari il ve ilçelerde, söz konusu azinliklar, Devlet bütçesi, belediye bütçesi ya da öteki bütçelerce, egitim, din ya da hayir islerine genel gelirlerden saglanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrilmasina hak gözetirlige uygun ölçülerde katilacaklardir. Bu paralar, ilgili kurumlarin ("établissements et institutions) yetkili temsilcilerine teslim edilecektir."*[390]

Bu madde ile Türk hükümetinin azınlık okullarında ana dilde öğretim verilmesi konusunda kolaylıklar sağlayacağı garanti altına alınmış fakat Türkiye'de dil birliğinin sağlanması için verilen uğraşın sonucunda bu hüküm gerektiği gibi uygulanmamış; Azınlıkların devlet bütçesi, belediye bütçesi ve benzeri bütçelerden yararlanacağı hükmü de hiçbir zaman uygulanmamıştır.[391]

> 42. madde: *"Türk Hükümeti, Müslüman-olmayan azinliklarin aile durumlarilya [statüleriyle, aile hukukuyla] kisisel durumlarin [statüleri, kisi halleri] konusunda, bu sorunlarin, söz konusu azinliklarin gelenek ve görenekleri uyarinca çözümlenmesine elverecek bütün tedbirleri almagi kabul eder. Bu tedbirler, Türk Hükümetiyle ilgili azinliklardan her birinin esit sayida temsilcilerinden kurulu özel Komisyonlarca düzenlenecektir. Anlasmazlik çikarsa, Türk Hükümetiyle Milletler Cemiyeti Meclisi, Avrupa'li hukukçular arasından birlikte seçecekleri bir üst-hakem atayacaklardir. Türk Hükümeti, söz konusu azinliklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve öteki din kurumlarina tam bir koruma saglamayi yükümlenir. Bu azinliklarin Türkiye'deki vakiflarina, din ve hayir isleri kurumlarina her türlü kolayliklar ve izinler saglanacak ve Türk Hükümeti, yeniden din ve*

---

[389] Denizden Haç Çıkarma ya da Ta Fota(Işıklar) Töreni, Hürriyet Gazetesi, 05.01.2009, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/denizden-hac-cikarma-ya-da-ta-fota-isiklar-toreni-10701418 (Erişim tarihi: 06.01.2009)

[390] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.12

[391] Samim Akgönül, a.g.e. s. 55

hayir kurumlari kurulmasi için, bu nitelikteki öteki özel kurumlara saglanmis gerekli kolayliklardan hiç birini esirgemeyecektir.''[392]

Bu madde gayrimüslimlerin aile ve kişi statülerinden kaynaklanan sorunlarda azınlıkların törelerinin dikkate alınmasına yönelik düzenleme yapılmasının gerekliliğinden bahsetmekte, düzenlemeyi ise gayrimüslim azınlık temsilcileriyle Türk Hükümeti temsilcilerinden oluşan özel komisyonların yapması öngörülmektedir. Azınlıkların aile hukuku konusundaki kişisel hukuki statülerini belirlemekte; Gayrimüslimler için kişisel hukuk ve aile hukuku anlamında hukuki bir ayrım getirmiştir. Türkiye'de hukuk reformu yapılırken Batılılaşma ideali etkili olmuştur ve bu yüzden Batı hukukuna uygun değişim gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra gayrimüslimler Türkiye Medeni Kanununa adapte edilmiştir. Aynı zamanda Türk hükümeti azınlıklara ait mezarlık, ibadethane ve dinsel kurumların koruyuculuğu yükümlülüğünü üstlenir. Ekümenik patrikhane konusunda ise Lozan'da patrikhanenin mutlak olarak dinsel vazifelerine özgülenmesi koşulu ile İstanbul'da kalmasını Türk hükümetinin kabul ettiğine dair yalnız sözlü bir uzlaşı sağlanmıştır.[393]

43. madde: "*Müslüman-olmayan azinliklara mensup Türk uyrukları, inançlarina ya da dinsel ayinlerine aykiri herhangi bir davranista bulunmaga zorlanamayacaklari gibi, hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazir bulunmamalari ya da kanunun öngördügü herhangi bir islemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarini yitirmeyeceklerdir.Bununla birlikte bu hüküm, söz konusu Türk uyruklarını, kamu düzeninin korunmasi için, öteki Türk uyruklarına yükletilen yükümler disinda tutar anlamina gelmeyecektir.''*[394]

Bu madde de azınlıkların inanç özgürlüğü konusuna değinilmiştir. Azınlıklar dini inançlarına ters düşecek herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanmayacaklardır. Hatta özel tatil günleri dikkate alınacaktır fakat kamu düzenini bozmayacak şekilde olmalıdır.

[392] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.13
[393] Dimitris Kamouzis, "İstanbul Rum Ortodoks Azınlığın Tabi Olduğu Hukuki Rejim ve İşleyişi, 1923-1939*'', İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın,* Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, İstanbul, Birinci basım, Haziran 2012,s.42
[394] Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler , a.e. s.13

44. madde ise bundan önceki maddelerde sayılan haklara ilişkin bir koruma mekanizması düzenlemiştir. Söz konusu haklar Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altına verilmiştir.

Son olarak 45. Maddeye Türk heyetinin yoğun çabalarının neticesinde yukarıda sayılan bütün haklardan Yunanistan'daki Müslüman azınlığın da yararlanmasını sağlayacak olan karşılıklılık hükmü eklenmiştir.

Azınlık meselesi Lozan Barış Antlaşması'nda üzerinde durulan hassas konulardan biri olmuştur. Geçmişe bakıldığında Avrupalı büyük devletlerin Osmanlı imparatorluğu içerisinde yaşayan gayrimüslimleri gerekçe göstererek Osmanlı'nın içişlerine müdahale ettikleri görülmektedir. Lozan Barış Antlaşması'yla da yıllardır öne çıkan bu sorunun önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Türkiye yalnızca gayrimüslimleri azınlık saymıştır. Türkiye'nin azınlıkları Lozan Antlaşması ile sınırlamasının hukuken doğru aynı zamanda çağdaş eğilimlerin ve standartların çok gerisinde kaldığı düşünülmüş; hukuken doğru olmasının haklılığı, o dönemki azınlık koruma antlaşmalarının özelliklerinden kaynaklandığı temeline dayandırılmıştır.[395] Dönemin standart azınlık ölçütleri yerine Lozan Barış Antlaşması'nda "gayrimüslimler"[396] terimi tercih edilmiş, uluslararası örgüt garantisi altındaki haklar yalnızca gayrimüslimlere verilmiştir.[397]

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları yeni rejimin kurulma ve yerleşme dönemi olup ulus-devlete dönüşün bir evresidir. Bu süreçte devlet ve azınlık arasındaki ilişkiler belirginleşmekte; Türkler kendilerini Kurtuluş Savaşı'nda ihanete uğramış saymakta bunun için de azınlıkları suçlamaktadırlar. Cumhuriyetin ilk

---

[395] Baskın Oran*, Türkiye'de Azınlıklar, Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat Uygulama*, İletişim Yayınları, 6. Baskı 2010,İstanbul, s. 63.

[396] Anlaşma ismen herhangi bir grubu belirtmemiş, sadece gayrimüslim terimi kullanılmıştır. Söz konusu haklar fiilen İstanbul'da oldukları için görünür olan üç gruba sağlanmıştır: Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler. (Bkz. Samim Akgönül, *Azınlık, Türk bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar*, bgst yayınları, Birinci basım, İstanbul, Ekim,2011,s.129, Ayrıca, Baskın Oran, *Azınlıklar Ötekiler ve Medya*, İnceoğlu Yasemin, Çoban Savaş(der.), Ayrıntı yayınları, Birinci basım, 2014, s.33)

[397] Birinci Dünya Savaşından sonra yapılan azınlık koruma antlaşmalarının temel özelliği, dönemin standardını oluşturan" soy, dil, din azınlıkları" ölçütü olmuş; Bu soy, dil, din azınlıkları terimi Lozan'da gayrimüslimler terimiyle değiştirilmiştir. Bunun nedeni ise Lozan Barış Antlaşması Türkiye için hem Birinci Dünya Savaşını bitiren antlaşma hem de Türk Kurtuluş Savaşı'nı bitiren Antlaşması olmasıdır. Bkz. Baskın Oran, Türkiye'de Azınlıklar.., s. 63-64

yıllarından itibaren uygulanmaya başlanan Türkleştirme politikaları özellikle azınlıklara yönelik olmuş, günlük hayatta kullanılan dilden okulda öğretilecek olan tarihe, eğitimden sanayi hayatına, ticarete, özel hukuktan toplumsal hayatın her boyutuna, Türk etnik kimliğinin tavizsiz bir biçimde ağırlığını koymuş olduğu görülmektedir.[398]

Lozan Barış Antlaşması'nın 42. Maddesinde kurulması öngörülen komisyonlar 1925 yılında oluşturulmuş, komisyonların Rum, Ermeni ve Yahudi üyeleri hükümet tarafından tayin edilmiştir. 17 Şubat 1926 tarihli Medeni Kanunu'nun kabulünden sonra ilk önce Yahudi üyelerin bulunduğu komisyon Lozan Barış Antlaşması'nın 42. Maddesinin verdiği haklardan vazgeçtiğini açıklamış dolayısıyla Yahudiler diğer Türk vatandaşları için geçerli olan kanunlarla yönetilmek istediklerini beyan etmişlerdir.[399] Bunu daha sonra Ermeniler en son da Rumlar yapmıştır.

Rumlar, 1923 yılında Lozan görüşmeleri esnasında imzalanan mübadele antlaşması ile göçe tabi tutulmuş; yalnızca İstanbul, Bozcaada ve Gökçeada Rumları mübadele dışı tutulmuşlardır.

Sonuç olarak Lozan Antlaşması'nın temel hukuksal yapısına bakıldığında, devletlerin kabul ettiği iki tür yükümlülüğün olduğu görülmekte; Birincisi, vatandaş olsun olmasın, o ülkede oturan herkesin yaşam, kişisel özgürlük ve dinsel hakları kabul edilmekte, İkincisi, azınlıkların, bunların dışında ve ötesinde birtakım haklara sahip olmalarıdır.[400]

4.1.2. 6/7 Eylül Olayları

Yunanistan, 1951'de Kıbrıs'ı kendi topraklarına katmak için harekete geçmiş, Adada örgütlenmeye başlamıştır. Yunanistan'ın bu tavrı Türk kamuoyunda ve özellikle basında büyük tepkilere yol açmıştır. Yunanistan, BM'de istediği sonucu

[398] Ayhan Aktar, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Uygulanan Türkleştirme Politikaları", Tarih ve Toplum Dergisi, sayı. 56,Aralık 1996, s.324
[399] Fatih Akın, a.g.e, s.92
[400] Nilgün Atıcı Köktaş, Hakkı Büyükbaş, "Lozan Antlaşması Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu", Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 3, Nisan 2016, s. 9

alamayınca, Kıbrıs'ta Kıbrıslı bir Yunan askeri olan Grivas'ın önderlik ettiği terör eylemlerine hız vermiş; Grivas'ın kurduğu EOKA adlı terör örgütü, Enosis için Kıbrıs'ta önce İngilizlere, ardından Türklere karşı silahlı saldırılara başlamıştır. 1955 yılından önce Kıbrıs meselesi, Türkiye ile Yunanistan arasında ciddi bir ihtilaf konusu olarak gündeme gelmemiş; iki ülke basın ve kamuoyu arasında bir polemik meselesi halinde yürümüştür. Kıbrıs'taki olayların şiddetini arttırması üzerine gazetelerde Patrikhane ve Rumlara karşı başlatılan kampanya ve tepki 6–7 Eylül olaylarından önce zirveye ulaşmış; Bu tepkilerin sebebi olarak Kıbrıs'ta yaşananlar karşısında Türkiye'de yaşayan Rumların ve patrikhanenin tepkisiz kalması aynı zamanda Kıbrıs'ta EOKA tarafından Türk vatandaşlarına karşı yapılan eylemlerin gün geçtikçe şiddetini arttırması olarak görülmüştür.[401]

1955 Londra Konferansı esnasında iki ülke ilişkileri gerginken 6 Eylül 1955 tarihinde saat 13.00'te, devlet radyosunun, Atatürk'ün Selanik'teki doğduğu eve bombalı saldırı yapıldığı haberi duyurulmuş, öğleden sonra da bu haber İstanbul Ekspres gazetesinin iki ayrı baskısı ile yayılmıştır. Daha sonra "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" ve öğrenci birliklerinin çağrısıyla Taksimde gösteri mitingi düzenlenmiş, ilk başlarda bombalama haberini protesto amacıyla başlayan gösteriler kısa sürede gayrimüslimlere yönelik bir tahrip hareketine dönüşmüş; ikamet ettikleri yerler ve işyerleri, okulları, kiliseleri ve mezarlıkları tahrip edilmiş ve şehrin birçok yerinde şiddet olayları meydana gelmiştir.[402]

Gayrimüslimlere ait bazı ev ve işyerleri haç figürü, 'GMR'(Gayrimüslim-Rum) ya da 'Türk değil', 'Türk' gibi yazılar ve işaretlemelerle saptanmış, saldırganlar da buralara yönlendirilmiş, buralar yağmalanmış, Şişli ve Balıklı'daki Rum-Ortodoks mezarlıkları da yağmalanmıştır.[403].

Polis memurları, gösteriler esnasında yapılan bu harekete sempatilerini belli etmekle kalmamış aynı zamanda kamu düzeni bozulduğunda ya da şiddet olayları

[401] Saltuk Tarhan, "1950'den Günümüze Rum Azınlık Sorunları ve Fener Rum Patrikhanesi", T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2006,İstanbul, s.32
[402] Dilek Güven, Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları, İletişim Yayınları, 5. Baskı,2012,İstanbul s.25-26
[403] Dilek Güven,a.g.e,s.28-32

meydana geldiğinde almaları gereken tavrı almamışlar, aksine pasif bir tutum sergilemişlerdir.[404]

Olaylar üzerine İstanbul, Ankara ve İzmir'de sıkıyönetim ilan edilmiştir.[405] Sıkıyönetim Komutanlığının ilk emriyle olay gecesi İstanbul'da saat 12.30'da başlayan sokağa çıkma yasağı olmuş, açık ve kapalı yerlerde toplantı yapmak yasaklanmıştır.[406]

Zararların tazmini için hükümet tedbir almış ve Maliye Bakanlığı bankalara yeni bir tebligat yapmıştır. Yapılan tebligatta; Kredi kolaylıkları sağlanacağı banka borçları tecil edileceği, zararlar derhal tespit edileceği ve bir yardım komitesi kurulacağı ifadeleri yer almıştır. Aynı anda 52 farklı bölgede meydana gelen olaylar 7 Eylül sabahına kadar sürmüş, 2.060 kişi gözaltına alınmıştır.[407] Saldırıların sonucunda oluşan hasarın yaklaşık olarak 1 milyar TL olduğu tahmin edilmektedir.[408] Gayrimüslimler duydukları güven kaybı ve olayların şiddetinden dalgalar halinde göç etmeye başlayacaklardır. Yunanistan bu olayları Türkiye aleyhine bütün uluslararası platformlarda kullanacaktır.

4.1.3. 1964 Yunan Uyruklu Rumların Sınır Dışı Edilmesi

1964 yılına gelindiğinde Kıbrıs Krizi Türkiye açısından yaşanan en önemli gelişme olmuştur. Adada uzun süreden beri devam eden şiddet olayları, Türk ve Rum halklarını iki ayrı kutup haline getirmiş, EOKA isimli örgütün Türklere uyguladığı şiddet ve zaman zaman kıyıma kadar giden olaylar, Kıbrıs'ta askeri çözüm arayışlarını gündeme getirmiştir.

İnönü Hükümeti İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluş günü olan 16 Mart tarihini özellikle seçerek aldığı kararla Atatürk ve Venizelos arasında imzalanmış Seyrisefain Antlaşmasını feshetmiş, Kurtuluş Savaşından sonraki en büyük zorunlu

[404] Dilek Güven,a.g.e.,s.33(Ayrıca bkz. Ahmet Yaşar Akkaya,a.g.e.,s. 135)
[405] Ahmet Yaşar Akkaya, *Menderes ve Azınlıklar,* Mühür Kitaplığı,,İstanbul,Mayıs,2011,s.134-135
[406] Fatih Akın,a.g.e.,s.152-153
[407] Fatih Akın,a.g.e.,s.157
[408] Dilek Güven,a.g.e.,s.52

Rum göçüne yeşil ışık yakmıştır.[409] Anlaşmaya göre, fesih tarihinden altı ay sonra uygulamaya geçilmesi gerekirken, Türkiye anlaşmanın 16. Maddesini gerekçe göstererek, feshin ülke savunmasını ve güvenliğini ilgilendirdiğini öne sürerek hemen uygulamayı başlatacaktır.[410]

Kıbrıs olaylarının başlamasıyla kamuoyunda Türkiye'deki Rumlar göz önüne getirilmeye başlanmış, özellikle adi suçlarda suçluların Rum olması halinde etnik vurgu yapılarak, dikkatler Rumlara çekilmeye çalışılmıştır. Bu koşullar altında hükümet, antlaşmayı iptal ettiğini açıkladıktan sonra Türkiye'deki Yunan uyrukluların belirlenmesi çalışmasına başlamış, daha sonra çoğu 60 yaşın üzerinde olan nüfuz sahibi, zengin 7 Yunan uyruklu iş adamı için sınır dışı etme kararı almıştır.[411]

2 Kasım 1964 yılında Türkiye'de Yunan uyruklu olup da bu antlaşmanın getirdiği haklardan yararlanan kişilerin çıkarılan gizli bir kararname ile taşınmaz malları üzerindeki tasarrufları durdurulmuş ve taşınmazlardan elde ettikleri gelir bloke edilmiştir. Yalnızca İstanbul'da yaşayanların, bir kısım parası geçimleri için serbest bırakılmıştır. Bunun sonucunda Yunan uyruklu olan Rumlarla evli Türk vatandaşları da karardan etkilenmiş, Yunan uyruklu 8600 kişi Türkiye'den ayrılmıştır. 1964-1965 yıllarında kısa bir dönemde 12.592 kişi sınır dışı edilmiş, bu sınır dışı kararından Türkiye'de yaşayan 30 bini aşkın Rum da etkilenmiş, bu uygulamayla Rumlar Türkiye'den umutlarını kesmiştir.[412]

Alınan Rum karşıtı önlemler yalnızca İstanbul Rumlarıyla sınırlı kalmamış, Gökçeada ve Bozcaada da hükümet faaliyetlerinden etkilenmiştir. 1960'lı yıllarda Gökçeada nüfusu tamamen Rumlardan oluşmaktadır. Bozcaada'da ise Türk ve Rum nüfusu eşit dağılmaktadır.1964 yılına gelindiğinde iki adanın da toplam nüfusunun 7000 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Adadaki Rumların Kıbrıs'ı örnek alarak

---

[409] Rıdvan Akar, Hülya Demir, İstanbul'un Son Sürgünleri, 1964'te Rumların Sınır Dışı Edilmesi, Doğan Kitap,1. Baskı, Şubat, 2014, s.34
[410] Melek Fırat, a.g.e, (ed.Baskın Oran),s.348
[411] Rıdvan Akar,Hülya Demir, a.g.e.,s.56
[412] Yahya Koçoğlu, *Hatırlıyorum, Türkiye'de Gayrimüslim Hayatlar*, Metis yayınları, ilk basım, Ocak,2003,s.116

referandum istemelerinden çekinildiğinden adaya 6000 Türk yerleştirilmiş, zamanla adadaki Türk nüfus Rum nüfusuna oranla artmıştır.[413]

4.1.4. 1970'den Bu Yana Ortodoks-Rum Azınlığın Durumu

Türk-Yunan tarihinin en şiddetli krizlerinden birinin yaşandığı 1974 yılına gelindiğinde Türkiye'deki Rum nüfus o kadar azalmıştı ki, bu durum Türkiye'deki Rumların artık tehlike oluşturmayacağı yönünde bir izlenim vermiştir Türk hükümetine. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinin ve bunun yarattığı savaş havasının ardından Rumların ülkeyi terk etmeleri hızlanmıştır bu dönemde. Türk-Yunan ilişkilerinin en şiddetli dönemlerinden biri olan Kıbrıs müdahalesinden sonra Türkiye'deki Rumların yaşadığı problemlerden biri de, Rum azınlığın müdahaleden sonra gayrimenkullerini satarken, yapılacak her satış için hükümetten izin alınmasının gerekliliği olmuştur.[414] Şahsi gayrimenkullere getirilen bu kısıtlamalara vakıflara ait mallara getirilen kısıtlamalar da eklenince Rum azınlığın yaşadığı problemler daha da katlanmıştır.

1978 ve 1979 yılları ise patrikhane açısından önem taşımaktadır. Patrik Dimitrios'un patrikhane binasının restore edilmesi talepleri reddedilmiştir. Fener Patrikhanesi 1987 yılında izin alabilmiştir.

1980'li yıllarda Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bir yakınlaşma görülmüştür. 1984 yılında Özal'ın başkanlığında, Türkiye'ye gelmek isteyen Yunan uyruklular için vize alma zorunluluğu kaldırılmış ve 1964 yılında sınır dışı edilen Rumlara İstanbul'a geri dönmeleri için izin verilmiştir. Fakat bu olumlu gelişmelere rağmen İstanbul Rumları Türkiye'ye geri dönmemiş, 1974 ve 1988 yılları arasında Rum karşıtı olan tedbirler alınmamasına rağmen, Rum azınlığın nüfusunun azalma süreci devam etmiştir.[415]

1988 yılında İsviçre'de yapılan Davos zirvesinde, Özal ve Papandreu, ilk kez resmi olarak bir araya gelmiştir. Papandreu, Türk-Yunan ilişkilerinde

[413] Samim, Akgönül, a.g.e., s.284
[414] Samim Akgönül, Türkiye Rumları, s.318
[415] Samim Akgönül, a.g.e. s. 332

moratoryum ilan edilmesini önererek ihtiyatlı davranırken, Özal Atina'ya yerleşen Rumların geri döndürülmesi için uğraşacağını söyleyecektir.[416]

4.1.5. Dini Alanda Karşılaşılan Sorunlar

4.1.5.1. Patrikhane Sorunu

4.1.5.1.1. Patrikhanenin Tarihsel Gelişimi

Ortodoks dünyasında, bağımsız bir birim olarak, dördü tarihi, dokuz patriklik ile dört bağımsız ve üç özerk olmak üzere toplam on altı kilise mevcuttur İstanbul Patrikhanesi tarihi patrikhaneler içinde yer alırken, özerk Ortodoks kiliselerinin liderleri İstanbul Patrikhanesi tarafından belirlenmektedir.[417]

Ortodoks kiliseleri içerisinde "Pirumus İnter Pares" yani "eşitler arasında birinci" sayılan Patrikhane, Bizans İmparatorluğu'nun en güçlü kurumlarından birisi olmuştur. Fener Rum Patrikhanesi denilmesinin sebebi ise patrikhanenin 1600'den beri İstanbul'da bulunduğu semtin adı ile anılmasından gelmekte; aynı zamanda Ortodoks Kilisesi veya Doğu-Ortodoks Kilisesi olarak da bilinmektedir.[418] İstanbul Patrikhanesinin kutsal meclisi, makamları Türkiye sınırları içerisinde olan on iki metropolitten oluşur, İstanbul Patriği'nin Hıristiyanlık dünyasındaki unvanı "İstanbul ve Yeni Roma Başepiskoposu ve Ekümenik Patrik"tir.[419]

Geçmişten günümüze patrikhanenin gelişimine baktığımızda, patrikhanenin büyük bir değişim yaşadığı görülmektedir. Ortodoks kaynaklarına göre bugünkü İstanbul Kilisesi, ilk havari olan Petros'un kardeşi Andreas'ın 37'de kurduğu "İsa'nın büyük kilisesi"dir.[420] 325-843 yıllarında "Ortodoks Zaferi Dönemi" diye anılan yıllarda dini inanç, kilise yönetimi ve dinsel uygulama konularında büyük oranda uyuşmazlık olduğu görülmüş bu uyuşmazlıkları ortadan kaldırmak için bazı

[416] Samim Akgönül, a.g.e. s.334
[417] Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları,3. Baskı 2012,İstanbul, s.23
[418] Hakan Alkan, *Fener Rum Patrikhanesi, Uluslararası İlişkiler Açısından Bir Yaklaşım*, Günce Yayınları, İkinci Basım, Ankara, Mart, 1999, s.15 (Ayrıca bkz. Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi,* s.24)
[419] Elçin Macar, a.g.e. s.26-27
[420] Elçin Macar, a.g.e. s.30

girişimlerde bulunulmuş ve Yedi Evrensel Konsül'ün toplanması sağlanmıştır.[421] Patrikhane kuruluşunda bir Piskoposluk halinde olup yalnızca dini ihtiyaçları karşılayan bir kurum olmuştur. İznik'te toplanan evrensel konsülün kararıyla Evrensel (Ekümenik)[422] patriklik ilan edilmiş, 25. Piskopos ilk patrik seçilmiştir.

1204 yılındaki Haçlı seferi neticesinde Konstantinapol düşmüş, Latinler Konstantinapol'ü istilası esnasında, Rum Ortodoks Kilisesi en karanlık dönemlerinden birini yaşamıştır. 1261 yılında Bizans Konstantinapol'ü tekrar ele geçirdikten sonra 1453 yılına, Osmanlı İmparatorluğu'nun ele geçirmesine kadar ki süreçte elinde tutmuştur.

1453 tarihinde Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettiğinde Bizans ahalisinin kendi adet, din ve geleneklerine göre yaşayabileceklerini ilan etmiş II. Anastasios'un istifasından beri boş olan patriklik makamına Ortodoksların kendi adet ve kurallarına göre bir patrik seçmesini istemiş ve bunun sonucunda Vatikan'la birleşme aleyhtarı olan Yeorgios Kurtesis, II. Yennadios adıyla patrik seçilmiştir. Fatih Sultan Mehmet ilk Fener patriği olan Yennadios'a ferman vermiş fermanla birlikte birçok imtiyaz verilmiştir. Patrikhanenin bir Osmanlı Kurumu olarak Bizans'taki konumundan çok daha güçlü olduğu görülmüştür.[423]

1789 yılından sonra dünyayı saran milliyetçilik akımı ile Fener Patrikhanesinin Yunanistan ideali peşinde koşmaya başladığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Rumlar da bu milliyetçilik akımından etkilenmişler ve 1829 yılında Yunanistan bağımsız olmuştur. Yunanlılar 15 Mayıs 1919 yılında İzmir'e asker çıkardığında İzmir Metropoliti kilise adına bu işgali kutsal saymış, devrin Patrikhane idaresi 9 Mayıs 1919'da "*Osmanlı tebaası olan Rumların Osmanlı Devletine karşı hiçbir bağları kalmamıştır. Osmanlı Devleti'nin*

[421] Hakan Alkan, a.g.e. s. 16
[422] Dini bir terim olan Ekümen, Hıristiyanlığın yasadığı toprakları ve kilisenin "*evrensel* ", "dünya çapında", "cihanşümul" olusunu göstermek için kullanılır. Ekumeniklik ise, evrensellik, cihanşümulluk anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Ortodoks dünyası açısından dünyadaki tüm Ortodoksların dini önderliğini ve Ortodoks kiliseleri arasında birinciliği ifade eder. (Bkz. Yorgo Benlisoy-Elçin Macar, *Fener Rum Patrikhanesi*, Ankara,1996,s.153) Türkçe'deki evren, alem, cihan,dünyanın yaşanılan parçası, sözcüklerinin karşılığıdır. (Bkz. Yavuz Ercan, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Azınlık Sorunu,* Turhan Kitabevi, Ankara,2011,s.20)
[423] Hakan Alkan, a.g.e. s.42

Patrikhaneye ve cemaate tanıdığı imtiyazlara da ihtiyaçları kalmamıştır." diye ilan etmişlerdir.[424] 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul işgal edildiğinde Patrikhane Patrikhanenin kapısına çift başlı Bizans bayrağını çekmiştir.[425]

4.1.5.1.2. Lozan Antlaşması'nda ve Sonrasında Patrikhanenin Durumu

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Patrikhane'nin statüsü açık bir şekilde belirtilmemiş bu konu ile alakalı bir hüküm yer almamıştır. Patrikliğin yalnızca dini işleri yerine getirmesi, siyasi ve idari konularda bir faaliyette bulunmaması şartıyla İstanbul'da kalmasına müsaade edilmiştir.[426] Türkiye Cumhuriyeti devletinin kanunlarına tabii hale getirilen Patrikhane ve diğer dini kurumlarla vakıfları denetleme, kanunlara aykırı bir durum tespitinde ise yaptırım uygulama ve kapatma hakkı tamamen Türk hükümetine ait olup hiçbir yabancı devlet bu konuya müdahale edemez hale getirilmiştir.[427]

Türk Hükümeti, 1921 yılında patrik seçilen ve düşman kuvvetlerin İstanbul'u, Yunanistan'ın İzmir'i işgalini desteklemiş olan Meletios'un[428] görevde kalmasını istememiş, yerine VII. Grigerios seçilmiştir.[429]

Lozan Barış Antlaşması'na göre azınlık olarak tanımlanan gayrimüslimlerin hakları garanti altına alınmış, Patrikhaneye İstanbul'daki Ortodoks Türk vatandaşlarının dini işlerini yerine getiren bir kilise görevi yüklenmiştir. Patrikhane, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir kurumu, patriği devlet memuru, cemaati de Rum asıllı Ortodoks Türk vatandaşları olarak görülmüştür. Dolayısıyla Patrikhane Türk hükümetinin yasalarına tâbi olmuştur.

---

[424] J. Demetrios, Constanteles, " The Greek Orthodox Church", 1980, s.6 (Akt. Hakan Alkan,a.g.e.,s.52) Ayrıca bkz. Atilla Ateş*, Fener Rum Patrikhanesinin Dünü-Bugünü-Yarını*, Harp Akademileri Basımevi, Yenilevent, İstanbul,Şubat,1995,s.19)

[425] Hakan Alkan, a.g.e. s.53

[426] Önder Kaya*, İmparatorluktan Cumhuriyete Azınlıklar*, Kronik Kitap, 1. Baskı, Kasım 2017, İstanbul, s.257

[427] Fatih Akın*, Türkiye'de Azınlık Politikaları*, s.84

[428] Meletios döneminde patrikhane ile hükümet arasındaki gerginlik şiddetlenmiş, bu dönem patrikhane siyasete bulaşmıştır. Patrik açık bir şekilde Yunan ordusuna destek vermiştir.(Ayrıntılı bilgi için bkz. Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, s. 81-82)

[429] Oğuz Çelikkol, *Dünden Bugüne Türk Yunan İlişkileri*, 2015, İstanbul, s.38

Mustafa Kemal Paşa, Patrikhane konusunda 20 Ocak 1923 tarihinde Hakimiyet-i Milliye gazetesinde şunları söylemektedir:

> *"Bir fesat ve hıyanet ocağı olan ve memleketimize nifak tohumları eken, uyuşmazlıklar yaratan, Hıristiyan hemşehrilerimizin huzur ve refahı için de uğursuzluğa ve felakete sebep olan Rum Patrikhanesini artık topraklarımız üzerinde bırakamayız. Bu tehlikeli teşkilatı memleketimizde muhafazaya mecbur etmek için ne gibi vesile ve sebepler gösterilebilir? Türkiye'nin, Rum Patrikhanesi için arazi üzerinde bir sığınacak yer göstermeye ne mecburiyeti var? Bu fesat ocağının hakiki yeri, Yunanistan değil midir? Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilmekte olan yeni Türkiye Bab-ı ali'nin idaresindeki eski Osmanlı İmparatorluğu değildir. Yeni Türkiye şeref ve haysiyet kudret ve kuvvetini müdrik ve hukukunu muhafaza için mevcudiyetini tehlikeye atmağa hazır ve amadedir."*[430]

Lozan Barış Antlaşması sonrasında mübadele konusunda gerilimli olan Türk-Yunan ilişkilerine bir de yeni patriğin seçimi konusu dahil olmuştur. VII. Grigorios ölünce 17 Aralık 1924'te VI. Konstantinos (Arapoğlu) patrik seçilmiştir. Arapoğlu 1921'de İstanbul'a gelmiştir. Dolayısıyla mübadil sayılan bir kişidir. Bu yüzden de Türkiye bu kişinin patrik seçilmesini onaylamamaktadır. Yunanistan ise patrikhanenin mübadele dışında tutulmasından dolayı patriğin de mübadil sayılmayacağını öne sürmektedir. Yunanistan konuyu Milletler Cemiyeti'ne götürmüştür. Türkiye ise bu konunun iç meselesi olduğunu ileri sürerek politikasını daha da sertleştirmiş 30 Ocak 1925'te Arapoğlu'nu sınırdışı etmiştir. 13 Temmuz 1925'te ise III. Vasilios patrik seçilmiştir.

Patrikhane krizi'nden sonra 21 Haziran 1925 tarihinde Ankara'da bir antlaşma imzalamışlardır. Antlaşmanın konusunu mübadeleden kaynaklı hukuksal ve mali sorunlar oluşturmuştur. [431] Bahsedilen sorunlara çözüm getirmeyi amaçlayan Ankara Antlaşması hiçbir zaman uygulanamamıştır. Antlaşmanın yürürlüğe girememesinin temel sebebi, 25 Haziran 1925'te iktidara gelen ve diktatörlük rejimini kuran General Pangalos'un dış politikası Lozan Barış Antlaşması'nı revize etmek üzerine kurulmuştur.[432] Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin kaldığı yerden devam edebilmesi ancak 1926 yılının Ağustos'unda Pangalos'un iktidardan

---

[430] Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 15, Ağustos 2006, s. 241
[431] Bestami, S. Bilgiç, *Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri (1923-1938)*,s12
[432] Melek Fırat, a.g.e., s. 343

düşürülmesiyle mümkün olabilmiştir. İki ülke arasında görüşmeler tekrar başlamış ve bu görüşmeler sonucunda 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile etabli sorunu en azından siyasi bir çözüme kavuşmuştur.

Sonuç olarak Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul'da yaşayan Türk vatandaşı olan Rumların kilisesi konumunda olup kilise çalışanları ise Türk kanunlarına tabii olmuştur.

1949 yılında patriklik makamına ABD Başkanı Truman'ın desteğiyle ilk defa Türk vatandaşı olmayan Athinagoras seçilmiştir.[433] Athinagoras'ın patrik seçilmesi, ABD'nin Patrikhaneye ağırlığını koyduğu ve ondan yararlanmak istediğinin bir göstergesi olmuş aynı zamanda Türkiye'yi de patrikhane ile yakınlaştırmak istemiştir.[434]

O tarihten sonra Türkiye'de bulunan metropolit sayısı yirmiye yükselmiş, Patrikhane Girit Kilisesini manevi nüfuzu altına almış, Aynaroz'u da Patrikhaneye bağlamıştır; Bütün bunlar yapılırken Türk hükümetinden alınması gereken izinler alınmamıştır. O dönemde yapılan bir diğer faaliyet patrikhanenin Rum okullarının müfredatına müdahale etmesi olmuştur. 1950'li yıllarda iktidarda olan Demokrat Parti'nin İstanbul'daki 100.000 Rum'un oyunu düşünerek bunlara müdahale etmediği düşünülmektedir.[435] DP döneminde patrikhane ile hükümet arasındaki ilişkiler hiç olmadığı kadar iyi durumda olmuştur ve dönemin başbakanı Menderes, 6 Haziran 1952 tarihinde patrikhaneyi ziyaret eden ilk ve son Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olmuştur.[436]

1964 yılında Kıbrıs Krizi'nin patlak vermesiyle Patrikhanede görevli iki metropolit – Selefkia Metropoliti Emilianos ve Filedelfia Metropoliti İakovos- sınır dışı edilmiş, 16 Nisan 1965 tarihinde Dışişleri Bakanlığı sözcüsü şu açıklamaları yapmıştır; "*Türk-Yunan ilişkileri Lozan'da kurulan dengeye dayanır. Kıyas yolu ile Kıbrıs meselesi, Oniki Adada yaşayan Türklerle, İstanbul'da oturan Rumlar ve*

[433] Hakan Alkan, a.g.e. s.66
[434] Elçin Macar, "Redd-i Miraz: Cumhuriyet Türkiyesi'nde Rum Patrikhanesi", İstanbul *Rumları, Bugün ve Yarın,…*s.152
[435] Hakan Alkan, a.g.e. s.66
[436] Ahmet Yaşat Akkaya*, Menderes ve Azınlıklar*, Mühür Kitaplığı, İstanbul, Mayıs, 2011, s.73

Patrikhane bu muvazene içinde mütalaa edilir."[437] Bu tarihten sonra patrikhane Türk –Yunan ilişkilerinde karşılıklılık ilkesi ile hareket edilen bir pazarlık kozu olarak kullanılmıştır.

Yeni patrik seçimi tartışmaları başladığı ve Patrikhanenin Türkiye'deki varlığının tekrar tartışılmaya başlandığı sıralarda 16 Temmuz 1972 tarihinde İmroz ve Tenedos (Gökçeada ve Bozcaada) Metropoliti Dimitrios Patrik seçilmiştir.[438]

1962 yılında, 1941'de yanan patrikhane binasının yeniden inşa edilmesi için inşa izni başvurusu reddedilmiş, Eski ABD Başkanı Carter 1984'te Türkiye'ye gelerek patrikhaneye yeni bir bina yaptırma çalışmalarına başlamış ve 8 Nisan 1987 tarih ve 87/3313 sayılı karar ile patrikhaneye inşaat ruhsatı verilmiştir.[439] Daha sonra Patrikhanenin etrafındaki gayrimenkuller Rum ya da Türk iş adamlarınca satın alınıp patrikhaneye hibe edilmiştir.[440]

CNN International'da Fener Rum Patriği Bartholomeos hakkında yayınlanan bir belgeselde Türk hükümetinin seçilebilecek herhangi bir patriği veto etmek hakkına sahip olduğunu ve yeni patriğin Türk vatandaşı olma şartına yer verilmiş, bu durum Patrik Bartholomeos tarafından hükümetin patrik seçimine karışması olarak değerlendirilmiştir.[441]

Sonuç olarak, Patrikhane bir Türk kurumu olmuş, Türkiye de Lozan Barış Antlaşması'na patrikhane hakkında hiçbir şey yazdırmayarak uluslararası antlaşmaların yaptırımından kurtulmuş hem de Türkiye'nin yasalarına tabii hale getirilmesini sağlamıştır. Patrikhane'nin Türkiye açısından hukuki bir statüsü yoktur.

---

[437] Elçin Macar, a.g.e. s.15
[438] Elçin Macar, a.g.e.,s.227
[439] Elçin Macar, a.g.e.,s.231
[440] Fatih Akın, a.g.e.,s.222
[441] Bartholomeos Türkiye'de Son Patrik mi ? https://www.iha.com.tr/haber-bartholomeos-turkiyede-son-patrik-mi-135380/ (Erişim tarihi:29.08.2010)

4.1.6. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar

4.1.6.1. Heybeliada Ruhban Okulu'nun Durumu

Rum azınlıklarla ilgili bir diğer önemli mesele Heybeliada Ruhban Okulu meselesidir. Heybeliada Ruhban Okulu, Ortodoks dünyasının en stratejik kurumlarından biri sayılıp, dünya Ortodokslarının dini ve siyasi açıdan kontrol edilip yönlendirilmesi, bu okuldan Patrikhane ideolojisine bağlı din adamlarının yetiştirilmesine bağlı olmuştur. Doğrudan Fener-Rum Patrikhanesine bağlı olan Heybeliada Ruhban Okulu 1844 yılında kurulmuştur.

1919 yılına kadar lise ve teoloji kısımlarından oluşan okul, 1919 yılında lise kaldırılarak Akademi olmuş, 1923 yılından itibaren ise yeniden üç yıllık lise ve dört yıllık teoloji eğitimi yapmaya başlamıştır.[442] 1951 yılından sonra okulun statüsü lise sonrası yüksekokul olarak kabul edilmiştir.

Özel bir mimarlık ve mühendislik okulu tarafından verilen diplomaların iptali konusu yargıya intikal etmiştir. Davacı taraf görüşlerini üniversitelerin yalnızca kanunla ve devlet eliyle kurulabileceğini düzenleyen Anayasa'nın 120. Maddesine dayandırmakta 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu da üniversite öğretimi niteliğinde öğretim yapan özel yüksekokulların açılabileceğini öngörmüştür.[443] Anayasa mahkemesi üniversiteler için devlet tekelinin öngörülmüş olması ve öğretim alanlarının yalnızca özerk kamu tüzel kişilerine bırakılmasını öngören Anayasanın 120. maddesi ile özel kişilerin yükseköğretim kurumu kurmalarının bu madde ile çeliştiği ve dolayısıyla anayasaya aykırılık oluşturduğu iddiasıyla Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun özel okullara ilişkin olan kısımlarını iptal etmiştir. Heybeliada Ruhban Okulu 1971 tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla kapanmıştır.[444]

---

[442] Okul orta derecede bir okul olarak görülmüş, lise üzerine yapılan teoloji eğitimi de yüksekokul olarak değil ortaokul statüsünde kabul edilmiştir. Bkz. Sibel Özel, *Fener-Rum Patrikhanesi ve Ruhban Okulu,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, Mart, 2008, İstanbul, s.130.

[443] Sibel Özel, *Fener-Rum Patrikhanesi ve Ruhban Okulu*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık,1. Baskı, Mart,2008,İstanbul, s.122

[444] Alper Işık, *Türkiye'de Ulus-Devlet ve Gayrimüslim Azınlık*, Onikilevha Yayıncılık, 1.baskı, İstanbul, Nisan 2016. s. 139

Lise kısmı bir süre daha eğitimine devam eden okulun sadece yüksek okul kısmı kapanmıştır. 4 Ağustos 1984 tarihinde Patrik Dimitrios, Milli Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler'e bir mektup yazmış; okul müdürünün yıllardır atanmadığı, bundan dolayı eğitim ve öğretimin aksadığı, öğretmen ataması yapılmadığından fiilen eğitim yapılmadığını ve bunun sonucu olarak da öğrenci sayısının dörde indiğini bildirmiş, bu gibi sebeplerden dolayı da okulun lise kısmının da eğitim faaliyetine son vermesine karar verdikleri bildirmiştir.[445]

Günümüzde Heybeliada Ruhban Okulu hala kapalıdır. Mevcut mevzuata uygun olarak bir ilahiyat fakültesine bağlı olarak kurulmasının önü açıktır. Fakat hangi statü ile açılacağı tartışma konusudur.

Ruhban Okulu'nun açılması konusunda AB müzakere sürecinde eski Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik bir takım açıklamalar yapmıştır. Patrik Bartholomeos 2003 Ekim'de bakanla olan görüşmesinde Ruhban okulunun açılması şeklinde bir açıklama yapmış, Bakan Çelik ise aynı konuyla ilgili olarak, "*Hıristiyan ilahiyatıyla ilgili Türkiye'de bir eğitim yapılacaksa buna karşı çıkmanın bir anlamı olmadığını düşünüyorum, Hıristiyan veya başka bir dinin, tanrı bilimiyle ilgili eğitimin özgürce yapılabilmesi Türkiye'nin demokratik yapısının bir gereğidir*" demiştir.[446]

2003 yılında Başbakan Erdoğan ile görüşen Patrik Bartholomeos görüşmede Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması talebini gündeme getirmiş, bu talebe karşılık olarak Erdoğan'ın "Düşüneceğiz Çözümünü bulmaya çalışacağız" dediği ve Yunanistan'dan da Türk azınlığı için bir adım beklediğinin belirtildiği ifade edilmiştir.[447]

---

[445] Elçin Macar, a.g.e.,s. 295-296
[446] Yavuz Ercan, a.g.e.s.569
[447] Erdoğan, Bartholomeos'u Kabul Etti, http://arsiv.ntv.com.tr/news/231161.asp (Erişim tarihi:25.12.2018)

4.1.6.2. Türkiye'de Rum Azınlığın Eğitimi Durumu

Eğitim hakkı, Türkiye'de 1982 Anayasası'nın 42. maddesi[448] ile güvence altına alınmıştır. 42. Maddeye göre kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı, bu öğrenim hakkının kapsamının yasa ile düzenlenip tespit edileceği, Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde, çağdaş bilim ve esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı ve bu hükümlere aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamayacağı belirtilmektedir.

Ortodoks-Rum azınlık tarihsel süreç içerisinde eğitim alanında önemli bazı sorunlarla karşılaşmıştır ve bunların bir kısmı halen sürmektedir. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye Cumhuriyetindeki tüm okullar Maarif Bakanlığı'na bağlanmış, böylece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rumların okulları da Maarif Bakanlığı'nın kontrolüne ve denetimine tabii olmuştur.[449]

1924 yılından bu yana İstanbul'daki Rum azınlığın eğitim sistemi hem cemaat yetkililerinin işleyişe müdahil olması hem de özel eğitimi ilgilendiren yasalarla birlikte kendine has bir hukuki çerçeve oluşturmuştur. Azınlık eğitiminin ilk özelliği, çifte yasal statüsünün olması, ikincisi çift dillilik yani müfredatın hem Türkçe hem Yunanca işlenen derslere ayrılması; üçüncüsü azınlığın eğitiminin Türk-Yunan çatışmasının içine yerleştirip siyasal bir kazanım elde etmek amacıyla baskı aracı olarak kullanılması, dördüncüsü ise okul ve öğrenci sayısında ciddi oranda azalma olması, son olarak ise bu anlamda çözülmeyi bekleyen birçok sorunun olmasıdır.[450]

Günümüzde Rum Okullarında Türkçe ve Rumca eğitim dili olup yabancı dil olarak İngilizce de öğretilmekte; Rumca verilen derslerin öğretmenleri okullar tarafından seçilip Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayıyla işe alınmakta ve maaşları

[448] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=42

[449] Mehmet Deri, Türkiye'de Azınlıklar ve Azınlık Kulları(Rum-Yahudi ve Ermeni Cemaatleri), IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, 1.baskı, Ekim 2009,İstanbul, s.66

[450] Katerina Markou, "Türkiye'de Azınlık Eğitim Sistemi Çerçevesinde İstanbul Rumlarının Eğitimi", İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın, Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın,Birinci basım , Haziran 2012,İstanbul,s.22-23

okullar tarafından ödenmektedir. [451] Aynı zamanda okullarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmış ve maaşları devlet tarafından ödenen müdür yardımcıları ile Türkçe ve Türkçe Kültür Dersi Öğretmenleri görev yapmaktadır.[452] Bir de "Kontenjan öğretmenleri" adıyla anılan ve maaşları Yunanistan tarafından ödenen, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Kültür Antlaşması çerçevesinde Yunanistan'dan gelen öğretmenler vardır.[453]

Cumhuriyet kurulduğundan beri Türkiye'deki azınlık nüfusunun gittikçe azalması, azınlık okullarının pek çok bürokratik sınırlama ile karşılaşması, azınlık okullarının sorunlarının daha da büyümesine, okullarının büyük bir kısmının kapanmasına, kapanmayanların da öğrenci sayılarının azalmasına yol açmaktadır.

Azınlık Okulları ne özel ne de yabancı okuldur fakat özel okullara ilişkin mevzuata tabii tutulmaktadır; Bu da azınlık okullarının belirlenen kontenjanın üzerinde öğrenci almasını engellemekte, azınlık okullarına maddi bir yük yüklemektedir. Rum azınlığın eğitimi konusunda karşımıza çıkan başka sorunlardan biri de binaların varlığı ve faaliyette olması durumu, şöyle ki; korunmaları için büyük harcamalar gerektiren büyük sınıflara sahip okullarda öğrenci sayısı az olduğu için Türk devletinin okulları kapatma tehditleri[454], okul müdürleri ve yönetim kurumlarının bu anlamda yaşadığı sıkıntılar; bir başka sorun Yunan milli bilincinin yitirilmesi anlamına gelen Yunan öğretiminin gerilemesi sorunudur.[455]Bir diğer sorun azınlık okullarında müdür başyardımcısı pozisyonuna atanan kişilerden kaynaklanmaktadır. Bu kişiler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanan ve okulun yönetimi konusundaki yetkiyi okulun müdürleriyle paylaşan başmüdür yardımcıları olup, okul yönetiminde çift başlılığa sebep olmaktadırlar.[456] Azınlık okulları 2010' kadar bu göreve gelecek memurların belirlenmesinde söz sahibi olmamıştır. O

[451] Nurcan Kaya- Selçuk Akşin Somel, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, tarih vakfı, 2013, birinci basım, Haziran, İstanbul, s.12
[452] Nurcan Kaya-Selçuk Akşin Somel,a.g.e.,s.12
[453] Nurcan Kaya-Selçuk Akşin Somel,a.g.e.,s.12
[454] Öğrenci yokluğu nedeniyle iki yıl üst üste eğitime ara veren azınlık okulları, mevzuata dayanılarak MEB tarafından kapatılmıştır. (Bkz. 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 7. Madde, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf
[455] Katerina Markou,a.g.m, s.24
[456] Nurcan Kaya,Selçuk Akşin Somel, a.g.e.,s.14

tarihten beri yasal olarak bu kişilerin atanmasında okulların görüşü alınır denilmektedir.[457]

Branş derslerini Rumca bilen öğretmenler, Rumca derslerini ise Türkiye'deki Yunan Dili ve Edebiyatı bölümlerinden mezun olmuş olanlar vermekte; Kültür antlaşması gereği bazı dersleri kontenjan öğretmenler vermektedir. Yunanistan'dan Türkiye'ye öğretmen gelmesi için karşılıklılık ilkesi gereği aynı sayıda öğretmenin de Yunanistan'daki azınlık okullarına gönderilmesi gerekmekte bu durum da ihtiyaç duyulan sayıda öğretmenin Türkiye'ye gönderilmesinde aksamaya neden olmaktadır.[458]

Resmi verilere göre, faaliyette olan dokuz okul bulunmakta ve bunlardan yalnızca Zapyon Okulu, anaokulundan liseye tüm aşamalarda eğitim sunmakta; İlk ve ortaöğretim okullarında toplamda 170, liselerde 59, anaokullarında ise 20 öğrenci bulunmakta; Bu öğrencilerin 116'sı azınlık okullarının önemli bir dinamiğini oluşturan, Antakya'dan göç etmiş olan Ortodoks Hıristiyanların çocuklarıdır.[459]

Velilerin çoğu azınlık okulunun eğitimini düşük bulmalarından dolayı çocuklarını bu okullara göndermemektedir. Başta Fransız okullarını olmak üzere özel okulları ve Türk okullarını tercih etmektedirler. Birçoğunun isteği Türkiye'deki üniversitelere giriş olsa da öğrencilerin Yunanca olarak gördüğü derslerden Türkçe olarak girdikleri sınavda başarısız olmalarından dolayı böyle bir istek imkânsız gibi görünmektedir. Rum bir öğrencinin Türk bir öğrenciye yetişebilmesi için fazladan kurs alması ve daha fazla zaman harcaması gerekmektedir bu da daha fazla maddi yük olarak görülmektedir.

Sınıflarda çok az öğrenci olduğu için bu durum hem öğrenci hem de öğretmende psikolojik anlamda sıkıntı oluşturmakta, daha iyi bir eğitim seviyesinin olması için rekabet oluşmamaktadır. Çift ve üç dilli öğrencilere yönelik bir eğitim metodu veya ders kitabı eksikliği en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır.

---

[457] Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101215-4.htm
[458] Nurcan Kaya, Selçuk Akşin Somel,a.g.e.,s.15-16
[459] Katerina Markou, a.g.m, s.25-26

Öğretmenler de genel olarak fotokopilerle ve kendi yöntemleriyle ve çoğu zaman müfredatın dışına çıkarak başka konuların işlenmesine neden olmaktadır. Günümüzde, Rum azınlığın okulları son yılların en düşük mezunlarını vermiş; Üç okuldan toplamda 19 kişi mezun olmuş, cemaatin okul sayısı 5'e düşmüştür.[460]

4.1.7.Azınlık Vakıfları Durumu

Türkiye'de gayrimüslimlerin yaşadığı problemlerden biri de vakıflar sorunudur. Ferdi ve içtimai ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya çıkan vakıflar, daha sonra cemiyet hayatında meydana gelen değişime ve gelişmelere uygun olarak, içinde bulunduğu toplumların sosyo-kültürel yapısı, ekonomik imkanları ve kabiliyetleri oranında değişmiş ve gelişmiştir.[461]

Osmanlı Devleti'ndeki millet sisteminde dini cemaatlerin önemi büyük olmuştur. Cemaatlerin varlığı ve bunlarla ilgili sorunlar vakıf kurumlarıyla çözülmeye çalışılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda Osmanlı vatandaşı olan herkes vakıf kurma yetkisine sahip olmuş; gayrimüslimler de bu haktan sosyal hizmet ve hayır amaçlı vakıflar olması koşuluyla yararlanmışlardır.

3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı yasa ile Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış, vakıflar ile ilgili görevleri Başvekalete bağlı Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne devredilmiş; 1935 yılında da Vakıflar Kanunu yürürlüğe girmiştir. [462] Daha önce vakıflar tarafından görülen hizmetlerin bir kısmı, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra bu hizmetlere tahsis edilen malvarlığıyla birlikte, kamu kurumlarına devredilmek suretiyle bir tasfiye sürecine gidilmiştir; Ancak 1926 yılından önce kurulan bütün vakıfları tamamıyla tasfiye etmek yerine bir kısmını tasfiye etmek, tasfiye edilmeyecek nitelikte olanları yeniden düzenlemek ve bunları faydalı bir şekilde idare edecek bir teşkilatın kurulması yoluna gidilmiştir. Medeni Kanun, yeniden kurulacak vakıflar açısından eski hukukla ilişkiyi kesiyor ve

---

[460] Aleksia Kotam, "Rum Liselerinde Üzücü Tablo", AGOS, http://www.agos.com.tr/tr/yazi/15638/rum-liselerinde-uzucu-tablo (Erişim tarihi:25.11.2018)
[461] Nazif Öztürk, *Azınlık Vakıfları*, Altınküre Yayınları, I. Baskı, Nisan 2003,Ankara, s.12.
[462] Tevrat Ateş, " Azınlık Hakları Bağlamında Türkiye'de Gayrimüslim Cemaat Vakıfları", TC. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ocak,2016,s.42

bunlar için "vakıf" değil "tesis" terimini kullanıyordu. Buna karşılık eski hukukun yürürlükte olduğu dönemlerde kurulan vakıflar için, eskiden olduğu gibi yine vakıf teriminin kullanılmaya devam edileceği 864 Sayılı Tatbikat Kanunu'nun 8. Maddesinde belirtilmiştir.[463]

5 Haziran 1935 tarihli 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu kabul edilmiş, Rum-Ortodoks cemaat kurumları Müslüman vakıflarıyla aynı siyasal düzenlemeye dahil olmuş ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimine girmişlerdir.[464] Vakıfların tanınması için de tüm vakıflardan ellerindeki taşınmazların listesini gösteren bir mal beyannamesi istenmiş, 1936'da yerel cemaatler hukuki problem ve belirsizliklerle de olsa ilgili beyannameleri ibraz etmiş; yaklaşık 8.000 gayrimenkul beyan edilmiştir.[465]

1936-1937 yıllarında resmi makamlar her vakıf için kendi belirledikleri bir mütevelliyi atamış, cemaatlerin kendi malvarlıklarını denetleme konusundaki özerkliklerini de ihlal etmişlerdir.[466]

Türk-Yunan ilişkilerinin kilit noktasını oluşturan Kıbrıs konusu ortaya çıkınca Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1972 yılında gayrimüslim vakıflarının vakıfnamelerini istenmiş fakat hepsi de Osmanlı İmparatorluğu döneminde ayrı bir padişah fermanı ile kurulduğu vakıfnameler yoktur. Vakıflar Genel Müdürlüğü de 1936 yılında istedikleri beyannameleri vakıfname olarak kabul edeceğini bildirmiş fakat 1936 yılından sonra vakıfların edindiği taşınmazlara el koymaya başlamıştır. [467] El konulan mallar sahiplerine veya onların mirasçılarına bedelsiz olarak iade edilecek mirasçı kalmamışsa hazineye bırakılacaktır.

Yargıtay, 1971 ve 1974 yıllarında verdiği kararla Lozan Antlaşmasında azınlık sayılan vatandaşların "yabancı" olduğunu ve Türkiye'nin milli güvenliği

---

[463] Nazif Öztürk, a.g.e. s.44
[464] 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, file:///C:/Users/Dell/Downloads/webicerik63.pdf (Erişim tarihi:09.09.2018)
[465] Konstantinos Tsitselikis, "Türkiye'deki Rum Ortodoks Cemaatlerin Vakıfları: Siyasal Bir Sorunun Hukuki Veçheleri", İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın, s.129
[466] Konstantinos Tsitselikis, a.g.m.,s.129
[467] Baskın Oran, "Gayrimüslim Vakıfları ve 1936 Beyannamesi", *İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın,* Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, Birinci Basım, Haziran 2012,İstanbul,s.114

açısından şüpheli olduğundan yola çıkarak "vakıfların devlet güvenliği açısından tehdit oluşturduğu" tespitinde bulunmuştur.[468]

Vakıfların bazıları İstanbul, İmroz ve Bozcaada'nın Rum cemaatleri bazıları ise Ekümenik Patrikhane tarafından yönetilmektedir. Bugün İstanbul bölgesinde aktif olan Rum-Ortodoks cemaat vakıflarının sayısı 60, İmroz'da 5, Bozcaada'da 1 tane vakıf bulunmaktadır.[469] Vakıflar Yerel cemaat kökenli heyetler tarafından idare edilmektedir. Bu idare kurullarının seçimi, oluşumu, yetkileri ve işleyişi Türk Hukuku tarafından belirlenmektedir.

AB Uyum Yasaları çerçevesinde 03.08.2002 tarih ve 4771 Sayılı Kanunu'nun 4. Maddesi 02.01.2003 tarih ve 4778 Sayılı Kanun'un 3. Maddeleri ile daha önceden hükmi şahsiyetleri kabul edilen azınlık tüzel kişileri, hiçbir uluslararası antlaşmaya dayalı olarak sınırlamaya ve hukuki engele takılmadan idari kararlarla kanunda gösterilen şartlar dâhilinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin her tarafında ve hizmete yönelik olmak kaydıyla taşınmaz mala sahip olma hakkını elde etmişlerdir.[470] Bu düzenleme ile 1936 tarihli beyannamelerinin bertaraf ederek vakfiyeleri olsun veya olmasın cemaat vakıflarına, ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinmek ve taşınmaz mallar üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini vermiştir.

Hem mülkiyet hakkını hem de Lozan'ı ihlal eden bu uygulama 2003 yılında kaldırılmıştır. 4771 ve 4778 sayılı kanunlarla getirilen değişikliklerden sonra Kasım 2003 verilerine göre azınlık vakıflarının ilk başvuruları sonucunda "tasarruflarında bulunan ama tapuda üzerlerine kayıtlı olmayan" hiçbir taşınmazı tapuya kaydettirmeyi başaramamışlar; Kasım 2003 verilerine göre bu vakıflar eksikliklerini tamamlayıp ikinci defa başvurduklarında ellerindeki taşınmazların ancak %15,79'unu tapuya kaydettirebilmişlerdir.[471]

---

[468] Konstantinos Tsitselikis, a.g.m.,s.129 (Ayrıca bkz. Samim Akgönül, Türkiye Rumları.., s. 318)
[469] Konstantinos Tsitselikis, a.g.m., s.131
[470] Nazif Öztürk, a.g.e.,s.173
[471] Tevrat Ateş, a.g.e.,s. 67

4.1.8. Rum Azınlığın Siyasal Katılımı

Türkiye'nin Ortodoks-Rum azınlığın seçme hakkına yönelik herhangi bir müdahalede bulunmadığı ve bu bağlamda ayrımcı ya da kısıtlayıcı bir uygulamanın olmadığı söylenebilir. Bu çerçevede tüm yurttaşlar için geçerli olan koşulları taşıdıkları takdirde azınlık mensuplarının seçmen olabilmeleri ve seçme hakkını kullanmaları engellenmemiş; bu kişiler genel ve yerel seçimlerde oylarını serbestçe kullanabilmişlerdir.

Öte yandan, doğrudan bir biçimde seçme hakkı ile ilgili olmasa da, 1946 yılına dek azınlık mensuplarının CHP'ye üye olmalarının engellenmesinin azınlığın siyasal temsil ve faaliyetlerini kısıtlayan ve ayrımcı nitelikte bir uygulama olduğunu gösterir.[472]

Ortodoks-Rum azınlığın seçilme hakkı konusunda da önemli bir kısıtlamayla karşılaşılmadığını söylemek mümkündür. Ancak bu noktada, cumhuriyetin ilk yıllarında gayrimüslim azınlıklara mensup hiçbir milletvekilinin mecliste yer almadığı belirtilmelidir. Bunun, siyasal rejimin henüz yeni şekillendiği bir dönemde, siyasal iktidarı tek parti aracılığıyla elinde bulunduran ulusçu seçkinlerin, resmi söylem düzeyinde olmasa da, yeni devletin kurucuları arasında görülmediklerinden "ulus"a dahil kabul edilmeyen veya "tam vatandaş" olarak değerlendirilmeyen azınlıklara yeni siyasal sistem içerisinde yer verme konusundaki isteksizliklerinden kaynaklanan siyasal bir tercihi olduğu ve bunda, Osmanlı'nın son dönemi ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan gelişmelerin önemli ölçüde belirleyici olduğu, azınlıklara yönelik olumsuz bakış açısı ve güvensizliğin de önemli bir rol oynadığı söylenebilir.[473]

Cumhuriyet döneminde azınlık milletvekilleri listesi şu şekildedir; Nikola Taptas, Rum, Bağımsız, 1935-1943, Mihal Kayaoğlu, Rum, Bağımsız, 1943-1946, Nikola Fakaçelli, Rum, CHP, 1946-1950, Vasil Konos, Rum, CHP, TBMM'ye katılmadan istifa etti. Ahilya Moshos, Rum, DP, 1950-1954, Aleksandros Hacopulos,

[472] Emre Aykoç, a.g.t. s. 528
[473] Emre Aykoç, a.g.t. s. 528

Rum, DP, 1950-1960, Hristaki Yoannidis, Rum, DP, 1957- 1960 Kaludi Laskari Rum, Kurucu Meclis Devlet Başkanı Temsilcisidir.[474]

4.1.9. Sosyo-Ekonomik Alanda Karşılaşılan Sorunlar

4.1.9.1. Varlık Vergisi

İkinci Dünya Savaşı yılları devletçiliğin duraksamaya uğradığı yıllar olarak kabul edilebilir. Bu yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntı devletin bazı uygulamaları hayata geçirmesini gerekli kılmıştır. Büyük bir tepkiyle karşılaşılan ve günümüzde de hala tartışılan 1942 yılında çıkarılan Varlık Vergisi uygulamasıdır. Türkiye savaşa girmemiş fakat bir savaş ekonomisi uygulamıştır. Türkiye savunma harcamalarını para basarak finanse etmiş, bu da Türkiye'nin enflasyon ile tanışmasına neden olmuştur.[475] Böylece özel sektörün yatırımları azalmış, tarım ve sanayide üretim düşmüş, tüketim hızlı bir şekilde artmıştır. İthal edilen malların yokluğu, halkın piyasadaki mallara yoğunlaşması, tüccarın stok yapmasıyla birlikte fiyatlar hızlı bir şekilde yükselmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da üreticiler ve büyük tüccarlar stokçuluk ve karaborsacılık gibi yollarla büyük kazançlar sağlanmışlardır.[476] Ortaya çıkan sonuç hükümeti harekete geçmeye yöneltmiştir. Fiyat artışlarının önlenmesi, fiyat denetim mekanizmasının oluşturulması ve piyasalara müdahale etmek ilk hedefler olmuş, devletin ekonomiye müdahalesi büyük ölçüde artmıştır.

Milli Koruma Kanunu ile devlet, ekonomik anlamda her konuya müdahale edebilir vaziyete gelmiştir. 1941 yılında ise halkın en temel ihtiyaçları karşılanamaz duruma gelmiştir. 1941 yılı boyunca etkisi hissedilen Milli Korunma Kanunu uygulamaları büyük sermayeyi koruyan, küçük üreticiyi ise olumsuz etkileyen sonuçlar doğurmuştur. Tüm bunlara rağmen, Milli Korunma Kanunu, 1960 yılına kadar uygulamada kalmıştır. Kanun hakkındaki mühim bir nokta, 1942 Kasım ayında çıkan Varlık Vergisi Kanunu ile bazı farklılıklara gidilmesi olmuştur. Alınan bütün

---

[474] Rıfat Bali, "Cumhuriyet Döneminde Azınlık Milletvekilleri", *Toplumsal Tarih Dergisi*, 2009, BBC News, 80 Yılda 24 Gayrimüslim Milletvekili, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_secim_gayrimuslim_adaylar

[475] A. Başer Kafaoğlu, *Varlık Vergisi Gerçeği*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s.30

[476] Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*. Ankara: İmge, 2005. s. 99-100.

önemlere rağmen stokçuluk ve karaborsacılık engellenememiş ve halk alınan önlemlere büyük tepki göstermiştir.

1942 yılına baktığımızda temel gıda maddesi olan ekmeğin üretim ve dağıtımında yetersizlikler ortaya çıkmış ve karaborsayı önlemek için ocak ayında Ankara ve İstanbul karneye bağlanmıştır.[477] 7 Temmuz 1942 günü Başbakan Refik Saydam'ın ani ölümü sonucunda yerine Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu atanmıştır. Başbakan Saraçoğlu 5 Ağustos 1942 günü TBMM'de ilan ettiği hükümet programında gitgide artan fiyatlardan ve alınacak ekonomik önlemlerden bahsederek şunları söylemiştir:

> *"…Arkadaşlar, Biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir. Biz azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçüyüz ve her vakit bu istikamette çalışacağız. …. Vaktiyle İzmir'in atlarla çekilen tenekeden tramvayları bile yabancı bir şirketin imtiyaz mevzuu sayılmıştı. Bugün vatanın dört bucağında muntazaman işliyen trenler, yer yer kurulan fabrikalar sadece Türk bilgisi tarafından yaratılmıştır. Bugünkü Türk vicdanı vatanın her gün biraz daha kuvvetlendiğini, Türk milletinin her gün biraz daha refaha kavuştuğunu ve bilhassa Türk köylüsünün her gün biraz daha yükseldiğini anlamak ve köylü ile bilgi ve toprağı birleştiren bir ideale doğru yürüdüğümüzü görmek istiyor. ….. Köylüyü topraksız, toprağı da köysüz bırakmıyacağız ve yavaş yavaş toprağı, sanatı ve tekniği sadece bilginin emrine geçireceğiz. İktisadi ve siyasi sahalarda Devletçilik, fertçilik ve kooperatifçiliğe bırakılan sahalar o kadar geniştir ki bunlar arasında bir menfaat çarpışması asla olmıyacak ve ileride de olmaması için de daima dikkatli ve hesaplı yürüyeceğiz. Bizde imtiyazlar ve sınıflar asla mevcut olmadı. Demokratlık Türk tarihinin derinliklerinden yuvarlanıp gelen büyük bir hakikattir. Biz halkçı idik, halkçıyız ve daima da halkçı kalacağız. …. Biz ne sarayın ne sermayenin ne de sınıfların saltanatını istiyoruz. İstediğimiz sadece Türk milletinin hâkimiyetidir…"*[478]

Savaşın oluşturduğu ekonomik havadan faydalanıp, vurgunculukla, karaborsacılıkla zengin olan, kısa zamanda büyük ölçüde haksız gelir sağlayan savaş zenginlerinin mevcut servet birikimlerinden hiç olmazsa bir kısmını geri almak, devlet için "toplumsal adalet" adına mecburiyet haline gelmiştir.[479] Bunun yanında getirilecek vergi yükümlülüğü, mallarını elinde tutup biriktiren tüccarların vergilerini

---

[477] Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*. Ankara: İmge, 2005. S.101

[478] İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz (Haz.), *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları Cilt3*, Türkiye Büyük Millet Meclisi, TBMM Basımevi, Ankara, Aralık,2014,s. 141

[479] Necati Aksanyar, Murat Biçer, "II. Dünya Savaşında Çıkarılan Varlık Vergisinin Türk Basınında ve Kamu Oyunda Yansımaları", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 21, Kütahya, 2008, s. 382

ödemek için satış yapmak zorunda kalmalarını ve böylece mallarını piyasaya sürmek zorunluluğu sağlayacaktır.[480]

Başbakan Saraçoğlu, Varlık Vergisi konusunda basının desteğini sağlamak amacı ile kanun meclisten çıkmadan önce ülkenin önde gelen gazetelerinin başyazarları ile bir toplantı yaparak, kanunun çıkarılış gayelerini anlatmış ve gazetecilerden, bu verginin ülkenin faydasına olduğunu makalelerle halka anlatmaları ve kamuoyu oluşturmalarını istemiştir.[481] 1942 yılı boyunca İstanbul gazetelerinde, gayrimüslimleri hırsızlık, karaborsacılık, soygunculuk, vurgunculuk ve ihtikar filleri ile alakalandıran haberler öne çıkarılmış, böylelikle halk vergiye hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. İlk önce kimlerin belirtilen şekilde çok yüksek kazanç elde ettiği tespit edilmeye başlanmış ve hangi azınlık grubundan olduklarının ise ayrı bir cetvelde gösterilmesi gerekliliği belirtilmiştir ve bu işle İstanbul Defterdarı Faik Ökte görevlendirilmiştir. Ökte çeşitli vergi dairelerinden gelen bilgiler doğrultusunda fevkalade kazanç temin ettikleri düşünülen mükellefleri etnik ve dini kökenlerine göre listelere ayırmıştır. M ve G diye iki grup oluşturulmuştur. M Müslüman grubu, G Gayrimüslim azınlıkları temsil etmekte D dönmeleri E de Ecnebileri göstermektedir. Görüldüğü gibi Varlık Vergisi'ne giden yolun önce propagandası yapılmış sonra teknik hazırlıkları başlatılmıştır. İsmet İnönü'nün Varlık Vergisi ile ilgili hükümetin sert tavrını anlamak açısından şu sözleri dikkat çekicidir;

> "*Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakçı çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı bir ticaret eşyası yapmaya yeltenen gözü dönmüş vurguncu tüccar ve bütün sıkıntıları politik ihtirasları için fırsat sayan ve de hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadır. Üç beş yüzü geçmeyen bu insanların vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermenin yolu elbette vardır. Ticaretin ve ekonomik çalışmaların serbestliğini bahane ederek milleti soymak hakkını hiç kimseye hiçbir topluluğa tanımamalıyız.*"[482]

Cumhuriyet Halk Partisi'nin desteği ile hazırlıklar tamamlanmış, kamuoyu hazırlanmış ve Varlık Vergisinin önünde hiçbir engel kalmamıştır.

---

[480] A.g.m., s. 382.
[481] A.g.m., s. 383.
[482] Korkut Boratav, s. 102.

Varlık Vergisi uygulaması, esas olarak İstanbul'da en ciddi etkilerini göstermiştir. Toplam Varlık Vergisi mükellefleri açısından %54 ile birinci sırada olan İstanbul'un ağırlığı, tahakkuk edilen vergi miktarında %68'e ve nihayet tahsilatta ise %70'e yükselmektedir.[483]

Milli Şef iktidarının özellikle gayrimüslimleri vergilendirmeyi hedefleyen bir kanun hazırladığı İstanbul'da duyulmuştur. Gayrimüslimlerin cemaat temsilcilerinden oluşan bir grup, Ankara'ya Başbakan Saraçoğlu'na ziyaret gitmiştir. Azınlık temsilcileri, Varlık Vergisi kanunun hazırlıklarından haberdar olduklarını belirterek Başbakana'a bir öneri getirerek ne kadar veri toplamayı düşünüyorlarsa bunu aralarında toplayıp hükümete vermeyi teklif etmişlerdir.[484]

4.1.9.1.1. Varlık Vergisi Kanunu Uygulamaları

11 Kasım 1942 yılında kabul edilen Varlık Vergisi Kanunu, 12 Kasım'da 4305 Sayılı Kanunla yürürlüğe girmiştir. Kanun şu şekilde tanımlanmıştır; *"Servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalâde kazançları üzerinden alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere (varlık vergisi) adiyle bir mükellefiyet tesis edilmiştir."*[485] Yasanın bir defaya mahsus olmasının nedeni olağanüstü koşullardır.[486]

Varlık Vergisi'nin tahsilat sürecine bakıldığında; İstanbul ile sınırlı tutulacaktır. Gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı yer olan İstanbul kültürel ve sosyal anlamda yayın organlarında daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Varlık vergisi mükelleflerin listeleri asıldıktan sonra ciddi bir şaşkınlık olmuştur. "Vergi'nin azınlık karşıtı bir politika olduğu" mükellefler tarafından hemen anlaşılmıştır.[487]

Defterdar Faik Ökte anılarında, "*yan yana aynı dükkânda çalışan, aynı kirayı veren, aynı istidatta olan Müslim ve gayrimüslim iki vatandaşa tarh ettiğimiz*

[483] Ayhan Aktar, a.g.e. s.140
[484] Ayhan Aktar, a.g.e. s. 146
[485] "Varlık Vergisi Hakkında Kanun", https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc024/kanuntbmmc024/kanuntbmmc02404305.pdf
[486] Ayhan Aktar, a.g.e. s. 135.
[487] Ayhan Aktar, a.g.e. s. 185

vergilerin arasındaki ölçüsüz fark, verginin ilanı günü foyamızı meydana vurmuştu." Diyerek durumu itiraf etmektedir.[488]

İstanbul basının havası genel olarak şehrin kültürel ve ekonomik yapısını, tüketime eğilimli özelliklerini eleştiren yazılarla dolmuştur; Örneğin Etem İzzet Benice'nin yazısı, sanki İstanbul'u rejim karşıtı güçlerin merkezi ve Varlık Vergisi ile gereken dersin verilmesi gereken bir şehir olduğunu anımsatmak üzere yazılmıştır:

> "*Varlık Vergisi'nin bilhassa bu bakımdan İstanbul için ne derece adilane bir tedbir teşkil ettiğini tasdik etmeyecek bir vicdan yoktur. O İstanbul ki, son zamanlarda bu gibilerin tahrikiyle en yüksek ticaret ve kesafet merkezi olarak aklı başında bir ağabey rolü ifa edeceğini unutmuş, adeta memleketi bütün milli kudreti ile paniğe uğratmayı tasarlayan bir mefsedet (fesat kurma) ve bozgun şebekesinin faaliyet merkezi halini almıştır*.[489]

Varlık Vergisi'ne toplumsal meşruiyet kazandırmaya çalışılmış, toplumun geneli için bunun faydalı olduğu, bu şekilde toplumsal adaletin sağlandığı düşünceleriyle dolu birçok yazı yazılmıştır. Varlık Vergisi listeleri asıldıktan birkaç hafta sonra basının tutumu daha da sertleşmiştir. Yazılan yazılarda "azınlık karşıtı" tutum daha da artmıştır.

Varlık Vergisi Kanunu'nun TBMM'de kabul edilmesinden iki hafta sonra Ankara'daki İngiliz Elçiliği ile Londra'daki Dışişleri Bakanlığı arasındaki yazışmalarda Türkiye'deki durumun bu yönde gelişeceği ve faturanın azınlıklara çıkarılacağı anlaşılmıştır. İstişare için Londra'ya çağrılan İngiliz Elçisi Sir H. Knatchbull-Hugessen, yola çıkmadan önce görüştüğü Başbakan Saraçoğlu'nun Varlık Vergisi hakkında kendisine söylediği *" Yeni kanun, yoklukların sıkıntısını çekenler arasında muhtemelen memnuniyet uyandıracaktır*." Sözünü hemen merkeze bildirmiş; Bu telgrafın bulunduğu dosyanın üzerine yorumlarını yazan Londra'daki diplomat G.L.Clutton ise, Türkiye'nin durumunu Weimar Cumhuriyeti'nin son günlerine benzeterek, "*Türkiye'nin ekonomik durumu kötü.Malların piyasaya arzında ve dağıtımında bozukluklar var. Enflasyon devam ediyor ve fiyatlar sürekli*

[488] Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul,1951, s. 15
[489] Etem İzzet Benice, Son Telgraf, 22 Aralık 1942

yükseliyor. Bunun birtakım siyasal sonuçları ortaya çıkmaya başlamıştır,ama hükümetin durumu daha ciddi olarak tehlikede değildir." demektedir.[490]

4.1.9.1.2. Varlık Vergisi Uygulamasına Tepkiler

Varlık Vergisi uygulamaya başlandıktan sonra birçok sıkıntı ve zorlukla karşılaşılmıştır. Kimin ne kadar vergi ödeyeceği konusunda karar aşaması ilk sorundur. İstanbul'da kurulan üç komisyon hızlı bir şekilde mükellefleri belirlemeye başlamışlardır. Sonuç olarak Varlık Vergisi yükümlüsü olarak karşımıza dört kategori çıkmaktadır; Müslümanlar, Gayrimüslimler, Dönmeler ve Ecnebiler. Bunun yanına bir de büyük çiftçiler eklenmiştir. Kanunda verginin hangi miktarda ve oranda ödeneceği belirtilmemiştir.

Kanun, vilayet ve kazalarda kurulacak olan komisyonlara servet ve kazanç sahiplerinin mükellefiyet derecelerini tespit etme yetkisini vermiştir. Tahakkuk eden vergilerin %7'si müslim %87'si gayrımüslim mükelleflere, geri kalan %6 değişik kalemlerde olup, bunların da çoğu gayrimüslim azınlıklar ve ecnebiler olarak belirlenmiştir.[491] Komisyonlarca takdir hakları genellikle gayrimüslim azınlığın aleyhine kullanılarak uygulamalar çok abartılı hale gelmiştir.

Tüm bu uygulamalar, birçok kaynakta, gayrimüslim azınlığın tasfiyesi şeklinde yorumlanmıştır. Banka kredileri mükellefe kolaylık sağlaması açısından karşımıza çıkan tek örnek olarak gösterilebilir. Cumhuriyet Merkez Bankası, miktarı 150 milyon liraya kadar çıkabilecek bir krediyi diğer bankalara kullandırabilecek ve avans olarak dağıtabilecektir. Ancak mükelleflerin bu krediden yararlanması için öncelikle vergi borçlarının yüzde yirmisini ödemeleri zorunlu tutulmuştur.[492]

Ödeme süresi en fazla 1 ay ile sınırlandırılmış, bu sürede vergi borcunu ödeyemeyenlerin mallarının haczedilerek icra yolu ile satışı ve bütün bunlara rağmen vergi borcunu ödeyemeyen mükelleflere borçları; "Bedenen çalıştırarak ödetmek"

[490] Ayhan Aktar, a.g.e, s. 192
[491] Faik Ökte, a.g.e., s. 47.
[492] Akşam Gazetesi, 26.11.1942, Sayı: 8684, s.1-3.

amacıyla çalışma kamplarına gönderilmeleri gibi alt süreçler içerir.[493] İstanbullu gayrimüslimlerden oluşan ilk kafile 27 Ocak 1943'de Aşkale'ye gönderilmiştir.[494] İstanbul'da hacizlere karşın vergisini ödeyemeyen, 1229 gayrimüslim vergi borçlarını Aşkale'deki çalışma kampına bedenen çalışma karşılığı ödemek üzere gönderilmiş, ücret gelirlerinin yarısı ile vergi borçlarının ödenmesi kararlaştırılmıştır.[495] Bu uygulamanın bazı kötü sonuçları olmuştur. Aşkale'ye gönderilen 21 kişi ağır hava şartları, yaşlılık, hastalık gibi nedenlerle hayatlarını kaybetmiştir.[496] 1943 yılının Eylül ayında çalışma cezası gevşetilmiş ve birçok mükellef memleketlerine geri gönderilmiştir. Sonuç olarak bu uygulama birçok tepki almıştır.

Ekonomik anlamda Varlık Vergisi'nin sonuçlarına baktığımızda gelir toplamak adına başarılı bir uygulama olduğu görülmektedir. Kanun ile 114.368 mükelleften 314.920.940 TL vergi tahsil edilmiş olup tahsilat oranı %74'ü bulmuştur.[497] Fakat ekonomik anlamda sağlanan bu iyi sonuçların yanında siyasi, kültürel ve sosyal konularda da önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Toplumsal olarak bakıldığında azınlıkların Varlık Vergisi'ni ödemek için evlerini ve iş yerlerini sattıklarını görülmektedir, birçoğunun iş hayatı bitmiştir. İşlerin el değiştirdiğini azınlıkların yaptığı işlerin Müslüman iş adamlarının eline geçtiğini görülmektedir. Birçok azınlık grubu göç etmek zorunda kalmıştır. 1945-1950 arası göç miktarı %50 artmıştır. İthalat-ihracat ve ticaret gibi alanlarda faaliyet gösteren gayrimüslim girişimcilerin piyasadan çekilmesi, iaşe ve pahalılık sorunlarının ön plana çıkması gibi bir sonucu beraberinde getirmiştir.[498] Ancak esas önemlisi bütün bu uygulamaların altında yatan nedenin İttihat ve Terakki'den bu yana gelen "Türkleştirme" politikası doğrultusunda yapılmış olduğu iddialarıdır.

Bütün bunlar göstermektedir ki Varlık Vergisi sadece iktisadi bir karar değil sosyal ve siyasi bir karardır. Siyasi bir karar olduğu düşüncesini Varlık Vergisinin

[493] Ayhan Aktar, a.g.e., s. 135-136
[494] Necati Aksanyar, Murat Biçer, a.g.m., s. 389
[495] Rıdvan Akar, *Aşkale Yolcuları: Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*, Belge Yayınları, İstanbul, 1999 s. 131.
[496] A.g.e., s. 133.
[497] A. Başer Kafaoğlu, a.g.e., s. 63.
[498] Ayhan Aktar, a.g.e., s 223

siyasi sonuçlarına bakılarak görülebilmektedir. Hükümet içerden ve dışarıdan gelen baskılarla uygulamayı 1943 sonbaharında durdursa da bu vergiyi ödeyen kişiler o günden itibaren CHP yönetimine karşı bilinçli bir mücadele içinde olmuşlardır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinde de bunun rolü çok büyüktür.

17.9.1943 tarihli ve 4501 sayılı *"Varlık Vergisi Kanununa Ek Kanunu"*[499] çıkarılmıştır. Daha sonra verginin kaldırılması konuşulmuştur. Bu konuya ilişkin ilk yasal girişim, Manisa Milletvekili Celal Bayar'ın 28 Aralık 1943 tarihinde, verginin kaldırılmasını isteyen önergesidir.[500] Son aşamada ise 15 Mart 1944 tarihli 4305sayılı kanunla[501] bu verginin tamamen kaldırılması olmuştur. 16 aylık Varlık Vergisi bir uygulamadan sonra Varlık Vergisi kaldırılmıştır.

Sonuç olarak II. Dünya Savaşı Türkiye'ye hem siyasi hem ekonomik bir takım sıkıntılar getirmiştir. Bu durumdan faydalanmak isteyen toprak sahipleri ve büyük tüccar kesim ortaya çıkmıştır ve bu iki grupla hükümetin arası açılmıştır. İçinde bulunulan ekonomik durum hükümeti bazı önlemler almaya mecbur bırakmıştır. Bu önlemlerin günümüze de yansıyan önemli sonuçları ortaya çıkmıştır. 1942 yılında çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu bu önlemlerin zirve noktasıdır denilebilmektedir.

4.1.9.2. Türkiye Rumlarının Demografik Yapısı

1910 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Trakya'da ve Anadolu'da 2,4 milyon civarında Rum yaşamıştır.[502] Cumhuriyet ilan edilmeden önce Rumların nüfusunun çarpıcı bir şekilde azalmış, 1922 yılında Yunan ordusunun yenilgiye uğraması üzerine yaşanan gelişmeler sonucunda 1 milyonun üzerinde Rum Yunanistan'a göç etmiştir. 1923 yılında imzalanan mübadele antlaşması ile 200.000

---

[499] Varlık Vergisi Kanununa Ek kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc025/kanuntbmmc025/kanuntbmmc02504501.pdf

[500] Rıdvan Akar, a.g.e. s.156

[501] Varlık Vergisi Bakayasının Terkinine Dair Kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc026/kanuntbmmc026/kanuntbmmc02604530.pdf

[502] Hülya Demir, Rıdvan Akar, İstanbul'un Son Sürgünleri, İstanbul Belge Yayınları, 1999,s. 207

civarında Rum Yunanistan'a göç ettirilmiştir. Mübadele sonrasında ise Türkiye'de 110 bin civarında Rum'un yaşamaya devam ettiği tahmin edilmektedir.[503]

1960'lı yıllardan itibaren uygulanan politikaların etkisi ile Türkiye'de yaşayan Rumların nüfusu 2 bine kadar düşmüştür. Kıbrıs kriziyle birlikte artan Rum karşıtlığının bir sonucu olarak 1958-1963 yıllarında Yunan pasaportlular ferdi ya da gruplar halinde, çeşitli bahanelerle sınır dışı edilmeye başlanmış 1964 yılında en az 11.000 Yunan uyruklunun sınır dışı edilmesi ile Rum nüfusu büyük ölçüde düşmüştür[504]

1960 yılında yapılan nüfus sayımına göre Türkiye'de Türk vatandaşı olan 106.000 Rum-Ortodoks yaşamakta olduğunu göstermiş;1965 tarihli nüfus sayımıyla 30.000 Rum'un ülkeden ayrılmış olduğu görüşmüştür.[505]

İmroz adasında da Rum nüfusunun azalması çok hızlı gerçekleşmiştir. 1920 yılında 9.000 olan Rum nüfus 1970 yılında 2622 kişiye, 2000 yılında ise 300'e düşmüştür.[506] Uygulanan politikalarla Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumların İstanbul'a göç etmesi hızlanmış ve bugün adalarda 10 kadar Rum ailesinin yaşadığı tahmin edilmektedir.[507]

---

[503] Lois Whitman, Denying Human Rights and Ethnic Identify, The Greeks of Turkey (Helsinki HUman Rights Watch, 1992,s.1 (Akt. Nurcan Kaya,s.16)
[504] Çimen Turan,Müfide Pekin ve Sefer Güvenç(ed.), Hasretim İstanbul-İstanbul Rumlarının Göç Öyküleri ve Özlemleri, Express Basımevi, İstanbul,2010,s.9-10 (akt. Hakan Yücel, Rum Olmak Rum Kalmak…s.9)
[505] Samim Akgönül, Türkiye Rumları,s.284
[506] Alexis alexandris, "Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada Politikası(1912-2012)", Feryal Tansuğ(der.), İmroz Rumları-Gökçeada Üzerine,Heyamola Yay.İstanbull,2012,s.179-194
[507] Nurcan Kaya, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Tarih Vakfı, birinci basım, İstanbul, Eylül, 2013, s.16

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, iki ülkenin karşılıklı algılamaları, milliyetçilik anlayışları, her iki ülkenin de azınlık politikalarını şekillendirmiştir. İki ülkenin azınlık politikalarının, azınlıkların bu politikalardan nasıl etkilendiği konularının daha iyi anlaşılabilmesi azınlık kavramının daha iyi anlaşılmasıyla mümkün olabilmektedir. Azınlık kavramının yanında ülkelerin uyguladığı politikaların milliyetçilik kavramı etrafında şekillendiği düşünülürse milliyetçilik kavramının bu noktada kilit bir rolü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın ana konusunu oluşturan Türk-Yunan ilişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türklerine ve Ortodoks-Rum azınlığına yansımaları konusu teorik bir çerçeve etrafında desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Milliyetçilik kavramının akademik anlamda nesnel bir boyutta ele alınması 1920'li yıllara rastlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni milliyetçilik akımlarının ortaya çıktığı görülmektedir ve günümüze gelindiğinde milliyetçilik tartışmalarının yoğun bir şekilde devam ettiği ve ulus-devletlerin politikalarını ciddi şekilde etkilemeye devam ettiği ortadadır. Milliyetçilik kavramından önce ele alınmış olan millet kavramı kimi yazarlara göre nesnel boyutlarıyla ele alınıp tanımlanmış kimilerine göre ise öznel boyutlarıyla kimilerine göre ise de her iki boyutuyla ele alınıp tanımlandığı bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla millet kavramının kültürel, psikolojik, hukuki, siyasal, sosyolojik, uluslararası ilişkiler disiplini gibi birçok açıdan bakıldığında farklı anlamlara sahip olduğu görülmektedir. Genel ve toparlayıcı bir tanım yapılacak olursa millet, aynı etnik kökene sahip olan, ortak dil, din, tarih ve gelenekler etrafında birleşen, istikrarlı bir halk topluluğudur.

Millet kavramında olduğu gibi milliyetçilik kavramının da tek bir tanımı yoktur. Birçok yazar milliyetçilik konusunda farklı görüşler ortaya çıkarak, milliyetçiliği farklı kuramlar etrafında açıklamaya çalışmışlardır. Bu kuramlardan ilki milletin ve milliyetçiliğin doğal oluşumlar olmasını, sorgulanmayacak bir oluşum olması, eski çağlardan beri var olan yapılar olması görüşüne dayanan İlkçi

yani Primordialist yaklaşımdır. İkincisi millet ve milliyetçiliği tarihsel yapılar olduğu yani kapitalizm ve sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan modern zamana ait yapılar olduğu görüşünü savunan modernist yaklaşımdır. Üçüncü yaklaşım ise bahsedilen iki yaklaşımın orta yolu olarak nitelendirilebilecek ara bir yaklaşım olan Etno-sembolcülerdir. Bu yaklaşımlar dışında 1980li yıllara gelindiğinde artık önceki milliyetçilik yaklaşımlarını sorgulayan, eksiklerini tamamlamaya çalışan farklı milliyetçilik yaklaşımlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Modern ulus devletin ortaya çıkmasıyla birlikte azınlık dediğimiz, toplum içinde sayıca az olan ve bazı özellikleriyle çoğunluktan farklılaşan topluluklar ortaya çıkmış, azınlık kavramının ortaya çıkışıyla da azınlık hakları, azınlıkların korunması gibi yeni kavramlar literatürde yerini almıştır. Literatürde dilsel, dinsel, etnik ve ulusal olmak üzere dört azınlık türünün yer aldığı görülmektedir.

Çalışmanın devam eden bölümünde millet milliyetçilik, ulus-devlet, azınlık kavramları açıklandıktan sonra Türkiye ve Yunanistan'ın bu kavramlar çerçevesinde uyguladıkları politikalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türk ve Yunan milliyetçilikleri geçmişten beri birbirlerine karşı olan fakat birbirlerinden beslenen milliyetçiliklerdir. Her iki devlet de ulus-devlet olma süreçlerini birbirleri ile yaptıkları mücadele sonunda şekillendirmişlerdir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin Lozan Barış Antlaşması'ndan günümüze kadar gelen süreç içerisinde nasıl şekillendiği ortaya konulmuştur. Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ile Yunanistan arasındaki birçok sorun çözüme kavuşturulmuştur. İki ülke arasında 30 Ocak 1923 tarihinde mübadele antlaşması imzalanmış, antlaşmaya göre, Batı Trakya ve İstanbul hariç, Türkiye'de yaşayan Ortodoks Rumlar ve Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türkler zorunlu mübadele kapsamına alınmışlardır.

Her iki ülke de Lozan Barış Antlaşması ile aralarındaki sorunları hallettikten sonra dış politikalarında statükocu ve barışçı bir tavır sergilemişlerdir. Atatürk ve Venizelos dönemlerinde güven ve barış ortamı sağlanmış, bölgesel oluşumlara destek verilerek bu barış ortamına katkıda bulunmaya çalışmış oldukları

görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde her iki ülke politikasının de benzer olduğu, ülke içindeki dinamiklerle ilgilenildiği, yapılan uluslararası antlaşmaların korumaya çalışmak için çaba sarf edildiği görülmektedir. Fakat Yunanistan savaş sırasında İtalya'nın saldırısına uğramış ve büyük bir yıkımla karşı karşıya kalmıştır; Türkiye ise güç dengesini kullanarak savaşın dışında kalabilmeyi başarmıştır. Savaş sona erdikten sonra, yenilen İtalya'nın Osmanlı'dan aldığı On iki adaların tüm egemenliği Yunanistan'a verilmiş, adalar 1947 tarihinde Yunanistan'ın egemenliği altına girmiştir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olan sorunlardan bazıları Ege'den kaynaklanan sorunlardır. Ege sorunlarından ilki olan karasuları sorunudur. Türkiye ile Yunanistan arasında 3 mil olan karasuları sınırını, Yunanistan 1936 yılında 6 mile çıkarmış; Türkiye o dönemde Yunanistan'ın bu hareketine belirli gerekçelerle ses çıkarmamış olsa da 1964 yılına gelindiğinde karasuları sınırlarını Yunanistan gibi 6 mil olarak değiştirmiştir. 1973 yılında çıkardığı bir yasa ile 6 mil olan karasularını 6 milin üzerinde belirleme yetkisine sahip olduğunu açıklayan Yunanistan'a, 1982 yılında Türkiye aynı şekilde cevap vermiştir. En nihayetinde Yunanistan 1994 yılında karasularını 12 mile kadar genişletebilme hakkının olduğunu belirtmiş Türkiye ise bunun bir savaş sebebi olacağını söylemiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki karasuları konusundaki sorunlar hala devam etmektedir. Her iki ülkenin de uluslararası antlaşmalara uyarak hareket etmesi gerekmekte, antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi bir zorunluluktur.

Ege'den kaynaklı bir diğer sorun olan kıta sahanlığı konusunda ise Yunanistan Ege adalarının kıta sahanlığı üzerinde yetkili olduğunu ve adaların da kıta sahanlığının olduğunu yani adalarda da anakara kurallarının geçerli olması gerektiğini savunmaktadır. İki ülke arasında bu sorun hala devam etmektedir ve bir çözüm bulunamamıştır. Bir diğer sorun hava sahası sorunudur. Yunanistan hava sahasını 3 milden 10 mile çıkarmasıyla sorunlar başlamıştır. Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege adalarının silahlandırılması sorunu konusunda, Yunanistan'ın antlaşmalardan doğan yükümlülükleri yerine getirmediği ve adalarda silahlanma çalışmaları yaptığı görülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünün son kısmında ise Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin tırmanma noktasına geldiği, en şiddetli yaşanan sorunlardan biri olan Kıbrıs meselesi ortaya konulmuştur. Yunanistan megali ideayı gerçekleştirmek uğruna Kıbrıs adasının Yunanistan'a katılması için yıllardır uğraşmakta, enosisi destekleyen politikalar ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs'ta gerçekleşen olaylar Türk-Rum çatışmasının temelinde yatan nedene, yani Yunan milliyetçiliğine dayandığı görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türk-Yunan ilişkilerinin Yunanistan'daki Batı Trakya Türk azınlığını nasıl etkilediği, azınlığın Yunanistan'ın politikalarından kaynaklanan sorunları, bu politikaların azınlığın yaşamına olan etkisi ortaya konulmaya çalışılmış, Yunanistan'ın Lozan Barış Antlaşması ve diğer uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülükleri ne derece yerine getirdiği incelenmiştir. Görülmüştür ki Yunanistan azınlığın bahsedilen konulardaki haklarını ihlal etmiş, bu durum azınlığın yaşamını büyük ölçüde etkilemiştir. Günümüze yaklaşıldığında bu ihlallerin azaldığı, ilişkilerin biraz daha yumuşadığı görülse de bazı azınlık hakları ihlallerin hala devam ettiği görülmektedir.

Batı Trakya bölgesindeki Türk nüfusunun Lozan Barış Antlaşması imzalandıktan sonra Yunanistan'ın uyguladığı politikalarla azalmaya başladığı görülmektedir. Türkler göç ettirilmeye zorlanmış ve nüfusların gittikçe azaldığı görülmektedir.

Çalışma göstermektedir ki Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının yıllardan beri yaşadığı birçok sorun vardır ve bu sorunlar çözüm beklemektedir. Bu sorunların çözümü de Yunanistan'ın azınlığa uyguladığı politikasını değiştirmesi ile mümkün olacaktır. En başta Batı Trakya Türk azınlığının etnik kimliği reddedilmiş, tanınmamış, Batı Trakya Türkleri yok sayılmış, yurttaş olmalarından kaynaklanan birçok hakları verilmemiş bu konuda birçok problemle karşı karşıya kalmışlardır; bunlardan biri Yunan vatandaşlık anayasasın 19. Maddesiyle Batı Trakya Türkleri vatandaşlıktan çıkarılmaya çalışılması olmuş, bu madde ile azınlığın nüfusunun azaltılması amaçlanmış ve binlerce Türk azınlık Yunan vatandaşlığından çıkarılmış, birçoğu vatansız kalmış bunun sonucunda birçok mağduriyet yaşamıştır. Yasak

Bölge uygulaması ile bölgede yaşayan Pomak kökenli azınlığı Türk kökenli azınlıktan ayırarak Pomakların Türk kimliklerinden koparmak amaçlanmıştır.

Camii inşaat onarım ruhsatı, traktör ehliyeti, iş yeri açma ruhsatı gibi birçok konuda problemler yaşanmış, birçok bahaneler öne sürülerek azınlığın bu belgeleri alması engellenmiş ve günlük yaşamı zorlaştırılmış ve bu şekilde azınlık bastırılmaya ve ötekileştirilmeye çalışılmıştır.

Batı Trakya Türklerinin yaşadığı bir diğer sorun kendi müftülerini kendileri seçememesi meselesidir. Antlaşmalara göre müftülerini seçimle belirleme hakkına sahip olan Türk azınlık bu hakkını kullanamamaktadır. Müftüler Yunanistan hükümeti tarafından atanmaktadır. Fakat azınlık kendi müftüsünü kendi seçmekte atanmış müftüyü tanımamaktadır. Dolayısıyla ortaya çift başlı bir durum çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü ancak Yunanistan hükümetinin Batı Trakya Türk cemaatinin seçilmiş müftüsünü tanıması ve müftü atamaya son vermesi ile mümkün olabilecektir. Öte yandan 2007 yılında yürürlüğe giren ve "240 İmam Yasası" olarak bilinen yasanın ve yeni cami inşa etmek veya onarmak isteyen azınlığın izlemek zorunda olduğu prosedürün de, ayrımcı bir nitelikte olduğu, din ve vicdan özgürlüğü açısından önemli sorunlar ortaya çıkardığı ve Yunanistan'ın bu konudaki yükümlülüklerine aykırı olduğu belirtilmelidir.

Azınlığın yaşadığı en büyük problemlerden biri olan eğitim problemi, azınlığın eğitim konusunda geri kalmasına sebep olmuştur. Genel olarak düşük bir eğitim düzeyinin olması, eğitimin kalitesi ve yetersiz oluşu ve doğal olarak başarı oranın çok düşük olması sonucunu doğurmuştur. Müfredat, okul, öğretmen, ders kitapları konularında da birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Türkçe ders saatlerinin sayısı azaltılarak, Yunanca ders saatlerinin sayısı artırılmış, Türkiye'den gönderilen ders kitaplarının azınlık okullarında okutulmasına müsaade edilmemiş, Türkiye'de eğitim almış olan formasyonlu öğretmenlerin azınlık okullarında görev yapması engellenmiş, yetersiz görülen SÖPA mezunu öğretmenler azınlık okullarına öğretmen olarak atanmıştır. Sonuç olarak Yunanistan antlaşmalardan kaynaklanan görevini yerine getirmemekte, birçok hükmü ihlal etmektedir. Eğitim alanındaki bazı konularda çözümler üretilmiş fakat bazılarında hala sorunlar devam etmektedir.

Azınlığın önemli kurumları arasında yer alan vakıfların yönetiminin, azınlığın yapacağı seçimle belirlenmesine izin verilmemesi bu alandaki sorunların en önemlilerinden biridir. Vakıf yönetimlerini 1960'lı yıllardan bu yana doğrudan atama yoluyla belirleyen ve bu görevlere genellikle azınlık tarafından sevilmeyen, tasvip edilmeyen veya ilgisiz kişileri atayan Yunanistan'ın bu uygulaması sonucunda vakıflar işlevlerini yitirmeye başlarken, mal varlıkları da önemli ölçüde azalmıştır. Siyasal alanda ve ekonomik alanda da Türk azınlık birçok problemle karşılaşmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türk-Yunan ilişkilerinin Rum azınlığı nasıl etkilediği ve Türkiye'deki Rum azınlıkla alakalı yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. Rum azınlık Lozan Barış Antlaşması'nda gayrimüslimler olarak tanımlanan grubun içinde yer almış ve hakları uluslararası antlaşmalarla garanti altına alınmıştır. Lozan Barış antlaşması sırasında ve sonrasında patrikhane ile alakalı sorunlar yaşanmıştır. Patrikhane mübadeleye dâhil olmamış, yalnızca dini görevini yürütmek amacıyla Türkiye'de kalmasına müsaade edilmiştir.

Patrikhane'nin Patrik seçim sisteminin değişmesi konusunda istekleri vardır; Patriğin kilise kanunlarına göre seçilmesi ve Türkiye'nin bu konuya karışmaması istenmektedir.

Heybeliada Ruhban Okulu sorunu Türkiye'nin Rum Azınlık ile ilgili önemli konularından biridir. Sorun ise okulun 1971 yılında kapatılmış olmasıdır. Fakat okulun açılmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Mevcut mevzuata uygun olarak bir ilahiyat fakültesine bağlı olarak açılabilmesi mümkündür.

Rum azınlığın yaşadığı sorunlardan bir diğerinin vakıflar konusunda olduğu görülmektedir. Azınlık vakıflarının hukuksal statüsü anlamında belirsizlikler olmuştur. Bu sorunlar günümüzde büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuştur. Yeni azınlık vakıflarının kurulmasına izin verilmemesi bir diğer sorun olmuştur. Rum azınlık dernekler biçiminde örgütlenme konusunda da sorunlar yaşamıştır. Azınlığın adını taşıyan veya doğrudan azınlığa yönelik amaçlarla dernek kurulmasına izin

verilmemiş fakat 2004 yılında azınlıkların kültürlerini geliştirmek amacıyla azınlık adını taşıyan dernekler kurmalarına izin verilmiştir.

Azınlığın geçmişte yaşadığı sorunlardan biri İkinci Dünya Savaşı koşullarında çıkarılan Varlık Vergisi uygulaması olmuştur. Yasanın uygulanış biçiminde büyük sıkıntılar yaşanmıştır.

Günümüzde Türkiye'de yaşayan Rum nüfusunun sayısı oldukça azdır. Uygulanan politikalar neticesinde Rum nüfus göç etmiş, ettirilmiştir.

Rum azınlığın eğitim konusunda yaşadığı sorunlar ortaya konulmuştur. Bunlar okuldaki öğrenci azlığı, eğitim kalitesinin düşmesi, Türk müdür başyardımcılarının okulun yönetimine aşırı müdahale etmesi, ders kitaplarıyla alakalı sorunlar, okulla alakalı sorunlar yaşamışlardır.

Batı Trakya Türk azınlığı ve Rum azınlık Türk-Yunan ilişkilerinde birleştirici rolü oynamalı, vatandaşı oldukları ülkenin çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmeli fakat azınlık olmalarından kaynaklanan haklarının da bilincin de olup uluslararası antlaşmalarla da korunan bu haklarına sahip çıkmalıdır. Her iki azınlığın da devlet ile olan ilişkilerinin ya da her iki ülkenin birbirleriyle olan ilişkilerinin uzun ve kalıcı olabilmesi başta Lozan Barış Antlaşması olmak üzere uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesiyle doğrudan ilişkili olmuştur.

KAYNAKÇA

RAPORLAR

"Denying Human Rights and Ethnic Identity: The Greeks of Turkey" A Helsinki Watch Report, Human Rights Watch, 1992, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/TURKEY923.PDF, (Erişim tarihi:01.02.2018)

"Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", A Helsinki Watch Report, Human Rights Watch, August 1990, https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/greece/greece908.pdf (Erişim tarihi:08.01.2018)

KİTAPLAR

Akar R. , Demir H. *İstanbul'un Son Sürgünleri,1964'te Rumların Sınır Dışı Edilmesi*, Doğan Kitap, 1. Baskı, Şubat 2014

Akar, Rıdvan, *Aşkale Yolcuları: Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*, Belge Yayınları, İstanbul, 1999

Akgönül, Samim, *Azınlık, Türk Bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar,* bgts yayınları, Birinci basım, İstanbul, Ekim, 2011

Akgönül, Samim, *Türkiye Rumları, Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci,* İletişim Yayınları, 3. Baskı 2012, İstanbul

Akın, Fatih, *Türkiye'de Azınlık Politikaları, 6-7 Eylül Olayları*, Yakın Tarih Serisi, Olympia, 2016, İstanbul

Akkaya, Ahmet Yaşar, *Menderes ve Azınlıklar*, Mühür Kitaplığı, İstanbul, Mayıs, 2011

Aktan C.C, Dileyici D. , Saraç Ö., *Vergi, Zulüm ve Facia: Türkiye Cumhuriyeti'nde Varlık Vergisi Gerçeği*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2003

Aktar, Ayhan, *Türk Milliyetçiliği, Gayrımüslimler ve Ekonomik Dönüşüm*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006,

Aktar, Ayhan, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006

Aktoprak E. , Kaya A.C., *21. Yüzyılda Milliyetçilik Teori ve Siyaset*, İletişim Yayınları,1. Baskı, 2016, İstanbul

Alkan, Hakan, *Fener Rum Patrikhanesi, Uluslararası İlişkiler Açısından Bir Yaklaşım,* Günce Yayıncılık, ikinci basım, Ankara, Mart,1999

Armaoğlu, Fahir, *Siyasi Tarih (1789-1960*) Sevinç Matbaası, Ankara, 1964

Ateş, Atilla, *Fener Rum Patrikhanesinin Dünü-Bugünü-Yarını*, Harp Akademileri Basımevi, Yenilevent, İstanbul, Şubat, 1995

Aydınlı, Ahmet, *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, İstanbul, 1971

Boratav, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*. Ankara: İmge, 2005.

Bozkurt, E., Demirel H., *Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu,* Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ocak 2004

Bölükbaşı, Süha, *Barışçı Çözümsüzlük*, İmge Kitapevi, 1. Baskı, Kasım, 2001

Büyükkarcı, Süleyman, *Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Yabancı Okullar*, Konya, mikro dizgi, 1996

Carr, Edward Hallet, *Milliyetçilik ve Sonrası*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1990

Cin, Turgay, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000

Copeaux E., Mauss Copeaux, C. *Taksim! Bölünmüş Kıbrıs 1964-2005*, İletişim Yayınları,1. Baskı 2009, İstanbul, Çeviren Ali Berktay

Çelikkol, Oğuz, *Dünden Bugüne Türk-Yunan İlişkilerine Bir Bakış*, Bilgesam Yayınları, İstanbul,2015

Dayıoğlu, Ali "11 Eylül Ertesinde AKP Dönemi Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran(ed.) *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* Cilt III, 2001-2012, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2013,s.603

Demirer, Mehmet Arif, *6 Eylül 1955 Olaylarına 50. Yılda Yeni Bakış*, Demokratlar Kulübü Yayınları,1.baskı, Ankara, 7 Ocak, 2006

Deri, Mehmet, *Türkiye'de Azınlıklar ve Azınlık Kulları (Rum-Yahudi ve Ermeni Cemaatleri)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, Ekim 2009,İstanbul

Ercan, Yavuz, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Azınlık Sorunu, İmparatorluktan Cumhuriyete Kalan Sorunlar*, Turhan kitabevi, Ankara, Şubat, 2011

Eren, Halit, *Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar,* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Numune Matbaa ve Ciltevi, İstanbul, 1998

Erözden, Ozan, *Ulus-Devlet,* On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, Ocak, 2008

Fırat, Melek "1923-1939: Göreli Özerklik-1 Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, 21. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016,

Gazioğlu, Ahmet C. *Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık*, Cyrep Yayınları, 1986, Lefkoşa

Gellner, Ernest, *Milliyetçiliğe Bakmak*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, 2012, İstanbul

Gönlübol, Mehmet, *Barış Zamanlarında Sahil Sularının(Karasuları ve Bitişik Bölge) Hukuki Statüsü*, Ankara, 1959

Grigoriadis, İoannis N. *Kutsal Sentez, Yunan ve Türk Milliyetçiliğine Dini Aşılamak,* Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2014

Güler, Ali, *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, TÜRKAR, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu, Kasım 2003, Ankara,

Güner, Zekai, *Lozan'da Türk-Yunan Mübadele Siyaseti (1923-1930)* , Siyasal Kitabevi, Temmuz 2017, Ankara,

Gürel, Şükrü S, *Tarihsel Boyutuyla Türk-Yunan İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992,

Güven, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olayları*, İletişim Yayınları, 5.baskı, 2012, İstanbul

Hayta, Necdet, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, Atatürk Kültür Dil Tarih ve Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015

Heywood, Andrew, *Küresel Siyaset*, Adres Yayınları,1. Baskı, Şubat 2013

Hobsbawm, Eric J., *Milletler ve Milliyetçilik*, Ayrıntı Yayınları, Dördüncü Basım, 2010

Hurşit, Şerafettin, *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi,* Gümülcine, 2009

Işık, Alper, *Türkiye'de Ulus Devlet ve Gayrimüslim Azınlık*, Onikilevha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Nisan, 2016

İmamoğlu, M. Altuğ, *Azınlık Vakıfları ve Yabancıların Taşınmaz Edinmeleri*, Yazıt yayıncılık, Ankara, 2006

İnceoğlu, Y.,Çoban S.(der.) *Azınlıklar, Ötekiler Ve Medya,* Ayrıntı Yayınları, Birinci basım, 2014,

Kafaoğlu A. Başer, *Varlık Vergisi Gerçeği*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002

Kamouzis, Dimitris "İstanbul Rum Ortodoks Azınlığın Tabi Olduğu Hukuki Rejim ve İşleyişi, 1923-1939*", İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın,* Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, İstanbul, Birinci basım, Haziran 2012

Kaya N., Somel, S.A., *Minority Schools in Turkey from Past to Present: Problems Experienced and Proposed Solutions, Tarih Vakfı* 2013, Birinci Basım, İstanbul, Haziran, 2013

Kaya, Nurcan, *Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri,* Tarih Vakfı, Birinci Basım, İstanbul, Eylül 2013

Kaya, Önder*, İmparatorluktan Cumhuriyete Azınlıklar*, Kronik Kitap, 1. Baskı, Kasım 2017, İstanbul, s.257

Koçoğlu, Yahya, *Hatırlıyorum, Türkiye'de Gayrimüslim Hayatlar*, Metis Yayınları ilk basım, Ocak 2003

Konstantinos Tsitselikis, "Türkiye'deki Rum Ortodoks Cemaatlerin Vakıfları: Siyasal Bir Sorunun Hukuki Veçheleri", *İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın,* Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, Birinci basım, Haziran, 2012, İstanbul

Kurban, D., Tsitselikis K. , *Bir Mütekabiliyet Hikayesi: Yunanistan ve Türkiye'de Azınlık Vakıfları*, TESEV Yayınları, Temmuz 2010,

Macar, Elçin, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, 2012, İstanbul

Mandacı, N., Erdoğan,B., *Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristanda'ki Azınlıklara Bir Bakış*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, Araştırma Projeleri Dizisi 5/2001, Ankara, 2001

Markou Katerina, "Türkiye'de Azınlık Eğitim Sistemi Çerçevesinde İstanbul Rumlarının Eğitimi", İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın, Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, Birinci basım, Haziran 2012, İstanbul

Millas, Herkul (ed.) *Sözde Masum Milliyetçilik*, Kitap Yayınevi, birinci basım, Nisan 2010, İstanbul

Millas, Herkul, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, 3. Baskı,2006, İstanbul

Mor, Hasan, *Uluslararası Hukuk Perspektifinden Türk Dış Politikasında Ege Denizi Karasuları ve Kıta Sahanlığı Sorunları*, Çizgi Kitabevi, Mayıs 2016

Oktay, H. Emre, *Türk Tarihinin Kayıp Yılları, Kıbrıs Sorunu*, Akis Kitap,1. Baskı, Kasım 2015

Oran, Baskın, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Bilgi Yayınevi, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ekim 1991

Oran, Baskın "Gayrimüslim Vakıfları ve 1936 Beyannamesi", *İstanbul Rumları, Bugün ve Yarın,* Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği, İstos Yayın, Birinci Basım, Haziran 2012,İstanbul

Oran, Baskın, *Türkiye'de Azınlıklar, Kavramlar, Teori, Lozan,İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama,* İletişim Yayınları, 6. Baskı 2010

Öksüz, Hikmet, *Yirminci Yüzyılda Batı Trakya Türkleri*, Serander, 1. Baskı Mart,2016

Öksüz, İskender, *Millet ve Milliyetçilik*, Panama Yayınları, birinci basım, Ocak 2016

Ökte, Faik, *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul,1951,

Ömeroğlu, Aydın, *Osmanlı'dan Günümüze Batı Trakya Türkleri*, baskı Analiz basım, 1. Baskı, Haziran, 2013

Örnek,S.-Ververi,G., *Yunanistan Perspektifinden Kıbrıs Sorunu,* Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ocak,2016, Ankara

Özarslan, Bahadır Bumin, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık,1. Baskı, Aralık 2007, İstanbul

Özel, Sibel, *Fener-Rum Patrikhanesi ve Ruhban Okulu*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, Mart, 2008, İstanbul

Özkırımlı U., Sofos Spyros A., Tarihin Cenderesinde Yunanistan ve Türkiye'de Milliyetçilik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,Ekim 2013,

Özkırımlı, Umut, *Milliyetçilik Kuramları, Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yayınları, 6. Basım, Mart 2016

Öztürk, Nazif, *Azınlık Vakıfları*, Altınküre Yayınları, I. Baskı, Nisan 2003,Ankara

Sander Oral, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, 25. Baskı, Ankara, Ekim 2013,

Sarıca M., Teziç E. Eskiyurt Ö., *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975

Smith Anthony D., *Milliyetçilik, Kuram,İdeoloji,Tarih,* Atıf Yayınları, 2013,Ankara

Soysal, Mümtaz, Türk-*Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Konferans Notları,25 Kasım 2006,* Yayına Hazırlayan Pervin Hayrullah, BTAYTD Yayınları 1, 2007

Tulça, Enis, *Atatürk-Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınevi, İstanbul, 2015

Tunç Yaşar, Fatma*, Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İstanbul,2005

Turan Ç., Pekin M.- Güvenç S. (ed.), *Hasretim İstanbul-İstanbul Rumlarının Göç Öyküleri ve Özlemleri*, Express Basımevi, İstanbul, 2010

Ülger, İ.K., Efegil, E., *Avrupa Birliği Kıskacında Kıbrıs Meselesi Bugünü Yarını,* Ankara 2001, HD yayıncılık

Ülger, İrfan Kaya *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, Sinemis, Ankara, 2005

White Jenny, *Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler,* İletişim Yayınları,1.Baskı,2013,İstanbul

Yücel, Hakan(der.) *Rum Olmak Rum Kalmak*, İstos Yayın, Birinci Basım Aralık 2016

DERGİLER/ MAKALELER

Akarçay,P , Ak,G. "Ulusal Güvenlik Bağlamında Kıbrıs:Jeostratejik/ Jeoekonomik Önem ve Gelişmeler", Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat

Araştırmaları E – Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, s. 140-157, Yaz 2018,s.150 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/498900 (Erişim tarihi:23.12.2018)

Yazan, Yeliz *"*Türk-Yunan Ege Denizi Sorunlarının Avrupa Birliği Komisyonunun ve Parlamentosunun Bakış Açıları Çerçevesinde İncelenmesi", s.193, http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/download/article-file/107649

Akgönül, Samim, " Mınorıty Issue In Turkey Under The Lıght Of Internatıonal Standards", Alternatif Politika Cilt 7, Sayı 2, Haziran 2015

Akıncı, Abdulvahap*, "*Milliyetçilik Kuramları", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, 2014

İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü Oldu", *Yeni Batı Trakya*, Sayı: 94, Ocak 1991

Aksanyar, N. , Biçer M., "II. Dünya Savaşında Çıkarılan Varlık Vergisinin Türk Basınında ve Kamu Oyunda Yansımaları", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 21, Kütahya, 2008,

Alexis alexandris, "Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada Politikası(1912-2012)", Feryal Tansuğ(der.), İmroz Rumları-Gökçeada Üzerine, Heyamola Yay, İstanbul, 2012

Armaoğlu, Fahir "Müftü Krizi", *Yeni Batı Trakya,* Sayı: 84, Mart 1990,

Arslan, Zehra "Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Bakışı" *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası* Sempozyumu, Ankara, 2016

Bayındır Goularas Gökçe, "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Günümüzde Mübadil Kimlik Ve Kültürlerinin Yaşatılması", Alternatif Politika, Cilt. 4, Sayı. 2, 129-146, Temmuz 2012

Bostancı, Mustafa "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlânı ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları", TAD, C. 34/ S. 57, 2015, s.317-

355,s.336, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20795.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

Cengiz ,Orhan Kemal , "Türkiye'de Gayrimüslimler ve Azınlık Politikaları" Liberal Düşünce, Cilt 14, Sayı: 55, Yaz 2009 S.: 155-161

Cin Turgay, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 11, Sayı:1, 2009 http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt11.say%C4%B11/11.1%20cin.pdf

Demir Z., Görgülü Ü., "Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif", Diyanet Aylık Dergisi, Şubat 2011, Sayı: 242

Eray Biber, Tuğba, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Müftülük Meselesi", V. Uluslararası Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Kongresi, İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)-Saraybosna Üniversitesi, Saraybosna/Bosna-Hersek, 21-23 Mayıs 2015. 1

Eryılmaz, B. , Bektaş, M. "Minority Policies in Turkey from the Perspective of Lausanne (1923-2016)", Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi • Marmara University Journal of Political Science • Cilt 5, Sayı 2, Eylül 2017

Eşki Uğuz H. , Saygılı R., "Küresel Dünyada Ulus", Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research) ISSN: 2148 – 3043 / Ekim 2016 / Yıl: 16 / Sayı: 32,s. 129 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288748)

Fırat, Melek "Johnson Mektubunun Türk-Yunan İlişkilerine ve Kıbrıs Sorununa Etkisi*" Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu,* Atatürk Araştırma Merkezi, 11-13 Aralık 2014 Gazimağusa, Yayına hazırlayan Duygur Türker Çelik, Ankara,2016

Halatçı Ulusoy Ülkü, " Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar", TBB Dergisi, 2013(109),s.321, http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1329

Hatipoğlu M. Murat, " AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri, Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar" Türk Ocakları Aydın Şubesi, 2005

Hatipoğlu, M. Murat, " Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 yılı(1821-1922)*", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, 85, Seri III, Sayı A.23, Ankara, 1988,

Hüseyinoğlu, Ali, "Yunanistan'da(Batı Trakya) Türk Azınlığı ve Türkçe, Balkanlarda Yaşayan Türk Azınlıkları ve Türkçe'ye Yönelik Dil Politikaları", Astana Yayınları, 2016,

Kaya, Mehmet, "Atatürk Dönemi Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1923-1938)" *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği,* 11-13 Aralık / December 2014

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, Cilt: VI, Sayı 1, Sayfa: 1-12, İZMİR 2006

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi(SÖPA)", Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, 23-24 Ekim 1014, İstanbul

Kılıçbeyli Elif Hatun, "Kıbrıs'ın Jeopolitikası: Avrupa ve Avrasya İçin Önemi", Kıbrıs Laboratuvarı, Şenol Kantarcı(Der.), Aktüel, İstanbul 2005

Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler, Takım II, Cilt 2 (Çev. Seha L. Meray, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:348

Nazım Refika, "Hafız Cemali İle Röportaj (Trakya'nın Sesi Gazetesi)", *Yeni Batı Trakya,* Sayı: 41, Ağustos 1986

Köktaş, Nilgün Atıcı, Hakkı Büyükbaş, "Lozan Antlaşması Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu", Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 3, Nisan 2016

Orhonlu, Cengiz, "Yunanistan Türkleri", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, Şubat 1988

Öksüz, Hikmet "İki Savaş Arası Dönemde Batı Trakya Türkleri(1919-1939), Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler 23-24 Ekim 2014 İstanbul, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, s.110

Sarıkoyuncu Değerli, Esra, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 15, Ağustos 2006

Şener, Bülent "Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Egemenlik Olguları",Tarih Okulu Dergisi (TOD), Haziran 2014, Yıl 7, Sayı XVIII,ss 51-77

Tamçelik, Soyalp "Kıbrıs'ta Çözüm İçin Ortaya Çıkan Gali ve Annan Planlarının Temel Özellikleri", *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Sci*ence, number 32,p 63-83,Winter III,2015

Tokay, A.Gül " II. Meşrutiyet Dönemi Dış İlişkileri:1908-1914", *Türk Dış Politikasının Analizi*(Der: Faruk Sönmezoğlu), Der Yayınları, Gözden Geçirilmiş İlaveli 3. Basım

Tuna, Işıl, "1950-1960 Yıllarında Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları" *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği,* Ankara 2016

Vatansever, Müge "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt 12, Özel S,2010, s.1487- 1530, Basım Yılı,2012

Yalçın Hasan Basri, NATO'nun Krizi ve Geleceği Türkiye'nin Artan Otonomisi, Analiz, Temmuz 2018,Sayı 251, s. SETA,

"Yunan Yönetimi, Batı Trakya'da Türklerden Müftülük Seçim Hakkını Almak İstiyor", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 9, Mart- Nisan 1989

GAZETELER

"AİHM'den Atina'ya ceza", *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1999

"Ankara'dan müftü tepkisi", *Cumhuriyet,* 23 Ekim 1996

"Atina'da İnanç Demir Parmaklığın Arkasında", *Milliyet*, 21.03.1995

"Atina'nın müftü Oyunu*", Milliyet,* 27.01.1995

"Gümülcine Müftüsüne 6 ay Hapis", *Milliyet,* 22.10.1996

Akşam Gazetesi, 26.11.1942, Sayı: 8684,

Cumhuriyet Gazetesi, 29.10.1930

Milliyet Gazetesi, 20.10.1998

Selanik'te Atatürk Sokağı, Ulus, 11 Şubat 1939

TEZLER

Ateş, Tevrat, *Azınlık Hakları Bağlamında Türkiye'de Gayrimüslim Cemaat Vakıfları*, (TC. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ocak, 2016

Aydın Koyuncu, Çiğdem, *İnsan Hakları ve Güvenlik İlişkileri Açısından Azınlık Sorunları: Yunanistan Örneği*, (Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), 2008

Aykoç, Emre, *Türkiye ve Yunanistan'ın Azınlık Politikaları: İkili İlişkiler, Ulusçuluklar ve Azınlık Hakları Ekseninde Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, (T.C.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2009

Aytekin, Hale, *Türk-Yunan İlişkilerinde Azınlık Sorunları(1923-1990),* (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2011

Erçakıca, Mustafa, *Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,* (Doğu Akdeniz Üniversitesi, Haziran 2013,Gazi Mağusa, Kuzey Kıbrıs),s.127, http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/3200/1/ErcakicaMustafa.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

Öztürk, İbrahim Mert, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Olağanüstü Ekonomik Kararlar: Milli Korunma Kanunu Ve Varlık Vergisi,* (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi)

Karakaş, Ömer, *Lozan Tutanaklarına ve TBMM Zabıt Ceridelerine Göre Lozan'da Azınlıklar Meselesi,* (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Master Tezi), Ankara, 2008

Kibaroğlu, Gamze, *Avrupa Birliği(AB) Uyum Sürecinde Türkiye'deki Gayrimüslim Azınlıklar: Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Azınlıkların Statüsü,* (Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mart, 2015

Burma, Mustafa, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi,* (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ocak 2008,

Osman, Ntilek, *Batı Trakya Türklerinin Ana Dili Korunumu, Dil Kullanımı ve Kimlik Algıları,* (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2016, s.46

Tarhan, Saltuk, *1950'den Günümüze Rum Azınlık Sorunları Ve Fener Rum Patrikhanesi* , (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006

Ünal, Nuray, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Türkleri*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı), Edirne, 2007,

Yılmaz, Türel, *Batı Trakya Türkleri(1878-1990)*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1991

YAZARI OLMAYAN KAYNAKLAR

"Batı Trakya Azınlığı, İnsan Hakları ve Belgeler," Batı Trakyalılar Derneği, Ankara

"Batı Trakya Türkleri" *Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği*, İstanbul 1972, Dizgi ve matbaası, Doğruluk Matbaası

"Batı Trakya'da Müftülükler İşgal Altında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Dernekleri Yayın Organı, Sayı: 33, Ağustos 1991

"Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu", *Türkiye'nin Sorunları Dosyası,* İNAF, Uluslararası İlişkiler Ajansı, Ocak 1992

"Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Sorunu", *Türkiye'nin Sorunları Dosyası*, İNAF, Uluslararası İlişkiler Ajansı, Haziran 1991, İstanbul,

*Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bil*diriler, 23-24 Ekim 2014 İstanbul, Türk Ocakları İstanbul Şubesi

İNTERNET KAYNAKLARI

"Bartholomeos Türkiye'de Son Patrik mi ?" https://www.iha.com.tr/haber-bartholomeos-turkiyede-son-patrik-mi-135380/ (Erişim tarihi:12.12.2018)

"Batı Trakya'da Tütün Yerine Stevia Üretilecek", https://kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=6372 (Erişim tarihi:24.12.2018)

"Batı Trakya'nın liderleri Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif Hapsedildiler", *Yeni Batı Trakya*, Sayı: 83, Şubat 1990

"Batı Trakyalı Türk'ün Tütün Derdi" ,Aljazeera Türk, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/bati-trakyali-turkun-tutun-derdi (Erişim tarihi:24.12.2018)

"BM Deniz Hukuku Sözleşmesi", http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf (Erişim tarihi:01.02.2019)

"Böyle Giderse Türkiye'de Rum Kalmayacak", http://www.milliyet.com.tr/-boyle-giderse-turkiye-de-rum-kalmayacak--gundem-1639664/ (Erişim tarihi: 24.12.2018)

"Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone.Geneva",United Nations Conference on the Law of the Sea, 1958, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/11/19641122%2002-14%20AM/Ch_XXI_01_2_3_4_5p.pdf) (Erişim tarihi:01.02.2019)

"Dimetoka Müftülüğü'ne Atama Yapıldı.." Gündem http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/2437

"Dini Hoşgörüsüzlük Yunanistan'da Vicdan Ve İfade Özgürlüğü İhlalleri İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa Olayı(Şubat 2004)" http://www.gundemgazetesi.com/news/rapor/2004_02.php

"Eğitim Sorunu" Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html

"Erdoğan, Bartholomeos'u Kabul Etti", http://arsiv.ntv.com.tr/news/231161.asp (Erişim tarihi:25.12.2018)

"Gümülcine S. Müftümüz İbrahim Şerif", http://www.gumulcinemuftulugu.info/default.aspx?Id=11; "Gümülcine'de müftü seçimi", *Cumhuriyet,* 29 Aralık 1990

"Gümülcine Tük Gençler Birliği'nin Yeni Başkanı Nejat Ahmet", http://milletgazetesi.gr/view.php?id=7186

"Kıbrıs Harekatı Adanın ve Türkiye'nin Kaderini Nasıl Etkiledi?," Euronews, https://tr.euronews.com/2018/07/20/kibris-harekati-adanin-ve-turkiye-nin-kaderini-nasil-etkiledi- (Erişim tarihi:23.12.2018)

"Kıbrıs Konusunda Türkiye'nin Yeni açılımı",Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/kibris-konusunda-turkiye_nin-yeni-acilimi-.tr.mfa

"Kıbrıs'ta Hristofyas-Talat Görüşmesi", https://www.dw.com/tr/k%C4%B1br%C4%B1sta-hristofyas-talat-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmesi/a-3354667 (Erişim tarihi:23.12.2018)

"Mısır,Güney Kıbrısla Yaptığı MEB Antlaşmasını İptal Etti", http://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n100422-Misir-Guney-Kibrisla-yaptigi-MEB-anlasmasini-iptal-etti (Erişim tarihi:23.12.2018)

"Milli Korunma Kanunu Tadil Ediliyor", Tan, 14.11.2012, Sayı: 2600,

"Minare Boyu Atina'ya Dert Oldu", Radikal 03.06.2008, (http://www.radikal.com.tr/yorum/minare-boyu-atinaya-dert-oldu-881346/

"Müftülükler Sorunu", http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/muftulukler-sorunu.html

"Tarihte Bugün: Kıbrıs Türk Federe Devleti Kuruldu", https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihte-bugun-kibris-turk-federe-devleti-kuruldu/12603 (Erişim tarihi:23.12.2018)

"Türkiye-AB İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu Paneli", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 35-36, Mayıs-Kasım 2005, s. 383-42,s.410, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/788/10120.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

"United Nations Convention on the Law of the Sea", (http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (Erişim tarihi:01.03.2019)

"Yasak Bölge Uygulaması", Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html (Erişim tarihi:24.12.2018)

"Yunanistan Vatandaşlık Kanunu Teklifine Eleştiri", Yunanistan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, http://www.yunturk.org.tr/?Syf=26&Syz=430850 (05.01.2019

"Yunanistan'a Emin Aga Mahkumiyeti", http://www.hurriyet.com.tr/yunanistana-emin-aga-mahkumiyeti-4750569

"Yunanistan'daki Türk Varlığı", Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (29.10.2018)

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 7. Madde, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf

Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone 17 February 2003, http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

Akgönül, Samim "Batı Trakya'ya Dini Liderler", https://akgonul.files.wordpress.com/2009/02/bati-trakyada-dini-liderler1.pdf

Akgönül, Samim, Batı Trakya'da Dini Liderler, https://akgonul.files.wordpress.com/2009/02/bati-trakyada-dini-liderler1.pdf

Aleksia Kotam, Rum Liselerinde Üzücü Tablo, AGOS, http://www.agos.com.tr/tr/yazi/15638/rum-liselerinde-uzucu-tablo (Erişim tarihi:25.11.2018)

Arı Tayyar, "Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkiler: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları", (http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5378.pdf)

Ayhan,Halis, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili",s.19 https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/2049.pdf (Erişim tarihi:24.12.2018)

Bali, Rıfat N. "Vatandaş Türkçe Konuş", http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/turkce_konusma_birgun.pdf

Baltalı, İbrahim "DEB- Dostluk Eşitlik Barış Partisi Nasıl Kuruldu ?," *Rodop Rüzgarı,* https://www.burasibatitrakya.com/bati-trakya/18606-deb-dostluk-e%C5%9Fitlik-bar%C4%B1%C5%9F-partisi-nas%C4%B1l-kuruldu.html (21.10.2018)

Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-tarihi/kronoloji.html (Erişim tarihi:24.12.2018)

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, TASAM, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi

Batı Trakya Türk Azınlığı İskeçe Müftülüğü, http://www.iskecemuftulugu.org/iskece_muftusu.php (05.01.2019)

Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığı İnsan Hakları Raporu 2012, MAZLUMDER Dış İlişkiler Komitesi, http://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucuk(1)(1).pdf

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=69

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Müftülükler Sorunu,

Batı Trakya'nın Sesi, Mart 2002 sayı 100 http://www.bttdd.org.tr/dosya/SAYI-100.pdf

BBC News, 80 Yılda 24 Gayrimüslim Milletvekili, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_secim_gayrimuslim_adaylar

Berberakis, Stelyo, 25 Yıllık Müftülük Sorunu Bitiyor, Batı Trakya Haber Ajansı, http://www.batitrakya.org/yazar/stelyo-berberakis/25-yillik-muftu-sorunu-bitiyor.html

Birleşmiş Milletler İle İlişkiler, Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararasi-orgutler/bm/ (Erişim tarihi:23.12.2018)

Bülent Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekatı Değerlendirmesi, TRT Arşiv, https://www.trtarsiv.com/izle/75929/bulent-ecevit-in-kibris-baris-harekati-degerlendirmesi (Erişim tarihi:23.12.2018)

Cin, Turgay, "Batı Trakya'da Mevcut Müftülükler Sorununa İlişkin Yunanistan Danıştay Kararlarının Tahlili " http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/DergiMiz9-1/tcin.pdf

Cin, Turgay "Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edegelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci,"s.138,

http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz12-1/6-turgaycin.pdf (Erişim tarihi:24.12.2018)

Cumhuriyet Gazetesi, 4 Şubat 1990 Pazar, http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/33951/001518453006.pdf?sequence=1 (Erişim tarihi:23.12.2018)

Davutoğlu: Batı Trakyadaki Müslüman Türk Azınlığı Dostluk Köprüsü, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/davutoglu-bati-trakyadaki-musluman-turk-azinligi-dostluk-koprusu.html

Demir, Ayhan, "Batı Trakya Türkleri'nin Seçimi", Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/bati-trakya-turklerinin-secimi.html (31.10.2018)

Demir,Ayhan, "Türkün Yunan ile İmtihanı", Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/yazar/ayhan-demir/turkun-yunan-ile-imtihani.html (29.10.2018)

Doğu Akdeniz'de Petrol Arama Krizi Sürüyor, İktisadi Kalkınma Vakfı E Bülteni, 19-25 Eylül 2011, https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/dogu_akdeniz%E2%80%99de_petrol_arama_krizi_suruyor.pdf (Erişim tarihi:23.12.2018)

Dr. Sadık Ahmet- Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucusu, http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet (Erişim tarihi:24.12.2018)

Dr. Sadık Ahmet(1947-1995), Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-onemli-sahsiyetleri/dr-sadik-ahmet-1947-1995.html

Duman,Çağdaş, Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı, Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü USBED, http://www.usbed.org/avrupa/news-bati-trakyadaki-musluman-turk-azinligi.html (31.10.2018)

Eğitim Sorunu, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/egitim-sorunu.html

Ekonomik Baskılar, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/ekonomik-baskilar.html

Ekonomik Kriz Batı Trakya Türklerini Göçe Zorluyor, TRT Türk, https://www.trtturk.com.tr/haber/ozel-haber/ekonomik-kriz-bati-trakya-turklerini-goce-zorluyor_331 (01.11.2018)

Etem İzzet Benice, Son Telgraf, 22 Aralık 1942

Etnik Kimlik Sorunu, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/etnik-kimlik-sorunu.html

Gürdallı, Fehmi 34 Yıllık Maraton: Kıbrıs Müzakereleri, 1968'den Bugüne Kıbrıs Sorunu, NTV Arşiv, http://arsiv.ntv.com.tr/news/194888.asp (23.12.2018)

Hilal Erdoğan, Kıbrıs Meselesi'nin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri, Akademik Haasasiyetler, s. 147 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/269955)

Hukuki Süreç, İskeçe Türk Birliği, http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec

Hüseyin Bostancı, " Batı Trakya'da Yaşayan Türk Azınlığın Dini Eğitiminin Hukuki Statüsü",s.223, https://www.academia.edu/25914747/BATI_TRAKYADA_YA%C5%9EAYAN_T%C3%9CRK_AZINLI%C4%9EIN_D%C4%B0N%C4%B0_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0N%C4%B0N_HUKUK%C4%B0_STAT%C3%9CS%C3%9C_100._YILINDA_%C4%B0MAM_HAT%C4%B0P_L%C4%B0SELER%C4%B0 (Erişim tarihi:24.12.2018)

Kıbrıs Barış Harekatı 44 Yaşında, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kibris-baris-harekati-44-yasinda-40902926 (Erişim tarihi:23.12.2018)

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101215-4.htm

Milli Korunma Kanunu, http://www.jeodezi.ktu.edu.tr/Arazi_Mevzuati/3780.pdf

Müftü seçimi, http://www.batitrakya.org/bati-trakya/insan-haklari/muftu-secimi.html

Öğretmenin Sesi, Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi, http://www.ogretmeninsesi.gr/ogretmenlerbirligi

Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi, http://www.rubasam.com/NewsDetail.Asp?NewsID=4847&Title=T%FCrk-Az%FDnl%FDk-kendisini-yok-sayan-bakana-tepki-g%F6sterdi-

Şentürk, Cem, Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasasının 19. Maddesi ile vatandaşlıktan çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları, Bilimsel Araştırmalar Serisi, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu No.2, s7, https://docplayer.biz.tr/52244848-Kanunlastirilan-irkcilik-yunan-vatandaslik-yasasi-nin-19-maddesi-ile-vatandasliktan-cikarmalar-ve-magdurlarin-sorunlari.html

T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-.tr.mfa (Erişim tarih:23.12.2018)

T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_-kktc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa

TC. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konseyi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa (Erişim tarihi:23.12.2018)

Türk Kimliğini İnkar, Batı Trakya Haber Ajansı, https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-insan-haklari/turk-kimliginiinkar.html

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=42

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında Kültür Antlaşması 1951, http://www.gundemgazetesi.com/anlasmalar

Türkoğlu, Halide Gökçe The Glossators,s.58 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/469385)

Türk-Yunan Kültür Komisyonu Ankara Ve Atina Toplantıları Protokolü (1968), http://www.gundemgazetesi.com/anlasmalar

ANSİKLOPEDİ / SÖZLÜK

"Batı Trakya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya (Erişim tarihi: 09.09.2018)

Bogdanor, Vernon "Azınlıkların Korunması", *Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi*, Ümit Yayıncılık, Birinci Baskı, Ekim 1999,

Günay, Hacı Mehmet, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif (Erişim tarihi: 29.10.2018)

"Azınlık", Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c112febb929e3.84341116)